

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І СУСПІЛЬНИХ НАУК

ННЦ «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ» НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА УСТАНОВА «АКАДЕМІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ» НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

ГО «ПРОГРЕСИЛЬНІ»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ДИПЛОМАТІЯ: ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ЄС»

4-5 ТРАВНЯ 2026 р.

м. Київ

УДК 338.43:327 (477:4-67ЄС)

Сільське господарство та дипломатія: шлях України до ЄС. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 4-5 травня 2026 року. 283 с.

Збірник укладено за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сільське господарство та дипломатія: шлях України до ЄС», що була організована на базі кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Національного університету біоресурсів і природокористування України 4-5 травня 2026 р. в рамках реалізації проєкту Erasmus+ напряму Жана Монне «Переговорна дипломатія ЄС і України в аграрній сфері» (101238685 — EUNDAS – ERASMUS-JMO-2025-HEI-TCH-RSCH).

Збірник матеріалів синхронізовано з основними напрямами роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сільське господарство та дипломатія: шлях України до ЄС» і об'єднує результати наукових досліджень, аналітичні напрацювання та практичний досвід вітчизняних і зарубіжних учених, експертів, представників органів державної влади та бізнесу. Представлені матеріали відображають міждисциплінарний підхід до вирішення актуальних проблем розвитку аграрного сектору та його інтеграції до європейського простору.

Матеріали збірника спрямовані на поглиблення наукового діалогу, обмін досвідом і формування ефективних рішень у сфері аграрної політики, дипломатії, економіки та сталого розвитку. Вони можуть бути корисними для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, представників державних інституцій та всіх, хто цікавиться питаннями євроінтеграції України та розвитку агропродовольчого сектору.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (Протокол № 10 від 19.06.2026 р.).

Редакційна колегія:
Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова).
Лабенко О.М., д-р екон. наук, доц. (співголова).
Грушецький Б.П., канд. політ. наук, доц.
Кравченко Н.Б., канд. іст. наук, доц.
Кравченко Ю.С., докт. с/г наук, проф.
Кропивко О.М., канд. іст.наук, доц.
Шевченко Н.В., канд. іст. наук, доц.

Відповідальна за випуск канд. іст. наук, доц. Кравченко Н.Б.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.

НУБіП України, 2026 ©
Автори, 2026 ©

СЕКЦІЯ І.

ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИЙ ТА БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР

Артамонова Олександра Олександрівна,
магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Кравченко Наталія Борисівна, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА ЄС В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

У сучасних умовах поняття безпеки охоплює не лише військовий чи політичний вимір, а й соціально-економічні аспекти функціонування держави. Однією з ключових складових національної безпеки виступає продовольча безпека, адже саме вона забезпечує базові потреби населення та впливає на рівень стабільності держави. В умовах глобальних криз, кліматичних змін, пандемії COVID-19 та повномасштабної російсько-української війни питання забезпечення продовольчої безпеки набуло особливої актуальності як для України, так і для країн Європейського Союзу.

Гібридна війна як сучасна форма конфлікту поєднує військові та невійськові інструменти впливу, серед яких важливе місце займає економічний та продовольчий тиск. Російська агресія проти України продемонструвала, що продовольство може використовуватися як інструмент політичного та економічного впливу, а порушення логістичних ланцюгів, блокування портів, руйнування аграрної інфраструктури та дестабілізація аграрного виробництва безпосередньо впливають не лише на внутрішню ситуацію в державі, а й на глобальний продовольчий ринок.

Україна традиційно є одним із провідних експортерів зернових культур та аграрної продукції у світі, тому стан її аграрного сектору має стратегічне значення для міжнародної продовольчої безпеки. Однак повномасштабне

вторгнення Російської Федерації спричинило значне погіршення показників продовольчої безпеки. Відповідно до даних Global Food Security Index у 2022 році Україна посіла 71 місце серед 113 країн світу. Особливо критичними стали показники економічної та фізичної доступності продовольства, а також сталості природних ресурсів. Причинами цього стали активні бойові дії, зростання цін на продукти харчування, руйнування інфраструктури, порушення системи логістики та ускладнення експорту аграрної продукції [2].

Суттєвий негативний вплив на продовольчу безпеку України мали зрив посівних кампаній та збору врожаю на територіях, де ведуться бойові дії або які перебувають під тимчасовою окупацією. Значна частина сільськогосподарських земель була замінована або стала непридатною для використання [1]. Крім того, блокування морських портів суттєво обмежило експорт українського зерна, що вплинуло не лише на економіку України, а й на забезпечення продовольством окремих регіонів світу, зокрема країн Африки та Близького Сходу [4].

Для країн Європейського Союзу продовольча безпека також стала важливим елементом сучасної безпекової політики. Війна в Україні спричинила дестабілізацію аграрних ринків, коливання цін на зернові культури, добрива та енергоносії. Це підтверджує взаємозалежність європейського та українського аграрного секторів, а також необхідність формування спільних механізмів реагування на гібридні загрози у сфері продовольства [5].

Водночас, попри складні умови, аграрний сектор України продовжує демонструвати стійкість та адаптивність. Частина регіонів змогла забезпечити внутрішні потреби населення продовольством, а українські виробники продовжують підтримувати експортний потенціал держави. Важливу роль у цьому відіграє міжнародна підтримка, гуманітарні ініціативи та співпраця України з ЄС у сфері логістики, торгівлі та відновлення інфраструктури.

У сучасних умовах особливого значення набуває розробка ефективної державної політики у сфері продовольчої безпеки. Вона повинна включати підтримку аграрного сектору, відновлення логістичної та виробничої інфраструктури, забезпечення економічної доступності продовольства для населення, а також створення механізмів реагування на кризові ситуації. Важливим напрямом є також поглиблення співпраці України з Європейським Союзом у межах євроінтеграційних процесів та формування спільної системи продовольчої стійкості [3].

Таким чином, продовольча безпека в умовах гібридної війни набуває стратегічного значення та стає важливою складовою національної й міжнародної безпеки. Російсько-українська війна продемонструвала, що аграрний сектор і продовольчі ресурси можуть використовуватися як інструменти гібридного впливу та геополітичного тиску. У зв'язку з цим забезпечення стійкості продовольчої системи, зміцнення аграрного потенціалу держави та розвиток міжнародної співпраці є необхідними умовами ефективної протидії сучасним безпековим загрозам та гарантування стабільності як України, так і Європейського Союзу.

Література:

1. Артеменко Л., Мариненко Н., Крамар І., Гац Л. Продовольча безпека України в умовах військової агресії: стан та перспективи. Соціально-економічні проблеми і держава (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 115-128. URL: https://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23albstp.pdf
2. World Agricultural Supply and Demand Estimates. URL: https://www.usda.gov/oce/commodity/wasde/wasde0523.pdf
3. Собкевич О.В., Шевченко А.В. та інші. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни: аналітична доповідь /за ред. Я. А. Жаліла. – Київ: НІСД, 2023. 49 с. URL: https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04
4. Україна та глобальна продовольча безпека в умовах війни. URL: https://bit.ly/42jDUgA
5. Impact of the Ukraine-Russia conflict on global food security and related matters under the mandate of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). URL: https://bit.ly/3uci2r3

Sergey Asaturov,
PhD. Docent,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
Andrii Martynov,
Doctor of Historical Sciences, Professor,

Institute of History of Ukraine National Academy of Science of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

UKRAINE AND BOSNIA AND HERZEGOVINA IN EUROPEAN UNION POLICY (1995-2026)

The article provides a comparative analysis of the European Union's political strategy towards Ukraine and Bosnia and Herzegovina. In the Western Balkans, Bosnia and Herzegovina is a complex example of transformation after the 1992-1995 war. The European Union has been managing this "frozen" conflict for over thirty years. The Russian-Ukrainian war of 2014-2026 changed the European Union's policy towards Ukraine. In 2022, the European Union recognized Ukraine and Bosnia and Herzegovina as candidate countries for accession.

The purpose of this article is to compare the policies of the European Union towards Ukraine and Bosnia and Herzegovina. The research methodology of the research is based on the structural-functional method, the systemic method, the retrospective method, the comparative and descriptive methods. The scientific novelty is due to the clarification of the institutional and structural problems of the European integration of states that have experienced wars of various types.

The typology of the war in Bosnia and Herzegovina is specified. The historical background of the Bosnian War and the Russian-Ukrainian War is retrospectively highlighted. The problem of the prospects for the completion of the European integration of Ukraine and Bosnia and Herzegovina is systematically considered. The solution to this problem depends on the institutional reform of the European Union. The conclusions record the results of the study. Ukraine and Bosnia and Herzegovina have different historical experiences of being part of empires and specific problems of forming a regulatory and institutional basis for joining the European Union. The example of Bosnia and Herzegovina has proven the limited potential of the European Union in solving the task of Europeanization and achieving the standards of membership in the European Union. In the conditions of the Russian-Ukrainian war, the European Union successfully solves the task of supporting the stability of Ukraine. The European Union does not have a strategy for defeating Russia. This stimulated a war of attrition. For the period after the war, the European Union offers Ukraine several scenarios. The first scenario is associated with conditional membership in the European Union only in the military-political sphere, but without the right to vote in the power structures of the European Union. The alternative scenario of Ukraine' full accession to the European Union can be implemented only after deep structural reforms in the European Union and Ukraine.

Борчук Степан Миколайович, *доктор історичних наук, професор, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, Україна)*

УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКІ АГРАРНІ ВІДНОСИНИ: ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ (XVII СТ. – ПОЧАТОК XXI СТ.)

Українсько-французькі аграрні відносини мають тривалу історію, що сягає ранньомодерної доби та розвивалися під впливом політичних, економічних і геополітичних процесів у Європі. Від перших торговельних контактів через чорноморські порти до сучасного партнерства у сфері аграрного виробництва, науки та інвестицій аграрний вимір залишається важливою складовою двосторонніх відносин.

У XVII–XVIII ст. французькі купці та дипломати виявляли значний інтерес до українських земель як джерела зерна, худоби та сировини для європейських ринків. Особливе значення мали чорноморські торговельні маршрути, які забезпечували експорт сільськогосподарської продукції через порти Північного Причорномор'я. Французькі мандрівники та інженери залишили цінні описи господарського життя України, серед яких особливе місце займає праця Ґійома Левассера де Боплана, який відзначав високу родючість українських земель та значний потенціал землеробства [1, с. 45–48].

У XIX ст. розвиток аграрних відносин набув нового змісту в умовах інтеграції українських земель до світового ринку. Французький капітал активно інвестував у промисловість та транспортну інфраструктуру Півдня України, що сприяло зростанню експорту зернових культур до Західної Європи. Наприкінці XIX – на початку XX ст. Франція стала одним із важливих торговельних партнерів регіону, а українське зерно посідало помітне місце у французькому імпорті продовольства [2, с. 87–90].

У радянський період українсько-французькі аграрні контакти були обмежені особливостями зовнішньоекономічної політики СРСР. Водночас Франція залишалася одним із ключових партнерів Радянського Союзу у сфері закупівлі зерна та аграрних технологій. Після відновлення незалежності України у 1991 р. двосторонні відносини отримали новий імпульс розвитку. Французькі компанії почали інвестувати у виробництво

насіння, засобів захисту рослин, тваринництво та переробну промисловість України [3, с. 214–218].

На початку XXI ст. аграрне співробітництво між Україною та Францією характеризується високим рівнем взаємодії. Франція входить до числа провідних держав Європейського Союзу, які підтримують модернізацію українського аграрного сектору та його інтеграцію до європейського ринку. Важливими напрямами співпраці стали впровадження екологічно сталих технологій, розвиток органічного виробництва, цифровізація сільського господарства та адаптація до вимог Спільної аграрної політики ЄС [4, с. 51–56].

Повномасштабна російська агресія проти України з 2022 р. суттєво вплинула на функціонування аграрного сектору. У цих умовах Франція підтримала Україну через механізми Європейського Союзу, сприяючи забезпеченню продовольчої безпеки, відновленню логістичних маршрутів та реалізації спільних проєктів у сфері сільського господарства. Важливого значення набули питання сталого розвитку, продовольчої дипломатії та інтеграції України до європейських агропродовольчих ланцюгів [5, с. 34–39].

Однією із найважливіших ініціатив було створення у травні 2022 р. «Шляхів солідарності» (Solidarity Lanes), що стали ключовим механізмом підтримки українського аграрного експорту в умовах блокади Чорного моря. Ініціатива передбачала формування альтернативних логістичних маршрутів через країни ЄС залізничним, автомобільним та річковим транспортом, що дозволило експортувати понад 200 млн тонн товарів та стабілізувати світові продовольчі ринки [6, с.3-7; 7, с.68-73].

Франція брала участь у координації логістичних рішень; підтримці продовольчої безпеки; наданні технічної допомоги аграрному сектору України; реалізації програм відновлення економіки. Значного розвитку набули питання: продовольчої дипломатії; сталого розвитку сільського господарства; кліматичної адаптації агровиробництва; інтеграції України до європейських агропродовольчих ринків. У сучасних умовах Франція розглядає Україну як одного з ключових майбутніх учасників європейської системи продовольчої безпеки. Подальше поглиблення співпраці пов'язується з процесом вступу України до Європейського Союзу та поступовою інтеграцією до Спільної аграрної політики ЄС [7, с. 68–73].

Таким чином, українсько-французькі аграрні відносини пройшли тривалий шлях від торговельних контактів ранньомодерної доби до стратегічного партнерства в умовах європейської інтеграції. Сучасний етап характеризується поглибленням інституційної взаємодії, розвитком

інвестиційного співробітництва та спільним пошуком відповідей на глобальні виклики продовольчої безпеки.

Література:

1. Боплан Г.-Л. де Опис України. Київ: Наукова думка, 1990. 256 с.
2. Історія економіки України. Історія економіки України: у 2 т. Київ: Ніка-Центр, 2011. Т. 1. 696 с.
3. Україна в міжнародних економічних відносинах. Україна в міжнародних економічних відносинах. Київ: КНЕУ, 2018. 560 с.
4. Європейська комісія. Аграрна співпраця ЄС–Україна: можливості та виклики. Брюссель, 2022. 92 с.
5. Організація економічного співробітництва та розвитку. Моніторинг впливу війни в Україні на сільськогосподарські ринки. Париж, 2023. 78 с.
6. Європейська комісія. Повідомлення від Комісії щодо Плану дій для солідарних ліній ЄС–Україна для сприяння експорту сільськогосподарської продукції України та двосторонньої торгівлі з ЄС. Брюссель, 12 травня 2022 року. 18 с.
7. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕС). Видавництво ОЕСР. Париж: ОЕСР, 2023. 440 с.

Бугайова Анна Олегівна,

магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Науковий керівник: Лановюк Людмила Петрівна, *кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ДЛЯ ЄС.

У сучасних умовах глобалізації продовольча безпека набуває дедалі більшого стратегічного значення, перетворюючись із суто економічної категорії на ключовий елемент міжнародної безпеки. Зростання населення, кліматичні зміни, порушення логістичних ланцюгів та геополітична нестабільність актуалізують питання стабільного доступу до продовольства, зокрема для країн Європейського Союзу.

Латинська Америка в цьому контексті виступає одним із ключових регіонів забезпечення глобальної продовольчої безпеки. Завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, значним земельним ресурсам та високому аграрному потенціалу, країни регіону займають провідні позиції у світовому експорті продовольства. Зокрема, Бразилія є одним із найбільших експортерів сої, м'яса та цукру, Аргентина – зернових культур і олійних, а Чилі – фруктів та виноробної продукції. Це робить регіон важливим постачальником для європейського ринку.

Економічний вимір співпраці між ЄС і країнами Латинської Америки проявляється у розвитку торговельних відносин та укладенні міжрегіональних угод. Угода між ЄС та МЕРКОСУР, попри складний процес ратифікації, відкриває нові можливості для доступу до аграрної продукції, що може диверсифікувати імпорт ЄС та зменшити залежність від інших постачальників. Водночас це викликає занепокоєння серед європейських фермерів через конкуренцію та різницю у стандартах виробництва.

Важливим аспектом є також вплив кліматичних змін на аграрне виробництво. Латинська Америка, з одного боку, має потенціал для розширення сільськогосподарських площ, а з іншого – стикається із ризиками деградації ґрунтів, вирубки лісів (особливо в Амазонії) та зміни кліматичних умов. Це створює виклики як для самого регіону, так і для ЄС, який зацікавлений у стабільних та сталих поставках продовольства.

Політичний вимір продовольчої безпеки пов'язаний із необхідністю забезпечення надійних партнерських відносин. Європейський Союз прагне зміцнювати співпрацю з країнами Латинської Америки не лише через торгівлю, а й через інвестиції в сталий розвиток, аграрні технології та екологічні стандарти. Це відповідає стратегії «зеленої угоди» ЄС та курсу на екологізацію економіки.

Водночас залежність від імпорту продовольства з інших регіонів створює певні ризики для ЄС, особливо в умовах глобальних криз. Пандемія COVID-19 та війна в Україні продемонстрували вразливість глобальних ланцюгів постачання. У цьому контексті Латинська Америка розглядається

як важливий партнер для забезпечення більшої стійкості продовольчих систем.

Таким чином, Латинська Америка відіграє стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки Європейського Союзу в умовах глобалізації. Вона є не лише джерелом аграрної продукції, але й важливим партнером у формуванні стійких та диверсифікованих продовольчих ланцюгів. Подальший розвиток співпраці між ЄС та країнами регіону має ґрунтуватися на балансі економічних інтересів, екологічної відповідальності та політичної стабільності, що дозволить ефективно реагувати на сучасні глобальні виклики.

В епоху геополітичної нестабільності Латинська Америка перетворюється з простого експортера сировини на критично важливого гаранта резильєнтності ЄС. Здатність регіону забезпечувати стабільні поставки сої, м’яса, зернових та фруктів є фундаментом продовольчої стабільності Європи. Однак майбутнє цих відносин залежить від переходу до глибокої кооперації, що включає спільні інвестиції в агротехнології та логістичну інфраструктуру.

Головним викликом для співпраці залишається адаптація латиноамериканських виробників до стандартів EU Green Deal (зокрема, регламенту EUDR щодо боротьби з дефорестацією). Для Європейського Союзу – це механізм захисту глобального клімату. Для Латинської Америки – це потенційний торговельний бар'єр. Стратегічний вихід полягає не в санкціях, а в технологічному трансфері: ЄС має стимулювати впровадження методів регенеративного землеробства в ЛА, перетворюючи екологічні вимоги на конкурентну перевагу регіону.

Війна в Україні та порушення ланцюгів постачання в Азії довели, що надмірна залежність від обмеженої кількості постачальників є небезпечною. Латинська Америка виступає природним «балансиром». Ратифікація угоди про вільну торгівлю між ЄС та Mercosur є не просто економічним питанням, а актом геополітичної безпеки, який дозволить Європі зафіксувати свій вплив у регіоні, де зростає активність Китаю.

Латинська Америка сьогодні – це не «кошик з харчами» для Європи, а стратегічний тил. Успіх продовольчої безпеки ЄС у XXI ст. безпосередньо залежить від того, чи зможе Брюссель запропонувати країнам Латинської Америки модель взаємовигідного розвитку, яка поєднує економічний прибуток із захистом біорізноманіття.

Булига Поліна Володимирівна, *магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник: *Грушевський Богдан Павлович кандидат політичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

АГРАРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ПОЛІТИКИ ЄС В УМОВАХ ВІЙНИ

Аграрний сектор України відіграє ключову роль у забезпеченні як національної економічної стабільності, так і глобальної продовольчої безпеки. До початку повномасштабної війни Україна забезпечувала продовольством до 400 млн людей у світі, виступаючи одним із провідних експортерів зернових і олійних культур. Це визначає її стратегічне значення у світовій аграрній системі [3].

Разом з тим, повномасштабна агресія Російської Федерації спричинила глибокі структурні зміни в аграрному секторі. Зокрема, було пошкоджено або знищено значну частину сільськогосподарської інфраструктури, порушено логістичні ланцюги та обмежено доступ до ринків. Як зазначає Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, війна призвела до серйозних порушень виробництва, зниження доступу до ресурсів та ускладнення сільськогосподарської діяльності. Крім того, значні площі сільськогосподарських угідь залишаються замінованими або непридатними для використання, що суттєво обмежує виробничий потенціал галузі [3, с. 1-2].

В умовах таких викликів особливого значення набуває вплив політики Європейського Союзу, зокрема Спільної аграрної політики (САП), яка спрямована на забезпечення стабільних доходів фермерів, розвиток сільських територій та підтримку сталого сільського господарства. Підтримка ЄС стала одним із ключових факторів стабілізації аграрного сектору України в умовах війни. Зокрема, Європейська Комісія запровадила низку заходів, спрямованих на спрощення торгівлі, відкриття ринків та фінансову підтримку українських аграріїв [2].

Важливим елементом трансформації є також інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС. Це передбачає гармонізацію стандартів якості, безпеки харчових продуктів та виробничих процесів. Відповідно до офіційних документів Європейської Комісії, Україна отримала розширений доступ до ринку ЄС, що сприяло підтримці експорту аграрної продукції навіть в умовах війни [2].

Окрему роль у трансформації аграрного сектору відіграє впровадження принципів сталого розвитку відповідно до Європейського зеленого курсу. Ця стратегія передбачає зменшення екологічного навантаження, скорочення використання хімічних засобів та розвиток органічного виробництва. У цьому контексті Україна поступово адаптує своє аграрне виробництво до нових екологічних вимог, що сприяє модернізації галузі та підвищенню її конкурентоспроможності [1].

Водночас реалізація цих трансформацій відбувається в умовах значних обмежень. Згідно з дослідженнями, війна суттєво вплинула на глобальні продовольчі ринки, спричинивши зростання цін та нестабільність постачання продовольства. Крім того, всередині країни спостерігається зниження інвестиційної активності та погіршення економічних умов ведення аграрного бізнесу [4].

Попри це, аграрний сектор залишається важливим джерелом доходів для значної частини населення. За оцінками ФАО, близько 30% населення України залежить від сільського господарства як основного джерела доходу, що підкреслює його соціально-економічне значення. В умовах війни аграрне виробництво виконує також функцію забезпечення продовольчої стійкості країни та підтримки сільських громад [3].

Таким чином, аграрна трансформація України в умовах війни відбувається під комплексним впливом внутрішніх викликів та зовнішніх факторів, зокрема політики Європейського Союзу. Вона включає процеси адаптації до європейських стандартів, екологізації виробництва, відновлення інфраструктури та інтеграції до європейських ринків. У довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню ефективності аграрного сектору, зміцненню його конкурентних позицій та посиленню ролі України у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки.

Література:

1. Європейський Зелений Курс. Представництво України при Європейському Союзі. URL: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda

2. European Commission. EU provides €12 million to support Ukraine's agricultural reforms and alignment with EU standards. 2026. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-provides-%E2%82 %AC12-million-support-ukraine%E2%80%99s-agricultural-reforms-an d-alignment-eu-standards_en
3. FAO. Ukraine: Note on the impact of the war on food security in Ukraine. 2022. URL: https://www.fao.org/3/cb9171en/cb9171en.pdf
4. Leal Filho W. et al. How the War in Ukraine Affects Food Security. Foods. 2023. Vol. 12(21). URL: https://www.mdpi.com/2304-8158/12/21/3996

Васильченко Олена Олегівна,
старший викладач,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
(м. Запоріжжя, Україна)

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ НА РИНКУ ЄС

В умовах глобалізації та трансформації світових ринків ключовим драйвером національної економіки України виступає аграрний сектор, який має високий експортний потенціал та забезпечує більше половини валютних надходжень від експорту країни. У 2024 році експорт агропродукції становив близько 59% загального експорту. У фізичному вимірі експорт досяг 78,3 млн. т [1].

Динаміку аграрного експорту України за 2018-2024 рр. наведено на рис.1.

Джерело: складено автором на основі [1-5].

По рис. 1 відмічаємо, що аграрний експорт України протягом 2018-2021 рр. має загальну тенденцію до зростання. Пік експорту припадає на 2021 рік. У 2022 році відбувається різке падіння обсягів експорту внаслідок воєнних дій та логістичних обмежень, але у 2024 році розмір експорту на

4,5% перевищує показник 2022 року. Отже, аграрний сектор України зміг адаптуватися під нові виклики та продовжує займати стратегічну позицію в економіці України.

Сучасна модель участі України у міжнародному поділі праці характеризується переважанням сировинного експорту. Основними товарними позиціями продовжують залишатись соняшникова олія (21% експорту) кукурудза (16%) та пшениця (12%) [3], що свідчить про залежність від зовнішньої кон'юнктури та обмежує довгострокову конкурентоспроможність.

Визначити роль галузі або товару в експорті країни порівняно з їхньою роллю у світовому експорті та зробити висновки стосовно міжнародної спеціалізації країни на цьому товарі дозволяє індекс відносної експортної спеціалізації (RCA).

Індекс відносної експортної спеціалізації (RCA) у 2024 році для товарів, що займають найбільшу питому вагу в аграрному експорті України представлено на рис. 2.

Джерело: складено автором на основі [1-5]

Як видно з рис. 2, найбільші значення індексу RCA характерні для соняшникової олії (понад 10), що свідчить про глобальну конкурентну перевагу України в цьому товарі. Високі показники також мають зернові культури (3-5). Водночас для продукції з високою доданою вартістю (готові харчові продукти) значення RCA наближене до 1, що підтверджує недостатній рівень її міжнародної конкурентоспроможності.

Основним торгівельним партнером України є країни Європейського союзу.

Частку ЄС в аграрному експорті України протягом 2018-2024 рр. наведено на рис. 3.

Джерело: складено автором на основі [1-5]

Дані рис. 3 демонструють різке зростання ролі ЄС як ключового торговельного партнера України після 2022 року. Якщо у 2018-2021 рр. частка ЄС становила близько 30-35%, то у 2022-2024 рр. вона перевищує 50%.

Ринок Європейського Союзу є стратегічно важливим для України. Однак, щоб потрапити та успішно здійснювати діяльність на цьому ринку необхідно подолати дуже високі бар'єри, пов'язані, перш за все, з жорсткими санітарними, фітосанітарними та екологічними стандартами.

За умов, що склалися, важливого значення набуває активізація механізму інвестиційної дипломатії, основними інструментами якого є: укладення міжнародних угод; співпраця з ЄС у межах Угоди про асоціацію; залучення фінансування міжнародних організацій; підтримка інвесторів через державні інституції.

Подальше підвищення конкурентоспроможності аграрного експорту України можливе за наступних умов: активізація інвестиційної співпраці з країнами ЄС; розвиток спільних підприємств; перехід до експорту продукції з високою доданою вартістю; адаптація до екологічних стандартів ЄС; удосконалення логістичної інфраструктури.

Таким чином, ЄС залишається найбільшим ринком збуту української агропродукції. Ефективна інвестиційна дипломатія є ключовим чинником зміцнення позицій України на європейському ринку.

Література:

1. Міністерство економіки України. Експорт України у 2024 році. URL: https://me.gov.ua
2. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України. URL: https://ukrstat.gov.ua
3. Укрінформ. Структура експорту України. URL: https://www.ukrinform.ua
4. European Commission. Agricultural trade report 2024. URL: https://ec.europa.eu
5. Міністерство аграрної політики України. Аналітичний звіт. URL: https://minagro.gov.ua

Волянська Катерина Михайлівна, магістр, спеціальність С3«Міжнародні відносини»
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кравченко Наталія

Борисівна, кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ,
Україна)

АГРАРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕГОВОРІВ ПРО ЧЛЕНСТВО В ЄС: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СЕКТОРУ ЗАХИЩЕНОГО ҐРУНТУ

У тезах досліджено специфіку та стратегічні пріоритети аграрної дипломатії України в межах офіційного переговорного процесу щодо вступу до Європейського Союзу. Особливу увагу приділено сектору захищеного ґрунту — тепличному господарству, що є одним із найбільш технологічно складних, енергомістких і вразливих сегментів вітчизняного агропромислового комплексу. Проаналізовано ключові виклики, пов'язані з адаптацією до вимог Спільної аграрної політики (САП) ЄС та Європейського зеленого курсу, а також визначено можливості для модернізації галузі за умови залучення європейських інвестицій. Сформульовано рекомендації для суб'єктів аграрної дипломатії щодо захисту інтересів сектору у переговорних позиціях.

Набуття Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі у червні 2022 року та офіційний початок переговорного процесу у 2024 році відкрили принципово нову сторінку у системі українсько-європейських відносин [3]. Аграрний сектор, що формує близько 10 % ВВП країни та забезпечує понад 40 % валютних надходжень від експорту, перетворився на один із ключових переговорних майданчиків. Специфіка сучасного етапу переговорів полягає в тому, що Україна, попри колосальний потенціал у сфері відкритого ґрунту, має стратегічний інтерес у захисті вузькоспеціалізованих, але критично важливих галузей — передусім сектору захищеного ґрунту.

Тепличне господарство України забезпечує внутрішній ринок свіжою плодоовочевою продукцією, ягодами та квітами в міжсезонний період, гарантуючи продовольчу безпеку та формуючи значну додану вартість. Разом із тим цей сектор надзвичайно залежний від енергетичних ресурсів, логістичних ланцюжків та капіталовкладень [5]. Відтак аграрна дипломатія України — як комплекс зовнішньополітичних, економічних і правових засобів, спрямованих на захист інтересів агропродовольчого комплексу на

міжнародній арені — набуває особливого стратегічного значення саме у контексті захищеного ґрунту [1].

У процесі переговорів про вступ до ЄС аграрна дипломатія трансформується з класичного інструменту торговельної політики на інструмент глибокої регуляторної конвергенції. Переговори структуровані відповідно до кластерного підходу Єврокомісії: питання сільського господарства охоплені Кластером 3 «Зелений курс та зв'язність» і суміжними главами щодо безпечності харчових продуктів (Глава 12) та сільськогосподарської підтримки (Глава 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій») [3].

Методологічною основою дослідження є системний підхід, що дозволяє розглядати сектор захищеного ґрунту як складну підсистему агропродовольчого комплексу, яка зазнає безпосереднього впливу регуляторних імпульсів з боку інституцій ЄС. Порівняльний аналіз уможливлює зіставлення стандартів виробництва, екологічних вимог та рівня державної підтримки тепличного господарства в Україні та країнах-членах ЄС. SWOT-аналіз дозволяє ідентифікувати внутрішні слабкі й сильні сторони сектору у взаємодії із зовнішніми загрозами та можливостями євроінтеграційного середовища.

Сектор захищеного ґрунту України нараховує близько 270-290 га високотехнологічних і 4000-7000 — скляні теплиці та плівкові укриття малих і середніх господарств. Великотоннажний промисловий сегмент представлений Venlo-тепличними комплексами у Харківській, Київській та Дніпропетровській, Вінницькій, Черкаській, Тернопільській областях [5].

Першим і найбільш критичним викликом є необхідність повної синхронізації з екологічними та кліматичними стандартами ЄС, закріпленими у Європейському зеленому курсі (European Green Deal) та стратегії «Від лану до столу» (Farm to Fork). Європейські вимоги передбачають суттєве скорочення використання хімічних пестицидів (на 50 % до 2030 року), мінімізацію застосування мінеральних добрив, жорсткий контроль залишків засобів захисту рослин (MRL) та обмеження викидів парникових газів [4]. Більшість українських тепличних підприємств, зведених у радянський період або на початку 2000-х років, частина з них використовують застарілі енергомісткі технології, що не відповідають еко-стандартам ЄС. Модернізація потребує колосальних капіталовкладень, дефіцит яких в умовах воєнного стану є критичним.

Другим викликом є конкурентний тиск з боку провідних виробників ЄС. Після набуття повноправного членства та скасування перехідних

захисних механізмів українські підприємства зіштовхнуться з прямою конкуренцією з боку Нідерландів (світовий лідер за рівнем інновацій та врожайності), Іспанії (лідер за рахунок сприятливого клімату та низької вартості енергії) та Польщі (що пройшла успішну модернізацію за рахунок субсидій ЄС). Доступ конкурентів до дешевого кредитного ресурса (1–4 % річних) та масштабних прямих виплат у рамках САП створює структурну асиметрію умов господарювання [2].

Третім викликом є сертифікація та стандартизація продукції. Для постачання до провідних торговельних мереж ЄС недостатньо виконати митні вимоги — необхідна наявність сертифікатів GlobalG.A.P., HACCP, IFS або BRCGS (BRC). Станом на 2026 рік лише обмежена кількість великих українських тепличних комбінатів пройшла повну міжнародну сертифікацію, тоді як для малих і середніх господарств ця процедура залишається фінансово та бюрократично обтяжливою [5].

Четвертим викликом є енергетична вразливість. Тепличне господарство є надзвичайно енергоємним: опалення, освітлення та кліматконтроль формують 50–60 % операційних витрат собівартості продукції. Руйнування критичної інфраструктури внаслідок збройної агресії різко збільшило ці витрати, що суттєво підриває конкурентоспроможність галузі та потребує системного дипломатичного супроводу у залученні зеленого фінансування [5].

Попри значні ризики, переговорний процес відкриває для сектору захищеного ґрунту стратегічні горизонти розвитку. Головною перевагою є гарантований доступ до єдиного ринку ЄС, що об'єднує понад 450 мільйонів платоспроможних споживачів. За умов вирівнювання логістичних ланцюжків та зниження собівартості виробництва, українська продукція захищеного ґрунту — передусім томати, огірки та ранній салат — здатна успішно конкурувати на ринках Центральної та Східної Європи завдяки нижчій вартості робочої сили та земельних ресурсів.

Другою можливістю є доступ до фінансових інструментів ЄС. Вже на передвступному етапі через механізми типу IPARD та Ukraine Facility українські виробники зможуть претендувати на гранти та пільгові позики для підвищення енергоефективності, впровадження відновлюваних джерел енергії (біомаса, сонячні панелі, геотермальні системи) та автоматизації виробництва [6]. Це дозволить переформатувати структуру витрат тепличних господарств і докорінно підвищити їх конкурентоспроможність.

Третім аспектом є трансфер технологій та інновацій. Інтеграція в європейський науково-дослідний простір спростить доступ до передових

технологій у закритому середовищі — вертикального фермерства, гідропоніки та аеропоніки нового покоління, роботизованих систем збору врожаю. Створення спільних підприємств із нідерландськими та іншими європейськими партнерами дозволить залучити не лише капітал, а й управлінський досвід і готові канали збуту. Наявність партнерських програм RVO (Нідерланди) є вже сьогодні відчутним дипломатичним ресурсом [5].

Успіх адаптації сектору безпосередньо залежить від аргументованості та професіоналізму переговорної групи у рамках Секції 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій». Аграрна дипломатія України має зосередитися на таких стратегічних завданнях:

1. Обґрунтування тривалих перехідних термінів (не менше 5–7 років) щодо впровадження жорстких екологічних директив ЄС для підприємств захищеного ґрунту — щоб виробники встигли провести технологічне переоснащення без ризику масового банкрутства.
2. Формування спеціальних захисних застережень (safeguard clauses) на перехідний період, що обмежували б безконтрольне постачання конкуруючої тепличної продукції з країн Південної Європи та Північної Африки на внутрішній ринок України у сезон власного врожаю.
3. Лобіювання включення захищеного ґрунту до цільових програм міжнародної технічної та фінансової допомоги ЄС для «зеленої» модернізації інфраструктури, що постраждала внаслідок бойових дій та енергетичних атак.
4. Формування коаліції з країнами-членами ЄС — Нідерландами, Польщею та Іспанією, що мають розвинутий захищений ґрунт — для спільного лобіювання адаптованих перехідних умов у контексті реформи САП.
5. Інституційне зміцнення галузевого представництва: формування єдиної асоціації виробників захищеного ґрунту зі статусом повноправного учасника консультацій у рамках переговорного процесу.

Висновки. Аграрна дипломатія України в процесі переговорів про членство в ЄС має збалансувати прагнення до якнайшвидшої інтеграції з необхідністю жорсткого захисту інтересів виробників у технологічно складних секторах. Сектор захищеного ґрунту перебуває на переломі свого розвитку: без глибокої модернізації та адаптації до вимог Зеленого курсу він ризикує бути витісненим потужними європейськими конкурентами.

Водночас грамотно вибудувана переговорна позиція, залучення передвступних фондів ЄС та орієнтація на інноваційні енергозберігаючі технології здатні перетворити вітчизняне тепличне господарство на високоефективну, експортноорієнтовану галузь, яка органічно доповнить загальну архітектуру європейського аграрного ринку.

Ключовими умовами успіху є: забезпечення достатніх перехідних термінів адаптації до регуляторних норм ЄС, цільове залучення фінансування для відновлення та модернізації галузі, розширення міжнародної сертифікації та активна взаємодія з галузевими партнерами — Нідерландами, Польщею та профільними установами Єврокомісії. Реалізація цих завдань потребує скоординованої роботи дипломатичних інституцій, профільних міністерств та галузевих асоціацій у форматі єдиної переговорної команди.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнародний документ від 27.06.2014 № 984_011. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 01.06.2026).
2. European Commission**.** The Common Agricultural Policy at a Glance. Brussels : European Commission. URL: The Common Agricultural Policy at a Glance (дата звернення: 28.05.2026).
3. European Commission. Ukraine 2024 Report. Brussels : European Commission, 2024. URL:

https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en (дата звернення: 28.05.2026).

4. European Commission. A Farm to Fork Strategy for a Fair, Healthy and Environmentally-Friendly Food System. Brussels: European Commission, 2020. URL: https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en (дата звернення: 10.04.2026).
5. Domkina V., Volianska K. Market Report on Needs Assessment Protected Crop in Ukraine. RVO Netherlands Enterprise Agency, 130 p, 2026.
6. OECD. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2025. Paris : OECD Publishing, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2025_8f886f67-en.html (дата звернення: 28.05.2026)

Глушкова Дар'я Валентинівна,
доктор філософії, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ (м. Харків, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ АГРАРНОГО ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ. БАЛАНС МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМИ ІНТЕРЕСАМИ ТА ПОЛІТИКОЮ ЄС

Повномасштабна збройна агресія проти України, що триває з 2022 року, кардинально трансформувала підходи держави до реалізації зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, зокрема у сфері аграрного експорту. Аграрний сектор традиційно є одним із ключових драйверів української економіки, формуючи значну частину валютних надходжень та забезпечуючи продовольчу безпеку не лише на національному, а й на глобальному рівні. Умови війни створили безпрецедентні виклики для функціонування логістичних ланцюгів, доступу до зовнішніх ринків та реалізації національних інтересів у сфері аграрної торгівлі. У цьому контексті особливого значення набуває дипломатія аграрного експорту як інструмент забезпечення балансу між внутрішніми потребами України та політикою Європейського Союзу.

З початком війни Україна втратила значну частину традиційних маршрутів експорту, зокрема через блокування морських портів Чорного моря. Це призвело до необхідності швидкої переорієнтації логістичних потоків на альтернативні шляхи, включаючи сухопутні коридори через територію країн Європейського Союзу. Така ситуація створила як нові можливості для інтеграції українського аграрного сектору до європейського ринку, так і значні конфлікти інтересів між Україною та окремими державами-членами ЄС, які зіткнулися з внутрішнім тиском своїх фермерських спільнот [1].

У відповідь на кризову ситуацію ЄС запровадив тимчасові заходи торговельної лібералізації, що передбачали скасування мит та квот на імпорт української аграрної продукції. Ці заходи стали важливим кроком у підтримці української економіки та забезпеченні безперервності експорту. Водночас вони спричинили дисбаланс на внутрішніх ринках окере5мих країн, таких як Польща, Румунія, Угорщина та Словаччина. Надлишок української продукції, яка залишалася на місцевих ринках замість транзиту до третіх

країн, викликав падіння цін та соціальне невдоволення серед місцевих виробників [2].

У таких умовах дипломатія аграрного експорту України набула багатовимірного характеру, поєднуючи економічні, політичні та правові інструменти впливу. Одним із ключових завдань стало забезпечення безперешкодного транзиту української продукції через територію ЄС до традиційних ринків збуту в Африці та Азії. Для цього Україна активно використовувала двосторонні переговори, участь у багатосторонніх форматах та взаємодію з інституціями Європейського Союзу.

Особливе місце в цьому процесі посідає так звана «зернова дипломатія», яка передбачає використання експорту зерна як інструменту не лише економічного, але й політичного впливу. Україна позиціонує себе як відповідального глобального постачальника продовольства, що відіграє ключову роль у запобіганні продовольчим кризам у країнах, що розвиваються. Такий підхід дозволяє зміцнювати міжнародну підтримку України та формувати позитивний імідж держави на міжнародній арені.

Водночас реалізація національний інтересів України у сфері аграрного експорту потребує врахування складної та багаторівневої політики ЄС, зокрема Спільної аграрної політики (CAP), яка передбачає значний рівень підтримки європейських фермерів. Європейський аграрний сектор характеризується високим рівнем регуляції, включаючи жорсткі санітарні та фітосанітарні вимоги, екологічні стандарти та правила сертифікації продукції. Для українських виробників це означає необхідність адаптації до acquis ЄС, що є складним, але необхідним процесом на шляху до повноцінної інтеграції.

У контексті війни ця адаптація відбувається в умовах обмежених ресурсів та постійних ризиків, пов’язаних із безпекою. Проте саме відповідність стандартам ЄС з ключовим фактором довгострокового доступу до європейського ринку. Таким чином, дипломатія аграрного експорту повинна поєднувати короткострокові заходи з підтримки експорту в умовах кризи з довгостроковими стратегіями гармонізації законодавства та модернізації аграрного сектору.

Важливим аспектом є також необхідність рахування внутрішньополітичної динаміки в країнах ЄС. Протести фермерів, політичний популізм та виборчі цикли суттєво впливають на формування позиції окремих держав щодо імпорту української продукції. У цьому контексті Україна змушена вести складну дипломатичну гру, балансуючи

між захистом власних економічних інтересів та необхідністю збереження політичної підтримки з боку ЄС [3].

Одним із прикладів такого балансу стало погодження тимчасових обмежень на імпорт окремих видів української аграрної продукції до певних країн ЄС. Хоча такі заходи можуть розглядатися як компроміс, вони водночас демонструють здатність України до гнучкості та прагматизму у зовнішній політиці. При цьому Україна наполягає на збереженні принципу єдиного ринку ЄС та недопущенні односторонніх обмежень, які суперечать нормам права ЄС.

Значну роль у просуванні національних інтересів відіграє також інституційна взаємодія з Європейською комісією, Європейським парламентом та іншими органами ЄС. Україна активно використовує механізми політичного діалогу, асоціації та партнерства для відстоювання своїх позицій. У цьому контексті важливим є розвиток експертного та аналітичного потенціалу, що дозволяє ефективно аргументувати необхідність підтримки українського аграрного експорту.

Не менш важливим є залучення приватного сектору та галузевих асоціацій до процесу формування зовнішньополітичної стратегії. Бізнес-спільнота відіграє ключову роль у налагодженні контактів з європейськими партнерами, адаптації до нових умов та впровадженні інновацій. Взаємодія держави та бізнесу дозволяє створювати синергію, що підвищує ефективність дипломатичних зусиль.

У довгостроковій перспективі ключовим завданням є інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС, що передбачає не лише усунення торгівельних бар'єрів, але й повну відповідність стандартам та правилам ЄС. Це потребує комплексних реформ у сфері аграрної політики, включаючи підтримку малих та середніх виробників, розвиток інфраструктури та впровадження сучасних технологій.

Особливу увагу слід приділити екологічним аспектам аграрного виробництва, зокрема у контексті Європейського зеленого курсу. Вимоги щодо зменшення викидів, раціонального використання ресурсів та захисту біорізноманіття стають дедалі важливішими для доступу до ринку ЄС. Для України це означає необхідність переходу до більш сталих моделей виробництва, що водночас відкриває нові можливості для розвитку.

Таким чином, дипломатія аграрного експорту України в умовах війни є складним і багатовимірним процесом, що вимагає поєднання різних інструментів та підходів. Вона має забезпечувати не лише короткострокове виживання аграрного сектору, але й створювати передумови для його

довгострокового розвитку та інтеграції до європейського ринку. Баланс між національними інтересами та політикою ЄС є ключовим фактором успіху цієї стратегії.

Успішна реалізація цієї стратегії залежить від здатності України адаптуватися до нових умов, ефективно використовувати дипломатичні інструменти та підтримувати конструктивний діалог з європейськими партнерами. Водночас вона вимагає внутрішньої консолідації, реформ та інвестицій у розвиток аграрного сектору. Лише за таких умов Україна зможе не лише подолати виклики війни, але й закріпити свої позиції як одного з ключових гравців на аграрному ринку Європи та світу.

Література:

1. Хаміцевич М**.** Експорт зерна та олії з України скорочується через удари по портах [Електронний ресурс] / М. Хаміцевич // *МикВісті*. 24.12.2025. URL: https://nikvesti.com/news/public/312647-cherez-ataki-na-porti-ukrayina-rizikuye-vtratiti-znachnu-chastynu-eksportu (дата звернення 21.04.2026)
2. ЄС розширює торговельні переваги для України [Електронний ресурс] // *European Commission*. 05.06.2023. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_23_3059 (дата звернення 21.04.2026)
3. Патока М. Популізм чи комплексна проблема — чому протестують європейські фермери? [Електронний ресурс] / М. Патока // *Свідомі*. 15.03.2024. URL: https://svidomi.in.ua/page/populizm-chy-kompleksna-problema-chomuprotestuiut-ievropeiski-fermery (дата звернення 21.04.2026)

Грибенко Роман Васильович, магістр, спеціальність С3«Міжнародні відносини»,

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Науковий керівник: Гольцов Андрій Геннадійович, доктор політичних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В ПРОДОВОЛЬЧІЙ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ООН

Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО) є однією з найбільших спеціалізованих установ системи ООН, що відіграє ключову роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки та сталого розвитку сільськогосподарського сектору. Україна, як одна з провідних аграрних держав світу, посідає важливе місце в діяльності цієї організації, активно беручи участь у формуванні міжнародної аграрної політики та реалізації програм технічної допомоги [1].

Членство України в ФАО розпочалося у 1992 році. З того часу співпраця охоплює широкий спектр напрямів: від підвищення продуктивності сільського господарства та адаптації до зміни клімату до розвитку сільських територій та впровадження сучасних технологій в агропромисловий комплекс. ФАО надає Україні технічну допомогу в галузі аграрної політики, продовольчої безпеки, управління природними ресурсами [2, с. 358].

Одним із пріоритетних напрямів співпраці є підтримка малих і середніх сільськогосподарських виробників. ФАО реалізує в Україні низку проєктів, спрямованих на покращення доступу фермерів до ринків, впровадження інноваційних технологій та підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції. Особливу увагу приділено розвитку органічного виробництва, точного землеробства та цифровізації сільського господарства [4].

Важливим аспектом участі України в діяльності ФАО є співпраця в умовах збройної агресії російської федерації. Організація надала Україні значну гуманітарну та технічну допомогу для відновлення аграрного сектору, збереження продовольчих запасів та забезпечення продовольчої безпеки населення. Реалізуються проєкти з відновлення пошкодженої інфраструктури, демінування сільськогосподарських угідь та підтримки постраждалих від війни аграрних виробників [4].

Україна активно бере участь у міжнародних ініціативах ФАО, зокрема в Глобальному форумі з продовольчої безпеки та харчування, Комітеті з питань сільського господарства, Регіональній конференції для Європи тощо. Українські фахівці долучаються до розробки міжнародних стандартів,

методологій оцінки продовольчої безпеки та стратегій сталого розвитку сільського господарства [1].

Перспективи подальшої співпраці України з ФАО пов'язані з впровадженням принципів Європейського зеленого курсу в національну аграрну політику, розвитком кліматично-нейтрального сільського господарства, підвищенням ефективності використання водних ресурсів та зменшенням втрат продовольства в ланцюгах постачання. Важливим завданням залишається зміцнення ролі України як глобального гаранта продовольчої безпеки та надійного постачальника аграрної продукції на світові ринки [3].

Література:

1. Дідур К. М. Продовольча безпека України, як один із пріоритетів розвитку глобальної економіки. *Ефективна економіка*. 2023. № 5. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.29.
2. Кропивко О. М. Продовольча безпека як фактор збереження суверенітету України. В кн.: *Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2023. С. 358–360. URL: https://dglib.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e795e701-5c83-414f-ba2e-3ef94f91fd94/content
3. Петруха Н. Інституційні умови забезпечення зеленої трансформації сільськогосподарських підприємств у контексті переходу до біоекономіки. *Economic Analysis*. 2024. Vol. 34. No. 3. URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/6150/6565657437.
4. FAO. Ukraine: Project Highlights – OSRO/UKR/016/JPN. Rome, 2024. URL: https://openknowledge.fao.org/items/c13d0fdb-f74b-4ff6-a9e2-69de5e7 b65c7

Довгаль Сергій Володимирович, магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна, кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ У СФЕРІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Актуальність мого дослідження важко переоцінити. Сьогодні транскордонне співробітництво (ТКС) - це не просто дипломатичний термін, це один із найдієвіших механізмів реальної євроінтеграції України.

В умовах децентралізації українські громади отримали повноваження самостійно виходити на міжнародний рівень. Крім того, повоєнне відновлення наших регіонів буде неможливим без європейських інструментів солідарності та фінансування. Досвід ЄС для нас - це не просто теорія, це практичний дороговказ.

В самому Європейському Союзі понад 30% населення проживає саме у прикордонних регіонах, тому політика сусідства там є одним із головних пріоритетів бюджетування».

Що ж таке ТКС у сучасному розумінні? Це спільна робота сусідніх територій різних держав заради вирішення спільних проблем: від економіки та розбудови доріг до екології і культури.

Ключова ідея (зміна парадигми), яку Європа пройшла після Другої світової війни, і яку зараз проходить Україна: кордон - це більше не бар'єр чи лінія розділення, це ресурс для спільного розвитку. Сучасний кордон має об'єднувати економіки, а не ізолювати їх.

Європейські практики реалізуються в рамках так званої політики згуртованості (Cohesion Policy) ЄС. Вона спирається на три потужні інструменти.

По-перше, це фінансові програми Interreg, бюджет яких на поточний період (2021-2027 роки) складає понад 8 мільярдів євро.

По-друге, це Єврорегіони. Україна тут має чим пишатися: ще у 1993 році ми стали співзасновниками «Карпатського Єврорегіону» - першого подібного утворення на пострадянському просторі.

По-третє, найсучасніший інструмент ЄС - це Європейські об’єднання територіального співробітництва (EGTC). Це унікальний юридичний

механізм, який дозволяє муніципалітетам різних країн створювати єдину юридичну особу для управління спільними проєктами.

Аналізуючи досвід ЄС, я виділив п'ять стовпів, на яких тримається успішне ТКС. Це партнерство на всіх рівнях (місцевий, регіональний, національний) за принципом субсидіарності; спільне співфінансування (ЄС дає грант, але громада теж вкладає свої кошти); довгострокове стратегічне планування, а не точкові одноразові проєкти; жорстка орієнтація на результат та обов'язкове залучення громадськості до ухвалення рішень.

Щоб показати, як це працює на практиці, наведу кілька європейських прикладів:

інфраструктура: Знаменитий міст Ересунн між Копенгагеном (Данія) та Мальме (Швеція), який створив єдиний економічний хаб із двох різних країн. Або трамвайна лінія, яка щодня возить пасажирів через кордон між французьким Страсбургом і німецьким Келем.

Екологія та безпека: Спільне управління басейнами річок, як-от програма охорони річки Тиса, де співпрацюють 5 країн (зокрема й Україна).

Охорона здоров'я: У Піренеях на франко-іспанському кордоні збудовано спільну лікарню Cerdanya, яка через механізм EGTC обслуговує громадян обох країн без бюрократичних перепон.

Звісно, ТКС стикається з низкою бар'єрів. Навіть у межах ЄС залишається проблема бюрократії та "юридичної асиметрії" - коли закони по обидва боки кордону суперечать один одному. Для України до цього додається нерівномірний розвиток наших і європейських регіонів (як економічний, так і інфраструктурний), а також обмеженість місцевих бюджетів для співфінансування грантових європейських програм».

Незважаючи на виклики, ТКС є для України "вікном можливостей". Воно забезпечує м'яку, поступову інтеграцію до європейського простору ще до офіційного вступу в ЄС. Завдяки цьому прикордонні депресивні території можуть перетворитися на логістичні та економічні хаби. Крім залучення інвестицій, найважливішим здобутком є посилення інституційної спроможності: наші фахівці на місцях вчаться писати європейські проєкти, проходити міжнародний аудит та мислити стратегічно.

Висновки. Переходячи до висновків, зазначу головне: європейські практики ТКС довели свою ефективність. Україна не є новачком у цьому процесі, ми є частиною європейських макрорегіональних стратегій (наприклад, Дунайської).

Але для максимізації результатів нам терміново потрібні три кроки: адаптація законодавства (зокрема, впровадження механізму EGTC в

українське правове поле); посилення інституцій (створення регіональних агенцій розвитку); навчання і залучення громад (бо саме на рівні людей та бізнесу будується справжня транскордонна довіра).

Література:

1. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 № 1861-IV (із змінами та доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 2018 року щодо узгодження із законодавством ЄС).
2. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Мадридська конвенція) // Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 21.05.1980.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 (з урахуванням змін в умовах воєнного стану).
4. Regulation (EC) No 1082/2006 of the European Parliament and of the Council on a European grouping of territorial cooperation (EGTC) (із подальшими змінами).
5. Офіційний портал європейських програм територіального співробітництва Interreg. ULR: https://interreg.eu
6. Транскордонне співробітництво України в умовах воєнного стану: виклики та можливості. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД), 2023. ULR: https://niss.gov.ua
7. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво: посібник (перевидання/актуалізовані концепції). Класична українська монографія у сфері ТКС.Київ: Крамар. 2011. 259 с.

Єременко Андрій Валерійович, *кандидат економічних наук, доцент*

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (м. Київ, Україна)

АГРАРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

Сучасна система міжнародних економічних відносин перебуває у стані глибокої трансформації, яку дослідники характеризують як перехід від епохи «гіперглобалізації» до етапу «реглобалізації». Цей процес означає не відмову

від міжнародної інтеграції, а її структурну перебудову, де пріоритети економічної ефективності поступаються вимогам стратегічної безпеки та стійкості ланцюгів постачання. Для України аграрна дипломатія стає ключовим важелем забезпечення національних інтересів, спрямованим на утвердження країни як критичного елемента «відкритої стратегічної автономії» ЄС [1].

Процес реглобалізації визначає нову архітектуру світової торгівлі, де виробництво та фінансові мережі концентруються навколо «партнерських блоків» (friend-shoring) та географічно близьких регіонів (nearshoring). Аграрна дипломатія України в цій системі має довести статус країни як надійного «конектора», спроможного забезпечити продовольчу стабільність Європи. Глобальна торговельна система наразі переорієнтовує ланцюги постачання на десятиліття вперед, а наслідки війни в Україні відчуваються у всьому світі через зростання цін на продукти харчування та енергоносії [2].

Україна вже фактично стала невід'ємною частиною продовольчої системи Євросоюзу. Результати збору врожаю 2025 року, попри повномасштабну агресію та кліматичні виклики, підтверджують стратегічну вагу країни: загальний збір зернових склав близько 60 млн тонн, що дозволило Україні посісти друге місце серед усіх країн ЄС за обсягами виробництва, поступаючись лише Франції (63,1 млн тонн). Україна залишається абсолютним світовим лідером у виробництві соняшнику (9 млн тонн проти 8,5 млн тонн у всьому ЄС разом) та кукурудзи (23,5 млн тонн при загальному обсязі виробництва в ЄС на рівні 57 млн тонн) [3].

Частка агропродукції в загальному експорті України у 2024-2025 роках зросла до рекордних 60%, що робить сектор критично важливим для валютної стабільності країни. Середня врожайність зернових в Україні досягла 5,08 т/га, що лише на 14% нижче за середній показник у ЄС, попри значний розрив у доступі до фінансування. Водночас провідні виробники ЄС (Франція, Німеччина) мають врожайність на 42-48% вищу, що вказує на величезний потенціал України для залучення європейських інвестицій у технологічне оновлення та іригацію [3].

Важливою віхою для української дипломатії є 5 червня 2025 року – дата завершення дії автономних торговельних заходів (АТМ), які протягом трьох років забезпечували безмитний та безквотний доступ українських товарів до ринку ЄС. Цей період, названий «золотою ерою» експорту, дозволив ЄС стати найбільшим торговельним партнером України з обсягом торгівлі понад 42,8 млрд євро. Проте реглобалізація супроводжується посиленням аграрного протекціонізму, що вимагає переходу від

«безквотного раю» до моделі глибокої інтеграції в ланцюги доданої вартості ЄС [4].

З середини 2025 року запроваджується новий «автоматичний захисний механізм», який зобов'язує Єврокомісію повторно вводити тарифні квоти на м'ясо птиці, яйця, цукор, овес, кукурудзу та мед, якщо обсяги імпорту перевищать середні показники попередніх років. Це вимагає від українських дипломатів активного пошуку компромісів із фермерськими спільнотами Польщі, Угорщини та Румунії для мінімізації конфліктів у межах транскордонної торгівлі. Дипломатичне врегулювання цих суперечок є критичним для збереження стабільності аграрного експорту [5].

В умовах реглобалізації конкурентоспроможність агробізнесу дедалі більше залежить від відповідності стандартам ESG (Environmental, Social, Governance). Для України ключовим напрямом є впровадження систем точного землеробства та блокчейну для забезпечення «простежуваності» походження продуктів – базової вимоги ЄС. Економетричні дослідження 2025 року підтверджують, що цифрові можливості позитивно впливають на екологічні та соціальні показники фірм, проте в ЄС існує розрив: цифровізація прогресує швидше за стійкість [6].

З 2025 року вимоги Директиви CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) щодо звітності застосовуються до великих компаній з обігом понад 450 млн євро, що змушує українські агрохолдинги проводити ретельний аудит всього ланцюга постачання. Це створює умови для переходу до моделі, побудованої на доданій вартості: агропереробці, біоекономіці та «зеленій» енергетиці. Прямі збитки агросектору від війни вже досягли 11 млрд дол. США, а потреби у відновленні становлять 55 млрд дол. США, що вимагає залучення інструментів багатосторонньої економічної дипломатії [7].

Процес вступу до ЄС є «завданням для всього суспільства», де регіональна влада виступає стратегічним партнером уряду. Оскільки близько 70% вимог acquis communautaire імплементуються саме на регіональному та місцевому рівнях, аграрна дипломатія має фокусуватися на розбудові спроможності громад щодо застосування європейських стандартів. Формування Державного аграрного реєстру, Виплатної агенції та інтегрованої системи управління і контролю (IACS) є необхідними кроками для майбутнього доступу до субсидій Спільної аграрної політики (САП) [8].

Таким чином, аграрна дипломатія України в умовах реглобалізації має стати проактивною, базуючись на позиціюванні країни як гаранта продовольчої стійкості ЄС. Стратегічним пріоритетом залишається технологічна модернізація для виконання вимог ЄС щодо декарбонізації та

простежуваності. Успіх інтеграції залежить від здатності України стати «конектором», що з'єднує глобальні аграрні ресурси з європейськими стандартами якості та безпеки.

Література:

1. Brian Straight. Reglobalization drives the modern supply chain network. (2025). URL: https://www.scmr.com/article/reglobalization-and-the-modern-supply-chain
2. Ronald P. O'Hanley. Reglobalization: Rewiring the world economy for a new era of growth. (2026). URL: https://www.weforum.org/stories/2026/01/reglobalization-world-economygrowth/
3. Agricultural production in Ukraine 2025: season results and comparison with the EU, - Committee on Agrarian and Land Policy. (2025). URL: https://www.rada.gov.ua/en/news/News/269528.html
4. Анна Савченко. ЄС і Україна: торговельний рубікон після завершення епохи «безмитного раю». (2025). URL: https://business.diia.gov.ua/history-of-success/yes-i-ukraina-torhovelnyi-rubikon-pislia-zavershennia-epokhy-bezmytnoho-raiu
5. Рада ЄС схвалила продовження автономних торговельних заходів Євросоюзу для України та Молдови. (2024). URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/рада-єс-схвалила-продовження-автономних-торговельних-заходів-євросоюзу-для-україни-та-молдови_uk}
6. Emilia Herman, Petru Onet and Julian-Teodor Popa. The Impact of Digitalization on ESG Performance: Empirical Evidence from European Union Countries. (2025). URL: https://ideas.repec.org/a/pmu/oecono/v1y2025p73-88.html
7. EU Sustainability Reporting 2025: What Changes and How to Prepare. (2025). URL: https://cse-net.org/eu-sustainability-reporting-changes-2025/
8. Ukraine Strengthens Focus on Regional Readiness for EU Membership. (2025). URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/news/ukraine-strengthens-focus-on-regional-readiness-for-eu-membership/

Єрмакова Маргарита Сергіївна,
Магістр ,спеціальність С3 «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Шинкарук Олександра Василівна*, *кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

АГРОПРОДОВОЛЬЧА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Україна є одним з провідних світових експортерів зерна та іншої агропродукції, тому аграрна сфера має стратегічне значення для забезпечення національної безпеки та глобальної продовольчої стабільності. У сучасних умовах війни питання продовольчої безпеки набули надзвичайної важливості. Україна брала активну участь у глобальній продовольчій дипломатії через ініціативу «Grain from Ukraine», що зміцнило її позиції як «гаранта світової продовольчої безпеки» [2]. Паралельно відродження агродипломатичних інститутів (зокрема, мережі аграрних аташе) стає логічним кроком у зовнішньополітичній стратегії: «Аграрна дипломатія - це наступний стратегічний крок. Україна вже працює над створенням посад аграрних аташе…». Також важливою є підтримка фермерів і розвитку агросектору як на внутрішньодержавному, так і на зовнішньому рівнях. Згідно з Урядовою Стратегією продовольчої безпеки (на період до 2027 р.), Україна ставить за мету наповнення внутрішнього ринку та забезпечення стабільних поставок продовольства, що лежить в основі зовнішньополітичних ініціатив у агросфері [4].

На практиці агродипломатія в Україні реалізується через створення інститутів і формування зовнішньополітичних заходів. Зокрема, за підтримки Мінагро та МЗС було ухвалено рішення про введення посад аграрних аташе в українських дипломатичних і торговельних представництвах за кордоном. Міністр агрополітики В. Коваль зазначав, що метою агродипломатії є «підготовка фахівців для просування української сільгосппродукції на міжнародних ринках», тобто саме аграрні аташе

відповідають за інтереси експортерів і взаємодію з іноземними партнерами [1]. Парламент і уряд ухвалюють відповідні нормативні документи (закон про виплатну агенцію для агровиробників, нормативні акти з гармонізації стандартів), що є правовою основою агродипломатії.

Україна активно адаптує аграрне законодавство до стандартів ЄС (процес «скринінгу» країн-членів ЄС), а агродипломатія слугує каналом комунікації з європейськими партнерами. Заступник міністра Т. Висоцький підкреслив, що європейський курс України незворотній, і аграрна дипломатія сприятиме зближенню стандартів якості агропродукції [2]. Міжнародна підтримка (ФАО, ЄС) забезпечує фінансовий і технічний супровід українських реформ. Наприклад, представники ЄС зазначили, що інститут аграрних аташе «відкриє нові можливості для просування української продукції на зовнішні ринки».

У рамках євроінтеграції розвиток аграрної дипломатії спрямований на гармонізацію стандартів та розширення доступу агросектору на ринки ЄС. Безпековий вимір агродипломатії проявляється у стратегічній ініціативі «Grain from Ukraine», що посилила роль України як суб'єкта глобальної продовольчої безпеки. Водночас агропродовольча дипломатія стикається з викликами: необхідністю зміцнення інституцій (додаткові ресурси дипломатичних установ), подолання наслідків війни (розмінування земель, транспортні коридори) та запровадження довгострокових стратегій (наприклад, агрохаби в інших регіонах). З огляду на високі зовнішні та безпекові ризики, подальше формування агродипломатії є невід'ємною складовою зовнішньої політики України і вимагає координації Міністерства закордонних справ, Мінагрополітики та інших органів.

Отже, агропродовольча дипломатія стала важливою складовою зовнішньополітичної стратегії України, яка поєднує економічну дипломатію з поняттям продовольчої безпеки, а практично передбачає створення нових інституцій (аграрних аташе, виплатна агенція) та активну роботу з міжнародними партнерами.

Література:

1. Журнал «Зерно». Мінагрополітики розвиватиме аграрну дипломатію (23.10.2024). URL: https://www.zerno-ua.com/news/minagropolityky-rozvyvatyme-agrarnu-dyplomatiyu
2. Збірник аналітики і подій «E-land». Україна формує систему агродипломатії для посилення євроінтеграції (16.10.2025). URL:

https://e-land.ua/news/item/ukrayina-formuye-systemu-ahrodyplomatiyi-dlia-posylennia-yevrointehratsiyi
3. Інтерфакс-Україна. Четвертий міжнародний саміт з продовольчої безпеки відбудеться у Києві у листопаді — МЗС (13.10.2025). URL: https://interfax.com.ua/news/general/1112176.html
4. Кабінет Міністрів України. Розпорядження № 684-р від 23.07.2024 «Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року…» // Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/684-2024-%D1%80

Журавель Анастасія Вікторівна, *магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*
Науковий керівник: *Шинкарук Олександра Василівна, кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграційний вектор України у 2021-2026 рр. означає не лише наближення законодавства до acquis, а зміну економічної природи дипломатичної діяльності. Дипломатія дедалі менше виступає протокольним каналом і дедалі більше – інструментом формування конкурентних переваг через доступ до інноваційних мереж, цифрових інфраструктур, стандартів і фінансових механізмів. У цьому контексті інновації є не додатком до

дипломатії, а її операційним середовищем, яке визначає, як держава формує довіру, управляє репутаційними ризиками, вибудовує партнерства та інтегрує економіку в транснаціональні ланцюги створення вартості. В. Кубко підкреслює, що цифрова дипломатія ґрунтується на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації дипломатичних завдань і досягнення цілей зовнішньої політики [3, с. 171]. Це особливо важливо для євроінтеграції, оскільки ЄС функціонує як нормативно-інституційний простір стандартизованих цифрових процедур, прозорих правил і мережевої координації.

Економічна логіка такої трансформації полягає в переході від моделі, де дипломатичні зусилля вимірюються кількістю контактів, до моделі, де вони оцінюються здатністю забезпечувати відтворюваний доступ до ресурсів розвитку. Н. Кравчук, О. Луцишин і Д. Андрощук доводять, що публічна дипломатія перетворилася на стратегічний імператив формування сприятливого середовища для досягнення стратегічних цілей і конкурентних переваг, а в умовах повномасштабної агресії українська публічна дипломатія одночасно виконує інформаційну, мобілізаційну та формотвірну функції [2, с. 79]. Для України це означає, що дипломатія має не лише забезпечувати політичну підтримку, а й зміцнювати довіру до держави як до майбутнього учасника спільного ринку та партнера в інноваційній політиці ЄС.

Інституційним ядром цієї трансформації є включення України в європейські інноваційні програми та мережі. Відкриття офісу Horizon Europe в Україні змінює характер дипломатії з переговорного на мережево-проєктний, де вирішального значення набуває здатність держави інтегруватися в консорціуми, правила і практики європейської інноваційної взаємодії. Водночас Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року закріплює візію України як країни інновацій і визначає напрями, принципи, цілі та завдання державної політики у цій сфері [1, с. 2]. Для дипломатії це створює внутрішньо узгоджену рамку міжнародного позиціювання, коли євроінтеграційний курс спирається не на ситуативні рішення, а на стратегічно оформлену інноваційну модель розвитку.

Окремого значення набуває кібер- і цифровий домен, у якому формується довіра до транскордонних цифрових взаємодій та безпечних інфраструктур. У матеріалах про кібердипломатію підкреслюється, що вона охоплює міжнародну взаємодію у сфері кіберпростору та відповідального використання нових цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту й квантових обчислень [4, с. 5]. У євроінтеграційній логіці це безпосередньо пов’язано з узгодженням підходів до кіберстійкості, захисту даних і

сумісності цифрових режимів. Поряд із цим важливим напрямом стає екосистемна інтеграція підприємництва та інновацій через європейські інституції. Запуск EIT Community Hub в Україні як точки доступу до найбільшої інноваційної екосистеми Європи та відкриття у 2023 році понад 50 освітніх, підприємницьких і акселераційних програм для українців, підтриманих фінансуванням понад 4 млн євро, свідчать про те, що дипломатія починає працювати як інфраструктура входу українських інноваторів у ринки й мережі ЄС [5, с. 1].

Отже, інновації виступають ключовим чинником оновлення дипломатичної діяльності України в умовах євроінтеграції, зумовлюючи перехід до цифрової, мережевої та проєктно-орієнтованої моделі. Використання цифрових інструментів розширює можливості оперативної та ефективної міжнародної взаємодії, тоді як публічна дипломатія і механізми «м'якої сили» посилюють позиції держави на міжнародній арені. Водночас інтеграція до європейських інноваційних екосистем забезпечує системний доступ до знань, фінансових ресурсів і стандартів розвитку. Таким чином, інновації набувають комплексного значення, виступаючи не лише інструментом дипломатії, а й показником її ефективності та здатності України до повноцінної інтеграції в європейський простір.

Література:

1. Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1351-р.

2. Кравчук Н. Я., Луцишин О. О., Андрощук Д. В. (2025). Публічна дипломатія як стратегічний імператив зміцнення конкурентоспроможності держави в умовах трансформації світового порядку. Empirio. Т. 2, № 1. С. 78-91.

3. Кубко В. (2023). Цифрова дипломатія в сучасних міжнародних відносинах. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. Вип. 50. С. 170-176.

4. Кібердипломатія (2025): навчально-методичні матеріали. ДУІКТ. 2025. С. 1-7. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/p_2850_97611772.pdf

5. New innovation hub opens in Ukraine (2023): EIT continues to strengthen support for Ukrainian innovators: press release. European Institute of Innovation and Technology. P. 1-2. URL: https://www.eit.europa.eu/sites/default/files/2023-12/PR_Ukraine%20Hub.pdf

Івлєва Вікторія Олексіївна, *магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини»,*

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Шинкарук Олександра Василівна*, *кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВПЛИВ НА ГЛОБАЛЬНУ ПРОДОВОЛЬЧУ СТАБІЛЬНІСТЬ

Актуальність дослідження зумовлена викликами, що постали перед Україною як одним із ключових гравців світового аграрного ринку в умовах повномасштабної війни. Трансформація аграрної дипломатії України набуває особливого значення як інструмент забезпечення міжнародної співпраці, підтримки експорту сільськогосподарської продукції та зміцнення продовольчої безпеки у світі, зокрема в країнах, що критично залежать від українського зерна. Водночас зростає роль дипломатичних ініціатив у налагодженні альтернативних маршрутів постачання, залученні міжнародної підтримки та формуванні позитивного іміджу України як надійного гаранта продовольчої стабільності навіть в умовах воєнних загроз, що робить дану проблематику надзвичайно важливою для сучасних наукових і практичних досліджень.

Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується загостренням глобальних викликів продовольчій безпеці, що зумовлено комплексом економічних, політичних та екологічних чинників. Збройні конфлікти, кліматичні зміни, порушення логістичних ланцюгів постачання та нерівномірний розподіл ресурсів значно ускладнюють забезпечення стабільного доступу до продовольства. У цих умовах продовольча стабільність набуває стратегічного значення та розглядається як складова міжнародної безпеки.

Україна посідає важливе місце в глобальній продовольчій системі як один із провідних експортерів зернових культур. Повномасштабна війна завдала значної шкоди аграрному сектору та глобальним ланцюгам постачання продовольства. Руйнування інфраструктури, блокування морських портів, ускладнення логістики та скорочення виробництва

призвели до дестабілізації світових ринків і загострення продовольчої кризи в країнах, що залежать від українського експорту. Потреби галузі у відновленні та реконструкції оцінюються у 55,5 млрд доларів США [4].

На національному рівні значно ускладнилася діяльність аграрних виробників: обмежився доступ до земель, техніки та ринків збуту. Проте, аграрний сектор продовжує залишатися критично важливим для зайнятості населення та економічної стабільності держави [2]. Особливо гостро негативні наслідки війни проявляються у прифронтових регіонах, де пошкоджена або знищена сільськогосподарська інфраструктура, наявні вибухонебезпечні залишки, дефіцит робочої сили та зростання виробничих витрат обмежують можливості ведення господарської діяльності та порушують виробничі цикли.

Незважаючи на ці виклики, сільськогосподарський сектор продемонстрував високу адаптивність, станом на початок сезону 2025/26 Україна експортувала понад 12,3 млн тонн зернових та зернобобових культур, зокрема значні обсяги пшениці та кукурудзи, що поставляються на ринки Європейського Союзу, а також у регіони з критичною потребою у продовольстві, країни Африки та Азії [1]. Такі показники свідчать про вагомий внесок України у стабілізацію світових продовольчих ринків та зменшення ризику різких коливань цін [3].

Важливого значення набуває міжнародна підтримка та координація зусиль. Зокрема, План реагування на надзвичайні ситуації та раннього відновлення Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) на 2026–2028 роки передбачає комплексний підхід до подолання кризових явищ у сільському господарстві України та охоплює три взаємодоповнюючі напрями: збір даних і координацію, надзвичайні заходи у сільському господарстві та раннє відновлення. Його реалізація спрямована на поєднання невідкладної допомоги з довгостроковими заходами відновлення, включаючи захист виробництва продовольства, відновлення виробничих активів, реабілітацію сільськогосподарських угідь та розвиток стійких, орієнтованих на ринок і кліматично адаптованих моделей виробництва. Пріоритет надається підтримці вразливих категорій населення, у тому числі дрібних фермерів, внутрішньо переміщених осіб, жінок та молоді, а також відновленню постраждалих територій [2].

Отже, Україна є важливим елементом глобальної продовольчої системи, а її роль у забезпеченні продовольчої стабільності в умовах трансформації міжнародних відносин є визначальною. Подальший розвиток аграрного сектору, посилення міжнародної співпраці та реалізація

ефективних механізмів підтримки сприятимуть не лише відновленню сільського господарства, а й зміцненню позицій України на світових продовольчих ринках. Це, своєю чергою, забезпечить підвищення стійкості глобальних продовольчих систем і зниження ризиків продовольчих криз у вразливих регіонах світу.

Література:

1. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Експорт з України зернових, зернобобових та борошна. URL: https://minagro.gov.ua/napryamki/eksport-do-krain-ies/eksport-z-ukrayini-zernovih-zernobobovih-ta-boroshna
2. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Ukraine's agriculture: FAO sets out a three‑ year emergency and early recovery plan.URL: https://www.fao.org/newsroom/detail/ukraine-s-agriculture--fao-sets-out-a-three-year-emergency-and-early-recovery-plan/en
3. Global Food Security During the War in Ukraine: Rising Prices and the Danger of Famine in Africa and Asia. Vitalii Dankevych. URL: https://foodtank.com/news/2022/04/global-food-security-during-the-war-inukraine/
4. UkraineInvest. Agrifood – Investment opportunities in Ukraine's agricultural and food processing sector. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/en/industries/agrifood

Казмирик Валентина Сергіївна, *студентка, спеціальність G13 «Харчові технології»*
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник*: Балалаєва Олена Юріївна,*
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКА ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ І СТРАТЕГІЯ ЄС «ВІД ЛАНУ ДО СТОЛУ»

Українська харчова промисловість є одним із важливих складників національної економіки та глобальної продовольчої безпеки. В умовах європейської інтеграції та отримання статусу кандидата на вступ до ЄС, перед галуззю постає новий виклик – адаптація до стратегії «Від лану до столу» (Farm to Fork Strategy). Ця програма, що є центральним елементом «Європейського зеленого курсу», передбачає створення здорової та екологічно безпечної продовольчої системи.

У контексті нутриціології стратегія «Від лану до столу» набуває особливого значення, оскільки вона переорієнтовує харчову промисловість з кількісних показників на якісні та біологічні характеристики продуктів. Зменшення використання пестицидів та антибіотиків у сільському господарстві безпосередньо впливає на чистоту сировини, що знижує ризики виникнення алергічних реакцій та ендокринних порушень у споживачів. Крім того, стратегія стимулює виробників до перегляду рецептур – зменшення вмісту солі, цукру та насичених жирів у перероблених продуктах. Для нутриціологів це означає появу більш сприятливого «харчового середовища», де доступність нутритивно щільних продуктів стає нормою, що є фундаментальним кроком у профілактиці аліментарно-залежних захворювань та формуванні здорового мікробіому нації.

Стратегія ЄС висуває жорсткі вимоги до всього ланцюга виробництва продукції. Для української промисловості це означає необхідність трансформації за кількома напрямками: екологізація виробництва, стандарти безпеки та маркування – стратегія передбачає посилення контролю за вмістом цукру, солі та жирів, а також впровадження обов'язкового фронтального маркування харчової цінності, сталий розвиток та логістика: оптимізація пакування (відмова від пластику) та скорочення логістичних шляхів стають обов'язковими умовами.

Важливою вимогою стратегії «Від лану до столу» є повна простежуваність походження продукту. Для українських виробників це означає впровадження інтегрованих ІТ-систем, які дозволяють відстежити шлях товару від конкретного поля до полиці магазину. Це вимагає значних зусиль у диджиталізації внутрішніх процесів, проте водночас підвищує довіру європейського споживача до українського бренду, стираючи кордони між «своїм» та «імпортним» продуктом.

Головним викликом для України залишається фінансовий аспект модернізації. Впровадження інновацій у розпал війни вимагає значних інвестицій та державної підтримки. Проте стратегія «Від лану до столу» відкриває і унікальні можливості: перехід від експорту сировини до експорту

готової продукції з високою доданою вартістю, яка відповідає найвищим еко-стандартам світу.

Адаптація української харчової промисловості до стандартів «Від лану до столу» – це не просто вимога ЄС, а стратегічна інвестиція в майбутнє. Для вітчизняної харчової промисловості цей перехід є амбітним викликом, що вимагає докорінної модернізації: від зменшення використання агрохімікатів та впровадження систем простежуваності до переходу на моделі виробництва з нульовим рівнем відходів.

Література:

Європейська Комісія. *Farm to Fork Strategy: For a fair, healthy and environmentally-friendly food system.* Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en

Коляда Ігор Анатолійович, *доктор історичних наук, професор,*
Український державний університет імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)

«ХЛІБНИЙ ДОГОВІР» (1918 Р.) І «ЗЕРНОВА УГОДА» (2022–2023 РР.): ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ

Україна традиційно відіграє важливу роль у забезпеченні світової продовольчої безпеки. У різні історичні періоди аграрний потенціал українських земель ставав важливим фактором міжнародної політики та дипломатії. Показовими у цьому контексті є «Хлібний договір» 1918 р. та «Зернова угода» 2022–2023 рр., які, попри значну часову дистанцію, мають низку спільних рис.

9 лютого 1918 р. у місті Брест між Українською Народною Республікою та державами Четверного союзу було укладено мирний договір, одним із ключових елементів якого стали зобов'язання УНР поставити до Німеччини та Австро-Угорщини близько 1 млн тонн зерна та іншої сільськогосподарської продукції в обмін на військово-політичну підтримку та міжнародне визнання української державності [1, с. 332–334]. У науковій літературі ця домовленість отримала назву «Хлібний договір», оскільки саме

продовольчий чинник став визначальним мотивом підтримки УНР з боку Центральних держав [2, с. 118–120].

Подібно до подій 1918 р., у 2022 р. аграрний потенціал України набув важливого геополітичного значення в умовах повномасштабної російсько-української війни. Після блокування Росією українських морських портів виникла загроза глобальної продовольчої кризи. Для її подолання 22 липня 2022 р. за посередництва ООН та Туреччини було укладено Чорноморську зернову ініціативу, відому як «Зернова угода» [3, с. 1–3]. Блокування морських портів поставило під загрозу постачання зерна до країн Африки, Близького Сходу та Азії. Саме тому укладення Чорноморської зернової ініціативи стало не лише економічним, а й дипломатичним інструментом підтримки міжнародної стабільності [6, с. 324–327; 7, с. 30–34]. За період її дії з українських портів було експортовано понад 32 млн тонн аграрної продукції, що сприяло стабілізації світових цін на продовольство та підтримці країн, залежних від імпорту зерна [4, с. 5–8].

Між двома подіями простежуються певні історичні паралелі. По-перше, в обох випадках Україна виступала ключовим постачальником продовольства для зовнішніх ринків. По-друге, укладення відповідних угод відбувалося в умовах війни та безпосередньо пов'язувалося з питаннями міжнародної безпеки. По-третє, продовольчі ресурси України ставали інструментом дипломатії та важливим чинником формування міжнародних коаліцій [2, с. 119; 5, с. 44–46].

Водночас існують і суттєві відмінності. Якщо у 1918 р. експорт продовольства був частиною домовленостей щодо отримання військової підтримки та збереження державності УНР, то у 2022–2023 рр. «Зернова угода» мала насамперед гуманітарний і глобальний економічний характер, спрямований на забезпечення світової продовольчої безпеки [1, с. 334; 4, с. 6–7]. Тобто, на відміну від «Хлібного договору» 1918 р., який мав переважно військово-політичний характер, зернова угода 2022–2023 рр. була спрямована на недопущення глобальної продовольчої кризи та стабілізацію світових ринків продовольства [8, с. 22–26; 9, с. 61–65]. Крім того, у випадку Брестського миру Україна була відносно слабким суб'єктом міжнародних відносин, тоді як сучасна Україна виступає самостійним і впливовим учасником міжнародної дипломатії.

Концепту «зернової дипломатії» України не існувало у 1918 р. у сучасному розумінні, але який фактично став продовженням використання аграрного потенціалу держави як інструменту зовнішньої політики. У сучасній науковій літературі все частіше використовується поняття «зернова

дипломатія України», яке означає використання аграрного експорту як інструменту зовнішньої політики, впливу на міжнародні організації та формування коаліцій підтримки в умовах глобальних криз. У цьому контексті «Зернова угода» 2022–2023 рр. розглядається не лише як гуманітарний механізм, але й як елемент економічної дипломатії, що посилює суб'єктність України на міжнародній арені [11, с. 61–64; 10, с. 23–25]. Такий підхід дозволяє концептуально зіставити сучасні механізми продовольчої безпеки з історичними практиками використання «хлібного ресурсу» України ще у період Української революції 1917–1921 рр.

Таким чином, порівняння «Хлібного договору» 1918 р. та «Зернової угоди» 2022–2023 рр. демонструє сталість геополітичного значення українського аграрного потенціалу. В обох випадках продовольчі ресурси України були не лише економічним активом, а й важливим інструментом міжнародної політики та дипломатії. Попри різні політичні контексти, обидві угоди поєднує використання зерна як стратегічного ресурсу впливу.

Сучасний етап розвитку міжнародних відносин засвідчує формування нового явища — зернової дипломатії, яка поєднує економічні, гуманітарні та політичні механізми впливу. Це підтверджує зростання ролі України як активного суб'єкта глобальної продовольчої безпеки.

Література:

1. Україна крізь віки. Том 10. Українська революція 1917–1921 років. Київ: Альтернативи, 1999. 352 с.
2. Нариси історії Української революції 1917–1921 років. Кн. 1. Київ: НВП «Видавництво Наукова думка», 2011. 390 с.
3. United Nations. Black Sea Grain Initiative: Overview and Facts. New York, 2023.
4. United Nations Conference on Trade and Development. The Black Sea Grain Initiative: Impacts on Global Food Security. Geneva, 2023.
5. Food and Agriculture Organization. The Importance of Ukraine and the Russian Federation for Global Agricultural Markets and the Risks Associated with the War in Ukraine. Rome, 2023.
6. Надоленко Г. О. Дипломатичні механізми забезпечення продовольчої безпеки. *Вчені записки КНЕУ*. 2023. С. 323–335.
7. Осташко Т. О. Зерновий експорт України в умовах війни. *Економіка України*. 2023. № 8. С. 28–44.

8. Яковюк І. В. Вплив зернової кризи на продовольчу безпеку ЄС. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2023. № 46(2). С. 21–31.
9. Бєлашов Є. Український експорт: потенціал «зернових коридорів». Міжнародна торгівля та право. 2023. Т. 126. № 1. С. 60–69.
10. Коваленко О. В. Зернова дипломатія України в умовах глобальних викликів війни. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2024. № 2. С. 20–29.
11. Шевченко І. М. Продовольча безпека як інструмент міжнародного впливу України. Стратегічні пріоритети. 2024. № 1. С. 55–66.

Кравченко Наталія Борисівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ ДО СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІ ВЕКТОРИ ЗАЙНЯТОСТІ

Сучасний стан сільських територій України характеризується глибокою демографічною кризою, що поглибилася внаслідок міграційних процесів та військових дій. Спільна аграрна політика (САП) ЄС пропонує перехід від суто «аграрного» бачення села до багатофункціонального розвитку, де пріоритетом є не лише виробництво продукції, а й якість життя громади.

Демографічний ландшафт сільських територій України та країн Східної Європи характеризується глибокою системною кризою, головними виявами якої є прогресуюче старіння населення та масштабне «вимивання» працездатної молоді. Як зазначає Е. М. Лібанова, демографічна депресивність аграрних регіонів зумовлена не лише природним убутком, а й хронічним відпливом людського капіталу, що критично підриває потенціал самовідтворення сільських громад [1, с. 14]. Трудова міграція молоді формує стійку вікову асиметрію, деформацію структури зайнятості та поглиблює

дефіцит кваліфікованої робочої сили на місцях. Це, своєю чергою, консервує економічну відсталість периферії [2, с. 45].

Подолання цих негативних трендів у межах сучасної регіональної політики потребує переходу від пасивного субсидування до активного стимулювання «зворотної міграції» (реміграції). Ефективне повернення економічно активного населення можливе лише за умови кардинальної модернізації локального життєвого простору. Пріоритетним інструментом тут виступає випереджальний розвиток соціальної інфраструктури, зокрема: якісна медицина та первинна ланка охорони здоров'я: забезпечення фізичної та фінансової доступності медичних послуг є базовим критерієм безпеки життєдіяльності в селі [3, с. 112]; освітня інфраструктура: функціонування сучасних опорних шкіл та центрів розвитку є вирішальним фактором для закріплення на сільських територіях молодих сімей із дітьми [1, с. 22];

цифровізація (Digitalization): забезпечення широкосмугового доступу до інтернету, розвиток інформаційно-комунікаційної мережі та впровадження електронного урядування дозволяють подолати «цифровий розрив» між містом і селом, відкриваючи можливості для дистанційної зайнятості (фрілансу), спрощує доступ населення до публічних послуг онлайн та стимулює розвиток цифрового підприємництва безпосередньо в громадах [4, с. 78].

Концептуальним базисом оновленої державної стратегії має стати зміна парадигми сприйняття села. Сільська територія повинна розглядатися не як сировинний чи аграрний придаток до урбанізованих центрів, а як повноцінний, багатофункціональний простір для життя. Це корелює з принципами Нової європейської політики розвитку сільських територій (Rural Policy 3.0), яка акцентує на диверсифікації сільської економіки, розвитку екотуризму, зеленої енергетики та підтримці локальної ідентичності [5, с. 104–105]. Лише за умови забезпечення високої якості життя, яка не поступається міським стандартам, сільські громади здатні трансформуватися з зон демографічного лиха на простори сталого людського розвитку.

Модернізація аграрного виробництва супроводжується інтенсивною автоматизацією, роботизацією та впровадженням технологій точного землеробства, що закономірно зумовлює вивільнення значної частини ручної праці та скорочення традиційних робочих місць у сільській місцевості. Як зазначають О. М. Бородіна та І. В. Прокопа, деіндустріалізація сільської зайнятості та монокультурний характер великого агробізнесу посилюють соціальне відчуження селян, перетворюючи локальні ринки праці на

депресивні [3, с. 106]. За таких умов стабілізація ринку праці та збереження життєздатності громад вимагають формування нових парадигм зайнятості через реалізацію таких стратегічних напрямів:

диверсифікація сільської економіки**.** Подолання моноструктурної залежності від великотоварного агровиробництва шляхом стимулювання альтернативних видів діяльності. Пріоритетними сферами є розвиток сільського зеленого (екологічного) туризму, відродження та модернізація крафтового (автентичного) виробництва, а також розгортання об'єктів біоенергетики, що базуються на використанні місцевої відновлюваної сировини та відходів сільського господарства [2, с. 142]. Це дозволяє створювати нові робочі місця поза межами класичного агросектору; підтримка самозайнятості та сімейного бізнесу. Активізація внутрішнього економічного потенціалу громад через стимулювання створення та легалізації сімейних фермерських господарств (СФГ). М. В. Гладій наголошує, що ефективним інструментом тут є розробка та впровадження державних і регіональних грантових програм, які за своєю філософією є аналогами Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій (EAFRD) [4, с. 76]. Такі фінансові інструменти мінімізують капітальні ризики на початкових етапах ведення бізнесу для малих товаровиробників; розвиток дистанційної зайнятості (Remote Work). Розширення меж
сільського ринку праці за рахунок інтеграції в глобальний та національний цифрові простори. Розбудова високошвидкісної інтернет-інфраструктури у сільській місцевості виступає базовим інструментом для деурбанізації, залучення фрілансерів, ІТ-фахівців та представників інших креативних індустрій, які отримують можливість комфортного проживання в екологічно сприятливому середовищі без втрати зв'язку з динамічними ринками праці [6, с. 119].

Таким чином, реструктуризація сільської зайнятості на засадах поліфункціональності та цифровізації є ключовою умовою формування стійкої (resilient) сільської екосистеми, здатної адаптуватися до викликів Індустрії 4.0 [7, с. 33].

Сучасна парадигма реформування аграрного сектору України в контексті євроінтеграційних процесів вимагає імплементації базових принципів Спільної аграрної політики (САП) ЄС. Європейський досвід, зокрема багаторічна практика реалізації методології LEADER (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale), переконливо доводить, що найбільш життєздатні та ефективні управлінські рішення формуються

безпосередньо на рівні територіальних громад за принципом «знизу-вгору» (*bottom-up approach*) [3, с. 109]. Залучення місцевих акторів до розробки стратегій через формування локальних причинно-наслідкових зв'язків та партнерств (місцевих інституцій розвитку) забезпечує високу резильєнтність громад та раціональне використання внутрішнього потенціалу територій [2, с. 154].

У межах адаптації цього досвіду до вітчизняних реалій ключового значення набувають такі два вектори:

регіоналізація та врахування просторової специфіки. Відмова від уніфікованих загальнодержавних шаблонів на користь гнучкого диференційованого підходу до кожного регіону. Як наголошує О. І. Павлов, кожна географічна та адміністративна зона має унікальний набір ресурсів, який повинен визначати її спеціалізацію. Наприклад, політика розвитку Карпатського єврорегіону має базуватися на капіталізації агротуристичного, рекреаційного та лісогосподарського потенціалу, тоді як стратегії для деокупованих та відновлюваних територій Півдня та Центральної України об'єктивно фокусуватимуться на великотоварному, експортно-орієнтованому рослинництві із високою часткою автоматизації та відновленні зрошувальних систем [2, с. 158]; екологізація та інтеграція в «Зелений курс» (European Green Deal). Трансформація екологічних обмежень у нові економічні можливості для сільського населення. Впровадження стандартів екологізації, декарбонізації та концепції «від лану до столу» (*Farm to Fork*) виступає не лише інструментом збереження біорізноманіття, а й потужним джерелом створення додаткових робочих місць [4, с. 110]. Мова йде про розширення зайнятості у сферах незалежного екологічного моніторингу, сертифікації, аудиту земельних ресурсів, а також безпосередньо в секторі органічного (біологічного) виробництва, яке є більш трудомістким і потребує кваліфікованого менеджменту на місцях [8, с. 75].

Таким чином, синергія децентралізації управління (за принципами LEADER) та екологічно зорієнтованої регіональної політики дозволяє трансформувати сільські території з об'єктів державного субсидування на самодостатні суб'єкти глобального ринку [9, с. 14].

Узагальнення результатів дослідження дозволяє констатувати, що стратегічні перспективи відродження та подальшого розвитку сільських територій України критично залежать від успішності гармонізації національного законодавства із нормативно-правовими вимогами та стандартами Європейського Союзу, але з обов’язковим акцентом на людський капітал як головний чинник ендогенного зростання громад [1, с.

24]. Пріоритетом має стати не нарощування валового збору зерна, а створення доданої вартості безпосередньо в громадах, що забезпечить сталу зайнятість та призупинить деградацію сільських поселень. Спроби розв'язати демографічні та соціально-економічні проблеми села суто через призму нарощування експортних показників агросектору продемонстрували свою неефективність, оскільки призвели до монополізації земельних ресурсів та оптимізації робочих місць великими агрохолдингами [2, с. 162].

У зв'язку з цим державна та регіональна політика потребує кардинальної зміни цільових орієнтирів:

перехід від сировинної до наукомісткої моделі. Довгостроковим імперативом для громад має стати не збільшення обсягів валового збору зернових та технічних культур, а стимулювання створення високої доданої вартості безпосередньо на місцях. Це передбачає розгортання переробних підприємств, розвиток кооперації, підтримку локальних брендів та крафтових виробництв [3, с. 112]; забезпечення сталої та диверсифікованої зайнятості. Формування багатовекторного сільського ринку праці через інтеграцію «зелених» технологій, біоенергетики, рекреаційного сектору та дистанційних форм праці дозволить диверсифікувати джерела доходів сільського населення та знизити рівень сезонного безробіття [6, с. 120]; нівелювання деградаційних процесів. Інвестиції у цифрову, освітню та медичну інфраструктуру, що базуються на філософії підходу «знизу-вгору» (LEADER), спроможні зупинити депопуляцію, старіння населення та занепад поселенської мережі [1, с. 19].

Таким чином, трансформація українського села з позиції сировинного придатка у повноцінний, екологічно безпечний та соціально привабливий простір для життя є не лише вимогою євроінтеграційного поступу, а й базовою умовою збереження національної ідентичності та просторової цілісності держави **[**7, с. 41].

Література:

1. Лібанова Е. М. Демографічні зрушення в Україні: виклики для соціально-економічного розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2021. № 2 (44). С. 11–26.
2. Павлов О. І. Сільські території України: теорія, методологія, практика управління: монографія. Одеса : Астропринт, 2018. 320 с.

3. Бородіна О. М., Прокопа І. В. Сільський розвиток в Україні: радикалізація змін задля інклюзивності та стійкості. *Економіка України*. 2020. № 9. С. 103–115.
4. Гладій М. В. Цифрова трансформація аграрного сектору та сільських територій як чинник підвищення їх конкурентоспроможності. *Вісник аграрної науки*. 2022. № 4. С. 73–81.
5. OECD. *OECD Regional Development Policy: Rural Policy 3.0 — Distinguishing Rural Areas*. Paris: OECD Publishing, 2018. 182 p.
6. Продиус Ю. І., Слатвінська М. О. Диверсифікація каналів зайнятості на сільських територіях в умовах цифровізації економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. С. 115–122.
7. European Commission. *The CAP towards 2020: Meeting the food, natural resources and territorial challenges*. Brussels: Directorate-General for Agriculture and Rural Development, 2019. 48 p.
8. Шубравська О. В. Екологізація агропродовольчого виробництва в Україні: імперативи та можливості в контексті Європейського зеленого курсу. *Економіка і прогнозування*. 2021. № 3. С. 68–83.
9. European Commission. *The LEADER approach: A basic guide*. Brussels: European Network for Rural Development (ENRD), 2020. 36 p.

Кухар Віталіна Романівна,
студентка, спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Силка Оксана Захарівна, доктор історичних наук, професор,*
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ БЛОКАДИ ПОРТІВ В УКРАЇНІ НА СВІТОВУ ТОРГІВЛЮ КУКУРУДЗОЮ, ПШЕНИЦЕЮ ТА СОНЯШНИКОВОЮ ОЛІЄЮ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну на початок 2022 року призвело до блокади українських чорноморських портів, що спричинило безпрецедентний шок на світових аграрних ринках. До війни Україна експортувала переважну більшість сільськогосподарської продукції саме через глибоководні морські порти [1]. Блокада суттєво обмежила ці можливості, вимусивши країну шукати альтернативні логістичні маршрути та спричинивши значні коливання світових цін на продовольство, особливо на ключову продукцію українського експорту: кукурудзу, пшеницю та соняшникову олію.

Станом на 2024 рік Україна посідала 9-те місце у світі з виробництва пшениці, виробивши близько 23,4 млн тонн, та залишалася однією з трьох найбільших експортерів пшениці поряд із Росією та США [5]. Цей статус робить українську аграрну продукцію критично важливою для багатьох країн, що імпортують продовольство, особливо в Африці та Азії.

Для пом'якшення негативних наслідків блокади в липні 2022 року було укладено Чорноморську зернову ініціативу (BSGI) за посередництва ООН та Туреччини. За час дії угоди (до липня 2023 року) з трьох українських портів – Чорноморська, Одеси та Південного – було експортовано майже 33 млн тонн зерна та харчових продуктів [3]. У структурі експорту за цією ініціативою домінували дві культури: кукурудза становила 51% від загального обсягу, пшениця – 27%, тоді як соняшникова олія – 5%. Важливо зазначити, що значна частина цього зерна була спрямована до країн, що розвиваються: 40% пшениці за ініціативою потрапило до країн із низьким та нижче-середнім рівнем доходу [3].

17 липня 2023 року Росія вийшла з Чорноморської зернової ініціативи, що створило нову загрозу для світової продовольчої безпеки [6]. У відповідь Україна створила власний морський шлях, що проходить через територіальні води Румунії, Болгарії та Туреччини. Результати перевершили очікування: з серпня 2023 року понад 2800 суден зайшли в українські порти, експортувавши понад 51 млн тонн сільськогосподарської продукції [7]. Цей обсяг значно перевищив показники роботи BSGI.

Незважаючи на відновлення експорту через морські порти, обсяги контейнерних перевезень агропродукції суттєво коливалися. Якщо у 2022 році було експортовано лише 950 тис. тонн зернових, олійних та переробленої продукції в контейнерах, то у 2023 році цей показник зріс на 122% до 2 115 тис. тонн. У 2024 році спостерігалося зниження на 15% до 1 800 тис. тонн. У структурі контейнерних перевезень соняшникова олія займала 25-32%, пшениця – 20-22%, кукурудза – 12-14% [1].

Відновленню морських перевезень сприяло повернення великих міжнародних операторів. На початок 2025 року французька компанія CMA CGM відновила роботу контейнерних суден у терміналі "Бруклін-Київ" в Одеському морському порту, ставши другим великим оператором після Maersk, який відновив свою присутність. Maersk запустив контейнерний сервіс між Чорноморськом та Констанцою, використовуючи судно місткістю понад 1100 TEU [1].

У 2024 році Україна експортувала значні обсяги зернових. Згідно з даними UN Comtrade, експорт кукурудзи (крім насіннєвої) склав 34,7 млрд кг, пшениці (крім насіннєвої та інших сортів) – 22,8 млрд кг [2]. Ці цифри демонструють, що навіть в умовах війни та періодичних атак на портову інфраструктуру Україна залишається потужним гравцем на світовому ринку зерна.

Водночас РФ продовжує системні атаки на українську портову інфраструктуру. Восени 2024 року відбулася найінтенсивніша хвиля атак на порти Великої Одеси та зерновози в Чорному морі за останній рік. У вересні-жовтні 2024 року ракетних ударів зазнали іноземні судна, одне з яких перевозило рослинну олію для Всесвітньої продовольчої програми ООН до Гази. Загалом з лютого 2022 року Росія здійснила 50 атак на українські чорноморські порти, пошкодивши понад 300 об'єктів портової інфраструктури та 23 цивільних судна, знищивши понад 100 тис. тонн агропродукції [7].

Наслідком цих атак стало суттєве скорочення експортного потенціалу України. У сезоні 2024/25 Україна експортує майже на 2,6 млн тонн менше пшениці (зниження на 14%) та на 6,6 млн тонн менше кукурудзи (зниження на 23%) порівняно з попереднім сезоном [9]. У березні 2024 року експорт агропродукції скоротився на 10,2% до 7,2 млн тонн порівняно з лютим [4]. Основними причинами стали активні обстріли півдня України, які призводять до перебоїв у роботі портів, а також блокування експорту польськими протестувальниками та низькі світові ціни.

Зміна структури світової торгівлі пшеницею має тривожну тенденцію для Африки. У 2021 році Україна експортувала близько 11% своєї пшениці до країн Африки на південь від Сахари. У 2022 році цей показник впав до менш ніж 6%, а в 2023 році – до 2,5%. За період з січня по серпень 2024 року експорт пшениці до регіону становив менше 1% від загального обсягу. Одночасно спостерігається зростання світових цін на продовольство: у вересні 2024 року, після атаки РФ на цивільне судно, ф'ючерси на пшеницю зросли на 2,2% [7].

Отже, блокада українських портів та подальші систематичні атаки Росії на портову інфраструктуру продовжують негативно впливати на світову торгівлю кукурудзою, пшеницею та соняшниковою олією. Попри успішне функціонування "українського коридору" та часткове відновлення довоєнних обсягів експорту, зниження експортного потенціалу України чинить тиск на світові ціни та загрожує продовольчої безпеці найбільш вразливих країн, особливо в Африці.

Література:

1. Containerized agricultural exports return to seaports. *AgriSupp - Data Analytics Platform for Agriculture*. URL: https://agrisupp.com/en/news/1941 (дата звернення: 29.04.2026)
2. Trade of goods, US$, HS, 10 Cereals. *UNdata*. URL: https://data.un.org/Data.aspx?q=Ukraine+datamart[ComTrade]&d=ComTrade&f=_l1Code:11;rtCode:804 (дата звернення: 29.04.2026)
3. Operational update from the Office of the UN Coordinator for the Black sea Grain Initiative, 15 july 2023. *ONU GINEBRA*. URL: https://www.ungeneva.org/es/news-media/press-release/2023/07/operational-update-office-un-coordinator-black-sea-grain (дата звернення: 30.04.2026)
4. Exports of farm produce down 10.2% to 7.2 million tons in March. Ukrainian News Agency. 2024. URL: https://ukranews.com/en/news/996347-exports-of-farm-produce-down-10-2-to-7-2-million-tons-in-march (дата звернення: 29.04.2026)
5. Ukraine is among the top ten world leaders in wheat production and the top three exporters in 2024. *AgriNEWS: Новини агробізнесу*. URL: http://agrinews.com.ua/show/343476.html (дата звернення: 30.04.2026).
6. Russia Withdraws from Black Sea Grain Initiative. *Agro Perspectiva*. URL: https://agroperspectiva.com/en/news/cat/agrobiznes/189488 (дата звернення: 29.04.2026)
7. Russia's Renewed Attacks on Ukraine's Grain Infrastructure: Why Now? What Next? *Food Security Portal*. URL: https://www.foodsecurityportal.org/node/3340 (дата звернення: 29.04.2026)

Лановюк Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

(м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ АГРОЕКСПОРТ ЯК СКЛАДОВА СТАБІЛЬНОСТІ ПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ КРАЇН АФРИКИ ТА АЗІЇ

Сьогодні світ стикається з дефіцитом продовольства через зміну клімату та зростання чисельності населення. Африка та Азія залишаються одними із найбільш демографічно навантажених регіонів світу, де питання продовольчої безпеки має прямий вплив на політичну ситуацію, соціальну стабільність, питання гуманітарного характеру. Україна входить до топ-5 експортерів зернових та олійних культур. Багато країн Африки (Єгипет, Лівія, Ефіопія) та Азії (Індонезія, Бангладеш, В'єтнам) критично залежать від стабільних постачань пшениці, кукурудзи та соняшникової олії з України. Коли Україна стабільно відвантажує товар, світові ціни на продовольство знижуються. Навіть невеликий дефіцит українського зерна провокує «продовольчу інфляцію» в країнах Азії та Африки. Беремо до уваги, той факт, що українська продукція є оптимальною за співвідношенням «ціна-якість», що важливо для країн з низьким та середнім рівнем доходу. Повномасштабна війна змінила архітектуру логістики, але не змінила статус України як критичного постачальника. Україна не просто торгує, а бере на себе відповідальність за глобальну стабільність навіть у стані війни.

В контексті ситуації, що склалася наразі, формується фактор використання продовольства як інструменту геополітичного тиску. Україна змушена переходити від «чистої торгівлі» до продовольчої дипломатії, де постачання зерна стає елементом «м'якої сили» та безпекового діалогу. Продовольство – це не лише товар, а стратегічний актив, який здатен конвертувати економічну залежність регіону в політичну підтримку України. Продовольча безпека – це здатність країни прогодувати себе. Для багатьох країн Африки та Азії Україна є безальтернативним партнером. Україна залишається стратегічно важливим вузлом у світовій архітектурі продовольчої безпеки. До повномасштабного вторгнення Україна забезпечувала харчуванням близько 400 мільйонів людей у всьому світі. Для багатьох країн Африки та Азії українське зерно є не просто товаром, а базовим елементом соціальної та політичної стабільності. Український агроекспорт – це не лише бізнес, а запобіжник соціальної та політичної нестабільності в регіонах Африки та Азії. Стабільний експорт з України гарантує стабільні ціни та відсутність голоду у світі. Блокада українських портів та руйнування аграрної інфраструктури спричинили «ефект доміно».

Дефіцит української пропозиції призводить до різких стрибків світових цін, що є критичним для країн, де витрати на їжу становлять понад 40-50% сімейного бюджету. Руйнування традиційних маршрутів через Чорне море змусило шукати дорожчі альтернативи, що здорожує кінцевий продукт для найбідніших верств населення Африки.

Україна демонструє відповідальне лідерство навіть в умовах війни через програму «Grain from Ukraine». Це дозволяє спрямовувати продовольство безпосередньо до країн, що перебувають на межі голоду (Ефіопія, Сомалі, Ємен, Судан). Мінімізувати ризики гуманітарних катастроф та масової міграції, спричиненої недоїданням. Стабільність продовольчих систем – це не лише поставки сировини, а й обмін досвідом. Українські агротехнології (цифровізація фермерства, селекція) можуть бути адаптовані для підвищення врожайності в країнах Африки. Створення спільних логістичних хабів у портах Африки та Азії забезпечить стійкість ланцюгів постачання в майбутньому.

Український агроекспорт є фундаментальним запобіжником проти глобального голоду. Стабільне функціонування «зернових коридорів» та підтримка українського агросектору – це не лише питання економіки України, а передусім інструмент збереження миру та стабільності в найуразливіших регіонах планети. За даними ООН, припинення поставок з України здатне штовхнути за межу бідності до 70 мільйонів людей додатково, що підкреслює безальтернативність української присутності на ринках Африки та Азії.

Лехман Олена Іванівна, *викладач,*
ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ» (м. Хмельницький, Україна)

ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВИБІР АГРАРНОЇ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Для сучасної України аграрний сектор перестав бути суто економічною категорією. Сьогодні — це фундамент національної безпеки та основний актив у зовнішньополітичній грі. Політико-дипломатичний вибір аграрної України визначається необхідністю трансформації зі статусу «сировинної бази» у статус «гаранта світової продовольчої стабільності». Це потребує не

лише технологічного оновлення, а й розбудови інтелектуальної аграрної дипломатії.

Основним вектором політичного вибору України є повноправне членство в Європейському Союзі. Аграрний аспект цієї інтеграції є найбільш складним та дискусійним.

Гармонізація стандартів: перехід на систему безпечності харчових продуктів (HACCP), адаптація до вимог «European Green Deal» та стратегії «Farm to Fork». Політичні виклики: аграрна дипломатія України сьогодні стикається з протекціонізмом окремих країн ЄС (зокрема Польщі, Угорщини). Вибір України полягає у пошуку компромісу між захистом національних інтересів та виконанням вимог Спільної аграрної політики (CAP) ЄС.

Україна історично орієнтувалася на ринки Китаю, Індії, країн Північної Африки та Близького Сходу. Політико-дипломатичний вибір зараз полягає у зміцненні суб'єктності на цих ринках не лише як постачальника зерна, а й як партнера з технологічного розвитку. Програма «Grain from Ukraine» стала взірцем вдалого поєднання гуманітарних цілей та дипломатичного впливу. Вона дозволяє Україні зберігати статус лідера в очах країн, що перебувають на межі голоду, нейтралізуючи ворожі пропагандистські наративи. Створення зернових хабів у країнах Африки та Азії є стратегічним кроком для диверсифікації логістичних ризиків.

Політичний вибір України — це рух у бік AgTech та цифрової трансформації. Впровадження точного землеробства, використання ШІ у переробці та супутникового моніторингу стають частиною міжнародного іміджу країни.

Дипломатичні зусилля мають бути спрямовані на залучення інвестицій у глибинну переробку (Deep Processing). Експорт доданої вартості замість сировини — це політичне рішення, яке дозволить зменшити залежність від логістичних «вузьких місць», таких як морські порти чи сухопутні кордони.

Світовий тренд на декарбонізацію ставить перед Україною вибір: ігнорувати екологічні норми чи стати лідером «зеленого» агровиробництва. Україна має потенціал стати одним з найбільших постачальників карбонових сертифікатів. Впровадження систем контролю від поля до столу є обов’язковою умовою політико-дипломатичного визнання української продукції на преміальних ринках.

Сучасна аграрна дипломатія України змушена працювати в умовах військової агресії. Вибір на користь розбудови мультимодальної логістики (Дунайські порти, залізничні коридори, «Шляхи солідарності») є питанням

виживання. Україна демонструє світу, що її аграрний сектор є гнучким, але він потребує міжнародних політичних гарантій вільного судноплавства.

Політико-дипломатичний вибір аграрної України — це шлях до складних екосистем, де сільське господарство інтегроване в ІТ, енергетику та глобальну безпеку. Україна має перестати бути об'єктом переговорів про квоти й стати суб'єктом, який формує світові стандарти продовольчої безпеки.

Основні стратегічні кроки:

1. Повна адаптація до аграрного законодавства ЄС при одночасному відстоюванні прав українських виробників.
2. Масштабування гуманітарних продовольчих програм для посилення впливу в країнах Глобального Півдня.
3. Державний пріоритет на розвиток переробної галузі та AgTech-рішень.
4. Активна участь у міжнародних кліматичних угодах через призму аграрного потенціалу.

Література:

1. Закон України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики».
2. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України до 2030 року.
3. Аналітичні звіти FAO щодо глобальної продовольчої безпеки (2025-2026).
4. Матеріали конференцій з питань аграрної дипломатії та євроінтеграції.

Любовець Олена Миколаївна,
доктор історичних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПРОГРАМА «GRAIN FROM UKRAINE» В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. поставило під загрозу світову продовольчу систему. Саме в цих критичних умовах й виникла ідея програми «Grain From Ukraine» (GFU). Її запуск 26 листопада 2022 р. під час Міжнародного саміту з продовольчої безпеки в Києві став

потужним політичним та гуманітарним сигналом світові. Україна, сама будучи жертвою жорстокої агресії та зазнаючи величезних втрат, продемонструвала глобальне лідерство та відповідальність, простягнувши руку допомоги тим, хто опинився в ще скрутнішому становищі [1].

Ключова відмінність та інноваційність GFU полягає в її моделі функціонування. На відміну від комерційного експорту чи навіть Чорноморської зернової ініціативи (BSGI), де зерно купувалося комерційними трейдерами, «Grain From Ukraine» є суто гуманітарною програмою. В її рамках країни-реципієнти отримують продовольство абсолютно безоплатно. Закупівлю зерна в українських фермерів, а також фрахтування суден, страхування та логістичні витрати, фінансують країни-донори та сама Україна. В рамках цієї програми Україна, країни-партнери та донори приватного сектору поставлятимуть українське зерно до країн Африки та Азії, які стикаються з проблемами недоїдання та голоду. Програма має сприяти подоланню гуманітарних та економічних наслідків глобальної продовольчої кризи, спричиненої російською агресивною війною проти України. [2]. Цей підхід не лише надає пряму допомогу найуразливішим, але й повністю руйнує російський дезінформаційний наратив про те, що українське зерно нібито йде лише до багатих країн.

Для досягнення цих цілей програма ставить перед собою такі *конкретні завдання*:

· Організація та забезпечення фізичної доставки продовольчої допомоги (пшениця, кукурудза, ячмінь, горох, соняшникова олія, борошно) до найбільш уразливих країн та регіонів.

· Мобілізація фінансової, технічної та логістичної підтримки з боку міжнародних партнерів – країн-донорів, міжнародних організацій та приватного сектору.

· Зміцнення міжнародного співробітництва та координації зусиль у сфері глобальної продовольчої безпеки.

· Надання підтримки українським сільськогосподарським виробникам в умовах війни, забезпечивши їм ринок збуту та сприяючи збереженню виробничого потенціалу аграрного сектору України [3].

Основними принципами програми є:

· Гуманізм та солідарність: Наріжним каменем ініціативи є прагнення надати допомогу країнам та народам, що страждають від гострої продовольчої кризи та голоду. Україна, незважаючи на власні виклики, демонструє солідарність зі світовою спільнотою.

· Справедливість та рівний доступ: Програма спрямована на забезпечення справедливого розподілу продовольчої допомоги, надаючи пріоритет тим країнам, які найбільше її потребують. Визначення країн-реципієнтів відбувається у тісній співпраці з Всесвітньою продовольчою програмою ООН (ВПП ООН) на основі об'єктивних критеріїв оцінки рівня продовольчої небезпеки.

· Прозорість та підзвітність: Функціонування програми базується на прозорих механізмах залучення та використання фінансових ресурсів, а також відстеження руху зерна..

· Ефективність та сталість: Ініціатива прагне до максимальної ефективності у закупівлі, постачанні та розподілі продовольства, використовуючи оптимальні логістичні рішення. Окрім надання негайної допомоги, програма має на меті сприяти довгостроковому зміцненню продовольчої безпеки, зокрема через підтримку розвитку сільського господарства в країнах-отримувачах [2].

Успішна реалізація програми «Grain From Ukraine» стала можливою завдяки унікальній моделі міжнародного партнерства, яка об'єднує зусилля трьох ключових груп учасників. Кожен учасник відіграє свою чітко визначену та незамінну роль у складному ланцюгу гуманітарної допомоги - від закупівлі зерна на полях України до його розподілу серед нужденних у країнах Африки та Азії:

1. Україна як держава-ініціатор, що виступає центральним координатором та гарантом якості й безпеки продовольства.
2. Країни-донори та міжнародні фінансові інституції, які забезпечують фінансову основу програми, дозволяючи закуповувати та транспортувати зерно.
3. Міжнародні організації, зокрема структури ООН, які виступають ключовими логістичними та операційними партнерами, використовуючи свій досвід для доставки допомоги безпосередньо до кінцевих отримувачів.

Україна виступає не лише ініціатором, але й центральним координатором та активним контрибутором програми. Незважаючи на ведення оборонної війни, Україна:

· Забезпечує закупівлю зерна та іншої агропродукції у вітчизняних сільськогосподарських виробників, що є важливим елементом підтримки національного аграрного сектору в кризових умовах. Пріоритет надається малим та середнім фермерським господарствам.

· Здійснює співфінансування програми з власного бюджету, демонструючи відданість гуманітарним принципам.

· Координує логістичні операції на своїй території, включаючи зберігання та підготовку вантажів до експорту.
· Веде активну дипломатичну роботу для залучення нових країн-донорів, розширення географії програми та зміцнення міжнародної коаліції на підтримку глобальної продовольчої безпеки.
· Забезпечує інформаційний супровід ініціативи та координує діяльність на національному рівні через профільні міністерства, зокрема Міністерство закордонних справ, Міністерство аграрної політики та продовольства, Міністерство інфраструктури.

Країни-донори є ключовими партнерами, які забезпечують фінансову основу програми. Їхня роль полягає у:

· Наданні фінансових внесків для закупівлі продовольства, фрахтування суден, покриття транспортних, страхових та інших логістичних витрат. Фінансування програми підтримали 29 країн-донорів, а загальна сума залучених коштів з початку ініціативи перевищила $330 мільйонів.
· Наданні технічної, експертної та логістичної підтримки, а також прямої гуманітарної допомоги [4].

До списку активних донорів входять Сполучені Штати Америки, Канада, більшість країн Європейського Союзу (зокрема, Німеччина, Франція, Нідерланди, Італія, Іспанія, Польща, Швеція, Фінляндія, Данія, Люксембург, Португалія, Естонія), Норвегія, Японія, Республіка Корея та ін.

Допомогу в рамках GFU отримали країни: Афганістан, Бангладеш, Джибуті, Демократична Республіка Конго, Ефіопія, Ємен, Замбія, Кенія, Ліберія, Ліван, Малаві, Мавританія, Мадагаскар, Мозамбік, Нігерія, Пакистан, Палестина, Сомалі, Судан, Сирія, Танзанія, Чад та ін.

Отже, функціонування програми «Grain From Ukraine» демонструє унікальну для сучасної гуманітарної практики гібридну модель. Вона поєднує пряме державне фінансування та ресурси з боку України із значними внесками міжнародних донорів та активним залученням приватного сектору. Така архітектура створює гнучку систему, здатну адаптуватися до надзвичайно складних умов, але водночас вимагає високого рівня довіри та координації між численними учасниками. Для України програма GFU генерує як економічні, так і вагомі політико-дипломатичні наслідки. Економічно вона підтримує вітчизняних агровиробників, стимулює місцеву економіку через закупівлі та сприяє надходженню валютної виручки. Політично – зміцнює міжнародний імідж України як відповідального глобального гравця, посилює дипломатичні зв'язки, зокрема з країнами Глобального Півдня, та слугує ефективним інструментом контрпропаганди і «м'якої сили».

Література:

1. Ініціатива Grain from Ukraine підкреслює глобальну роль України та її партнерів у гарантуванні світової продовольчої безпеки – Президент за підсумками International Summit on Food Security. Офіційне інтернет-представництво. Президент України Володимир Зеленський. https://www.president.gov.ua/news/iniciativa-grain-ukraine-pidkreslyuye-globalnu-rol-ukrayini-79473
2. Загроза продовольчій безпеці. Міністерство закордонних справ України. URL:https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/zagroza-prodovolchij-bezpeci-svitu
3. Adapting Ukrainian grain supply chains to the Russia-Ukraine war. *Brill*. 2024. URL: https://brill.com/view/journals/ifam/aop/article-10.22434-ifamr.1209/article-10.22434-ifamr.1209.xml
4. Detailed official development assistance to Ukraine. Government of Norway. 2025. URL: https://www.regjeringen.no/contentassets/1f24b75c96f04e12aeac1da22494034c/detailed-official-development-assistance-to-ukraine_24.04.2025.xlsx

Матвієнко Ірина Сергіївна,

кандидат філософських наук, доцент Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Події початку 2026 року демонструють, що дипломатія та її особливості суттєво впливають на процеси глобалізації, які охоплюють різні країни та регіони. Вона визначає стан міжнародних відносин, тісно пов’язаних з інтеграційними тенденціями. Сучасні виклики — військові конфлікти, загрози безпеці як малих держав, так і провідних світових акторів — формують нову реальність. Дипломатія стикається з проблемами дезінформації, інформаційних війн, культурних бар’єрів та поспішних рішень без стратегічного бачення та аналізу. У цьому контексті критичне мислення стає ключовим інструментом для обробки даних, оцінки ризиків та розробки ефективних стратегій міжнародної взаємодії.

XXI століття знаменується тим, що дипломатія функціонує в умовах стрімких глобальних змін, зумовлених розвитком інформаційних технологій, посиленням міжнародної взаємозалежності та зростанням кількості транснаціональних викликів. У такому значенні ефективність дипломатичної діяльності значною мірою залежить не лише від знання міжнародного права, законів чи політичних реалій, а й від здатності суб'єктів дипломатії мислити критично. Саме критичне мислення постає ключовою компетенцією, що дозволяє адекватно оцінювати ситуацію, аналізувати інформацію та приймати зважені рішення. Як зазначає С. Брукфілд: «Критичне мислення — це процес виявлення припущень, перевірки їхньої точності та валідності, а також розгляду ідей і рішень з різних перспектив»[4, с.26]. Сам термін «критичне мислення» визначається як здатність аналізувати, оцінювати та інтерпретувати інформацію на основі логіки та доказів, логічних законів, можливостей будувати причинно-наслідкові зв'язки, а також формувати обґрунтовані судження, робити кваліфіковані висновки та бачити картину різних дипломатичних ситуацій в цілому.

У дипломатії ця навичка набуває особливого значення, оскільки дипломати щодня стикаються з великою кількістю суперечливої, часто маніпулятивної інформації. Уміння відрізняти факти від інтерпретацій, розпізнавати упередження та оцінювати достовірність джерел є необхідною передумовою для формування ефективної зовнішньої політики. Глобалізаційні процеси суттєво ускладнили міжнародні та дипломатичні відносини. Зростання ролі міжнародних організацій, недержавних акторів та цифрових платформ створює нові виклики для традиційної дипломатії. Зокрема, інформаційні війни та поширення дезінформації стають актуальними інструментами впливу на міжнародній арені. Саме в таких умовах критичне мислення дозволяє дипломатам не лише протидіяти маніпуляціям, а й формувати власні стратегії комунікації, визначати найкращий вектор руху, який в першу чергу, має бути заснований на об'єктивному аналізі.

Ще одним, важливим аспектом застосування критичного мислення в дипломатії є переговорний процес. Ефективні переговори передбачають не лише вміння переконувати, а й здатність аналізувати позиції сторін, виявляти приховані інтереси та прогнозувати можливі наслідки рішень. Критичне мислення допомагає уникати когнітивних упереджень, таких як підтверджувальне упередження або ефект якоря, що можуть негативно впливати на прийняття рішень. Завдяки цьому дипломати здатні будувати більш гнучкі та ефективні стратегії взаємодії. Окрім цього, критичне

мислення відіграє важливу роль у формуванні довіри між учасниками міжнародних відносин. Обґрунтованість аргументів, логічність позиції та здатність до самокритики сприяють підвищенню авторитету держави на міжнародній арені. У свою чергу, відсутність критичного підходу може призвести до помилкових рішень, ескалації конфліктів та втрати дипломатичних можливостей та відносин.

Не менш важливим є питання підготовки майбутніх дипломатів. Сучасна освіта повинна приділяти особливу увагу розвитку навичок критичного мислення, зокрема через аналіз кейсів, дискусії, моделювання переговорів та міждисциплінарний підхід. Формування цих компетенцій дозволить підготувати фахівців, здатних ефективно діяти в умовах невизначеності та інформаційного перевантаження.

Отже, критичне мислення є невід'ємною складовою ефективної дипломатії у глобалізованому світі. Воно забезпечує здатність до глибокого аналізу, обґрунтованого прийняття рішень та конструктивної взаємодії між державами. У сучасних умовах саме розвиток цієї компетенції визначатиме успішність дипломатичної діяльності та стабільність міжнародних відносин у майбутньому.

Література:

1. Paul, R., Elder, L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. – Boston: Pearson Education, 2014.
2. Kahneman, D. Thinking, Fast and Slow. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
3. Melissen, J. (ed.). The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations. – New York: Palgrave Macmillan, 2005.
4. Brookfield, S. D. Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question Their Assumptions. – San Francisco: Jossey-Bass, 2012.

Мельник Богдан Віталійович *магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник: *Гольцов Андрій Геннадійович,*

доктор політичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ЧИННИК РЕГІОНАЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НА ПІВДЕННОМУ КАВКАЗІ: ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВИМІР ДЛЯ УКРАЇНИ

Коли у вересні 2023 року секретар Ради безпеки Вірменії Армен Григорян публічно закликав громадян країни «переходити з пшениці на рис», щоб уникнути дефіциту, це речення прозвучало як симптом, а не як господарська порада. За ним стояло просте і жорстке рівняння: 99,9% вірменського імпорту пшениці надходило з Росії, а Москва того ж року запровадила експортні квоти та заборонила вивезення твердих сортів зерна за межі Євразійського економічного союзу. Продовольча залежність за одну ніч перетворилася на геополітичний важіль.

Південний Кавказ - регіон, де продовольча безпека давно вийшла за межі аграрної статистики. Вірменія, Грузія та Азербайджан імпортують критичні обсяги зерна, олії та інших базових продуктів, і структура цього імпорту прямо відображає їхні зовнішньополітичні орієнтири, безпекові вразливості та ступінь залежності від Москви. Дослідники з Nature Scientific Reports зафіксували, що саме Грузія, Вірменія та Азербайджан увійшли до групи держав із «надзвичайно високою залежністю від чотирьох-семи продовольчих товарів, які імпортуються переважно з Росії» [1, с. 4]. І це не просто торговельна статистика – це карта вразливостей, якою активно користується Кремль.

В таких умовах традиційний воєнно-політичний реалізм виявляється занадто вузьким для аналізу Південного Кавказу, тоді як теорія регіональних безпекових комплексів (ТРКБ) стає ідеальною пояснювальною моделлю. Для Південного Кавказу, як зазначають дослідники «ТРБК є найбільш адекватнішою аналітичною моделлю, оскільки вона дозволяє простежити, як внутрішні трансформації в країнах регіону та асиметричні економічні залежності миттєво конвертуються у спільні безпекові загрози»[2, с. 45]. Продовольча вразливість Вірменії чи Грузії перестає бути суто внутрішньою проблемою і перетворюється на структурний елемент усього регіонального комплексу, де аграрна дипломатія стає дієвим інструментом геополітичного впливу.

Для Південного Кавказу продовольча залежність є не господарською статистикою, а структурним елементом регіональної нестабільності. У рамках ТРКБ секюритизація - це процес, через який певна проблема перестає бути звичайним політичним питанням і набуває статусу «екзистенційної загрози». Бузан, Вевер і де Вілде визначають цей механізм як «мовленнєвий акт» (speech act): загроза стає реальною не лише тоді, коли вона об'єктивно існує, а тоді, коли суб'єкт безпеки її так конституює та обґрунтовує [3, с. 26]. Кремль користується складеною ситуацією свідомо та систематично. Введення експортних квот на зерно у 2024–2025 роках, заборона вивезення твердої пшениці, маніпулювання цінами на газ для
Вірменії - усе це елементи того, що аналітик Женев'єв Донелон-Мей позначає як «зернову дипломатію» [4]. Москва використовує порушення, спричинені війною в Україні, щоб перетворити продовольчі поставки на інструмент тиску, одночасно переформатовуючи глобальні торговельні потоки на свою користь. ТРКБ називає це «проникаючим комплексом», коли зовнішня наддержава вбудовується у внутрішню безпекову динаміку регіону через контроль над ресурсами, а не лише через пряму військову присутність.

Вірменія повністю залежна від російського зерна та газу, що перетворює будь-яку спробу зовнішньополітичного розвороту в сторону ЄС на прямий ризик продовольчої та енергетичної кризи. Грузія, маючи статус кандидата в ЄС, водночас залишається транзитним вузлом для азербайджанських енергоносіїв, що обмежує її здатність до самостійних рішень під тиском Баку та Москви. Азербайджан, попри статус енергетичного експортера, сам залежить від імпорту ключових продовольчих товарів, що створює асиметрію: він є «постачальником безпеки» в енергетичному секторі, але «споживачем безпеки» у продовольчому.

Україна здатна привносити у ЄС унікальний стратегічний актив, а саме статус глобального гаранта продовольчої безпеки. До 2022 року Україна постачала зерно до понад 125 країн, забезпечуючи близько 10% світового експорту пшениці, понад 15% ячменю та більше 46% соняшникової олії [7]. Південний Кавказ є тут найбільш конкретним і невідкладним полем застосування цієї логіки. Україна може запропонувати цим державам не просто альтернативного постачальника, а якісно інший тип відносин: поставки без політичних умов, контрактно закріплені обсяги, ціноутворення прив'язане до ринку, а не до лояльності. Це і є де-секюритизація у практичному вимірі - зерно перестає бути зброєю і повертається до статусу товару. Країни Південного Кавказу вже рухаються у напряму зближення з ЄС, а ЄС оголосив про поглиблення регіонального співробітництва через

«тісніші зв'язки з Україною, Молдовою, Грузією, Туреччиною, Вірменією та Азербайджаном» у рамках Чорноморської стратегії [5]. Україна в цій архітектурі є природним сполучним вузлом. Для Брюсселя це стабільність східного сусідства із стабільним буфером на периферії ЄС. Україна як член Союзу, або навіть як держава-кандидат із гармонізованими аграрними стандартами, може змінити цей баланс. Завершення скринінгу acquis у вересні 2025 року, включно з главами про безпечність харчових продуктів, означає, що українське зерно вже рухається до спільного регуляторного простору ЄС [6]. Для кавказьких партнерів це сигнал: партнерство з Україною є одночасно партнерством із нормами і стандартами Євросоюзу.

Таким чином, продовольча дипломатія України на Південному Кавказі - це не периферійний сюжет євроінтеграційного процесу. Це його зовнішньополітичне доведення: «Україна є не просто регіональною аграрною силою вона є ключовим елементом продовольчої безпеки для десятків країн із низьким та середнім доходом» [7], і саме це робить її членство в ЄС стратегічно цінним не лише для неї самої, а й для всього Союзу.

Література:

1. Aspen Institute (2024) — «The Geopolitics of Food Insecurity and Conflict» (Habiyaremye & Pietrack) URL: https://www.aspeninstitute.org/wpcontent/uploads/2024/12/Habiyaremye_Pietrack_The-Geopolitics-of-Food-Insecurity-and-Conflict_FINAL.pdf
2. Buzan B., Waever O. Regions and Powers: The Structure of International Security. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. P. 45. URL: https://philpapers.org/rec/BUZRAP
3. Buzan B., Wæver O., de Wilde J. Security: A New Framework for Analysis. — Boulder: Lynne Rienner, 1998. — 239 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/274649174_Security_A_New_Fra mework_for_Analysis
4. Donnellon-May G. Food fight: Russia's 'grain diplomacy' reshaping global markets // Asia Times. — 2024. URL: https://asiatimes.com/2024/04/food-fight-russias-grain-diplomacy-reshaping-global-markets/
5. European Commission. Eastern Partnership. — enlargement.ec.europa.eu. — 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/eastern-partnership_en
6. European Commission. Ukraine successfully completes its screening process. — 2025. URL:

https://enlargement.ec.europa.eu/news/ukraine-successfully-completes-its-screening-process-2025-09-30_en
7. UkraineWorld. The Geopolitics of Grain: Ukraine's Role in Global Food Security and the Costs of War. — 2025 URL: https://ukraineworld.org/en/articles/basics/geopolitics-grain-ukraines-role

Мостепан Данило Олександрович, *магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*
Науковий керівник:
Науковий керівник:Хвіст Вікторія Олексіївна, *кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ АПК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Вступ. У контексті євроінтеграції України особливої актуальності набуває дослідження механізмів міжнародної співпраці у сфері аграрних інновацій та аналітичного забезпечення процесів цифрової трансформації. Використання аналітичних інструментів дає можливість оцінювати ефективність впровадження IT-технологій, визначати інноваційні тренди та забезпечувати інформаційну підтримку державної аграрної політики.

Актуальність теми. Аналітичні механізми дозволяють оцінювати рівень цифрової трансформації аграрного сектору, аналізувати міжнародний досвід та визначати перспективні напрями впровадження IT-інновацій. Особливого значення набуває розвиток цифрових платформ обміну аграрними даними, систем прогнозування ризиків та технологій точного землеробства. Використання європейського досвіду сприятиме модернізації аграрного сектору України та посиленню його інноваційного потенціалу.

Наукові методи. Аналітичне забезпечення цифрової трансформації АПК України спирається на комплекс фундаментальних та прикладних наукових методів, які дозволяють гармонізувати вітчизняне сільське господарство зі стандартами Європейського Союзу. Пріоритетним є впровадження інструментів Спільної аграрної політики (САП) ЄС, яка вимагає прозорості, екологічності та геопросторового обліку. Було досліджено теоретичні, організаційні аспекти проблеми та експертні оцінки. Методи системного та порівняльного аналізу забезпечили здійснення оцінки поточного рівня цифровізації, що дало змогу дослідити особливості цифрової трансформації АПК України в умовах європейської інтеграції та визначити перспективи розвитку аналітичного забезпечення міжнародної співпраці у сфері аграрних інновацій. Інституційний метод використано для дослідження ролі державних органів, міжнародних організацій, цифрових платформ та інноваційних кластерів у розвитку цифровізації АПК та міжнародної аграрної співпраці.

Гіпотеза. Забезпечення цифрової трансформації АПК України в умовах європейської інтеграції змінюватиме логіку функціонування аграрних підприємств, підвищуватиме гнучкість, прозорість та здатність до адаптації. Цифрова трансформація є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України та визначення основних напрямів її розвитку в контексті інституційної модернізації.

Результати дослідження. Цифрова трансформація агропромислового комплексу України є ключовою передумовою підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах європейської інтеграції. Визначено, що ефективне аналітичне забезпечення цифровізації АПК має базуватися на інтеграції сучасних інформаційно-аналітичних систем, технологій великих даних (Big Data), геоінформаційного моніторингу, хмарних платформ та інструментів штучного інтелекту.

Застосування технологій штучного інтелекту в аграрному секторі забезпечує підвищення точності прогнозування врожайності, оптимізацію використання ресурсів, автоматизацію управлінських рішень та зниження виробничих ризиків. Використання ШІ-рішень у сфері точного землеробства, моніторингу стану ґрунтів і посівів, логістики та аграрної аналітики сприяє формуванню адаптивної моделі управління агробізнесом відповідно до європейських стандартів сталого розвитку. Впровадження штучного інтелекту в облік і менеджмент аграрного сектору України є не лише технологічним викликом, а й комплексним правовим завданням. Незважаючи на активну цифровізацію агробізнесу та зростання інтересу до

інтелектуальних рішень, національна нормативно-правова база залишається фрагментарною, недостатньо адаптованою до специфіки агросектору та не узгодженою з міжнародними стандартами. [1]

Досвід цифровізації аграрного сектору країн Європейського Союзу, який засвідчив високу ефективність впровадження smart farming, цифрових платформ обміну даними, автоматизованих систем контролю якості продукції та державної підтримки цифрових інновацій. Для країн ЄС характерним є комплексний підхід до цифрової трансформації АПК, який поєднує інвестиції в цифрову інфраструктуру, розвиток цифрових компетентностей та стимулювання інноваційної діяльності агровиробників. Завдяки участі в програмах цифровізації, виробники розширюють своє розуміння переваг технологій, адаптують окремі ІТ-рішення у власному господарстві та демонструють зростання готовності до цифрової трансформації. [2]

Для України пріоритетними напрямами розвитку аналітичного забезпечення цифрової трансформації АПК мають стати: гармонізація цифрових стандартів із вимогами ЄС, розвиток єдиних аграрних інформаційних платформ, впровадження систем штучного інтелекту для підтримки управлінських рішень, а також посилення кібербезпеки та захисту аграрних даних. Порівнюючи з практикою впровадження інформаційних технологій в аграрний сектор ЄС можна відзначити слабку залученість науково-дослідних установ в ідентичні процеси в Україні. Такі установи мають узагальнювати та аналізувати дані та інформацію, що генеруються на практиці, будувати моделі та створювати механізми запобігання та контролю ризиків в аграрному секторі, сприяти застосуванню великих даних у поєднанні з відповідними науковими дослідженнями в галузі сільського господарства, а також спрямовувати та посилювати прикладні дослідження щодо комплексного застосування технологій обробки даних і технологій для сприяння прийняттю рішень, надаючи нові методи та ідеї для прийняття державних рішень і розвитку підприємств, пов'язаних із сільським господарством. [3] Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності функціонування АПК України, розширенню експортного потенціалу та інтеграції у цифровий аграрний простір Європейського Союзу.

Висновки. Отже, цифрова трансформація агропромислового комплексу України в умовах європейської інтеграції потребує формування сучасної системи аналітичного забезпечення, заснованої на використанні цифрових технологій, інструментів штучного інтелекту та інтегрованих інформаційних платформ. Встановлено, що цифровізація АПК сприяє

підвищенню ефективності управління аграрним виробництвом, оптимізації використання ресурсів, зниженню виробничих ризиків та забезпеченню прозорості бізнес-процесів.

Досвід країн Європейського Союзу підтверджує, що успішна цифрова трансформація аграрного сектору можлива за умови комплексного поєднання інноваційних технологій, державної підтримки, розвитку цифрової інфраструктури та підвищення рівня цифрових компетентностей учасників аграрного ринку. У цьому контексті важливого значення для України набуває адаптація європейських практик smart farming, цифрового моніторингу та аналітики даних до національних умов функціонування АПК.

Пріоритетними напрямами подальшого розвитку аналітичного забезпечення цифрової трансформації АПК України мають стати впровадження AI-технологій у систему управління аграрним виробництвом, гармонізація цифрових стандартів із вимогами ЄС, створення єдиних цифрових платформ обміну даними та забезпечення належного рівня кібербезпеки. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору та його ефективній інтеграції до європейського цифрового економічного простору.

Література:

1. Степанова М. Правові основи впровадження штучного інтелекту в облік і менеджмент агросектору // Аграрні інновації. 2024. № 22. URL: https://agrarian-innovations.izpr.ks.ua/index.php/agrarian/article/view/864 (дата звернення: 28.05.2026).

2. Панченко А., Чепіль Г. Дослідження бар'єрів і передумов цифрової трансформації агропромислового комплексу України // Економіка та суспільство. 2024. № 63. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6909 (дата звернення: 28.05.2026).

3. Дугінець Г.В., Ніжейко К.А. Цифровізація аграрного сектору ЄС: досвід для України // Економіка та суспільство. 2023. № 56. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3109 (дата звернення: 28.05.2026).

Моторна Ольга Сергіївна,

магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник*: Шинкарук* Олександра Василівна, *кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРЕНДІВ У ФОРМУВАННІ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Роль міжнародних інноваційних трендів у формуванні аграрної політики України на шляху до Європейський Союз є системоутворюючою, оскільки саме вони визначають зміст і напрям реформ у контексті євроінтеграції. Сучасна аграрна політика ЄС (CAP 2023–2027) передбачає не лише підтримку доходів фермерів, а й обов'язкову інтеграцію екологічних стандартів, цифрових технологій, інноваційних підходів до управління ресурсами та жорстких вимог до безпечності продукції. Для України, яка з 2022 року має статус кандидата, це означає необхідність трансформації аграрної політики на основі acquis ЄС, включаючи гармонізацію законодавства, створення інституційної спроможності контролю та впровадження сучасних технологій у виробництво і управління агросектором.

Цифровізація є базовим інноваційним трендом, що безпосередньо впливає на аграрну політику України. У країнах ЄС точне землеробство включає використання GPS-навігації, супутникових знімків, сенсорів для моніторингу стану ґрунтів, дронів і автоматизованих систем внесення добрив [3, с.36].

В Україні ці технології вже застосовуються великими агрохолдингами на площі понад 8 млн га, однак державна політика має забезпечити їх масштабування серед середніх і малих виробників. Це передбачає створення державних аграрних реєстрів, інтеграцію геоінформаційних систем (GIS), цифровий кадастр, електронні системи обліку земель і продукції, а також розвиток платформ управління господарствами (FarmManagementSystems).

Впровадження таких інструментів дозволяє зменшити витрати на добрива до 15–20%, оптимізувати використання води та підвищити врожайність, що відповідає підходам CAP щодо ефективності ресурсів [2, с.11].

Екологізація аграрної політики формується під впливом Європейського зеленого курсу та стратегії «FarmtoFork», які передбачають скорочення використання пестицидів на 50%, мінеральних добрив — на 20% і збільшення частки органічного землеробства до 25% у ЄС. Для України це означає необхідність переходу до моделей сталого землекористування: впровадження сівозмін, мінімального обробітку ґрунту (no-till), збереження гумусу, контролю ерозійних процесів. Станом на 2024 рік в Україні функціонує понад 220 сертифікованих органічних операторів, але їхня частка в загальній структурі виробництва залишається низькою. Політика повинна включати фінансові стимули для екологічних практик, розвиток систем сертифікації, лабораторного контролю та механізмів простежуваності, які відповідають стандартам ЄС [1, с.20].

Кліматично орієнтоване сільське господарство є ще одним критичним напрямом. Зміни клімату в Україні проявляються у зростанні середньорічної температури, частішанні посух і зниженні вологості ґрунтів, що особливо впливає на південні регіони. У відповідь міжнародні підходи передбачають впровадження climate-smart технологій: використання посухостійких сортів, крапельного зрошення, точного управління водними ресурсами, агролісомеліорації та відновлення деградованих земель. Для державної політики це означає необхідність інтеграції кліматичних ризиків у систему субсидій, страхування врожаїв і стратегічного планування розвитку агросектору.

Важливим елементом є розвиток інноваційної екосистеми та передачі знань. У документах OECD підкреслюється, що ефективність аграрного сектору залежить від функціонування систем AKIS (AgriculturalKnowledgeandInnovationSystems), які об’єднують науку, освіту, бізнес і дорадчі служби. В Україні така система перебуває на стадії формування: недостатньо розвинені дорадчі служби, обмежене фінансування аграрної науки, слабкий зв’язок між дослідженнями та практикою. Тому аграрна політика має передбачати інституційне зміцнення цих елементів, включаючи підготовку кадрів, підтримку інноваційних стартапів і трансфер технологій [4, с.536].

Окремий напрям – гармонізація стандартів безпечності продукції та систем контролю. ЄС висуває комплексні вимоги щодо харчової безпеки, ветеринарного та фітосанітарного контролю. Для України це означає

модернізацію контролюючих органів, впровадження ризик-орієнтованого підходу до перевірок і інтеграцію інформаційних систем з європейськими платформами.

Отже, міжнародні інноваційні тренди формують аграрну політику України як багатовимірну систему, що поєднує цифровізацію, екологізацію, кліматичну адаптацію, розвиток знань і жорсткі стандарти безпечності. Їх імплементація забезпечує не лише виконання вимог Європейський Союз, але й підвищення ефективності, стійкості та конкурентоспроможності аграрного сектору. Саме інтеграція цих трендів є ключовою передумовою успішної євроінтеграції України та переходу до інноваційної моделі аграрного розвитку.

Література:

1. Білик Р.С. Механізми інноваційної модернізації економіки в умовах глобального розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 17–24.
2. Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я. Удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій України. Економіка АПК. 2020. № 11. С. 6–18.
3. Гончарук І.В., Томашук І.В. Вплив інноваційних процесів на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2023. № 1. (63). С. 30–47.
4. Солошенко Р.М. Напрями відновлення аграрного сектору України у післявоєнний період. Право та державне управління. 2023. № 2. С. 533–541.

Пікуліна Марина Дмитрівна, *магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник*: Грушецький Богдан Павлович, кандидат політичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ЄС ТА США В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у лютому 2022 року стало каталізатором безпрецедентних збоїв у глобальних продовольчих системах.

Масштаби руйнувань українського аграрного сектору є катастрофічними. За офіційними оцінками, було пошкоджено або знищено понад 84 тисячі одиниць сільськогосподарської техніки, зруйновано зерносховища місткістю 9,4 мільйона тонн, а загальна вартість втраченої сільськогосподарської вигоди сягнула 34,25 мільярда доларів США [1]. Вилучення таких обсягів спровокувало кризу: світові ціни на енергоносії, сільськогосподарську продукцію та добрива досягли рекордно високих рівнів, що поставило десятки мільйонів людей на межу голоду. Особливо критичною ситуація стала для країн Африки та Близького Сходу. За таких умов Сполучені Штати Америки та Європейський Союз були змушені оперативно формувати комплексні, але відмінні за своєю природою геополітичні стратегії реагування.

Найвагомішим геополітичним та логістичним інструментом ЄС стало впровадження у травні 2022 року плану дій «Шляхи солідарності». Ця ініціатива була покликана подолати наслідки російської морської блокади шляхом створення альтернативних сухопутних та річкових маршрутів для експорту української продукції [2]. За 2022 та 2023 роки ці шляхи дозволили Україні експортувати понад 65 мільйонів тонн сільськогосподарської продукції, згенерувавши близько 44 мільярдів євро для української економіки та забезпечивши критично важливе постачання до країн з дефіцитом продовольства [3]. Однак така інфраструктурна інтеграція виявила внутрішні ризики: логістичні системи сусідніх з Україною держав виявилися не готовими до транзиту таких обсягів, що призвело до перенасичення місцевих ринків дешевим зерном. Наслідком стали масові протести європейських фермерів і блокада кордонів, зокрема у Польщі, що стало серйозним випробуванням для європейської солідарності та продемонструвало складність балансування між зовнішньополітичною підтримкою України та захистом внутрішнього єдиного ринку ЄС.

Центральним елементом американського підходу стало розширення флагманської урядової ініціативи з глобальної продовольчої безпеки «Feed the Future» на вісім нових цільових країн в Африці, які виявилися найбільш вразливими до наслідків російської агресії. Для безпосередньої підтримки

українського агропромислового комплексу USAID запустило ініціативу стійкості сільського господарства AGRI-Ukraine. З початковим внеском у 100 мільйонів доларів та метою залучити загалом 250 мільйонів доларів, ця програма спрямована на відновлення експортної логістики, забезпечення фермерів насінням і технологіями зберігання. Одночасно США вжили проактивних заходів для нівелювання глобального дефіциту добрив, інвестувавши 500 мільйонів доларів у розширення власного внутрішнього виробництва добрив та 20 мільйонів доларів у програми картографування ґрунтів у країнах Африки та Латинської Америки [4]. Такий екстериторіальний підхід дозволяє США проектувати свій геополітичний вплив шляхом підвищення глобальної шокостійкості без прямого втручання у європейські логістичні ланцюги.

Таким чином, попри різні інструменти, підходи ЄС та США є взаємодоповнювальними. Європейський Союз, спираючись на концепцію стратегічної автономії, забезпечує фізичну та логістичну інтеграцію українського продовольства у світову торгівлю, одночасно долаючи виклики внутрішнього ринку. Натомість Сполучені Штати використовують свою фінансову спроможність для макроекономічної стабілізації, масштабного фінансування програм ООН та зміцнення локальних агросистем. Їхня синергія залишається єдиним ефективним механізмом пом'якшення системних шоків та захисту вразливих регіонів від голоду.

Література:

1. Caitlin Welsh. Russia, Ukraine, and Global Food Security: A One-Year Assessment. CSIS. URL: https://www.csis.org/analysis/russia-ukraine-and-global-food-security-one-year-assessment
2. European Commision. EU-Ukraine Solidarity Lanes. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance -ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_en
3. THE EU IN 2023. Chapter 1 – The EU's response to Russia's war of aggression against Ukraine. URL: https://op.europa.eu/webpub/com/general-report-2023/en/chapter1.html
4. U.S. Department of State. Food Security Action Report. URL: https://2021-2025.state.gov/food-security-action-report/

Пойманова Раїса Іванівна,
студентка, спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Силка Оксана Захарівна, доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Сільське господарство України є одним із ключових інструментів її європейської інтеграції та фактично виступає стратегічним ресурсом дипломатії у відносинах з Європейським Союзом. Важливим етапом у формуванні цього напрямку стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році, яка набула повної чинності з 1 вересня 2017 року. Саме в рамках цієї Угоди було закріплено створення Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (DCFTA), що визначила аграрний сектор як один із головних напрямів економічного зближення. Згідно з положеннями Глави IV Угоди, Україна взяла на себе зобов'язання щодо поступового наближення аграрної політики до стандартів ЄС, що стало основою для подальшого дипломатичного діалогу з Брюсселем[1].

Значним етапом у використанні аграрного сектору як інструменту євроінтеграції стала адаптація українського законодавства до норм Європейського Союзу у сфері безпечності харчових продуктів та сільськогосподарського виробництва. У 2016 році було ухвалено Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», який імплементує положення Регламенту (ЄС) №178/2002 Європейського Парламенту та Ради. Це дозволило українським виробникам поступово виходити на європейські ринки та використовувати аграрну продукцію як інструмент економічної дипломатії. Важливу роль у цьому процесі відіграє Державна служба України з питань безпечності харчових

продуктів та захисту споживачів, яка з 2015 року здійснює гармонізацію контролю відповідно до стандартів ЄС[2].

Після початку дії Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі у 2016 році Європейський Союз запровадив автономні торговельні преференції для України, які були значно розширені у 2022 році після початку повномасштабної війни. Зокрема, Регламент ЄС 2022/870 від 30 травня 2022 року тимчасово скасував усі імпортні мита та квоти на українську аграрну продукцію. Це рішення стало не лише економічним, але й політичним жестом підтримки України, де сільське господарство фактично використовується як інструмент зміцнення політичного партнерства з ЄС. Таким чином, аграрний сектор перетворився на елемент дипломатичної взаємодії, що підтверджує високий рівень довіри між сторонами.

Окрему роль у євроінтеграційному процесі відіграє адаптація української аграрної політики до Спільної аграрної політики ЄС (Common Agricultural Policy, CAP). У 2021 році Європейська Комісія ухвалила нову модель CAP на період 2023-2027 років, яка передбачає екологічну трансформацію сільського господарства та підтримку сталого розвитку. Україна, у свою чергу, у 2021-2024 роках почала впровадження Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року, затвердженої Міністерством аграрної політики та продовольства України. Ця стратегія прямо орієнтована на наближення до політик ЄС і використовується як аргумент у переговорах щодо майбутнього членства України в Союзі [3].

Важливим дипломатичним інструментом у сфері сільського господарства є також інтеграція України до європейських ринкових механізмів. У 2022 році Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС (рішення Європейської Ради від 23 червня 2022 року), де аграрний сектор був визначений одним із ключових елементів економічної сумісності. Зокрема, Європейська Комісія у своєму Звіті про прогрес України (2023 рік) відзначила високий рівень інтеграції аграрної торгівлі між Україною та ЄС, що є результатом активного використання аграрної продукції як інструменту економічної дипломатії [4].

Сільське господарство також активно використовується Україною у форматі двосторонніх та багатосторонніх дипломатичних ініціатив. Однією з найважливіших стала ініціатива «Grain from Ukraine», започаткована у листопаді 2022 року Президентом України Володимиром Зеленським за підтримки Світової продовольчої програми ООН. Хоча програма має глобальний характер, її ключовим політичним ефектом є зміцнення позицій України в ЄС як гаранта глобальної продовольчої безпеки та надійного

партнера європейських країн. Це підсилює аргументацію України у переговорах щодо інтеграції до європейських структур [5].

Отже, сільське господарство України виконує не лише економічну, але й чітко виражену дипломатичну функцію у процесі європейської інтеграції. Воно використовується як інструмент виконання Угоди про асоціацію 2014 року, адаптації до норм ЄС, участі у спільній торговельній політиці та формування політичного діалогу з Європейським Союзом. Завдяки поєднанню нормативної гармонізації, торговельної інтеграції та міжнародних ініціатив аграрний сектор України стає одним із найважливіших ресурсів її зовнішньої політики, що безпосередньо наближає державу до повноправного членства в Європейському Союзі.

Література:

1. Верховна Рада України. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» №1678-VII від 16.09.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18 (дата звернення: 02.05.2026).
2. Верховна Рада України. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» №771/97-ВР (ред. від 2016 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 02.05.2026).
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text (дата звернення: 02.05.2026).
4. Національний інститут стратегічних досліджень. Спільне засідання НІСД та ГО «Клуб банкірів» з теми «Євроінтеграційні пріоритети України в контексті сучасних викликів для Європи та світу» URL: https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/spilne-zasidannya-nisd-ta-ho-klubbankiriv-z-temy-yevrointehratsiyni-priorytety (дата звернення: 02.05.2026).
5. Інститут аграрної економіки Національної академії аграрних наук України. Наукові публікації з питань аграрної політики та євроінтеграції. URL: http://iae.org.ua (дата звернення: 02.05.2026).

Розгон Анатолій Васильович,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу земельних відносин та природокористування ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України (м. Київ, Україна)

СТРАТЕГІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ ЄС, ЗАВДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ.

Агропродовольчий сектор Європейського Союзу та України нині функціонує в умовах зростаючої нестабільності, зумовленої низкою безпрецедентних викликів. Серед них – посилення геополітичної напруженості, ескалація міжнародних конфліктів, тривала повномасштабна війна росії проти України, а також зростання частоти та інтенсивності проявів екстремальних погодних явищ, обумовлених зміною клімату. Сукупність цих чинників формує нову конфігурацію ризиків, які накладаються на вже існуючі структурні проблеми, зокрема, на тенденцію до зниження прибутковості та загального рівня доходів у сільському господарстві європейського континенту. Це суттєво ускладнює забезпечення економічної та екологічної стійкості агропродовольчої системи ЄС та України на майбутнє.

У цьому контексті постала нагальна потреба у формуванні узгодженого, довгострокового, стратегічного підходу до розвитку сільського господарства та сільських територій, що має бути інтегрованим у ширший контекст політик Європейського Союзу. Такий підхід має не лише враховувати нові виклики, але й передбачати гнучкі інструменти адаптації аграрної політики до змін зовнішнього середовища.

З метою формування політичної та правової основи для майбуття агропродовольчої системи Європейська Комісія у лютому 2025 року презентувала стратегічний документ — «Бачення розвитку сільського господарства та продовольства до 2040 року» у рамках уже існуючих стратегій, зокрема, Європейського зеленого курсу та оновленої САП. Цей документ є орієнтиром для розробки та реалізації майбутніх політичних рішень, спрямованих на забезпечення довгострокової конкурентоспроможності, стійкості та сталого розвитку агропродовольчої системи ЄС, яка враховує потреби, як нинішніх, так і майбутніх поколінь фермерів. Запропоноване бачення також забезпечує прогнозованість для учасників ринку, створюючи умови для інновацій, інвестицій і залучення

нових поколінь до сільськогосподарської діяльності, як важливої складової європейської економіки.

Підготовка до трансформації майбутньої Спільної аграрної політики ЄС свідчення того, що аграрний сектор залишається стратегічно важливим елементом економіки, екологічної безпеки та соціальної стабільності. З огляду на поточні глобальні виклики ЄС таким чином формує нову парадигму аграрного розвитку, яка базується на чотирьох ключових пріоритетах: привабливість, конкурентоспроможність і стійкість, орієнтація на майбутнє та забезпечення справедливих умов життя в сільській місцевості, зокрема:

1. Привабливий аграрний сектор: оновлення поколінь і нові джерела доходу. Старіння фермерського населення — ключова загроза стабільності сільського господарства ЄС. Станом на 2024 рік лише 12% європейських фермерів були молодші 40 років. Основною перешкодою для новачків є відсутність стартового капіталу, нерівні конкурентні умови та нестабільність доходів. Залучення молоді вимагає не лише фінансових стимулів, а й трансформації ринку, доступу до інновацій. Передбачається розвиток вуглецевих і природних кредитів, що може забезпечити додатковий дохід і зробити фермерство привабливішим та запровадження Стратегії оновлення поколінь для підтримки молодих фермерів.

2. Конкурентоспроможний та стійкий сектор: гармонізація стандартів та продовольча безпека. Комісія розробляє заходи для узгодження стандартів, зокрема щодо заборонених пестицидів та добробуту тварин, гармонізації імпортних стандартів із стандартами ЄС, посилення харчової безпеки та підтримки тваринництва.

3. Сектор, орієнтований на майбутнє: екологічна трансформація. У даному напрямку Єврокомісія посилить підтримку екологічно безпечних практик для фермерів, впровадження системи "Компас сталого розвитку на фермах", реалізацію Стратегії водостійкості, підтримку ринку біопестицидів, стимулювання механізмів цифрового та вуглецевого землеробства.

4. Справедливі умови життя та праці в сільській місцевості. Сільські райони ЄС охоплюють понад 80% території, де проживає близько 30% населення. Водночас ці території страждають від відтоку молоді, недостатнього доступу до послуг і погіршення якості життя. Через Оновлений План дій щодо сільських територій Єврокомісія прагне не лише зберегти сільське населення, а й перетворити села на динамічні осередки економічної та соціальної активності, з акцентом на культурну і природну спадщину.

Також, у документі відмічено, що ключовими передумовами реалізації зазначеної візії є подальше спрощення та посилення політики підтримки у сфері сільського господарства, запровадження добровільної системи бенчмаркінгу для допомогти фермерам, запустити цифрову стратегію ЄС для сільського господарства, особливо інтеграції цифрових технологій в малих фермерських господарствах та адаптивності їх до сучасних викликів. Таким чином, чотири пріоритетні напрямки розвитку аграрного сектору ЄС утворюють взаємозалежну систему, яка поєднує економічну життєздатність, екологічну відповідальність і соціальну справедливість. Вони вимагають не лише фінансових інвестицій, а й глибокої трансформації політик, законодавства, моделей управління та підходів до освіти й інновацій, збереження села та селянства.

Майбутнє аграрного сектора України також залежить від здатності адаптуватися до нових викликів, залишаючись при цьому привабливим для молоді, конкурентоспроможним на глобальному ринку, екологічно сталим і справедливим для всіх учасників продовольчого ланцюга. Уряд України нещодавно також затвердив удосконалений Операційний план заходів Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій у 2025-2027 роках. Реалізація цього оновленого плану є необхідним кроком на шляху до розвитку аграрного сектору згідно з форматом Національних стратегічних планів ЄС в межах нової Спільної аграрної політики. Очікується, що цей крок позитивно вплине на переговори про членство України в ЄС, сприятиме забезпеченню сталого розвитку сільського господарства і сільських територій, формуванню придатних умов для створення стійкого та диверсифікованого аграрного сектору національної економіки.

Література:

1. Ensuring the future of our farmers and food. 2025. URL: https://commission.europa.eu/topics/agriculture-and-rural-development/fut ure-agriculture_en (дата звернення: 22.08.25)
2. The challenges facing European agriculture: Crisis or opportunity for transformation? Hervé Pillaud. 2025. URL: https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/780-the-challenges-faci ng-european-agriculture-crisis-or-opportunity-for-transformation. (дата звернення: 22.08.25)

3. Future proofing the vision for agriculture and food. Lucia Vesnic-Alujevic Policy Foresight Unit PE 765.803 – June 2025. European Parliamentary Research Service. URL:https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2025/765803/EPRS_IDA(2025)765803_EN.pdf (дата звернення: 21.08.25)
4. Agriculture Statistics at regional level. Eurostat. 2024. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/in-ex.php?title=Agricultur_e_statistics_at_regional_level (дата звернення: 20.08.2025)
5. Kaletnik G., Pryshliak N., Khvesyk M., & Khvesyk J. Institutional capacity building on waste management as a secondary resource in Ukraine on the path to European integration. Polityka Energetyczna. 2022. Vol. 25. Issue 3.P. 105–122. DOI: https://doi.org/10.33223/epj/153932
6. Lopatynskyi Yu., Shpykuliak O., Kyfyak V., Shelenko D., & Shpykuliak V. Development of institutional structures of green business in rural areas under European integration and global challenges. Economics and Business Management. 2025. Vol. 16. No. 1. P.108–125.DOI: https://doi.org/10.31548/economics/1.2025.108
7. Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін. Підприємницька діяльність в аграрній сфері економіки: монографія / за ред. М.Й. Маліка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023. 208 с. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.10026711
8. Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. та ін. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» / за ред.О.Г. Шпикуляка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017.
9. Лопатинський Ю., Шпикуляк О., Шеленко Д., Кифяк В., Дюк А. Організаційно-інституційні практики посилення ролі селянських господарств у продовольчому забезпеченні населення в сучасних умовах. Аграрна економіка. 2022. Т.15. №3–4. С.3–13. DOI: https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.03-04.003
10. Бородіна О., Прокопа І., Шубравська О. Стратегічні орієнтири сільського господарства і сільських територій України на період до 2030 р.: відповідність європейському вибору. Економіка України. 2025. Том 68. N1 (758). С. 3–19. DOI: https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.01.003

11. Герман Л.Т., Запухляк В.З. Трансформація внутрішнього ринку ЄС під впливом «зеленого курсу»: на шляху до сталого розвитку. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2025. Вип. 24. С. 375–384. DOI:https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.41
12. Зінчук Т.О., Куцмус Н.М. Спільна аграрна політика ЄС на 2023–2027 рр.: амбіції і релевантність Цілям сталого розвитку. Економіка України. 2023. Том 66. N11. С.55–90. DOI: https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.11.076
13. Кицюк І., Науменко Н., Присяжнюк В. Європейський зелений курс: можливості та наслідки для українського бізнесу. Економіка та суспільство. 2023. No 56. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-87
14. Мілвард Б. Міжнародна торгівля і сталий розвиток. Економічні, історичні та моральні аргументи на користь асиметричної глобальної торгівлі / пер. з англ. Роман Клочко. Київ : Наш Формат, 2025. 287 с.
15. Наїр Чандран. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства / пер. з англ. Ірина Гнатковська. Київ: Наш Формат, 2025. 288 с.
16. Повоєнне відновлення агросектору має стати зеленим. AgroPortal. 2022. URL: https://agroportal.ua/blogs/povoyenne-vidnovlennya-agrosektoru-maye-stat i-zelenim (дата звернення: 10.05.2025)

Сєкунова Юлія Володимирівна, *кандидат історичних наук, доцент (Німеччина)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНО-НІМЕЦЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

В умовах російської агресії проти України україно-німецькі відносини набули нового змісту та розвитку, як в політичній, так і гуманітарно-культурних сферах. Як в Німеччині так і взагалі в Європі, розуміють на сьогодні визначну роль України не тільки на європейській, а і зокрема, міжнародній арені. Нарешті, ми дочекалися, Україна стає повноправним суб'єктом міжнародної політики і сильним та достойним гравцем сучасного світу. Визначальним тут є те, що цьому передувало героїчна боротьба Української армії та героїчний спротив українського народу.

Дипломатія Німеччина має свої особливості, з одного боку, захист національних інтересів німецького народу, що безумовно є зрозумілим, а з

іншого, вони проявляються в змінах та поглядах сучасної влади Федеративної Республіки в умовах російської агресії проти сучасної України.

За період російсько-української війни (з 2014 р.) з боку Федеративної Німеччини було багато заяв та дипломатичних тисків, якщо вдатися до короткого історичного екскурсу, ми пам'ятаємо «Формулу Штанмаєра», яку нав'язувала Німеччина у 2019 році Україні, в цей період Президентом України вже був Зеленський В.О., Федеральним канцлером Німеччини була Ангела Меркель. Ця форма так званого «перемир'я» абсолютно була не вигідною для України. Вказують факти на те, що молодим та ще не професійним, як політиком та Президентом України хотіли зманіпулювати. І тільки під тиском народно-націоналістичних сил, які прийшли до Офісу Президента вимагаючи не підписувати «Формулу Штанмаєра», цього не відбулося. У квітні 2022 року, під час повномасштабного вторгнення військ Росії до України, посол України в Німеччині Андрій Мельник звинуватив Штайнмаєра в тому, що він поділяє ідею Путіна про нібито «відсутність українського народу». 12 квітня Штайнмаєр хотів приїхати до Києва, але йому було відмовлено але йому було відмовлено у візиті до України [1].

Сучасна політика канцлера Німеччини Фрідріха Мерца щодо України є прагматичною і фокусується на фінансовій підтримці та питанні біженців, але супроводжується обережністю у військовому постачанні та вимогами щодо вступу в ЄС.

Основні напрямки політики уряду Мерца[2]:

1. Фінансова допомога: Підтримує надання Україні багаторічних європейських кредитів для подолання бюджетного дефіциту, хоча відзначає певні політичні труднощі з їх розблокуванням на рівні ЄС.
2. Військова підтримка: Риторика уряду стала більш стриманою, ніж до виборів. Канцлер не бачить доцільності в передачі далекобійних ракет Taurus, посилаючись на обмежені запаси Бундесверу, проте підтримує поточні оборонні пакети.
3. Військова підтримка: Риторика уряду стала більш стриманою, ніж до виборів. Канцлер не бачить доцільності в передачі далекобійних ракет Taurus, посилаючись на обмежені запаси Бундесверу, проте підтримує поточні оборонні пакети.
4. Питання біженців: Берлін та Київ тісно співпрацюють над поверненням в Україну чоловіків призовного віку для допомоги своїй державі.
5. Вступ до ЄС: Мерц виключає швидкий вступ України до Європейського Союзу, наголошуючи на необхідності виконання Копенгагенських

критеріїв. Крім того, наголошується на важливості вирішення територіальних питань як частини довгострокової перспективи інтеграції.

Таким чином, аналіз показує динаміку розвитку україно-німецьких відносин в умовах російської агресії проти України, де чітко простежується глибока співпраця щодо внутрішньої та зовнішньої політик обох держав.

Література:

1. Штайнмаєр Ф-В. ULR: https://uk.wikipedia.org/wiki/Франк-Вальтер_Штайнмаєр
2. Мерц Ф. ULR: https://uk.wikipedia.org/wiki/Фрідріх_Мерц

Стоян Тетяна Андріївна, доктор історичних наук, професор, Український державний університет імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ АГРАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі аграрного сектору у формуванні зовнішньополітичних пріоритетів України в умовах повномасштабної війни та активізації євроінтеграційних процесів. Поглиблення взаємодії з Європейським Союзом у сфері аграрної торгівлі актуалізує необхідність осмислення аграрної дипломатії як відносно автономного напряму зовнішньої політики, що поєднує інструменти міждержавних переговорів, інституційної адаптації та стратегічних комунікацій [3; 4].

Аграрне питання дедалі більше інтегрується у переговорний процес щодо членства України в ЄС, що пов’язано як із економічною значущістю сектору, так і з його чутливістю для внутрішніх ринків держав-членів. Події 2023–2024 рр., зокрема фермерські протести у країнах Центрально-Східної Європи та запровадження тимчасових торговельних обмежень, засвідчили не лише економічні суперечності, але й комунікаційні розриви у сприйнятті України як торговельного партнера.

У теоретичному вимірі аграрну дипломатію доцільно розглядати як міждисциплінарний феномен на перетині міжнародних відносин і суспільних

комунікацій; мета дослідження полягає у визначенні сучасних викликів і пріоритетів аграрної дипломатії України в процесі європейської інтеграції, а методологічно робота спирається на поєднання інституціонального, неореалістичного та комунікаційного підходів. З позицій неоліберального інституціоналізму вона постає як інтеграція до нормативного середовища ЄС, передусім Спільної аграрної політики [1, с. 5–9; 6].

Водночас практична реалізація євроінтеграційного курсу в аграрній сфері пов'язана з необхідністю врахування структурних відмінностей між аграрними системами України та держав-членів ЄС. Йдеться не лише про масштаби виробництва, але й про відмінності у механізмах державної підтримки, екологічних стандартах та рівні технологічного розвитку. У цьому контексті адаптація до інструментів Спільної аграрної політики передбачає не механічне запозичення регуляторних практик, а їх селективну імплементацію з урахуванням національних особливостей розвитку аграрного сектору України [5, с. 45–52].

Неореалістичний підхід акцентує увагу на ресурсному вимірі аграрної дипломатії, розглядаючи продовольство як інструмент геополітичного впливу. Український аграрний потенціал виступає важливим чинником глобальної продовольчої безпеки, що підсилює її міжнародні позиції, хоча й не усуває структурних викликів розвитку [2, с. 60–65; 7, с. 98–103].

Комунікаційна перспектива дозволяє трактувати аграрну дипломатію як процес формування наративів і впливу на громадську думку. Її ефективність визначається здатністю діяти не лише на рівні міжурядових рішень, а й у публічному просторі держав-партнерів через взаємодію з експертними колами, професійними асоціаціями та медіа.

Емпірично функціонування аграрного сектору України відбувається в умовах значних втрат, спричинених війною, зокрема руйнуванням інфраструктури, мінуванням угідь і порушенням логістичних ланцюгів, що ускладнює інтеграційні процеси та посилює залежність від зовнішньої підтримки [8]. Водночас Україна зберігає роль важливого постачальника аграрної продукції до ЄС, насамперед зернових та олійних культур, що актуалізує проблему балансу між лібералізацією торгівлі та захистом внутрішніх ринків держав-членів [3; 4].

Трансформація логістики після блокування традиційних морських шляхів і переорієнтація на «шляхи солідарності» забезпечили збереження експортного потенціалу, проте водночас створили додаткове навантаження на транспортну інфраструктуру прикордонних держав ЄС і загострили конкуренцію на локальних аграрних ринках. Це стало одним із чинників

формування протестних настроїв серед фермерських спільнот у країнах Центрально-Східної Європи.

Додатковим чинником ускладнення ситуації є асиметрія сприйняття наслідків інтеграції: якщо на макрорівні розширення доступу української продукції до ринку ЄС розглядається як взаємовигідний процес, то на локальному рівні воно часто асоціюється з економічними ризиками для національних виробників. Це підкреслює необхідність більш гнучкої комунікаційної стратегії, здатної враховувати багаторівневий характер європейського політичного та соціального простору.

Таким чином, аграрна дипломатія України трансформується у комплексний інструмент зовнішньої політики, що поєднує інституційні, економічні та комунікаційні складові. Її ефективність визначатиметься здатністю не лише інтегруватися до нормативного середовища ЄС, але й формувати сприятливе сприйняття України у суспільствах держав-членів, що є критично важливим для успішного просування євроінтеграційного курсу.

Література:

1. Albaladejo Román A. Ukrainian agriculture: from Russian invasion to EU integration. Brussels: European Parliamentary Research Service, 2024. 12 p.
2. El Bilali H., Ben Hassen T. Disrupted harvests: How Ukraine–Russia war influences global food systems // Policy Studies. 2024. Vol. 45, No. 1. P. 60–75.
3. European Commission. EU support to Ukraine and agri-food trade statistics [Electronic resource]. 2024. URL: https://ec.europa.eu (дата звернення: 17.04.2026).
4. Eurostat. EU–Ukraine trade in agricultural products [Electronic resource]. 2024. URL: https://ec.europa.eu/eurostat (дата звернення: 17.04.2026).
5. Ковальчук О. В. Європейська інтеграція аграрного сектору України: виклики та перспективи // Економіка АПК. 2023. № 6. С. 45–52.
6. Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 // Official Journal of the European Union. 2021.
7. Резнікова Н., Панченко В. Мінні поля міжнародної економічної політики:як країнам не втратити здатність до розвитку:монографія. Київ, 2022. 320 с.
8. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. Washington: World Bank, 2024.

Тулуш Леонід Дмитрович,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, Україна)
Радченко Оксана Дмитрівна, кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник, старший науковий співробітник,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, Україна)

ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ ВИМОГАМ САП ЄС

Спільна аграрна політика (САП) ЄС [4] як єдина система підтримки фермерів та розвитку сільських територій, охоплює понад 40% бюджету ЄС, що на період 2023-2027 рр. складає понад 300 млрд євро. Основні правові засади регулюють Договір про функціонування ЄС (ст. 39), Стратегія біорізноманіття ЄС до 2030 року, регламенти 32021R2115 (Правила підтримки національних стратегічних планів) та ін. [5]. Реформа 2023-2027 рр. спрямована на екологізацію («Зелений курс», «Від ферми до виделки»), сталий розвиток, забезпечення стабільних доходів фермерів та підтримку молодих аграріїв, ґрунтується на «єдиному вікні» підтримки, прозорих механізмах одержання, розподілу та підзвітності коштів.

Набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС з 2022 року сприяє адаптації аграрної політики до норм ЄС, зокрема загальний прогрес виконання Україною Угоди про асоціацію збільшився з 81% у 2024 р. до 84% у 2025 р., а для сільського господарства – із 79% до 84% з оцінкою 4 «хороший прогрес» [3]. Прогрес зумовлений оновленням законодавчого поля, так Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі» від 8.10.2025 р. № 4619-IX визначає умови створення незалежної інституції, відповідальної за розподіл, адміністрування та моніторинг фінансової допомоги в аграрному секторі, розроблення фінансових інструментів реалізації державної аграрної політики, формування інституційного середовища за складовими прогнозування, планування та моніторингу держпідтримки.

Закон та внесені ним зміни передбачає фінансування агросектору у відповідності до політики ЄС, запровадження Виплатного агентства; надання підтримки виключно через Державний аграрний реєстр; формування двох

стовпів/фондів фінансування; планування заходів державної підтримки на основі результатів секторального аналізу та SWOT-аналізу, які відповідають національним/європейським стандартам, узгодженим з acquis ЄС; впровадження нових фінансових інструментів у співпраці з міжнародними фінансовими установами та ін. Оцінка стану державної фінансової підтримки України за методикою [2] у 2000-2024 рр. приведена в табл. 1.

1. Оцінка державної підтримки агросектора України за 2000-2024 рр., $млн, %

Показники	2000-2002	2022-2024	2022	2023	2024	2024 %, ± до 2000
Вартість продукції	9619	32761	34546	32333	31404	326,48
- товарна частка продукції, MPS, %	86,77	77,63	77,38	76,78	78,74	-8,03
Оцінка підтримки виробників, PSE	35	700	-610	969	1740	4971,4
Частка PSE, %	0,36	2,37	-1,74	2,97	5,43	5,07
Оцінка підтримки послуг, GSSE	121	270	262	257	292	241,32
Загальна оцінка підтримки, TSE	156	970	-349	1226	2032	1302,6
Частка GSSE, % від TSE	76,46	27,8	-75,1	20,97	14,38	-62,08
Частка TSE, % від ВВП	0,41	0,6	0,22	0,69	1,08	0,67
Загальна оцінка бюджетної підтримки, TBSE	705	738	737	568	910	129,08
Частка TBSE, % від ВВП	1,83	0,42	0,46	0,32	0,48	-1,35

Джерело: побудовано за даними [2].

Вартість виробництва продукції у 2024 році складає 97,1% рівня 2023 року і 96% середнього рівня за період 2022-2024 рр. Підтримка виробників (PSE) зросла з $35 млн на початку 2000-х до $1740 млн у 2024 році. Динаміка нестабільна, у певні роки (2022) вона була навіть від'ємною, через різницю підтримки внутрішніх цін (MPS) і їх міжнародного рівня. Підтримка ресурсів, включаючи позики, у 2022-2024 рр. займає понад ½ трансфертів виробникам, у 2024 році вона складала $168 млн, проти $203 млн у 2000-2002 рр. Інша бюджетна підтримка надавалась у формі податкових пільг, інвестиційних грантів та цільових виплат фермерам, які постраждали від війни. Частка підтримки виробників у валових доходах (PSE, %) складає в середньому 2,4%

за 2022-2024 рр., у 2024 році вона зросла до 5,43%, що значно нижче середнього показника по ОЕСР. Підтримка загальних послуг (GSSE) для агросектору України склала $292 млн у 2024 році, її частка у структурі підтримки значно знизилась – з 76,46% у 2000-2002 рр. до 14,38% у 2014 році. Загальна підтримка (TSE) з $156 у 2000-2002 рр. зросла до $2032 у 2024 році, або у 13 разів. У відношенні до валового внутрішнього продукту (ВВП) (TSE, %) вона зросла до 1,08% у 2024 рр. порівняно з 0,41% у 2000-2002 рр. Загальна бюджетна підтримка (TBSE) зросла лише на 29%, а її частка у ВВП (TBSE, %) знизилась до 0,48% з 1,83% за аналізований період. Практично усі приведені показники значно нижчі за середній рівень країн ОЕСР, але на фоні воєнних ризиків і втрат агросектор України демонструє стабільність, забезпечуючи внутрішню продовольчу безпеку і експорт.

Законодавчі ініціативи Уряду України презентують трансформацію механізму державної фінансової підтримки агросектору України в умовах воєнного стану (2022–2026 рр.) як перехід від прямих субсидій до європейської моделі стимулювання сталого розвитку, прозорості та відповідності вимогам САП ЄС. Вітчизняні дослідники [6] та аналітичні агентства [1] з цією метою рекомендують зосередити зусилля на: розвитку інфраструктури, формуванні релевантних цін, розширенні каналів збуту, стимулюванні факторів доходності, розширенні доступу до фінансування (зокрема кредитного), управлінні ризиками, використання цифрових технологій тощо.

Подальшими заходами державної фінансової підтримки є цілі, відповідні САП ЄС в рамках Плану України у межах фінансової програми Ukraine Facility (2024-2027): підвищення продуктивності і стійкості, інвестиції в інновації та передачу знань, зелені технології та створення безпечного середовища аграрної діяльності, щоб інтегрувати український агросектор до внутрішнього ринку ЄС.

Література:

1. Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції (план наближення політик і гармонізації законодавства). Німецько-український агрополітичний діалог. URL: https://surl.li/tgatnf
2. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2025 Making the Most of the Trade and Environment Nexus in Agriculture. URL: https://surl.li/qszahu.
3. Commission staff working document Ukraine 2025 report accompanying the document communication from the commission to the european parliament,

the council, the European economic and social committee and the committee of the regions 2025. Communication on EU enlargement policy. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf
4. Common agricultural policy. URL: https//agriculture.ec. europa.eu/ common-agricultural-policy_en
5. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/
6. Tulush, L. D., & Samoshkina, O. A. (2024). Financial aspects of state support of the european vector of Ukraine's agricultural sector development under wartime conditions. The War in Ukraine – a Challengeto Euro-Atlantic Civilizational Values: conference proceedings (June 24-25). Riga, Latvia: Baltija Publishing, pp. 103-109. URL: http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/473

Svitlana B. Khrystiuk,
Candidate of Historical Sciences, *Associate Professor,*
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

PUBLIC DIPLOMACY IN SHAPING UKRAINE'S INTERNATIONAL IMAGE

Globalization, the advancement of digital technologies, the widespread use of social media, the accelerated virtualization of the world triggered by the COVID-19 pandemic, and the rapid dissemination of information have generated new requirements for public diplomacy. In this context, the range of non-state actors contributing to the promotion of national interests and the state's positive image worldwide has expanded. Non-governmental organizations, private corporations, and international organizations are increasingly emerging as active stakeholders in public diplomacy. To ensure the effective achievement of public diplomacy objectives, the state actively cooperates with representatives of the non-state public diplomacy sector.

Ukraine's foreign policy development since independence provides a specific empirical case for examining communication in international relations. Based on domestic political expertise and international precedents, Ukraine has defined strategic priorities centered on European and Euro-Atlantic integration. Through official statements, diplomatic initiatives, and engagement in international

institutions, the state has progressively established itself as an active contributor to global security, underscoring the need for systematic analysis of Ukraine's international communicative practices and their impact on foreign public perception and international legitimacy.

Encyclopedia Britannica defines "public diplomacy" as any of various government-sponsored efforts aimed at communicating directly with foreign publics; it includes all official efforts to convince targeted sectors of foreign opinion to support or tolerate a government's strategic objectives. According to Diplo Academy, public diplomacy lacks a universally accepted definition. Scholars such as Fitzpatrick have identified more than 150 distinct concept definitions. They generally cluster around two main approaches: a broad and a narrow understanding of public diplomacy. The broad approach conceptualizes public diplomacy as an extension of soft power, encompassing a wide range of communicative and relational practices, including cultural exchange, educational initiatives, media engagement, and networked diplomacy. From this perspective, public diplomacy is viewed as an integral component of contemporary diplomacy, prioritizing long-term trust-building within societies rather than narrowly defined state-centric influence. Despite its holistic scope, this approach is often criticized for its operational ambiguity, as specialized areas such as cultural or educational diplomacy require distinct institutional structures and analytical frameworks. The narrow approach, by contrast, defines public diplomacy as a set of strategic communication practices aimed at influencing domestic and foreign publics on issues of foreign policy. This pragmatic perspective aligns closely with the operational needs of foreign ministry public diplomacy units, enabling the design of targeted, issue-specific campaigns – such as efforts to counter disinformation – without encroaching upon domains administered by specialized governmental or non-governmental actors.

Public Diplomacy Strategy of Ministry of Foreign Affairs of Ukraine for 2021–2025 defines public diplomacy as a strategic pillar of diplomatic engagement of Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, Ukraine's foreign diplomatic missions, and the Ukrainian Institute. It entails communication and engagement with foreign audiences to foster public opinion favorable to Ukraine, build trust and mutual understanding, promote national interests, and achieve Ukraine's foreign policy objectives. The main areas of public diplomacy include:

1. *cultural diplomacy* – promoting and sharing national achievements and cultural expertise with foreign audiences, thereby fostering mutual understanding and trust;

2. *economic diplomacy* – informing about and promoting Ukraine's investment, tourism, and export potential through the tools and instruments of public diplomacy;

3. *expert diplomacy* – systematic engagement with members of expert community, individual experts and networks, state and non-state analytical centers, national and international associations, relevant academic and research institutions, as well as advisory and expert councils, through formal and informal channels domestically and abroad, to support the state's foreign policy objectives;

4. *culinary diplomacy* – shaping a positive national image abroad through the promotion of Ukrainian cuisine, culinary arts, and local food products, while stimulating foreign trade, enogastronomic tourism, and improving the investment climate;

5. *scientific and educational diplomacy* – building strong partnerships with other countries or regions through scientific and educational exchange, addressing global, regional, and national challenges by leveraging scientific achievements, informing foreign policy decisions based on empirical data, and creating favorable conditions for international cooperation in education and science;

6. *sports diplomacy* – organizing, hosting, and participating in international sporting events as platforms for communication at various levels, strengthening intercultural dialogue, and enhancing the state's international prestige;

7. *Digital diplomacy* – utilizing digital technologies and platforms, as well as engaging with them, to safeguard the state's national interests and communicate directly with foreign audiences to foster a positive perception of Ukraine.

Thus, modern public diplomacy increasingly relies on soft power instruments, educational diplomacy fosters intercultural interaction, professional development, and trust-building, while cultural diplomacy enables states to articulate their identity, values, and historical narratives in internationally intelligible forms. Ukraine's post-independence trajectory illustrates the strategic integration of these practices. Diplomatic discourse, educational exchanges, cultural initiatives, and digital engagement serve as platforms to promote Ukraine's democratic identity, counter disinformation, and strengthen international partnerships. The involvement of non-state actors, including universities, cultural institutions, NGOs, and businesses, underscores the pluralization of public diplomacy and the importance of effective state-society cooperation in shaping national narratives worldwide.

Туранська Валерія Олександрівна,
магістрантка, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний

університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Хвіст Вікторія Олексіївна, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується активізацією міграційних процесів, які набувають дедалі більшого значення у політичній, економічній та соціальній сферах життя суспільства. Міграція населення є одним із найважливіших проявів глобалізації, що сприяє посиленню взаємозв'язків між державами та народами. Водночас зростання масштабів міжнародної міграції створює нові виклики для національних урядів та міжнародних організацій, що обумовлює актуальність дослідження впливу міграційних процесів на міжнародні відносини [1].

Міжнародна міграція охоплює різні форми переміщення населення, серед яких трудова міграція, освітня міграція, вимушене переселення, біженство та возз'єднання сімей. Основними причинами міграції є економічні диспропорції між країнами, політична нестабільність, збройні конфлікти, порушення прав людини, демографічні зміни та екологічні проблеми. У сучасних умовах дедалі більшого значення набувають також кліматичні чинники, які змушують населення окремих регіонів залишати місця постійного проживання [3].

За даними міжнародних організацій, кількість мігрантів у світі продовжує зростати. Це свідчить про те, що вона стала невід'ємною складовою сучасних глобалізаційних процесів. Переміщення населення впливає на економіку країн походження та країн призначення, сприяючи

перерозподілу трудових ресурсів, залученню кваліфікованих працівників та розвитку міжнародних економічних зв'язків. Водночас значні міграційні потоки можуть створювати додаткове навантаження на ринок праці, соціальну інфраструктуру та систему державного управління приймаючих країн [3].

Особливе місце у сучасних міжнародних відносинах займає проблема вимушеної міграції. Збройні конфлікти, політичні кризи та гуманітарні катастрофи призводять до зростання кількості біженців та внутрішньо переміщених осіб. Міжнародна спільнота змушена розробляти механізми захисту таких категорій населення та координувати спільні дії щодо подолання наслідків гуманітарних криз. У цьому контексті важливу роль відіграють міжнародні організації, зокрема ООН та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців [6].

Міграційні процеси суттєво впливають і на політичний вимір міжнародних відносин. Питання контролю кордонів, регулювання міграційних потоків та інтеграції мігрантів дедалі частіше стають предметом міжнародних переговорів і міждержавного співробітництва. Крім того, міграційна проблематика впливає на формування зовнішньої політики держав, визначення пріоритетів міжнародної безпеки та розвиток регіональної інтеграції [5].

Окремої уваги заслуговує міграційна політика країн Європейського Союзу. Масові міграційні потоки останніх років продемонстрували необхідність удосконалення механізмів управління міграцією та посилення співпраці між державами-членами ЄС. Водночас міграція сприяє культурному різноманіттю та розвитку міжкультурного діалогу, що є важливими складовими сучасного демократичного суспільства [2].

Для України питання міграції набуло особливої актуальності внаслідок повномасштабної війни. Значна кількість громадян була змушена виїхати за кордон або змінити місце проживання в межах країни. Це створило нові

виклики для міжнародного співробітництва та посилило роль міжнародних організацій у наданні гуманітарної допомоги й підтримці населення. Водночас український досвід демонструє важливість ефективної міжнародної взаємодії у сфері міграційної політики та захисту прав людини [4].

Міграційні процеси є одним із ключових чинників розвитку сучасних міжнародних відносин. Вони впливають на економічну, політичну та соціальну сфери життя держав, сприяють розвитку міжнародного співробітництва та водночас створюють нові виклики для глобальної безпеки. У зв'язку з цим, особливого значення набуває формування ефективних механізмів міжнародного регулювання міграції, спрямованих на забезпечення стабільності, захист прав людини та сталого розвитку світового співтовариства.

Література:

1. Castles S., de Haas H., Miller M. The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. 6th ed. New York : Guilford Press, 2020. URL: https://www.guilford.com/books/The-Age-of-Migration/Stephen-Castles-Hein-de-Haas-Mark-Miller/9781462542891
2. European Parliament. Migration and asylum in the EU: facts and figures. URL: https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20170629STO78630/migration-and-asylum-in-the-eu-facts-and-figures
3. International Organization for Migration. World Migration Report 2024. URL: https://worldmigrationreport.iom.int/world-migration-report-2024
4. Migration Data Portal. Key Migration Data. URL: https://www.migrationdataportal.org
5. United Nations. International Migration. URL: https://www.un.org/en/global-issues/migration

6. UNHCR. Global Trends Report. URL: https://www.unhcr.org/global-trends

Хвіст Вікторія Олексіївна,
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

АГРАРНА ДИПЛОМАТІЯ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Аграрна дипломатія як складова економічної дипломатії набуває особливого значення в умовах глобалізації продовольчих ринків та загострення геополітичної конкуренції. Для держав пострадянського простору аграрний сектор традиційно є одним із ключових елементів національної економіки та важливим інструментом зовнішньополітичного впливу.

Після розпаду СРСР країни регіону сформували різні моделі аграрної політики та зовнішньоекономічної взаємодії. Зокрема, Україна, Казахстан і Росія стали значними експортерами зернових культур, що дозволяє їм використовувати аграрний потенціал як інструмент «м'якої сили» у міжнародних відносинах [1]. Водночас країни Кавказу та Центральної Азії значною мірою залишаються імпортозалежними, що визначає їхню дипломатичну поведінку у сфері продовольчої безпеки.

Суттєвий вплив на аграрну дипломатію регіону має діяльність міжнародних організацій, зокрема Food and Agriculture Organization (FAO) та World Trade Organization (WTO), які встановлюють правила міжнародної торгівлі аграрною продукцією та сприяють гармонізації національних політик.

Особливої актуальності аграрна дипломатія набула після відкритої агресії Російської Федерації в Україну, що спричинило глобальні перебої у постачанні зерна та загострило проблему продовольчої безпеки в країнах Африки та Близького Сходу. У цих умовах Україна активізувала дипломатичні зусилля, зокрема через «зернові ініціативи», що стали важливим елементом її міжнародного позиціонування [2].

Водночас аграрна дипломатія на пострадянському просторі стикається з низкою викликів: політизація торгівлі, логістичні обмеження, кліматичні зміни та нерівномірний доступ до технологій. Відсутність єдиної регіональної стратегії також ускладнює формування узгодженої політики в аграрній сфері.

Перспективи розвитку аграрної дипломатії пов'язані з поглибленням регіональної співпраці, інтеграцією до глобальних ринків та впровадженням інноваційних технологій у сільське господарство. Важливим напрямом є також посилення ролі держав у просуванні національних аграрних інтересів через дипломатичні канали та міжнародні платформи.

Аграрна дипломатія є важливим інструментом реалізації зовнішньої політики держав пострадянського простору. Її ефективність залежить від здатності країн адаптуватися до глобальних викликів, забезпечувати продовольчу безпеку та формувати конкурентоспроможні позиції на світових ринках.

Література:

1. FAO. The State of Agricultural Commodity Markets: Agricultural trade in a transforming world. Rome, 2022. ULR: https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/0c7cb6df-c416-43 97-b999-bf7bca819b17/content/state-of-agricultural-commodity-markets/2022/food-agricultural-trade-globalization.html
2. OECD. The Black Sea Grain Initiative: Impacts and Lessons for Global Food Security. 2023. ULR: https://www.oecd.org/en/publications/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2023_b14de474-en.html

СЕКЦІЯ ІІ.

ПРАВОВА ГАРМОНІЗАЦІЯ ТА ПЕРЕГОВОРНА ЛІНГВІСТИКА

Балалаєва Олена Юріївна, *кандидат педагогічних наук, доцент,*
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ І ПОДОЛАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОГАЛИН У ГАРМОНІЗАЦІЇ НАЗВ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН

Шлях України до Європейського Союзу в аграрній сфері вимагає не лише правової гармонізації, а й глибокої інтеграції наукових знань. У просуванні національних інтересів України на аграрному ринку ЄС гармонізація назв культурних рослин є важливим аспектом ефективної господарської діяльності, забезпечує точність у науковій і комерційній сферах, дозволяє уникнути плутанини в обміні ресурсами та торгівлі. Гармонізація є не просто перекладом, а синхронізацією понять. Порівняння номенклатур дозволяє створити «прозорі» терміносистеми, де з'ясування семантичної мотивації пояснює логіку назви, що полегшує навчання фахівців, які працюватимуть у спільних проектах Україна - ЄС. Україна є потужною аграрною державою з тривалою науковою традицією, зокрема і у царині термінотворення. Відтак, українська агробіологічна номенклатура – це кодована система знань про довкілля, де рослини відіграють важливу роль у пізнанні світу.

На сучасному етапі розвитку наукової думки інтердисциплінарність і системність вважають важливими принципами будь-якого дослідження, що передбачають інтеграцію знань і методів із різних наукових галузей, дозволяють розглядати й вивчати явище або проблему в контексті системи з урахуванням всіх взаємозв'язків і взаємодій [3, с. 108]. Серед основних факторів, що обумовлюють у процесі номінації семантичну вмотивованость назв рослин в європейських мовах дослідники називають зовнішній вигляд рослини, місцезростання, властивості рослини, її використання та інші чинники, характерні для конкретного роду чи виду. У назвах рослин відображено широкий спектр інформаційних каналів: слухових, зорових, дотикових, запахових, смакових, аксіологічні й прагматичні аспекти [1, с. 137].

Результати етимологічного аналізу фітонімів дозволяє зробити висновок, що процес номінації культурних рослин в латинській і українській мові спирається на механізми переважно
пропозиційно-диктумної мотивації, яка фіксує в ономасіологічній структурі найменування істинні знання про об'єкт номінації і ґрунтується на добиранні мотиватора із зони істинної інформації про ознаки та властивості рослин. Проте в різних мовах можуть бути актуалізовані різні мотиватори найменування, які позначають зв'язки з ознаками й характеристиками рослини: зовнішнім виглядом, кольором, запахом, смаком, походженням або місцезростанням, часом цвітіння або дозрівання, властивостями,

призначенням, особливостями використання у людській практиці та іншими чинниками.

Наприклад: лат. *allium* – укр. *часник*. Єдиної точки зору щодо етимології слова *allium* немає: дослідники актуалізують мотиватори найменування Так, одні науковці пов'язують його з лат. *halare, olere* 'пахнути', оскільки рослина має характерний запах, інші – з кельт. *all* 'пекучий'. Також припускають, що *alium* походить від лат. *ala* 'крило' – за виглядом дочірніх цибулинок (зубків) часнику, які нагадують крила. Українська назва рослини виникла в результаті субстантивації прикметника *česnъ* 'те, що відчісується, відокремлюється' (про зубки часнику), похідного від дієслова *česti (česati)* чесати. Форму *часник* вважають вторинною, що виникла в результаті зближення зі словом *частий*.

Або: лат. *ribes* – укр. *смородина*. Латинська назва рослини походить від араб. *ribäs* 'кислий; ревінь': через схожі фармацевтичні властивості соку обох рослин, а укр. *смородина* < псл. **smorda, *smordina* пов'язане зі **smordъ* 'сильний запах' (*сморід)* [4, с. 282]. Це демонструє семантичну паралель із німецькими діалектизмами (*stinkstruk*), проте в науковій картині світу саме українська назва фіксує найбільш характерну морфологічну ознаку рослини – її специфічний аромат.

Це демонструє, що українська мовна картина світу не лише не суперечить латинській науковій номенклатурі, а й має потенціал доповнювати її новими аспектами. Українська ботанічна номенклатура є потужним ресурсом, що відображає системний підхід до вивчення природи. У контексті дигіталізації та створення інтелектуальних баз даних це порушує питання про об'єктивізацію української агробіологічної номенклатури в цифрових ресурсах ЄС [2, с. 93], що є інструментом для формування більш повної наукової картини світу. Це дозволить зберегти «культурну чутливість» українського аграрного дискурсу в загальноєвропейському просторі, збагатити цифрові системи унікальними когнітивними моделями, які стоять за українськими назвами, перетворюючи їх з локальних найменувань на частину глобального інтелектуального спадку, забезпечити сталість зв'язків між традиційними екологічними знаннями та сучасними формами наукового мислення.

Література:

1. Balalaieva O. High-frequency Greek and Latin roots denoting plant parts. *Euromentor.* 2020. Vol. 11(2). P. 137-145.

2. Balalaieva O. Online resources and software for teaching and learning Latin. *Texto Livre: Linguagem e Tecnologia.* 2019. Vol. 12(3). P. 93-108.
3. Balalaieva O. Structural and organizational procedural characteristics of electronic educational resources design. *Information Technologies and Learning Tools.* 2016. Vol. 54 (4). P. 108-118.
4. Hrytsenko S. P., Balalayeva O. Y. Latin language for the students-agrobiologists: manual. Kyiv, Tcentr uchbovoi literatury, 2008. 324 p.

Вакулик Ірина Іванівна, *кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РЕГЛАМЕНТІВ ЄС В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Процеси європейської інтеграції України зумовлюють необхідність гармонізації національного законодавства з правом European Union. У цьому контексті особливого значення набуває переклад і адаптація термінології *acquis communautaire*, що є складною багаторівневою системою правових і політичних понять. Аграрна сфера є однією з ключових у процесі інтеграції, оскільки охоплює економічні, екологічні та соціальні аспекти. Відтак термінологія аграрного права ЄС потребує не лише точного перекладу, але й глибокого лінгвістичного аналізу.

Однією з ключових проблем є багатозначність і концептуальна складність термінів. Наприклад, термін *compliance* виходить за межі простого «дотримання» і включає елементи контролю, відповідності нормам і процедурної відповідальності. Подібно, *conditionality* («умовність надання підтримки») пов’язана з комплексом вимог, що не завжди мають прямі відповідники в українській правовій системі. Ще одним викликом є різниця у правових традиціях і структурі нормативних актів. Термін *regulation* у праві ЄС означає акт прямої дії, тоді як в українській практиці слово «регулювання» має ширше, нефахове значення. Це створює ризик семантичного зміщення при перекладі та інтерпретації. Суттєвою проблемою є також термінологічна варіативність, коли один і той самий термін перекладається по-різному в різних документах. Наприклад, *support*

schemes може передаватися як «схеми підтримки», «програми підтримки» або «механізми підтримки», що ускладнює уніфіковане розуміння політик (*support schemes for farmers* – «програми державної підтримки» / «механізми підтримки»).

Із позицій афінітного аналізу ці виклики пояснюються тим, що терміни функціонують не ізольовано, а в межах взаємопов'язаних кластерів. Неврахування таких зв'язків призводить до фрагментації змісту та порушення логіки правових норм. Афінітний аналіз термінології є сучасним методом дослідження [1], що передбачає виявлення семантичних зв'язків між термінами та їх групування у смислові кластери. На відміну від традиційного підходу, афінітний аналіз дозволяє розглядати терміни як елементи єдиної концептуальної системи. Саме тому афінітний аналіз є ефективним інструментом [2] для дослідження та адаптації термінології аграрного права ЄС в українському дискурсі. Переклад термінів без урахування їхніх зв'язків призводить до фрагментації змісту та спотворення правових норм.

Отже, ефективна інтерпретація регламентів ЄС в аграрній сфері потребує не лише точного перекладу окремих термінів, а й системного підходу до їх аналізу, що враховує семантичні зв'язки, контекст уживання та особливості правової культури.

Інтерпретація регламентів European Union ускладнюється тим, що терміни є системними (*regulation* + *directive* + *implementation* = єдина модель права), тому переклад одного елемента впливає на всю систему; значення є процесуальним (*compliance* = дія, контроль, санкція), а контекст важливіший за словник (*scheme* ≠ «схема»), адже значення визначається політикою ЄС. У межах цього дослідження застосовано метод афінітного аналізу до термінології *acquis communautaire*. Виділено «традиційні» три кластери – екологічно-аграрний, адміністративно-правовий та соціально-економічний. Перший кластер охоплює терміни *sustainability, environmental protection, biodiversity, green policy*. В українській мові вони передаються як «сталий розвиток (сталість)», «охорона довкілля», «біорізноманіття», «зелена політика». Основна проблема полягає у варіативності перекладу терміна *sustainability*, що впливає на цілісність концептуального поля. Так, наприклад, *climate-resilient agriculture* – «сільське господарство, стійке до кліматичних змін», а не дослівне «кліматостійке сільське господарство», оскільки термін *climate-resilient* пов'язаний не лише з «стійкістю», а з цілим кластером: *climate policy – adaptation – mitigation*; а *sustainable agricultural practices* – це «практики сталого розвитку в сільському господарстві», тому що слово

«розвиток» утримує зв’язок із політиками ЄС, а не лише з характеристикою «стійкий».

Другий кластер включає терміни *compliance, regulation, directive, implementation*. Особливу складність становить переклад *compliance*, який має ширше значення, ніж «відповідність». Важливим є також розмежування понять «регламент» і «директива», що мають різний юридичний статус у праві ЄС. Тому *cross-compliance requirements* – це «вимоги перехресного дотримання умов», а ніяк не може бути «перехресною відповідністю», бо без слова «умов» втрачається логіка санкцій і контролю.

Третій кластер представлений термінами *rural development, subsidies, support schemes, funding*. Українські відповідники варіюються залежно від контексту, зокрема термін *support schemes* може перекладатися як «програми підтримки» або «механізми підтримки». Наприклад, *EU rural development programmes* не може бути «програмами розвитку села», так як поняття «село» звужує значення, а «сільські території» зберігає політичний масштаб, тому правильніше використовувати «програми розвитку сільських територій»

Афінітний аналіз показує, що терміни в межах кожного кластера є взаємопов’язаними, а зміна значення одного з них впливає на інтерпретацію інших [3]. Отже, адаптація термінології *acquis communautaire* в аграрному дискурсі України є складним багаторівневим процесом, що потребує врахування не лише лексичних відповідників, а й системних семантичних зв’язків.

Застосування афінітного аналізу дозволяє глибше зрозуміти структуру термінологічної системи та підвищити точність перекладу. Виокремлення семантичних кластерів сприяє збереженню концептуальної цілісності правових норм ЄС у процесі їх імплементації в українське законодавство. Інтерпретація регламентів European Union в аграрній сфері супроводжується низкою термінологічних викликів, зумовлених як специфікою правової системи ЄС, так і особливостями мовної адаптації відповідних понять українською мовою. Регламенти ЄС мають пряму дію та характеризуються високим рівнем стандартизації, що зумовлює підвищені вимоги до точності їх перекладу.

Література:

1. Вакулик І. (2024). Трикутник афініті в комунікації. *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика» (14 листопада 2024)*. Полтава, 2024. С. 56-58.

2. Вакулик І. (2025). Мінімальне зусилля: секрет ефективного навчання та досягнення мети. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*, 2025. Том 13, № 1. 3.
3. Vakulyk, I. (2022). The concept of “information space” of the present: Sources, state, prospects. *Communication Studies*, 13(4), 75-84. doi: 10.31548/philolog13(4_1).2022.008.

Гаркавенко Уляна Віталіївна,
Студентка, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Грушецький Богдан Павлович, кандидат політичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ АКВАРІУМІСТИКИ В УКРАЇНІ

Процес європейської інтеграції України передбачає не лише виконання політичних та економічних критеріїв, але й наближення до екологічних та етичних стандартів Європейського Союзу. Одним з важливих аспектів євроінтеграції є інтеграція норм добробуту тварин. Україна, прагнучи інтегруватися до європейської спільноти, повинна адаптувати не лише економічні та політичні стандарти, але й підходи до гуманного ставлення до тварин, що включає навіть акваріумістику, як специфічну сферу.

Україна прагне інтегруватися до ЄС, а тому питання впровадження європейських підходів у сфері гуманного ставлення до тварин стає важливим. Європейський Союз позиціонує себе як "нормативну силу", що визначає стандарти "нормального" в різних сферах. Одним із таких аспектів європейських стандартів є зобов’язання щодо захисту тварин, що включає і акваріумістику, яку часто залишають поза увагою. Проблематика акваріумістики в контексті добробуту тварин у ЄС і Україні надає важливу перспективу для подальшого розвитку дослідження цієї теми.

На рівні ЄС існує низка актів, що регулюють добробут тварин, серед яких можна виділити Договір про функціонування ЄС (ст. 13), який визнає тварин істотами, що відчувають, та зобов'язує держави-члени враховувати їх добробут при формуванні політик [1]. Європейські країни також є учасниками Європейської Конвенції про захист домашніх тварин (1987), яка встановлює базові вимоги щодо утримання домашніх тварин, включаючи риб.

В Україні питання добробуту тварин розвиваються поступово з середини 2000-х років. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (2006) є основним нормативним актом, що встановлює загальні принципи гуманного ставлення до тварин, але не розглядає конкретно питання акваріумних риб. Україна ратифікувала Європейську Конвенцію про захист домашніх тварин у 2013 році, що стало кроком до гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами [2].

Незважаючи на численні нормативні акти, європейська нормативна база щодо добробуту акваріумних риб має суттєві прогалини. Наприклад, Регламент (ЄС) №1/2005 про захист тварин під час транспортування не містить конкретних вимог щодо перевезення риб, що призводить до проблем з їхнім добробутом [3]. Також, Європейська Комісія у 2023 році представила проєкт оновлення правил транспорту, який вперше поширює їх на водних тварин, однак декоративні риби були виокремлені із цього законодавства, що свідчить про їхнє недостатнє регулювання [3].

Попри репутацію ЄС як лідера у сфері добробуту тварин, регулювання акваріумних риб залишається фрагментованим та недостатньо розвинутий. Україна має значний потенціал для вдосконалення свого законодавства, впровадження чітких правил щодо утримання, продажу і транспортування акваріумних риб. Одним із кроків до покращення законодавства є виокремлення акваріумних риб як окремої групи в рамках закону «Про захист тварин від жорстокого поводження», що дозволить встановити чіткі вимоги щодо їх утримання та комерційного обігу.

Україна має шанс перейти від реактивної поведінки до проактивної: створити власну модель зоозахисту, де навіть акваріумні риби не залишаються поза увагою. Цей підхід покаже, що Україна здатна пропонувати стандарти, а не лише запозичувати їх.

Література:

1. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union - PART ONE: PRINCIPLES - TITLE II: PROVISIONS HAVING GENERAL APPLICATION - Article 13. URL: EUR-Lex -

12008E013 - EN - EUR-Lex
2. Animal protection index: Ukraine. URL: Ukraine | World Animal Protection
3. What does the EU's new transport proposal mean for fish? URL: What does the EU's new transport proposal mean for fish? | Eurogroup for Animals

Георгієва Марія Дмитрівна, кандидат історичних наук, доцент
Інститут історичних досліджень, Болгарська академія наук (м. Софія, Болгарія)

ГАРМОНІЗАЦІЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ПРАВОМ ЄС: ДОСВІД БОЛГАРІЇ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю історичного осмислення перехідних процесів в аграрному секторі України в контексті її інтеграції до Єдиного ринку ЄС, що є фінальним етапом трансформації постсоціалістичної господарської моделі.

Метою є проведення компаративного аналізу досвіду Болгарії як країни, що вже пройшла шлях адаптації до стандартів ЄС, для визначення оптимальних шляхів подолання інституційної спадщини минулого та забезпечення суб'єктності українського агровиробника.

Процес інтеграції України до Єдиного ринку ЄС вимагає не просто механічного копіювання регламентів, а глибокої структурної трансформації аграрного сектору, що в історичному вимірі завершує тривалий перехід від радянської планової системи до сучасної європейської моделі [4, с. 14]. Досвід Болгарії, яка пройшла цей шлях після 2007 року, стає для України критично важливим уроком, оскільки обидві країни мають споріднений історичний бекграунд, заснований на подоланні наслідків командної економіки та спробах ефективно використати значну частку сільського господарства у структурі ВВП [7].

Болгарський сценарій чітко засвідчив, що успіх адаптації тримається на трьох засадничих векторах: інституційній готовності, впровадженні жорстких санітарних стандартів та вирішенні земельного питання. Це вимагає від України повної синхронізації Державного земельного кадастру з вимогами Брюсселя та створення акредитованої Виплатної агенції, будь-які

помилки якої в історичній ретроспективі Болгарії призводили до болючих фінансових корекцій та повернення коштів до бюджету ЄС [1, с. 12-15; 9, с. 22].

Найскладнішим етапом для малого та середнього бізнесу стає перехід на правову базу Acquis communautaire [6], де пріоритет безпечності продуктів над старими ГОСТ часто призводив до закриття ферм через неможливість швидкого впровадження системи HACCP [8, с. 118]. Щоб уникнути подібної деіндустріалізації та соціального регресу в сільських регіонах, Україна має забезпечити тривалі перехідні періоди та державні програми модернізації [5].

Окрім того, історична спадщина фрагментації земель після реприватизації в Болгарії довела, що саме дрібність ділянок гальмує інвестиції у зрошення та сучасний обробіток, тому для України поряд із ринком землі критично важливим є механізм консолідації – стимульованого обміну ділянками для створення цілісних масивів [3]. Важливо також врахувати "пастку монокультуризації", в яку потрапила Болгарія через систему прямих виплат, що стимулювала лише вирощування зернових. Україна має використати цей досвід, щоб через законодавство стимулювати переробку та захист географічних зазначень, як це успішно зробила Болгарія з брендами йогурту та бринзи [2, с. 48].

Зрештою, гармонізація законодавства виступає не фінішною прямою, а складним інструментом підвищення національної конкурентоспроможності, де успіх залежить не від кількості прийнятих законів, а від здатності держави забезпечити їхнє реальне виконання та підтримати власного виробника в умовах жорсткого спільного ринку, трансформуючи агросектор у потужного гравця переробної промисловості в межах європейського "Зеленого курсу" [10, с. 4].

Висновки. Таким чином, історичний аналіз болгарського транзиту доводить, що євроінтеграція є ключовим драйвером остаточного подолання радянської економічної парадигми та формування нової моделі господарювання з високою доданою вартістю.

Література:

1. Досвід Болгарії в управлінні аграрним сектором у межах Спільної аграрної політики ЄС : аналітична доповідь / Центр економічної стратегії. Київ, 2022. 42 с.

2. Захист географічних зазначень як інструмент розвитку сільських територій: досвід країн Східної Європи. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Економіка*. 2024. Вип. 312. С. 45–58.

3. Земельна реформа в Болгарії: історичний аналіз консолідації та реституції / Інститут аграрної економіки (Софія). URL: https://www.iae-bg.com/ (дата звернення: 21.04.2026).

4. Король М. М. Європейська інтеграція аграрного сектора економіки України: історичні аспекти та сучасні виклики. *Економіка та держава*. 2023. № 4. С. 12–18.

5. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18 (дата звернення: 21.04.2026).

6. Acquis communautaire. Official Journal of the European Union. Section: Agriculture and Food Safety. URL: https://eur-lex.europa.eu/ (дата звернення: 21.04.2026).

7. Bulgaria: Agriculture and Food Sector / European Commission. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-main/cap-nations/bulgaria_en (дата звернення: 21.04.2026).

8. Implementation of HACCP standards in the Bulgarian Food Industry: Lessons learned (2007–2017). *Journal of Agricultural Science and Technology*. Sofia, 2018. Vol. 24. P. 115–129.

9. Land Parcel Identification System (LPIS): Best Practices and Implementation in Post-Socialist Countries / Joint Research Centre (JRC), European Commission. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2021. 84 p.

10. The European Green Deal : Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 11.12.2019. COM(2019) 640 final. 24 p.

Голубей Марія Василівна, *аспірантка, спеціальність D3 «Право» Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник: *Панькова Лілія Олександрівна,*

кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОБОРОТОЗДАТНІСТЬ ПОРІД ТВАРИН ЯК ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

При характеристиці об'єкта цивільних прав важливо враховувати його оборотоздатність, оскільки від цього залежить, чи може такий об'єкт бути предметом цивільного обороту, а також який обсяг прав і обов'язків виникає у його учасників. Оборотоздатність зазвичай розуміють як можливість об'єкта відчужуватися, переходити від однієї особи до іншої у порядку правонаступництва, спадкування або іншим передбаченим законом способом [1]. Поняття «цивільний оборот» насамперед пов'язане з економічною сферою, адже саме в межах цивільного обороту виникають, змінюються або припиняються цивільні права та обов'язки. Через участь у таких правовідносинах особи реалізують свої інтереси та задовольняють різні потреби, зокрема майнового й немайнового характеру.

Зв'язок цієї теми з євроінтеграційною проблематикою полягає в тому, що породи тварин є не лише результатом селекційної діяльності, а й важливим ресурсом для розвитку сучасного сільського господарства. У процесі наближення України до ЄС правове регулювання тваринництва поступово набуває більшого значення, зокрема у сферах племінного обліку, обігу генетичних ресурсів, ветеринарної політики та добробуту тварин. Так, у межах переговорного процесу з ЄС окрему увагу приділено розділу 12 «Безпечність харчових продуктів, ветеринарна та фітосанітарна політика», який охоплює, серед іншого, комплексні ветеринарні правила, важливі для охорони здоров'я і добробуту тварин та безпечності продукції тваринного походження на внутрішньому ринку [1]. Тому питання оборотоздатності майнових прав на породи тварин варто розглядати не ізольовано, а як частину ширшого процесу правового забезпечення аграрної євроінтеграції України.

У правовідносинах інтелектуальної власності принципове значення має розмежування між самим об'єктом та правами на нього. Об'єктом цивільного обороту виступає не порода тварин як така і не конкретна тварина, а майнові права інтелектуальної власності на відповідний об'єкт. Саме на оборотоздатності майнових прав, а не самої речі чи біологічного об'єкта,

звертають увагу в науковій літературі. Це зумовлено, по-перше, нематеріальною природою об'єктів права інтелектуальної власності, а по-друге - існуванням поряд із майновими правами особистих немайнових прав. Такі права мають особистий характер і не можуть відчужуватися разом із майновими правами. У зв'язку з цим від однієї особи до іншої може переходити не вся сукупність прав інтелектуальної власності, а лише ті права, які за своєю природою є майновими та оборотоздатними [3, с. 35]. З урахуванням положень ст. 178 Цивільного кодексу України об'єкти цивільних прав за рівнем оборотоздатності можна поділити на три групи: ті, що перебувають у вільному обороті; ті, що мають обмежений режим обігу; і ті, що вилучені з цивільного обороту [1]. Отже, майнові права інтелектуальної власності загалом слід розглядати як такі, що можуть перебувати у цивільному обороті. Для порід тварин подібний підхід можна обґрунтувати за аналогією із ч. 1 ст. 40 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин». У цій нормі передбачено, що володілець патенту може за договором передати свої майнові права на сорт іншій особі, яка після цього стає його правонаступником [4]. Обмежено оборотоздатними необхідно вважати породи тварин, які можуть належати окремим суб'єктам або перебувати в обороті за спеціальним дозволом органів публічної влади (наприклад, експериментальні і племінні тварини) [5, с. 4].

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про племінну справу у тваринництві» племінні тварини повинні бути ідентифіковані, зареєстровані в документах з племінної справи, дані про них мають бути внесені згідно з установленими вимогами до документів офіційного обліку продуктивності та офіційної класифікації (оцінки) за типом тощо [6]. Наявність особистих немайнових прав на породу тварин, зокрема права авторства, може підтверджуватися державною реєстрацією та відповідним записом у Державному реєстрі селекційних досягнень у тваринництві. Водночас майнові права інтелектуальної власності на породу тварин доцільно пов'язувати не лише з фактом авторства, а передусім із правоохоронним документом та особою його володільця, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Отже, оборотоздатність порід тварин як об'єктів права інтелектуальної власності слід розглядати не лише як цивільно-правову категорію, а й як елемент правового забезпечення розвитку аграрної сфери України на шляху до ЄС. Її специфіка полягає в тому, що в цивільному обороті перебуває не сама порода тварин, а майнові права інтелектуальної власності на неї. Особисті немайнові права є невідчужуваними, тоді як майнові права, за

загальним правилом, можуть переходити до інших осіб у порядку, визначеному законом або договором. Такий підхід сприяє правовій визначеності у сфері селекції, племінної справи та обігу генетичних ресурсів, що має значення для подальшої аграрної євроінтеграції України.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. No 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. No 40-44. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 19.04.26).
2. Україна розпочала п'ятиденний скринінг з ЄС щодо продовольчої безпеки, ветеринарної та фітосанітарної політик. Урядовий портал. 15 вересня 2025 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/en/news/ukraina-rozpochala-piatydennyi-skryninh-z-ies-shchodo-prodovolchoi-bezpeky-veterynarnoi-ta-fitosanitarnoipolityk (дата звернення: 19.04.2026).
3. Якубівський І. Є. Майнові права інтелектуальної власності як об'єкти цивільного обороту. *Право та інновації.* No 4 (8) 2014. С. 30-38. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Yakubivskii8.pdf (дата звернення: 19.04.26)
4. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 No 3116-XII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3116-12?nreg=3116-12&find=1&text=%ED%EE%E2%E8%E7&x=0&y=0 (дата звернення: 19.04.26).
5. Устименко О. А. Тварина як об'єкт права власності (цивільно-правовий аспект): авто- реф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2014. 20 с.
6. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 23.12.1993 № 3773-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12#Text (дата звернення: 19.04.26).

Грузінська Ірина Василівна,
аспірантка,

Поліський національний університет
(м. Житомир, Україна)

ВИМОГИ РЕГЛАМЕНТУ EUDR ЯК КЛЮЧОВА УМОВА ДОСТУПУ УКРАЇНСЬКОЇ АГРОПРОДУКЦІЇ НА РИНОК ЄС

Глобальні екологічні виклики, деградація екосистем та вирубування лісів зумовлюють необхідність формування нових підходів до регулювання міжнародної торгівлі. У цьому контексті Європейський Союз, як один із провідних споживачів сільськогосподарської та лісової продукції, пов’язаної з ризиками знелісення, ухвалив Регламент (ЄС) 2023/1115 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2023 року про розміщення на ринку ЄС та експорт з нього продукції, пов’язаної зі знелісенням та деградацією лісів (далі — EUDR). Основною метою EUDR є недопущення розміщення на ринку ЄС продукції та товарів, виробництво яких пов’язане з вирубуванням лісів або деградацією природних екосистем після 31 грудня 2020 року. Дія Регламенту охоплює деревину, каву, какао, сою, пальмову олію, яловичину, каучук та похідну продукцію [2]. Ключовою вимогою Регламенту є застосування механізму декларування належної обачності, яке підтверджує, що продукція не пов'язана зі знелісенням або деградацією лісів після 31 грудня 2020 року. Виробники зобов'язані збирати, перевіряти, зберігати геолокаційні дані земельних ділянок, на яких вирощено відповідну сільськогосподарську сировину [2].

Для України, як і для інших країн, EUDR означає зміну підходів у виробництві аграрної продукції та переорієнтацію з підтвердження якості на додаткову процедуру підтвердження екологічності. Крім того, особливу увагу Україні необхідно звернути на використання самозалісених земель сільськогосподарського призначення. EUDR передбачає, що такі землі підлягають особливому контролю, а також існує пряма заборона вирощування та реалізації сільськогосподарської продукції з таких територій. На практиці це означає, що власники сільськогосподарських паїв можуть за бажанням стати власниками приватних лісів, адже використання таких земель за цільовим призначенням неможливе. Також власники самозалісених земель можуть передати ці ділянки до державного лісового фонду, однак інвестиційного законодавчого механізму на сьогодні на практиці не визначено.

Також у контексті законодавства EUDR особливої уваги потребує продукція, яка не вирощується в Україні, зокрема какао-боби, пальмова олія, каучук тощо. Така сировина імпортується на український ринок переважно з країн, що відповідно до EUDR віднесені до категорії високого ризику (зокрема Бразилія та інші), і займає суттєву частку у структурі торгівлі. Зокрема, за даними 2025 року, імпорт продукції, що підпадає під дію EUDR, за експертними оцінками становить 2,69 млрд дол. США. У зв'язку з цим при використанні такої сировини для виробництва продукції з подальшим експортом до ЄС, українські виробники зіштовхуватимуться з підвищеним регуляторним навантаженням та додатковими вимогами до ведення господарської діяльності.

Особливо гостро питання дії EUDR постає у контексті соєвого сектору. Ми щороку експортуємо сою та продукти її походження на 2,4 млрд дол. США. За даними APK-Inform, ЄС традиційно поглинає близько 32% українського соєвого експорту [3]. За даними ASAP Agri, під сферу дії EUDR можуть підпадати близько 500 тис. тонн соєвих бобів, 350 тис. тонн соєвої олії та приблизно 750 тис. тонн соєвого шроту, обсяги які прогнозовано країна може експортувати враховуючи минулорічні дані експорту в структурі міжнародного ринку [4]. У грудні 2025 року Україна експортувала 237 тис. тонн соєвих бобів, зокрема 86,1 тис. тонн до Туреччини, 56,6 - Нідерландів 33,3 - Франції [5].

Порушення вимог EUDR може спричинити не лише значні фінансові санкції, зокрема штрафи до 4% річного обороту компанії та стягнення, співмірні із завданими екологічними збитками, але й ширші економічні наслідки. Серед них - втрата доступу до ринку ЄС, зупинка експорту продукції та ризик закриття експортоорієнтованого бізнесу, що, своєю чергою, призводить до скорочення робочих місць і зменшення валютної виручки (орієнтовно на 5,7 млрд дол. США). Крім того, невиконання вимог Регламенту може стати підставою для виключення України зі списку країн із низьким рівнем ризику, що ускладнить розміщення товарів на ринку ЄС.

Рекомендації міжнародних аналітичних звітів підкреслюють, що ефективне впровадження EUDR потребує не лише дій бізнесу, а й участі з боку держави [1]. Зокрема, поряд із розвитком національних систем простежуваності, звітності та верифікації, важливими є запровадження економічних стимулів, обмеження державної підтримки діяльності, пов'язаної зі знелісненням, а також інвестування у цифрову трансформацію систем простежуваності.

Література:

1. Radosavljevic M., Rogelja T., Masiero M., Andriollo E., Glavonjic B. Information exchange network on timber legality among key actors in Serbia: an illustrative case study // Forest Policy and Economics. — 2025. — Vol. 178. — 103602. — DOI: https://doi.org/10.1016/j.forpol.2025.103602
2. Regulation (EU) 2023/1115 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on the making available on the Union market and the export from the Union of certain commodities and products associated with deforestation and forest degradation and repealing Regulation (EU) No 995/2010. URL: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/1115/2025-12-26 (дата звернення: 28.04.2026).
3. The market of soybean in Ukraine in 2023/24 MY: records, trends and expectations // APK-Inform. — 2024. — URL: https://www.apk-inform.com/en/exclusive/topic/1539546 (дата звернення: 29.04.2026).
4. Поставки соєвої продукції до ЄС у 2026 році під питанням: українські експортери уникають довгострокових угод через EUDR // ASAP Agri. — 2025. — URL: https://latifundist.com/novosti/68894-postavki-soyevoyi-produktsiyido-yes-u-2026-rotsi-pid-pitannyam-ukrayinski-eksporteri-unikayut-dovgostrokovih-ugod-cherez-eudr--asap-agri (дата звернення: 28.04.2026).
5. Українська соя стабільно експортується до ЄС і країн Близького Сходу // AgroReview. — 2025. — URL: https://agroreview.com/content/roslyny/ukrayinska-soya-stabilno-eksportuyetsya-yes (дата звернення: 29.04.2026).

Дубас Семен Антонович,
Магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини»
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РЕЄСТР ЗБИТКІВ ДЛЯ УКРАЇНИ ЯК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ІНСТРУМЕНТ КОМПЕНСАЦІЇ ВТРАТ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В ПЕРЕГОВОРНОМУ ДІАЛОЗІ З ЄС

Аграрний сектор України, що забезпечує близько 12 % валової доданої вартості та понад 40 % валютних надходжень держави, став однією з найбільш постраждалих галузей унаслідок агресії Російської Федерації. За даними п'ятої спільної оцінки збитків і потреб у відновленні (RDNA5), оприлюдненої Світовим банком, ООН та Європейською Комісією у лютому 2026 року, потреби відновлення сільського господарства й систем зрошення України перевищують 55 млрд дол. США (World Bank, 2026). За оцінкою Київської школи економіки, прямі збитки аграрного сектору сягнули 83,9 млрд дол. США, а близько 30 % сільгоспугідь забруднено вибухонебезпечними предметами (KSE, 2025). У таких умовах міжнародно-правові механізми компенсації стають не лише питанням повоєнного відновлення, а й ключовим елементом переговорного діалогу України з ЄС у процесі вступу.

Першим інституційним кроком у розбудові архітектури компенсації став Реєстр збитків, завданих агресією РФ проти України (Register of Damage for Ukraine, RD4U), створений Резолюцією CM/Res(2023)3 Комітету Міністрів Ради Європи на Четвертому саміті в Рейк'явіку 17 травня 2023 року (Council of Europe, 2023). Реєстр функціонує як розширена часткова угода РЄ зі штаб-квартирою в Гаазі й сателітним офісом у Києві; станом на 2026 рік до нього долучилися 47 держав-учасниць та ЄС (RD4U, 2026a). Спершу були активовані категорії «А» для фізичних осіб; 29 квітня 2026 року вперше відкрито категорії для юридичних осіб і держави Україна: C1.1 (критична інфраструктура), C1.2 (некритична інфраструктура), C3.1 (втрата активів) та державницькі B1.1, B1.2 (RD4U, 2026b). Затверджено й готуються до запуску у 2026 році категорії C2.1 (будівлі), C2.2 (культурні цінності), C3.4 (інші економічні втрати) та C4 (гуманітарні видатки) (RD4U, 2026b).

Особливість Реєстру полягає в тому, що сільське господарство не виокремлено в самостійну категорію – на відміну від інфраструктурних чи культурних об'єктів. Це породжує методологічну колізію: аграрні втрати України можна заявляти лише крізь поєднання категорій C1.2 (елеватори, тваринницькі комплекси, склади), C3.1 (техніка, поголів'я худоби, насіннєвий фонд) і майбутньої C3.4 (недоотриманий урожай, простоювання угідь). За RDNA4, найбільша окрема категорія аграрних збитків –

пошкоджені земельні угіддя, у т. ч. незібрані озимі, – становить понад 2,135 млрд дол. США; забруднення мін зменшує ВВП на 11,2 млрд дол. США та аграрний експорт – на 4,3 млрд дол. США щорічно (KSE, 2025). Це актуалізує переговорне завдання української сторони: лобіювати у Конференції учасників Реєстру галузеву деталізацію категорій і узгодити методологію оцінки з підходами Спільної аграрної політики ЄС (САП).

Другим виміром, у якому RD4U набуває переговорно-дипломатичної цінності, є вступ України до ЄС. У 2025 році ЄК та Україна провели скринінг аграрного законодавства в рамках Кластеру 5; 29 жовтня 2025 року набула чинності оновлена частина Угоди про асоціацію щодо вільної торгівлі сільгосппродукцією (Atlantic Council, 2025). За оцінками Атлантичної ради, після вступу Україна могла б отримувати до 96,5 млрд євро прямих виплат за САП, що зумовить скорочення субсидій нинішнім державам-членам на ~20 % (Atlantic Council, 2025). У цьому контексті Реєстр виконує подвійну функцію: формує верифіковану доказову базу для фінансових вимог до агресора (включно з потенційним використанням заморожених російських активів) та створює уніфіковану документальну інфраструктуру, що відповідає вимогам європейського бюджетного контролю.

Отже, Реєстр збитків для України набуває значення не лише як інструмент відновного правосуддя, а й як стратегічний дипломатичний актив у переговорах про вступ до ЄС. Ключовими завданнями переговорної дипломатії на 2026–2027 роки є: (1) інституційне закріплення галузевих аграрних категорій у Реєстрі, узгоджених із класифікаціями САП; (2) синхронізація методології оцінки втрат RD4U з оцінкою потреб у RDNA5; (3) виведення верифікованих даних на майбутню Міжнародну компенсаційну комісію згідно з Конвенцією 16 грудня 2025 року. Реалізація цих завдань створить правову та фінансову основу не тільки для відбудови українського агросектору, а й для його повноцінної інтеграції до САП ЄС.

Література:

1. Atlantic Council. (2025). Agricultural obstacles may complicate Ukraine’s path toward EU membership. URL: https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ (дата звернення: 28.05.2026).
2. Council of Europe. (2023). Resolution CM/Res(2023)3 establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine. Strasbourg, 12 May 2023. URL: https://search.coe.int/cm (дата звернення: 28.05.2026).

3. Kyiv School of Economics (KSE). (2025). Assessment of losses, damages, and needs of the agricultural sector due to the war. URL: https://kse.ua/kse-research/ (дата звернення: 28.05.2026).
4. Register of Damage for Ukraine (RD4U). (2026a). About the Register. URL: https://rd4u.coe.int/en/about-the-register (дата звернення: 28.05.2026).
5. Register of Damage for Ukraine (RD4U). (2026b). Claim Forms and Rules for the Majority of Categories of Claims Now Published. 29 April 2026. URL: https://rd4u.coe.int/en/ (дата звернення: 28.05.2026).
6. The World Bank, Government of Ukraine, EU, UN. (2026). Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 – December 2025. Washington – Kyiv, February 2026. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/ (дата звернення: 28.05.2026).

Іващук Максим Володимирович,
аспірант, спеціальність «Історія та археологія»
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГАРМОНІЗАЦІЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПРАВОМ ЄС У ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ VIII СКЛИКАННЯ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція України зумовила необхідність глибокої трансформації національної правової системи, зокрема аграрного законодавства. Після підписання у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом гармонізація законодавства стала одним із ключових напрямів державної політики. Особливу роль у цьому процесі відіграла Верховна Рада України VIII скликання (2014–2019 рр.), яка забезпечила нормативне підґрунтя для реалізації євроінтеграційного курсу держави.

Аграрне законодавство охоплює широкий спектр відносин: земельні, виробничі, екологічні, харчової безпеки та державної підтримки сільського господарства. У ЄС ці питання регулюються в межах Спільної аграрної

політики, яка базується на принципах сталого розвитку та ринкової стабільності. У свою чергу, Верховна Рада VIII скликання відіграла ключову роль у формуванні законодавчого забезпечення євроінтеграційних процесів. У структурі парламенту діяли профільні комітети, зокрема Комітет з питань аграрної політики та земельних відносин і Комітет з питань європейської інтеграції.

До основних напрямів діяльності парламенту у сфері гармонізації аграрного законодавства належать імплементація положень Угоди про асоціацію, прийняття законів у сфері безпечності харчових продуктів, реформування земельних відносин, вдосконалення державної підтримки аграрного сектору, приведення стандартів виробництва до норм ЄС. Верховна Рада забезпечувала функціонування спеціалізованих механізмів, зокрема бази даних євроінтеграційних законопроєктів та системи моніторингу адаптації законодавства. Одним із ключових напрямів стало наближення законодавства до стандартів ЄС у сфері харчової безпеки. Це сприяло інтеграції українських виробників у європейський ринок.

Пріоритетним напрямом гармонізації аграрного законодавства України з правом Європейського Союзу стало реформування системи безпечності харчових продуктів. Це зумовлено як зобов'язаннями України за Угодою про асоціацію, так і необхідністю інтеграції українського аграрного сектору до внутрішнього ринку ЄС. Верховною Радою VIII скликання було оновлено ключову нормативну базу, зокрема нову редакцію законодавства про безпечність та якість харчових продуктів, акти, що регулюють державний контроль та законодавство у сфері побічних продуктів тваринного походження. Одним із найважливіших кроків стало законодавче закріплення обов'язковості системи HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points). Ця система аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок передбачає аналіз небезпечних факторів на всіх етапах виробництва, визначення критичних контрольних точок, встановлення процедур моніторингу та коригування.

У період діяльності парламенту активно розроблялися законопроєкти щодо обігу земель сільськогосподарського призначення, що стало важливим кроком до створення прозорого ринку землі. Земельна реформа в Україні у період діяльності Верховної Ради VIII скликання розглядалася як ключовий елемент структурної трансформації аграрного сектору та виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС. Її основна мета полягала у створенні прозорого ринку земель, забезпеченні ефективного управління земельними ресурсами та приведенні земельного законодавства у

відповідність до принципів права ЄС — зокрема щодо ринкової конкуренції, захисту права власності та децентралізації управління.

Одним із перших системних законопроєктів став проєкт Закону «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» №5535 [1]. Цей законопроєкт передбачав створення правових засад функціонування ринку земель, визначення суб'єктів права власності на землю, встановлення обмежень щодо концентрації земель та регулювання механізмів купівлі-продажу земельних ділянок. Законопроєкт було зареєстровано 13 грудня 2016 року і включено до порядку денного, але не було ухвалено ні в першому, ні в другому читанні.

Далі важливим законопроєктом став проєкт Закону №2178-10 «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» [2]. Його основна мета полягала у створенні правових засад функціонування ринку землі, забезпеченні реалізації права власності громадян та формуванні прозорого механізму обігу земельних ділянок, що означало перехід від адміністративної моделі регулювання до ринкової системи земельних відносин, що відповідає підходам ЄС. Але цей законопроєкт вже був розроблений та прийнятий Верховною Радою України IX скликання у 2019–2020 роках.

Гармонізація аграрного законодавства України з правом ЄС стала складним і багаторівневим процесом, що потребував узгоджених дій законодавчої та виконавчої влади. Верховна Рада України VIII скликання відіграла важливу роль у формуванні правових основ цього процесу. Гармонізація аграрного законодавства виступила не лише інструментом євроінтеграції, а й важливим чинником модернізації аграрного сектору України.

Література:

1. Закон України Про обіг земель сільськогосподарського призначення №5535 // URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60724

2. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення № 2178-10// URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67059

Івченко Юлія Володимирівна, *кандидат юридичних наук, доцент*
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Чулакова Анастасія Олександрівна**,** *магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини»*
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Аграрний сектор України є однією з ключових галузей національної економіки та відіграє важливу роль у формуванні експортного потенціалу країни. Україна входить до числа найбільших світових експортерів зернових культур, соняшникової олії та іншої сільськогосподарської продукції.
Величезні площі родючих чорноземів, сприятливі кліматичні умови та розвинений агропромисловий комплекс забезпечують Україні конкурентні переваги на міжнародному ринку. Тому процес європейської інтеграції безпосередньо впливає на розвиток аграрного сектору та визначає подальші напрямки його реформування.

Офіційний курс України на інтеграцію до Європейського Союзу було встановлено у 1993 році Постановою Верховної Ради України «Про основні напрямки зовнішньої політики України». Після визнання Європейським Союзом незалежності України у 1991 році співпраця між сторонами почала активно розвиватися. Важливим етапом стало підписання 14 червня 1994 року Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, яка заклала правові основи для економічної та сільськогосподарської співпраці. Документ передбачав модернізацію аграрного сектору, розвиток ринкових механізмів, реформування сільського господарства та поступове наближення українських стандартів до європейських, зокрема у сфері санітарних та фітосанітарних вимог.

Ще одним ключовим етапом стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році. Угода передбачала створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі та гармонізацію законодавства України з законодавством ЄС. Статті 403–404 Угоди визначили необхідність поступового зближення політик у сферах сільського господарства, розвитку сільських районів, безпеки харчових продуктів, контролю якості, регулювання пестицидів, ветеринарних та екологічних стандартів. Таким чином, Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати свою аграрну політику до вимог ЄС.

Особливе значення в процесі європейської інтеграції належить Спільній сільськогосподарській політиці ЄС (САП). Вона є однією з основних політик Європейського Союзу та щорічно становить понад 30% загального бюджету ЄС. Основними цілями САП є підтримка фермерів, забезпечення продовольчої безпеки, сприяння розвитку сільських районів та підтримка екологічно сталого виробництва. Ця політика включає систему субсидій, грантів, державних гарантій, регулювання сільськогосподарського ринку та контроль якості продукції.

Для України адаптація до стандартів САП є складним та довготривалим процесом. Після отримання статусу країни-кандидата на членство в ЄС у червні 2022 року гармонізація законодавства значно активізувалася. У 2023 році Україна запустила процедуру самоскринінгу — незалежної оцінки відповідності національного законодавства праву ЄС. За результатами цієї оцінки було визначено необхідність адаптації понад 3000 правових актів ЄС, що демонструє масштаб майбутніх реформ.

У 2023 році Комітет з питань аграрної та земельної політики Верховної Ради України активізував роботу щодо приведення аграрного законодавства у відповідність до acquis communautaire. Значна увага приділялася земельній реформі, прозорості електронних аукціонів, державній підтримці сільськогосподарських виробників та вдосконаленню механізмів управління сільськогосподарськими угіддями. Водночас процес адаптації ускладнюється недостатнім фінансуванням, нестачею кваліфікованих спеціалістів та високим адміністративним навантаженням.

Однією з головних проблем залишається відсутність комплексної та довгострокової аграрної стратегії після закінчення терміну дії «Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору до 2022 року». Незважаючи на активну законодавчу діяльність, значна кількість нормативно-правових актів залишається переважно декларативною та не забезпечує достатніх економічних вигод для українських виробників.

Конкуренція на сільськогосподарському ринку ЄС також залишається серйозною проблемою для України. Країни з потужними сільськогосподарськими секторами, включаючи Францію, Польщу, Італію, Іспанію та Нідерланди, є основними бенефіціарами Спільної сільськогосподарської політики та підтримують значні субсидії з бюджету ЄС. Як внаслідок, вони побоюються, що Україна до ЄС може призвести до перерозподілу вступу фінансових ресурсів та посилення конкуренції на внутрішньому ринку. Україна має один із найбільших сільськогосподарських потенціалів у Європі, значні площі орних земель та нижчі виробничі витрати,

що створює конкурентні переваги для української сільськогосподарської продукції.

Після початку повномасштабної війни у 2022 році Європейський Союз запровадив так званий «економічний безвізовий режим», який передбачав тимчасове скасування митних зборів та квот на український експорт. Це дозволило українським виробникам активніше виходити на ринок ЄС; проте також викликало невдоволення серед фермерів у Польщі, Словаччині, Угорщині та Румунії. У 2023 році польські фермери та транспортні перевізники організували масові протести та блокували пункти пропуску на кордоні з Україною, звинувачуючи українських виробників у демпінгу та витісненні місцевої продукції з ринку.

Незважаючи на існуючі труднощі, європейська інтеграція відкриває значні перспективи для аграрного сектору України. Серед основних переваг – доступ до внутрішнього ринку ЄС, можливості для залучення інвестицій, модернізація виробництва, покращення якості продукції та розвиток сільських територій. Водночас, Україна має забезпечити підвищення конкурентоспроможності свого аграрного сектору, зміцнити інституційну спроможність державних органів влади та завершити гармонізацію законодавства відповідно до європейських стандартів.

Отже, процес європейської інтеграції аграрного сектору України є складним та багатогранним. Він поєднує значні можливості для економічного розвитку країни із серйозними економічними, політичними та інституційними викликами. Успішна адаптація до стандартів ЄС залежатиме від послідовності реформ, ефективності державної політики та здатності України збалансувати національні інтереси з вимогами європейського правового поля.

Література:

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія / авт. кол.: М. Бетлій та ін.; за ред. О.М. Бородіної. Ужгород: ІВА, 2006. 496 с.

2. Виговська Л. Митний «безвіз» з ЄС: що зміниться і які переваги для бізнесу. Суспільне Новини. URL: https://suspilne.media/287627-mitnij-bezviz-z-es-so-zminitsa-i-aki-perevagi-dlabiznesu.

3. Звіт про роботу Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики за 2023 рік. URL: https://komagropolit.rada.gov.ua/news/ZvitKom/75691.html.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і

їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода; Україна від 27.06.2014 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_011.

5. Старікова Лариса, «Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції (план наближення політик і гармонізації законодавства).» Режим доступу до ресурсу: https://www.apd-ukraine.de/images/2023/Agrarpolitische_Berichte/09-2023/Starikova_Alalyse_und_Empfehlungen_CAP_UA.pdf.

Клименко Михайло Борисович,
асистент,
Луцький національний технічний університет (м. Луцьк, Україна)

УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМИ РИЗИКАМИ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ: ВИКЛИКИ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ

Сучасний етап розвитку аграрного сектору України характеризується активним впровадженням інтенсивних технологій виробництва, зростанням рівня механізації та широким застосуванням хімічних засобів захисту рослин. Водночас це супроводжується підвищенням рівня професійних ризиків, пов’язаних із травмуванням працівників, виникненням професійних захворювань та негативним впливом виробничих факторів на здоров’я персоналу. У контексті євроінтеграційних процесів особливої актуальності набуває питання адаптації національної системи управління охороною праці до сучасних європейських підходів, що ґрунтуються на ризик-орієнтованому підході.

Традиційна система охорони праці в Україні історично сформувалася як реактивна модель, орієнтована переважно на розслідування нещасних випадків та ліквідацію їх наслідків [1, с. 69-70]. Такий підхід обмежує можливості попередження травматизму, оскільки не забезпечує системного виявлення та оцінювання потенційних небезпек. Крім того, на практиці спостерігається заниження показників виробничого травматизму та недостатній облік інцидентів і мікротравм, що ускладнює формування об’єктивної статистичної бази для прийняття управлінських рішень. На відміну від цього, сучасні європейські підходи до забезпечення безпеки праці базуються на принципах превентивності та системності, закріплених у

міжнародних стандартах і директивах Європейського Союзу. Зокрема, відповідно до вимог ДСТУ ISO 45001:2019 [2], управління охороною здоров'я та безпекою праці передбачає ідентифікацію небезпек, оцінювання професійних ризиків і впровадження заходів щодо їх усунення або мінімізації як складову частину системи управління організацією. Ключовим елементом такого підходу є інтеграція процесів управління ризиками у загальну систему управління підприємством та реалізація циклу постійного вдосконалення (Plan–Do–Check–Act). Особливу складність у контексті управління професійними ризиками становить аграрне виробництво, яке характеризується високим рівнем невизначеності, сезонністю робіт, залежністю від природно-кліматичних умов та значною варіативністю технологічних процесів. Значні ризики виникають під час виконання робіт із застосуванням пестицидів, де працівники піддаються впливу токсичних речовин, а також при експлуатації сільськогосподарської техніки, що супроводжується небезпекою травмування рухомими частинами машин [3,4].

Оцінювання професійних ризиків у зазначених умовах може здійснюватися із застосуванням методів експертних оцінок, які враховують ймовірність виникнення небезпечної події, тяжкість її наслідків та інші фактори впливу. Водночас результати практичних досліджень свідчать, що рівень ризику отруєння працівників під час виконання операцій із хімічного захисту рослин є щонайменше середнім або високим, що потребує впровадження додаткових організаційних і технічних заходів безпеки.

Разом із тим, аналіз чинної нормативно-правової бази України свідчить про наявність низки системних проблем. Зокрема, у нормативних документах часто відсутні чіткі методики оцінювання професійних ризиків, а запропоновані заходи безпеки не завжди відповідають реальним умовам виконання робіт у сільському господарстві. Це зумовлює розрив між формальними вимогами законодавства та практикою їх застосування на підприємствах. У цьому контексті адаптація національного законодавства до європейських стандартів має передбачати не лише формальну гармонізацію нормативних актів, але й трансформацію підходів до управління безпекою праці. Насамперед це стосується переходу від інструктивно-нормативної моделі до ризик-орієнтованого управління, яке передбачає активну участь роботодавця у процесі ідентифікації небезпек, оцінювання ризиків та впровадження превентивних заходів. Важливим елементом такого переходу є впровадження систем управління охороною праці відповідно до стандарту ISO 45001, що дозволяє забезпечити системність, безперервність і результативність заходів у сфері безпеки праці. При цьому особливу роль

відіграє формування культури безпеки, підвищення рівня обізнаності працівників щодо ризиків, а також удосконалення системи обліку та аналізу інцидентів.

Таким чином, управління професійними ризиками в аграрному виробництві є ключовим елементом забезпечення безпечних умов праці та важливою складовою процесу європейської інтеграції України. Подальший розвиток цієї сфери має бути спрямований на впровадження сучасних ризик-орієнтованих підходів, удосконалення нормативно-правової бази та підвищення ефективності практичних заходів із запобігання виробничому травматизму.

Література:

1. Вісин О. О., Клименко М. Б. Система обліку і аналізу інцидентів як засіб зниження виробничого травматизму. Науковий вісник ДонНТУ. 2024. № 1 (12). С. 69–77. DOI: https://doi.org/10.31474/2415-7902-2024-1-12-69-77.

2. ДСТУ ISO 45001:2019 (ISO 45001:2018, IDT). Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2019.

3. Тимочко В. О., Городецький І. М., Березовецький А. В., Войналович О. В., Вісин О. О. Оцінка професійного ризику працівників хімічного захисту рослин обприскуванням. Інженерія безпеки довкілля та безпеки агропромислового виробництва. 2022. Вип. 26. С. 185–188. DOI: https://doi.org/10.31734/agroengineering2022.26.185.

4. Вісин О. О., Тимочко В. О., Городецький І. М., Войналович О. В. Зниження професійного ризику отруєння працівників під час хімічного захисту рослин. Науковий вісник ДонНТУ. 2025. № 1 (14). С. 65–74. DOI: https://doi.org/10.31474/2415-7902-2025-1-14-65-74.

Котлярова Діана Миколаївна, *студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник*: Силка Оксана Захарівна, доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ,*

Україна)

ШЛЯХ ДО ЧЛЕНСТВА В ЄС ЩОДО УРЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Аграрний сектор України є одним із ключових елементів у процесі її наближення до членства в Європейському Союзі, оскільки саме він формує значну частину експортного потенціалу держави та визначає її здатність інтегруватися у внутрішній ринок ЄС. Україна входить до числа провідних світових експортерів зернових та іншої сільськогосподарської продукції, що робить її важливим учасником глобальної продовольчої системи та потенційним стратегічним партнером Європейського Союзу у сфері аграрної політики [1].

У контексті євроінтеграційного процесу аграрний сектор набуває особливого значення, оскільки саме він є одним із найбільш регульованих і складних напрямів acquis communautaire ЄС. Його значення полягає не лише в економічній ролі, а й у необхідності глибокої інституційної та правової трансформації, яка є обов'язковою умовою для вступу до Європейського Союзу. Водночас аграрний сектор України вже сьогодні виконує функцію забезпечення частини продовольчої безпеки ЄС та інших регіонів світу [2].

Особливої ваги аграрний фактор набуває в умовах глобальних криз, зокрема через порушення логістичних ланцюгів та воєнні ризики в Чорноморському регіоні. Міжнародні організації, зокрема FAO, підкреслюють, що стабільність українського аграрного експорту є критично важливою для світової продовольчої безпеки. Це формує додатковий аргумент у контексті переговорів про вступ України до ЄС, оскільки Європейський Союз зацікавлений у стабільних постачаннях аграрної продукції [2, с.16].

Ключовим етапом на шляху до членства в ЄС є гармонізація українського аграрного законодавства зі Спільною аграрною політикою ЄС (САР). Цей процес є багаторівневим і охоплює регулювання аграрного ринку, систему субсидій, екологічні стандарти, вимоги до безпечності харчових продуктів, ветеринарні та фітосанітарні норми. САР є однією з найскладніших політик ЄС, і саме аграрний розділ переговорів традиційно вважається одним із найбільш тривалих і чутливих у процесі розширення Європейського Союзу [3].

Окремим викликом у процесі адаптації є економічна та політична чутливість аграрного сектору для країн-членів ЄС. Збільшення українського

аграрного експорту вже сьогодні впливає на внутрішні ринки окремих держав Євросоюзу, що призводить до дискусій щодо конкуренції між українськими виробниками та європейськими фермерами. У деяких країнах це навіть викликає політичні протести фермерських спільнот, що ускладнює переговорний процес щодо умов інтеграції України [4].

Цей фактор перетворює аграрну сферу на одну з найбільш політизованих у переговорах про вступ до ЄС. Українська дипломатія змушена враховувати не лише формальні вимоги Європейської комісії, але й внутрішньополітичні настрої в країнах-членах ЄС, що безпосередньо впливають на темпи та умови розширення Союзу.

Водночас аграрний сектор України демонструє значну стійкість і здатність до адаптації до європейських вимог навіть в умовах воєнного стану. Збереження експорту сільськогосподарської продукції, попри логістичні обмеження та безпекові ризики, свідчить про поступову інтеграцію українського аграрного ринку до європейського економічного простору. Це також підтверджує здатність України виконувати частину вимог САР на практичному рівні [5].

У процесі підготовки до членства в ЄС аграрний сектор виконує функцію одного з ключових індикаторів готовності України до інтеграції. Він поєднує в собі економічний, правовий та інституційний виміри реформ. З одного боку, необхідна модернізація виробництва та впровадження європейських стандартів якості. З іншого – повна трансформація державної системи регулювання аграрної політики відповідно до вимог ЄС [3; 2].

Таким чином, аграрний сектор України виступає багатовимірним елементом процесу її наближення до членства в ЄС, поєднуючи економічну, регуляторну та безпекову складові. Його значення виходить за межі національної економіки, оскільки Україна є важливим постачальником аграрної продукції для європейського ринку. Це формує її особливу роль у процесі євроінтеграції, зокрема у сфері узгодження аграрної політики з вимогами ЄС.

У контексті підготовки до членства в ЄС аграрна сфера є одним із найскладніших напрямів адаптації до європейських стандартів. Вона потребує глибокої модернізації виробництва, інституційного оновлення та повної гармонізації законодавства з нормами ЄС. Водночас саме успішне врегулювання аграрного сектору є одним із ключових показників готовності України до членства в Європейському Союзі.

Література:

1. FAO. Ukraine: FAO scales up efforts to save upcoming harvest, ensure export of vital grains. URL: https://www.fao.org/newsroom/detail/ukraine-fao-scales-up-efforts-to-save-upcoming-harvest-ensure-export-of-vital-grains/en

2. FAO. The importance of Ukraine and the Russian Federation for global agriculture markets and food security. URL: https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/bd0267ca-75a6-44d6-a387-7ebeb150630d/content

3. Європейська правда. Український агросектор і переговори про вступ до ЄС. URL: https://www.eurointegration.com.ua/experts/2025/11/19/7225110/ 4. Європейська правда. Аграрний фактор і конфлікти на ринку ЄС. URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/11/27/7225830/

5. AgroNews. Ukraine's agricultural export increased by 9.3% in early 2026. URL: https://agronews.ua/en/news/ukraines-agricultural-export-increased-by-9-3-in-early-2026/

Крилова Олександра Євгеніївна, *студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник: *Силка Оксана Захарівна, доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПЕРЕГОВОРНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: РОЛЬ У ПРОЦЕСІ ПРАВОВОЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ

Актуальність дослідження визначається необхідністю комплексної адаптації аграрного сектору України до нормативно-правових, економічних та інституційних вимог Європейського Союзу в умовах активізації переговорного процесу щодо членства. Особливе значення набуває поєднання інструментів переговорної дипломатії з механізмами

імплементації acquis communautaire, що регулює аграрну, санітарну та екологічну політику ЄС.

Переговорна дипломатія — це форма дипломатичної діяльності, заснована на мирному веденні переговорів між державами або міжнародними організаціями з метою пошуку компромісних рішень, укладання міжнародних угод та регулювання складних питань зовнішньої політики шляхом діалогу. У контексті євроінтеграції переговорна дипломатія виступає ключовим інструментом України для формулювання національних інтересів, ведення перемовин про вступ до ЄС, координації позицій з державами- членами та міжнародними партнерами, а також для захисту стратегічних секторів, зокрема аграрного, від надмірної регуляторної та ринкової асиметрії [1].

Метою дослідження є аналіз ролі переговорної дипломатії у процесі євроінтеграції аграрного сектору України, зокрема у формуванні умов та механізмів правової, інституційної та ринкової адаптації до вимог ЄС.

Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом розпочався системний процес наближення національного законодавства до норм ЄС, зокрема у сфері безпеки харчових продуктів, ветеринарного та фітосанітарного контролю. Відповідні зобов'язання передбачають імплементацію значного масиву acquis communautaire, що охоплює регламенти та директиви Спільної аграрної політики (САР), а також норм щодо сертифікації продукції, аграрної екології та контролю за якістю [2][3].

У 2022–2024 роках, на тлі воєнної агресії та розриву логістичних ланок, Україна залучила переговорну дипломатію для вирішення експортних обмежень, зокрема в рамках діалогу з ЄК, державами- членами та ООН. Так, у 2022 році за участю міністра фінансів Дениса Шмигаля, міністра економіки Юлії Свириденко та міністра аграрної політики та продовольства Миколи Сольського- Мельничука було домовлено про застосування тимчасових торговельних преференцій для українських товарів, зокрема зерна та рафінуваної рослинної олії. Це сприяло зростанню експорту аграрної продукції, але одночасно викликало політичні дискусії всередині ЄС щодо впливу на внутрішні ринки держав- членів, зокрема Польщі, Угорщини та Словаччини, що вийшли з переговорного процесу через тимчасові мораторії на імпорт [4][5].

Окремим кейсом ефективної багатосторонньої переговорної дипломатії стала Чорноморська зернова ініціатива 2022 року, реалізована за

участю ООН, Туреччини та України під посередництвом генерального секретаря ООН Антоніу Гутерріша. Цей механізм дозволив частково відновити експорт українського зерна через умови Чорноморського коридору, що відображає роль переговорної дипломатії у забезпеченні глобальної та європейської продовольчої безпеки, а також в усиленні міжнародних переговорних позицій України [2].

У контексті європейської інтеграції особливого значення набуває імплементація Європейського зеленого курсу, запровадженого Європейською комісією у 2019 році. Цей стратегічний проєкт передбачає трансформацію аграрного виробництва відповідно до принципів сталого розвитку, зменшення викидів парникових газів, обмеження застосування пестицидів та впровадження екологічних стандартів у сфері ґрунтових ресурсів та водопостачання. Для українських виробників це створює додаткові виклики, пов'язані з необхідністю модернізації технологій, залучення фінансування та підвищення енергоефективності, що вимагає скоординованих переговорів з ЄС щодо швидкості реформ та доступу до фінансових інструментів [6].

Крім того, значення переговорної дипломатії посилюється інституційною спроможністю держави: вона включає ефективність державного управління, якість регуляторної політики, прозорість нормотворчих процедур та здатність міждержавних органів забезпечувати стабільну та передбачувану імплементацію європейських норм. Підтримка ЄС у вигляді технічних та фінансових програм, зокрема проєктів Європейського інституту управління (EUI) та діяльності представництва ЄС в Україні, відіграє вагому роль у підготовці українських переговорників та впливових діячів, таких як спеціальний представник ЄС з питань переговорів з Україною, а також у підвищенні ефективності переговорного процесу [2].

Переговорна дипломатія виступає системоутворюючим елементом інтеграції аграрного сектору України до Європейського Союзу, об'єднуючи політичні, правові, економічні та екологічні інструменти. Вона забезпечує формування умов для доступу української аграрної продукції до ринку ЄС, координацію позицій з державами-членами та міжнародними організаціями, а також управління трансформацією національного законодавства відповідно до acquis communautaire щодо аграрної, екологічної та санітарної політики. Подальший успіх цього процесу залежить від якості переговорної дипломатії, інституційної спроможності держави та здатності України адаптуватися до нових екологічних, ринкових і регуляторних умов ЄС.

Література:

1. Визначення поняття ’’дипломатія’’. Роль дипломатії на початку XXI ст. у вирішенні глобальних проблем сучасності. ULR: [http://kimo.univ.kiev.ua/DKS/05.htm
2. Гармонізація та уніфікація законодавства країн-членів ЄС. ULR: https://studies.in.ua/pravo_es-shporu/2450-garmonzacya-ta-unfkacya-zakon odavstva-krayin-chlenv-yes.html
3. Правові засади гармонізації законодавства України з правом ЄС у сфері регулювання діяльності товариства. ULR: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/08/apvchzu_2014_36_20. pdf
4. Інституційна модель переговорів про вступ до ЄС: уроки для України. ULR: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2024/11/policy_brief_instytuczijna model-peregovoriv-pro-vstup-do-yes.pdf
5. Дипломатія на вимогу. ULR: https://www.ipg-journal.io/ua/rubriki/zovnishnja-politika-ta-bezpeka/diplo m atija-na-vimogu-2538/ .
6. Екологічна дипломатія у контексті сталого розвитку. ULR: https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/410f2401-0e5e-4e10-908 8-10a2acce0e34/content .

Мазур Валерія Олександрівна, *студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник: Силка Оксана Захарівна, *доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ГАРМОНІЗАЦІЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Прагнення України до європейської інтеграції зумовлює необхідність глибокої трансформації національної правової системи, особливо у сфері аграрного законодавства. Гармонізація аграрного права з нормами Європейського Союзу є одним із ключових елементів процесу набуття членства в ЄС, оскільки сільське господарство є стратегічно важливою галуззю економіки України та водночас сферою, яка найбільш чутлива до європейських стандартів регулювання.

Адаптація аграрного законодавства передбачає зближення національної нормативно-правової бази з acquis communautaire ЄС з метою забезпечення ефективного функціонування аграрного ринку, підвищення конкурентоспроможності продукції, гарантування її безпечності, а також забезпечення сталого розвитку сільських територій [1]. У сучасних умовах європейської інтеграції цей процес охоплює не лише економічні та правові аспекти, але й екологічні, соціальні та інституційні виміри розвитку аграрного сектору.

Основними напрямами гармонізації аграрного законодавства України є вдосконалення правового регулювання сільськогосподарського виробництва, імплементація європейських стандартів якості та безпечності харчових продуктів, розвиток органічного виробництва, удосконалення системи державної підтримки аграрного сектору, а також екологізація виробництва і захист географічних зазначень [2]. Саме екологічний компонент сьогодні набуває особливого значення у зв’язку з реалізацією Європейського зеленого курсу (European Green Deal) та стратегії «Від ферми до виделки» (Farm to Fork Strategy).

Екологізація сільськогосподарського виробництва є одним із найважливіших і водночас найскладніших напрямів гармонізації. Вона передбачає системне впровадження екологічних вимог у всі етапи аграрного виробництва – від від використання земельних ресурсів до реалізації готової продукції. У межах Європейського Союзу екологічна політика в аграрному секторі спрямована на зменшення негативного впливу сільського господарства на довкілля, скорочення викидів парникових газів, збереження біорізноманіття та забезпечення сталого використання природних ресурсів [3]. Для України імплементація цих підходів означає необхідність комплексного реформування аграрного виробництва. Насамперед йдеться про раціональне використання земельних ресурсів, оскільки деградація ґрунтів, ерозійні процеси та виснаження родючості залишаються одними з ключових екологічних проблем.

У цьому контексті важливим є запровадження системи екологічного моніторингу земель, обов'язкових агроекологічних оцінок, а також стимулювання сівозміни та зменшення інтенсивного використання хімічних добрив. Не менш важливим напрямом є скорочення негативного впливу аграрного виробництва на довкілля. У країнах ЄС активно впроваджуються технології точного землеробства, які дозволяють мінімізувати використання ресурсів і зменшити екологічне навантаження.

В Україні такі підходи лише починають розвиватися, однак їх впровадження є необхідною умовою підвищення ефективності аграрного сектору. Також важливим є зменшення викидів парникових газів у тваринництві, розвиток біоенергетики та впровадження систем утилізації аграрних відходів. Окрему увагу слід приділити розвитку органічного виробництва, яке є невід'ємною частиною екологізації аграрного сектору.

Органічне сільське господарство базується на забороні використання синтетичних добрив, пестицидів, гормонів росту та генетично модифікованих організмів [4]. Його розвиток в Україні сприяє підвищенню якості продукції, розширенню експортних можливостей та зміцненню довіри споживачів як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Водночас процес екологізації аграрного виробництва супроводжується низкою викликів. Серед основних проблем можна виділити високу вартість переходу на екологічні стандарти, недостатній рівень державної фінансової підтримки, обмеженість технологічних ресурсів та низький рівень екологічної обізнаності виробників. Значна частина сільськогосподарських підприємств використовує застарілі технології, що ускладнює впровадження екологічних вимог ЄС. Попри це, гармонізація аграрного законодавства України з європейськими стандартами відкриває значні перспективи. Насамперед вона забезпечує доступ української аграрної продукції до внутрішнього ринку ЄС, що є одним із найбільших і найбільш конкурентних у світі.

Крім того, адаптація законодавства сприяє залученню іноземних інвестицій, модернізації виробництва, розвитку сільських територій та підвищенню рівня життя населення. Важливим наслідком гармонізації є також посилення інституційної спроможності держави у сфері аграрного регулювання. Впровадження європейських підходів до контролю якості продукції, сертифікації, екологічного нагляду та державної підтримки формує прозору та ефективну систему управління аграрним сектором.

Отже, гармонізація аграрного законодавства України до стандартів Європейського Союзу є комплексним і багатовимірним процесом, який

охоплює правові, економічні та екологічні аспекти. Особливе значення має екологізація виробництва, яка виступає ключовим інструментом забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. Імплементація європейських норм дозволить Україні наблизитися до ЄС і сформувати сучасне, конкурентне й екологічне сільське господарство.

Література:

1.Багай Н. О. Напрями адаптації аграрного законодавства до законодавства ЄС. Збірник наукових статей: Правова охорона довкілля; правовий режим використання природних ресурсів. 2020. Вип. 53. С. 65–75. URL:https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/4516(дата звернення: 02.05.2026).

2.Бондарчук О. В. Правові аспекти імплементації норм ЄС в аграрному секторі України. Вісник аграрного права. 2025. № 12. С. 40–48. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/12/23-1.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

3. Марич Х. Екологізація сільського господарства: правовий аспект. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2023. № 4 (40). С. 212–218. URL: https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/109210(дата звернення: 02.05.2026).

4. Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products. URL:https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:32018R0848 (дата звернення: 02.05.2026).

Меженський Володимир Миколайович,
доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ICNCP В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Інтеграція національної аграрної науки у світове співтовариство вимагає гармонізації української номенклатури з міжнародними стандартами. Міжнародний кодекс номенклатури культурних рослин (ICNCP) регулює назви культиварів, груп культиварів та ґрексів. Еквівалентним синонімом до

терміну «культивар» в українській мові є слово «сорт». Назва сорту складається з ботанічної назви (назви роду, виду чи гібриду) у поєднанні з сортовим епітетом, який обов'язково береться в одинарні лапки (International…, 2016). Правовий статус ICNCP базується на добровільній згоді міжнародної наукової спільноти дотримуватися його положень.

На відміну від ICNCP, правила UPOV (Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин) є керівними документами для компетентних органів з реєстрації та експертизи сортів рослин країн-членів UPOV, до яких входить і
Україна. Отже, ICNCP є науково-номенклатурним стандартом, що регулює наукову практику найменувань, тоді як UPOV є юридично-правовим інструментом, обов'язковим для державних реєстраторів сортів рослин. Пріоритетом UPOV є правова охорона сортів та ведення державних реєстрів, де назви сортів пишуть без лапок. Так, у Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні назви сортів не виділяють лапками.

Такі розбіжності між ICNCP і документами UPOV були гармонізовані шляхом внесення до останніх уточнень щодо використання лапок. У підпунктах 2.3.1–2.3.4 пояснювальних приміток щодо назв сортів згідно з конвенцією UPOV наводяться приклади сортових назв, що враховують існуючі міжнародні стандарти іменування з використанням одинарних лапок (Explanatory…, 2024). Такі ж приклади наведено в керівних принципах щодо найменування сортів Бюро з охорони сортів рослин ЄС (CPVO) (Guidelines…, 2025).

Частина українських фахових видань, наприклад, «Plant Varieties Studying and protection», «Journal of Native and Alien Plant Studies», «Plant Introduction» дотримуються вимог ICNCP щодо застосування одинарних лапок. У науковому збірнику "Селекція і насінництво", де статті друкуються українською та англійською мовами, лапки ставлять лише в англомовних статтях. У журналі «Генетичні ресурси рослин» лапки застосовують тільки в англомовних анотаціях до україномовних статей.

У 2026 р. до Українського правопису було внесено певні зміни і рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови його було затверджено як стандарт державної мови (Стандарт…, 2026). Зміни стосувалися, зокрема, у вилученні з ілюстративного матеріалу назви об'єктів, що стосуються держави-агресора та її союзників (Огляд…, 2026). Проте, комісія не врахувала подані пропозиції та зауваження щодо § 59 «Назви порід тварин, видів і сортів рослин».

Згідно з Українським правописом «у неспеціальних текстах назви сортів рослин беремо в лапки і пишемо з малої букви (зокрема й власні назви)» та «У спеціальній літературі в назвах сортів рослин перше слово (і всі власні назви в них) пишемо з великої букви» (Стандарт…, 2026). У прикладах § 59 наведено назви: малина «геракл», слива Зарічна рання та огірок Корольок, які позначають сорти російської селекції, незважаючи на заяви комісії про вилучення таких назв. Національна комісія зі стандартів державної мови наполягає на застосуванні у неспеціальних текстах кутових лапок для назв сортів, наприклад, груша «парижанка», малина «геракл», пшениця «золотоколоса». Варто зазначити, що запровадження кутових лапок як обов'язкового стандарту не відповідає сучасним тенденціям цифрової стандартизації. Універсальним технічним стандартом є прямі лапки, які через програмне забезпечення, мови програмування та кодування є світовим стандартом. Між іншим, у самій назві рішення Національної комісії зі стандартів державної мови про затвердження правопису і в назві стандарту державної мови застосовано саме прямі лапки. Вимога Українського правопису писати назви сортів у спеціальних (наукових) текстах без лапок ускладнює їхню ідентифікацію та суперечить світовій практиці.

Ситуація в національній номенклатурі культурних рослин могла б бути розв'язана шляхом широкого обговорення та затвердження проєкту «Правил номенклатури, таксономії та культономії рослин» (Меженський, 2018). Документ розроблений для уніфікації національних правил номенклатури з міжнародними зобов'язаннями України в межах UPOV та номенклатурними вимогами ICNCP. Наявна колізія між насущними потребами аграрного сектору та чинною редакцією Українського правопису створює штучний бар'єр, що гальмує процес гармонізації національного законодавства з *acquis communautaire.*

Література:

Меженський В. М. До питання впорядкування українських назв рослин. Повідомлення 10. Правила номенклатури, таксономії та культономії рослин. Plant Varieties Studying and Protection. 2018. № 1. С. 28–44. https://doi.org/10.21498/2518-1017.14.1.2018.126502

Огляд новин Національної комісії зі стандартів державної мови за березень 2026 року: вебсайт. URL: https://mova.gov.ua/news/ohliad-novyn-natsionalnoi-komisii-zi-standartiv-derzhavnoi-movy-za-berezen-2026-roku (дата звернення: 26.04.2026).

Стандарт державної мови "Український правопис": затв. рішенням Нац. комісії зі стандартів держ. мови від 01 берез. 2026 р. № 47. URL: https://mova.gov.ua/storage/app/sites/19/2026/rishennja-komisiji/01-03/sdm-ukrayinskii-pravopis-vidannia.pdf (дата звернення: 26.04.2026).
Explanatory Notes on Variety Denominations under the UPOV Convention (Document UPOV/EXN/DEN/4) / International Union for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV). 2024. URL: https://www.upov.int/documents/d/upov/explanatory-notes-en-upov_exn_den.pdf (дата звернення: 26.04.2026).
Guidelines on Variety Denominations with Explanatory Notes as taken note by the Administrative Council on 23.04.2025 / Community Plant Variety Office (CPVO). 2025. URL: https://cpvo.europa.eu/en/about-us/law-and-practice/legislation-in-force/guidelines-variety-denominations-explanatory-notes-taken-note-administrative-council-23042025 (дата звернення: 26.04.2026).
International Code of Nomenclature for Cultivated Plants (ICNCP). 9th ed. / ed. by J. S. Brickell et al. Leuven: ISHS, 2016. 190 p. (Scripta Horticulturae, vol. 18). URL: https://www.ishs.org/app/uploads/2025/01/ScriptaHorticulturae_18.pdf (дата звернення: 26.04.2026).

Немиря Михайло Григорович,
аспірант,
Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ, Україна)

ПЕРЕГОВОРНА ДИПЛОМАТІЯ У СФЕРІ АГРАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС: ВИКЛИКИ ГАРМОНІЗАЦІЇ СТАНДАРТІВ І ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Європейська інтеграція аграрного сектору України є не лише процесом наближення законодавства до норм Європейського Союзу. У практичному вимірі вона дедалі більше перетворюється на сферу переговорної дипломатії, де потрібно узгодити вимоги acquis communautaire з інтересами українських виробників, експортною спроможністю держави та потребами післявоєнного відновлення. Після надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 р., рішення Європейської Ради у грудні 2023 р. розпочати переговори про вступ та проведення першої міжурядової конференції 25

червня 2024 р. аграрне питання набуло нового політичного значення [1]. Завершення скринінгу у вересні 2025 р. засвідчило перехід до конкретизації секторальних зобов'язань, серед яких аграрна сфера посідає особливе місце [2]. Це зумовлено тим, що вона поєднує торгівлю, санітарні та фітосанітарні норми, продовольчу безпеку, розвиток сільських територій, екологічні стандарти й майбутню участь України у Спільній аграрній політиці ЄС. Український випадок є складним через накладання двох процесів: війни та підготовки до членства в ЄС. З одного боку, аграрний сектор працює в умовах пошкодження виробничої і логістичної інфраструктури. З іншого — він уже інтегрується до ринку ЄС, де діють жорсткі вимоги до якості, безпечності та походження продукції. У 2022–2025 рр. Європейський Союз застосовував автономні торговельні заходи, які тимчасово скасували імпортні мита, квоти та торговельні захисні інструменти щодо українського експорту [3]. Цей крок підтримав українську економіку, але водночас показав межі політичної прийнятності аграрної лібералізації для частини держав-членів ЄС. Найпомітніше це виявилося у дискусіях навколо окремих аграрних товарів. Збільшення поставок української продукції викликало занепокоєння частини європейських фермерів і стало підставою для запровадження запобіжників. У 2024 р. автоматичний механізм захисту було погоджено щодо птиці, яєць, цукру, вівса, кукурудзи, круп і меду [4]. Для України цей досвід є важливим не лише як торговельний епізод. Він показав, що навіть політично підтримувана інтеграція потребує точних розрахунків, попередньої комунікації з партнерами та здатності пояснювати наслідки українського експорту для ринка ЄС. У цьому контексті аграрна дипломатія України не може обмежуватися апеляцією до воєнних обставин. Вона має спиратися на позицію, здатну враховувати інтереси українських експортерів, держав-членів ЄС, європейських фермерських об'єднань та інституцій Євросоюзу.

Саме тому важливим став перегляд поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі відповідно до статті 29 Угоди про асоціацію [5]. Досягнута у 2025 р. домовленість щодо оновлення торговельного режиму засвідчила поступовий перехід від тимчасових кризових рішень до більш сталої моделі аграрної взаємодії між Україною та ЄС [3]. Одним із центральних викликів залишається гармонізація стандартів. Для аграрного сектора вона означає не лише ухвалення законів, а й здатність держави забезпечити їх практичне виконання. Йдеться про безпечність харчових продуктів, ветеринарний і фітосанітарний контроль, простежуваність продукції, захист рослин, добробут тварин, екологічні вимоги та функціонування системи державного

нагляду. У переговорному процесі ці питання безпосередньо пов’язані з розділами acquis щодо сільського господарства, розвитку сільських територій, безпечності харчових продуктів, ветеринарної та фітосанітарної політики. Для України складність полягає в тому, що адаптація до стандартів ЄС потребує значних ресурсів і різною мірою впливатиме на різні групи виробників. Великі експортно орієнтовані компанії мають більше можливостей для сертифікації, лабораторного контролю й модернізації виробничих процесів. Натомість малі та середні господарства можуть зіткнутися з вищими відносними витратами. Тому переговорна позиція має враховувати не тільки строки імплементації, а й реальну спроможність агросектору виконувати нові вимоги. У цьому контексті важливими є перехідні періоди, технічна допомога, інвестиції в інфраструктуру контролю якості та підтримка виробників, які інтегруються до європейських ланцюгів доданої вартості. Окреме значення має майбутня участь України у Спільній аграрній політиці ЄС. САП належить до ключових політик ЄС, що фінансується на рівні бюджету Євросоюзу [6]. Вступ України, яка має значний земельний, виробничий і експортний потенціал, може впливати на розподіл ресурсів, конкуренцію на внутрішньому ринку та модель підтримки фермерів. Тому українська переговорна стратегія має будуватися не лише на тезі про продовольчу роль України, а й на доведенні того, що її інтеграція може посилити стійкість європейської агропродовольчої системи. Водночас захист національних інтересів не повинен зводитися до вимоги максимальної лібералізації торгівлі.

Для України принципово важливо уникнути закріплення ролі переважно сировинного постачальника. Інтеграція до ЄС має супроводжуватися розвитком переробки, зростанням доданої вартості експорту, модернізацією логістики, підтримкою малих і середніх виробників та відновленням сільських територій. У цьому сенсі аграрна дипломатія має поєднувати торговельні, регуляторні, інвестиційні та соціально-економічні аргументи. Ефективність такої дипломатії залежить від якості експертної бази. Переговори потребують не загальних декларацій, а точних розрахунків: структури експорту, впливу квот і запобіжників, витрат на гармонізацію стандартів, потреб у технічній допомозі, втрат агросектору від війни та можливостей розвитку переробки. У цьому процесі важливу роль можуть відігравати наукові установи, університети й аналітичні центри, здатні поєднати аграрну економіку, право ЄС, міжнародні відносини, історію аграрних інституцій та проблематику продовольчої безпеки.

Отже, аграрна інтеграція України до ЄС є не лише питанням доступу до ринку чи виконання законодавчих вимог. Вона поступово стає перевіркою того, наскільки українська держава здатна вести складні секторальні переговори на основі даних, а не лише політичних аргументів. Для України важливо довести, що її аграрний потенціал може бути не проблемою для європейського ринку, а ресурсом для його стійкості. Це потребує зваженої переговорної позиції: із захистом експорту, але без ігнорування чутливості ринку ЄС; із готовністю до стандартів, але з урахуванням вартості їх упровадження; із розвитком великих виробників, але без втрати уваги до малих і середніх господарств. Саме така логіка може зробити аграрну інтеграцію частиною довгострокового посилення України в європейському просторі.

Література:

1. Ukraine — Enlargement and Eastern Neighbourhood // European Commission. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/countries/ukraine_en
2. Ukraine successfully completes its screening process // European Commission. 30.09.2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/ukraine-successfully-completes-its-screening-process-2025-09-30_en
3. EU trade relations with Ukraine // European Commission. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en
4. EU Council approves the renewal of the autonomous trade measures for Ukraine // Government Office for Coordination of European and Euro-Atlantic Integration of Ukraine. 14.05.2024. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/news/rada-yes-shvalyla-prodovzhennya-rezhymu-bezmytnoyi-torgivli-dlya-ukrayiny/
5. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part // EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22014A0529(01) 6. Common agricultural policy // European Commission. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_en
7. Ukraine Report 2025 // European Commission. 04.11.2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

Соловей Дарина Олексіївна, *студентка, спеціальність G13 «Харчові технології»*
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Балалаєва Олена Юріївна,*
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГАРМОНІЗАЦІЯ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ УКРАЇНИ З РЕГЛАМЕНТАМИ ЄС

Процес гармонізації українських стандартів якості та безпечності харчових продуктів із регламентами Європейського Союзу є важливим етапом реалізації Угоди про асоціацію та обов'язковою умовою для набуття повноправного членства в ЄС. Для України цей процес означає перехід від застарілої радянської системи державного контролю (ГОСТ) до сучасної системи управління ризиками.

Для фахівців із нутриціології гармонізація з регламентами ЄС відкриває нові можливості у контролі за якістю харчування. Європейські стандарти вимагають не лише відсутності шкідливих бактерій, а й повної прозорості щодо вмісту алергенів, штучних трансжирів, доданих цукрів та підсолоджувачів.

Упровадження обов'язкового маркування харчової цінності на лицьовій панелі упакування дозволяє нутриціологам ефективніше працювати з населенням, навчаючи людей робити свідомий вибір на користь функціональних продуктів, що відповідають фізіологічним потребам організму.

Адаптація до стандартів ЄС сприяє обмеженню використання певних харчових добавок (індексів «Е»), які в європейській практиці визнані потенційно шкідливими для метаболізму або когнітивного розвитку дітей. Для нутриціологів це означає роботу з «чистішою» сировинною базою. Крім того, гармонізація вимог до вітамінізації та фортифікації продуктів (наприклад, йодування солі чи збагачення борошна залізом) дозволяє системно вирішувати проблему

Гармонізація стандартів безпечності та якості харчових продуктів України з регламентами ЄС є стратегічним кроком, який виводить вітчизняну дієтологію та нутриціологію на новий рівень. Цей процес гарантує, що український споживач отримує продукт, який не просто «безпечний» у мікробіологічному сенсі, а є якісним джерелом макро- та мікронутрієнтів.

Для майбутніх нутриціологів ці зміни створюють надійне професійне поле: від прозорого маркування, яке є інструментом дієтичної корекції, до контролю над хімічним складом їжі. Таким чином, євроінтеграція в харчовій галузі стає запорукою збереження генофонду та формування культури здорового харчування.

Література:

1. Регламент (ЄС) № 1169/2011 щодо надання споживачам інформації про харчові продукти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-11#Text
2. Наказ МОЗ України № 2245 «Про затвердження Вимог до тверджень про користь для здоров'я харчових продуктів». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-20#Text

Стрілець Богдан Васильович,
кандидат юридичних наук,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(м. Луцьк, Україна)

ДО ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ РУХУ КАПІТАЛУ В ЄС У КОНТЕКСТІ ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Свобода руху капіталу є однією з фундаментальних свобод внутрішнього ринку Європейського Союзу, закріпленою у статті 63 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС) [1]. Її особливістю є наявність зовнішнього виміру – заборона обмежень руху капіталу поширюється і на відносини з третіми країнами. Поняття «рух капіталу» охоплює, зокрема, інвестиції в нерухомість (в тому числі, купівлю будівель і землі), що випливає з Номенклатури рухів капіталу, доданої до Директиви Ради 88/361/ЄЕС [2]. Водночас обіг земель

сільськогосподарського призначення традиційно належить до чутливих сфер національного регулювання, що актуалізує проблему співвідношення згаданої свободи та національних обмежень.

Стаття 63 ДФЄС встановлює загальну заборону обмежень руху капіталу, стаття 65 передбачає окремі винятки, зокрема заходи, виправдані міркуваннями публічного порядку або громадської безпеки, а стаття 345 закріплює нейтральність установчих договорів щодо режиму власності в державах-членах [1]. Суд ЄС визнає низку аграрно-політичних цілей легітимними публічними інтересами, причому ці цілі узгоджуються з цілями Спільної аграрної політики (далі – САП) за статтею 39 ДФЄС. Вторинне право ЄС не регулює придбання сільськогосподарських земель – це залишається в компетенції держав-членів з урахування положень первинного права і практики Суду ЄС. У цій сфері вона систематизована в Інтерпретаційному повідомленні Європейської Комісії 2017 року [3].

Практика Суду ЄС демонструє послідовну еволюцію підходів до оцінки національних обмежень щодо обігу сільськогосподарських земель. У справі C-452/01 *Ospelt* Суд визнав, що система попереднього адміністративного дозволу на придбання сільськогосподарських і лісових земель становить обмеження свободи руху капіталу, однак може бути виправданою легітимними цілями збереження аграрних громад, підтримання життєздатних фермерських господарств і раціонального використання земельних ресурсів. Така система є допустимою лише якщо вона застосовується недискримінаційно, ґрунтується на об’єктивних і заздалегідь відомих критеріях, забезпечує можливість судового захисту та не виходить за межі необхідного для досягнення цілей [4].

У справі C-370/05 *Festersen* (2007 р.) Суд визнав непропорційним обмеженням данську вимогу, за якою набувач сільськогосподарської землі мав протягом восьми років постійно проживати на ній, оскільки така вимога суттєво обмежує право вільного вибору місця проживання, а її мета могла бути досягнута менш обмежувальними засобами [5].

Показовим є рішення у справі C-235/17 *European Commission v Hungary* (2019 р.) щодо угорського законодавства, яке припиняло права узуфрукту над сільгоспземлями, набуті особами, що не належали до близьких родичів власника (таке регулювання істотно зачіпало права, прямо чи опосередковано належні громадянам інших держав-членів). Суд ЄС визнав це порушенням статті 63 ДФЄС у поєднанні зі статтею 17 Хартії основоположних прав ЄС як непрямо дискримінаційне обмеження, що позбавляє осіб майна без належної компенсації [7].

Узагальнення наведеної практики дозволяє виокремити стійкі позиції Суду ЄС, в тому числі: застосування тесту пропорційності; визнання легітимними цілей запобігання земельній спекуляції, збереження аграрних громад, забезпечення використання землі за сільськогосподарським призначенням і підтримання життєздатної структури фермерських господарств; а також вимогу, щоб національні обмеження не виходили за межі необхідного за наявності менш обмежувальних альтернатив [3].

Таким чином, право ЄС не забороняє державам-членам встановлювати спеціальні правила обігу земель сільськогосподарського призначення задля захисту легітимних публічних інтересів, однак вимагає недискримінаційності, пропорційності та забезпечення засобів правового захисту. Окреслені позиції є особливо актуальними для України як країни-кандидата на вступ до ЄС у контексті адаптації національного регулювання до acquis communautaire.

Література:

1. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. URL: https://data.europa.eu/doi/10.2860/542859 (дата зверення: 15.04.2026).
2. Council Directive 88/361/EEC of 24 June 1988 for the implementation of Article 67 of the Treaty. *Official Journal of the European Communities.* L 178. 8.7.1988. P. 5–18. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31988L0361 (дата звернення: 15.04.2026).
3. Commission Interpretative Communication on the Acquisition of Farmland and European Union Law (2017/C 350/05). *Official Journal of the*

   European Union. 2017. C 350. P. 5–20. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52017XC1018(01) (дата звернення: 15.04.2026).
4. Judgment of the Court of 23 September 2003. Margarethe Ospelt and Schlössle Weissenberg Familienstiftung. Case C-452/01. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62001CJ045 2 (дата звернення: 15.04.2026).

5. Judgment of the Court (Third Chamber) of 25 January 2007. Criminal proceedings against Uwe Kay Festersen. Case C-370/05. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62005CJ0370 (дата звернення: 15.04.2026).
6. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 21 May 2019. European Commission v Hungary. Case C-235/17. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62017CJ0235 (дата звернення: 15.04.2026).

Суворова Мілана Олександрівна,
студентка, спеціальність G13 «Харчові технології,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник*: Балалаєва Олена Юріївна,*
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СИСТЕМ МАРКУВАННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ І ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Сучасне маркування харчових продуктів еволюціонувало від простого інформування про склад до складного інструменту управління громадським здоров'ям. В умовах гармонізації українського законодавства з нормами ЄС, порівняльний аналіз європейських систем маркування стає критично важливим для формування національної стратегії боротьби з аліментарно-залежними захворюваннями.

У Європейському Союзі домінують два підходи до надання додаткової інформації про поживну цінність на лицьовій панелі упаковки:

1. Nutri-Score (Франція, Бельгія, Німеччина) – це найбільш впізнавана система «світлофора», яка використовує 5-колірну шкалу від А (темно-

зелений) до E (темно-помаранчевий). Вона базується на алгоритмі, що зважує негативні компоненти (цукор, сіль, насичені жири) проти позитивних (клітковина, білок, вміст фруктів та овочів). Перевагою є максимальна простота для споживача, недоліком – певна узагальненість, яка іноді нівелює корисність специфічних продуктів (наприклад, оливкової олії).

2. Keyhole (Швеція, Данія, Норвегія) – система «замкової щілини», яка маркує лише продукти, що є найбільш здоровим вибором у своїй категорії. На відміну від Nutri-Score, вона не класифікує «погану» їжу, а лише виокремлює «кращу».

3. Nutrinform Battery (Італія) – система, що візуалізує відсоток енергії та нутрієнтів відносно денної норми споживання й апелює до раціонального вибору споживача, а не до когнітивних рефлексів на кольори.

Україна вже зробила вагомий крок, прийнявши Закон «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів», який імплементує Регламент ЄС № 1169/2011. Проте впровадження графічних систем, як-от Nutri-Score, залишається на етапі добровільних ініціатив.

Перспективи впровадження таких систем в Україні пов'язані з кількома чинниками: підтримка нутриціологічної спільноти (використання кольорового маркування спрощує роботу дієтологів у навчанні пацієнтів швидкому аналізу продуктів), стимул для виробників (маркування змушує змінювати рецептури, зменшувати вміст солі та цукру, щоб отримати кращий «рейтинг» на упаковці); поєднання фізичного маркування з мобільними додатками (сканерами складу) дозволить персоналізувати вибір продуктів відповідно до індивідуальних потреб.

Порівняльний аналіз показує, що єдиного стандарту в ЄС поки не існує, проте тренд на спрощення та візуалізацію даних є незворотним. Для України найбільш перспективним вбачається поетапне впровадження системи Nutri-Score як найбільш зрозумілої для масового споживача. Це дозволить не лише підвищити рівень прозорості ринку, а й закласти підґрунтя для довгострокового покращення показників громадського здоров'я та формування культури усвідомленого харчування.

Література:

European Commission. *Front-of-pack nutrition labelling.* Official website of the European Union. URL: https://food.ec.europa.eu/safety/labelling-and-nutrition/food-information-consumers-legislation/front-pack-nutrition-labelling_en

СЕКЦІЯ ІІІ.

ЕКОНОМІКА, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ЗЕЛЕНИЙ КУРС ЄС

Бугера Марія Віталіївна,
студентка,
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" (м. Київ, Україна) **Байло Олександр Олександрович,** *аспірант, Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" (м. Київ, Україна)*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗЕЛЕНОЇ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ: ПРОГНОЗНІ СЦЕНАРІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ

У сучасних умовах логістика є однією з ключових сфер, від якої залежить стабільність економіки, розвиток підприємництва та інтеграція України у міжнародні ринки. Повномасштабна війна в Україні суттєво змінила транспортні маршрути, структуру вантажопотоків, стан інфраструктури та логістичні витрати бізнесу. Водночас післявоєнне відновлення актуалізує потребу не лише у відбудові логістичної системи, а й у її модернізації відповідно до принципів сталого розвитку. Саме тому актуальним є прогнозування перспектив впровадження зеленої логістики в Україні як одного з напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Зелена логістика передбачає організацію логістичних процесів з мінімізацією негативного впливу на довкілля. Вона охоплює оптимізацію маршрутів, скорочення порожніх пробігів, розвиток мультимодальних перевезень, цифровізацію управління ланцюгами постачання, енергоефективне складування, раціональне пакування та зменшення обсягів відходів. Для бізнесу зелена логістика поступово перетворюється з додаткової переваги на необхідну умову співпраці з європейськими партнерами. Це пов’язано з тим, що транспортний сектор є одним із ключових напрямів декарбонізації в Європейському Союзі (ЄС), а до 2050 року передбачено скорочення транспортних викидів на 90% [1].

Для України впровадження зеленої логістики безпосередньо пов'язане з євроінтеграцією. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року передбачає розвиток сучасної та інтегрованої з ЄС транспортної системи [2]. Отже, майбутні вимоги до логістики оцінюватимуться не лише за швидкістю та вартістю доставки, а й за екологічними параметрами перевезень, прозорістю ланцюгів постачання та здатністю підприємств зменшувати вуглецевий слід.

Перспективи впровадження зеленої логістики в Україні доцільно розглядати через систему чинників, які визначатимуть можливості бізнесу адаптуватися до нових екологічних і логістичних вимог. До таких чинників належать стан транспортної інфраструктури, темпи післявоєнного відновлення, доступ підприємств до інвестицій, рівень цифровізації логістичних процесів, державна транспортна політика, а також екологічні стандарти ЄС.

Одним із ключових чинників впровадження зеленої логістики є стан транспортної інфраструктури. Значна частина транспортної інфраструктури України була пошкоджена внаслідок воєнних дій, тому її відновлення потребуватиме значних ресурсів. Однак саме на етапі відбудови можна закласти сучасні підходи до організації логістичних процесів: модернізацію залізничних перевезень, розвиток інтермодальних терміналів, оновлення складської інфраструктури та використання цифрових систем управління. Програма Ukraine Facility передбачає надання Україні 50 млрд євро у 2024–2027 роках, що формує фінансове підґрунтя для реформ, відновлення та модернізації економіки [3].

Важливим чинником також є екологічна трансформація промисловості та бізнесу. У програмі зеленого промислового відновлення України на 2024–2028 роки UNIDO *(від англ. United Nations Industrial Development Organization)* наголошує на необхідності декарбонізації промисловості, розвитку циркулярної економіки та підвищення енергоефективності [4]. Для логістики це має безпосереднє значення, оскільки транспорт, складування, пакування і розподіл товарів є частиною загального виробничо-логістичного ланцюга.

З позиції бізнес-прогнозування доцільно виокремити три сценарії впровадження зеленої логістики в Україні. Оптимістичний сценарій передбачає динамічне післявоєнне відновлення транспортної інфраструктури, зростання інвестицій, гармонізацію українського законодавства з вимогами ЄС та швидку цифровізацію логістичних процесів. За такого сценарію підприємства активніше переходитимуть до

мультимодальних перевезень, оптимізуватимуть маршрути, оновлюватимуть автопарк і впроваджуватимуть енергоефективні складські рішення.

Помірний сценарій є найбільш реалістичним у середньостроковій перспективі. Він передбачає поступове впровадження зелених логістичних рішень насамперед великими компаніями, експортерами та підприємствами, які працюють із міжнародними партнерами. Малий і середній бізнес може рухатися повільніше через нестачу фінансових ресурсів, високу вартість модернізації транспорту та обмежений доступ до кредитування.

Песимістичний сценарій передбачає затримку відновлення інфраструктури, нестачу інвестицій, збереження високих логістичних витрат і низьку готовність бізнесу до екологічної модернізації. За такого сценарію зелена логістика може залишатися переважно декларативним напрямом, а підприємства концентруватимуться насамперед на підтриманні поточної діяльності та вирішенні короткострокових операційних проблем.

Для України найбільш обґрунтованим є помірний сценарій з окремими ознаками оптимістичного. Великі компанії, експортери, логістичні оператори та підприємства, орієнтовані на ринки ЄС, швидше впроваджуватимуть зелені рішення. Натомість малий бізнес потребуватиме державної підтримки, доступних фінансових інструментів, грантових програм і практичних рекомендацій.

Отже, перспективи впровадження зеленої логістики в Україні залежать від здатності держави, бізнесу та міжнародних партнерів поєднати післявоєнне відновлення з принципами сталого розвитку. Для підприємств зелена логістика може стати не лише екологічним, а й економічним інструментом, що дає змогу зменшити витрати, підвищити ефективність перевезень і зміцнити позиції на європейському ринку.

Бізнес-прогнозування у цьому процесі відіграє важливу роль, оскільки дає змогу заздалегідь оцінювати можливі загрози та обмеження, планувати інвестиції та адаптувати логістичні процеси до майбутніх екологічних і регуляторних вимог.

Література:

1. Transport and the Green Deal. European Commission: website. URL: https://commission.europa.eu/topics/transport-and-tourism/transport-and-green-deal_en (дата звернення: 27.04.2026).

2. Government endorses National Transport Strategy by 2030. Cabinet of Ministers of Ukraine: website. 2018. URL: https://www.kmu.gov.ua/en/news/uryad-shvaliv-nacionalnu-transportnu-strategiy u-do-2030-roku?=print (дата звернення: 28.04.2026).

3. Ukraine Facility: Plan for the implementation 2024–2027. Ministry of Economy of Ukraine: website. URL: https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/home/ (дата звернення: 28.04.2026).
4. Green Industrial Recovery Programme for Ukraine 2024–2028. UNIDO: website. 2024. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-05/Green%20industrial%20recovery%20programme%20for%20Ukraine%202024-2028_external_online.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

Гейко Світлана Миколаївна, *кандидат філософських наук, доцент, Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна).*

РОЛЬ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Україна в умовах цифрової глобалізації та повномасштабної війни стала одним із ключових акторів глобального інформаційного простору. Російська агресія трансформувала не лише безпекову архітектуру Європи, а й структуру міжнародних інформаційних потоків, змінивши порядок денний світових медіа, формати міжнародної комунікації та механізми протидії дезінформації.

До 2014 року Україна переважно перебувала в периферійній позиції глобального медіаполя, з обмеженою суб'єктністю у формуванні міжнародного порядку денного. Після Революції Гідності та особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року Україна стала одним із центральних вузлів глобальних інформаційних потоків. Завдяки активній цифровій дипломатії, стратегічній комунікації державних інституцій і мобілізації громадянського суспільства Україна посилила власну присутність у глобальному медіасередовищі. Платформи X, Meta, YouTube та TikTok стали каналами прямої комунікації українських інституцій і лідерів громадської думки з міжнародною аудиторією. Таким чином, Україна перейшла від позиції об'єкта інтерпретації до позиції активного виробника глобального дискурсу.

Повномасштабна агресія росії проти України спричинила структурну перебудову міжнародних інформаційних потоків. По-перше, відбулося різке зростання інтенсивності новинного обміну, що стосується регіону Східної Європи. По-друге, війна стала каталізатором формування глобальної дискусії щодо міжнародного права, безпеки, енергетичної залежності, продовольчої кризи та гуманітарних питань.

Інформаційний вимір війни набув характеру паралельного фронту, де зіштовхнулися різні інтерпретаційні моделі: українська, що апелює до принципів суверенітету та міжнародного права, і російська, що використовує ревізіоністські наративи. Це призвело до поляризації міжнародного медіапростору та активізації державних і недержавних акторів у сфері стратегічних комунікацій.

Війна суттєво трансформувала міжнародний імідж України. Якщо раніше країна часто асоціювалася з пострадянською периферією, політичною нестабільністю та економічними труднощами, то після 2022 року в глобальних медіа утвердився образ держави, що чинить опір агресії, демонструє стійкість та прагнення до демократичних цінностей. Особливу роль у формуванні цього образу відіграла персоналізація комунікації, зокрема активна міжнародна діяльність Володимира Зеленського, яка здійснювалася як через традиційні дипломатичні канали, так і через цифрові платформи. Візуальні та наративні стратегії комунікації сприяли формуванню символічного образу України як форпосту європейської безпеки та демократії.

Інформаційна складова війни з боку росії передбачає системне використання пропаганди, маніпулятивних наративів і дезінформаційних кампаній, спрямованих як на внутрішню, так і на міжнародну аудиторію. У відповідь Україна вибудовує багаторівневу систему протидії. По-перше, здійснюється інституційна координація стратегічних комунікацій між державними органами, медіа та громадянським суспільством. По-друге, посилюється співпраця з міжнародними партнерами та цифровими платформами щодо виявлення та блокування дезінформаційних мереж. По-третє, значна увага приділяється розвитку медіаграмотності та підвищенню критичного мислення аудиторії. Боротьба з дезінформацією в українському контексті є не лише питанням інформаційної безпеки, а й складовою національної стійкості. Вона поєднує технологічні, правові, комунікативні та освітні механізми, формуючи комплексну модель захисту інформаційного простору.

Отже, український контекст демонструє, що глобальний комунікативний простір є водночас ареною солідарності та конфронтації. Російсько-українська війна стала чинником глибокої трансформації міжнародних інформаційних потоків, посиливши роль України як активного суб'єкта глобальної комунікації та актуалізувавши питання інформаційної безпеки, стратегічних наративів і цифрової стійкості.

Гусак Євген Сергійович
аспірант
Академія фінансового управління при Міністерстві фінансів України
(м.Київ, Україна)

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМУ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Забезпечення якості медичних послуг завжди знаходилась серед пріоритетів державного управління. Суспільство має бути впевненим у тому, що кошти, які виділяються з бюджету, витрачаються раціонально, і що це підтверджується надійною доказовою базою.

При цьому важко переоцінити роль впровадження в медичну практику сучасних цифрових технологій. Їх визначають як систематизовані бази даних пацієнтів чи населення країни в цифровому форматі, що зберігаються на електронних носіях і складаються з двох компонентів: електронної системи охорони здоров'я (ЕСОЗ) і медичної інформаційної системи (МІС).

ЕСОЗ - це загальнонаціональна інформаційна система, яка зберігає дані про здоров´я пацієнтів та іншу медичну інформацію в єдиному місці. Вона складається з центральної бази даних (ЦБД) та декількох МІС. Медичний персонал зв'язується з ЦБД виключно через МІС, що дозволяє закладу автоматизувати свою роботу та взаємодіяти з ЕСОЗ [1].

Мета даної роботи - охарактеризувати місце інформаційних технологій в системі контролю якості медичного обслуговування в Україні.

В Україні централізованою НСОЗ є "E-Health", яка була впроваджена в 2017 році. Медичні заклади можуть обирати будь-яку МІС з поміж тих, що пройшли перевірку і підключення до "E-Health", включаючи Health", "Helsi", "Доктор Елекс", "Медоблік SQL", "МедінфоСервіс" тощо [1, 2].

Станом на 2024 рік, в Україні функціонують понад 35 МІС, які поділяються на інформаційно-довідкові, включаючи системи

автоматизованого пошуку і вимірювальні системи; інформаційно-логічні, включаючи діагностичні системи, системи моніторингу і прогнозування, і керуючі, або автоматизовані системи управління [2].

Інформаційне забезпечення МІС в Україні охоплює історію хвороби, виписку з історії хвороби, епікриз, стандартизовану карту обстеження, діагностичної і інформативної оцінки показників, критеріїв ефективності обстеження і лікування.

Впровадження МІС було одним з найважливіших технологічних здобутків в системі охорони здоров´я України. Серед прикладів її впровадження в первинну медицину - це управління рухом пацієнтів (електронна черга), управління ресурсами медичного закладу та облік лікарських засобів [4, 5].

Електронна черга в закладі охорони первинної допомоги - це програмно-аналітичний комплекс, що дозволяє формалізувати та оптимізувати управління потоками відвідувачів і може забезпечити організацію черги в момент приходу пацієнта в заклад.

Електронна реєстратура - це функціональний блок, або модуль МІС, який дозволяє користувачу отримати доступ до ресурсів закладу та зробити запит щодо візиту до певного лікаря в певний час.

Електронна черга стала одним з компонентів *Електронного сервісу*, який можна реалізувати в реєстратурі через всі сайти запису пацієнтів (використовуються система зворотного зв'язку або пропозиція вільних слотів для запису до певного лікаря, інші сервіси для мобільних додатків або месенджерів в режимі запитання - відповідь або в режимі телекомунікацій).

Оптимізація та управління реєстрації і записів - це аналіз та моніторинг сукупних показників щодо ефективного використання загальних ресурсів з урахуванням їх вартості.

Облік наявних та використаних лікарських засобів проводиться відповідно до вимог Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" із застосуванням МІС, що дозволяє врахувати всі вимоги щодо точності і своєчасності інформації і запобігає використанню корупційних схем [5].

Застосування МІС є потужним засобом для поліпшення ефективності в системі охорони здоров'я. Щодо розвитку медичної науки, МІС відіграють важливу роль у проведенні епідеміологічних і клінічних досліджень, а також для екстреної медицини завдяки високому ступеню уніфікації даних, які містяться в їх базах [3]. Серед їх переваг можна зазначити перш за все покращення якості обслуговування пацієнтів завдяки поліпшенню

координації між персоналом медичного закладу, що призводить до зменшення кількості лікарських помилок і до прийняття більш оптимальних рішень згідно з теорією інформації. Лікарі можуть швидше отримати доступ до такої інформації про пацієнта, як історія хвороби, результати лабораторних досліджень, персональні дані та дані про попереднє лікування. Це зменшує ймовірність помилок щодо постановки діагнозу, призначення лікувальних препаратів і розрахунку вартості медичної допомоги.

Інша перевага застосування МІС - це зменшення адміністративних витрат. МІС допомагають вдосконалити процеси адміністрування шляхом зменшення обсягів паперової роботи, поліпшення точності розрахунків при виписуванні рахунків-фактур на придбання лікарських препаратів чи при заповненні анкет. До того ж, вони дозволяють покращити моніторинг руху грошових коштів [3-4].

Незважаючи на суттєві переваги, впровадження МІС в медичну практику пов´язано з чималими ризиками, серед яких висока вартість інсталяції, адаптації та технічного обслуговування, витрати на навчання персоналу, вирішення проблем безпеки функціонування і чутливої інформації, яка міститься у базах даних. Проте за умови створення розвинутої інфраструктури і технічної підтримки доведено, що МІС є спроможними забезпечити належну якість медичної допомоги і високий рівень задоволення пацієнтів [3-5].

Отже, можна зробити висновок, що широка адаптація і створення нових МІС є важливим кроком в системі контролю якості медичного обслуговування України.

Література:

1. Качмар, В. О., Авраменко, В. І. Електронна система охорони здоров'я e-Health як основа цифрової трансформації медичної галузі України. *Медична інформатика та інженерія*,. 2023. № 15(2). С 18-26. doi: 10.11603/mie.1996-1960.2023.2.147-152.
2. Медичні інформаційні системи - що це таке та які послуги вони надають. *Професійна освіта*. НСЗУ. 9 травня 2024 р.
3. Олійник Р.О. Цифрові інновації в управлінні медичними закладами: теорія і практика: Наук. видання. 2020. № 7. С.11-19.
4. Петров, П. М., Семенченко, А. І. Інформаційні технології підтримки прийняття рішень у медичній практиці: досвід впровадження в закладах охорони здоров'я України. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2023. № 91(1). С 52-59.

5. Фрідріхсон Н.В. ІТ технології в медицині. *Наукове мислення*. 2022. № 4. С. 27-34.

Зілько Руслан Вікторович,
магістр, спеціальність СЗ «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м.Київ, Україна)
Науковий керівник: *Грушецький Богдан Павлович,*
кандидат політичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС: ВИКЛИКИ ДЛЯ КРАЇН-КАНДИДАТІВ НА ВСТУП ДО ЄС

Європейський зелений курс – це програма дій Європейської Комісії, в центрі якої – амбіційний план переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 року. Політично – це відповідь на виклик глобальних проблем зміни клімату, забруднення, втрати біологічного різноманіття і, відповідно, позиціонування ЄС як глобального лідера.

Європейська Комісія запропонувала чітку вимірювану ціль довгострокової інтегрованої кліматичної політики ЄС у своїй візії ще до презентації ЄЗК. Візія визначила не лише ціль, – досягнення кліматично нейтральної економіки ЄС до 2050 року, а й основні напрямки її досягнення. Цілі візії базуються на меті Паризької угоди і відповідають Цілям сталого розвитку [1].

Одним із ключових етапів досягнення окресленої цілі став пакет законодавчих ініціатив під назвою «Fit for 55», що був опублікований Комісією 14 липня 2021 року. Цим пакетним актом внесено суттєві зміни до чинних нормативно-правових актів регулювання з питань охорони довкілля та захисту клімату. У ньому вміщено 5 абсолютно нових пропозицій, що спрямовані на подолання кожної окремої проблеми пов’язаної з глобальними кліматичними змінами. Зокрема, це такі ініціативи:

1) FuelEU Maritime – спрямована на стимулювання використання відновлюваного та низьковуглецевого палива у морському транспорті;
2) CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism; укр. – механізм коригування викидів вуглецю на кордоні) – спрямована на запобігання переміщення виробництва до інших держав за межі Союзу з метою компенсування скорочення викидів вуглецю у самому ЄС;
3) ReFuelEU Aviation – має на меті досягти збільшення частки екологічного чистого авіаційного палива (передусім синтетичного) шляхом підвищення як попиту, так і пропозиції, задля зменшення шкідливих авіаційних викидів; 4) Кліматичний соціальний фонд – спрямований на забезпечення підтримки вразливих суб'єктів від цінового впливу системи торгівлі викидами; планується створення фонду протягом 2026-2032 року, з можливостю запровадження витрат з початку 2026 року відповідно; виступатиме частиною бюджету ЄС;
5) Лісова стратегія ЄС – спрямована на забезпечення захисту та відновлення лісів ЄС шляхом висадки нових дерев, захист біорізноманіття у лісах, раціонального використання лісових ресурсів, захисту незайманих лісів, що складають близько трьох відсотків території Союзу [4].

Впровадження ЄЗК стало новим фактором у міжнародних відносинах та торгівлі. ЄС потребує ефективних дипломатичних зусиль для забезпечення підтримки цілей зеленої трансформації (для доступу до необхідних ресурсів, захисту внутрішнього виробництва тощо). Інші країни – особливо ті, для яких важливий ринок ЄС, – були часто стурбовані потенційним негативним впливом політик ЄЗК, у першу чергу з точки зору доступу їх товарів до ринку ЄС.

Особливістю «дипломатії Зеленого курсу» є включення низки питань, що традиційно не входять до «екологічної» дипломатії, проте, з огляду на системний характер ЄЗК, стали її важливими пріоритетами після 2019 року. До таких питань можна віднести сталу енергетику, фінанси та інвестиції, доступ до критичної сировини, зелені альянси та партнерства, низьковуглецевий розвиток, міжнародну технічну допомогу ЄС тощо. Енергетична та кліматична дипломатія все частіше розглядаються у поєднанні та, вочевидь, є центральними елементами «дипломатії Зеленого курсу».

Зовнішньоекономічний та зовнішньополітичний виміри є невід'ємними складовими ЄЗК, а наслідки реалізації – геополітичними за своєю природою (енергетичні ринки та баланс в ЄС та світі, країни-виробники викопного палива, енергетична безпека ЄС, глобальна торгівля тощо). Відповідні

пріоритети нової дипломатії ЄС включали: посилення зобов'язань у сфері сталого розвитку у торговельних угодах ЄС; стимулювання торгівлі «зеленими» товарами і послугами та інвестицій; підтримка кліматично-дружніх публічних закупівель; забезпечення доброчесної міжнародної торгівлі сировиною, необхідною для «зеленого» переходу, та інвестицій у виробництво такої сировини; зниження нетарифних бар'єрів у торгівлі ВДЕ; використання технічного регулювання як інструменту просування екологічних вимог; запровадження механізму вуглецевого коригування імпорту (CBAM) [3].

ЄЗК ставить перед Україною принаймні дві глобальні цілі:

1. Забезпечити координацію зусиль з ЄС і сусідніми країнами у процесі вітчизняного «зеленого» переходу задля мінімізації економічних і фінансових втрат.
2. Трансформувати безпекову політику, виходячи із переоцінки можливих ризиків і загроз, в першу чергу від росії, яка вже сьогодні активно взаємодіє з ЄС у контексті кліматичної політики, намагаючись обійти і нівелювати існуючі санкції [5].

Однією з ключових ініціатив, необхідних для досягнення цілей ЄЗК, є запровадження механізму коригування вуглецю на кордоні. Уведення цього механізму з метою зменшення витоків вуглецю сприятиме задекларованим зусиллям ЄС стати кліматично нейтральним континентом до 2050 р., а також певним чином зменшить переміщення викидів з третіх країн. Поки ЄС розробляє особливості запровадження заходів МКВК стосовно інших країн, включно з Україною, вже нині доцільно оцінити потенційний вплив МКВК на українську економіку та використати можливості для зниження їх негативного впливу [2].

Література:

1. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України: аналітичний документ (квітень 2020). 74 с. URL: https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf
2. Європейський зелений курс і кліматична політика України: аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2022. 95 с. URL: https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12
3. Європейський зелений курс: вплив на політику та законодавство України у сферах енергетики, клімату та довкілля: аналітична записка, вересень 2024 – 30 с. URL:

https://rac.org.ua/vstup-do-yes-uk/yevropejskyj-zelenyj-kurs/yevropejskyj-zeleny j-kurs-vplyv-na-polityku-ta-zakonodavstvo-ukrayiny-u-sferah-energetyky-klimat u-ta-dovkillya/
4. Шерстюк С. В., Шерстюк К. Д. Європейський зелений курс: можливості та виклики для України в реалізації кліматичної політики ЄС. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 9. С. 186-188. URL: https://lsej.org.ua/9_2024/43.pdf
5. Чубик А., Ярошевич М. Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України. URL: https://prismua.org/green_deal_1/

Заболотна Дарія Русланівна,
студентка,
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" (м. Київ, Україна)
Байло Олександр Олександрович,
аспірант,
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"(м. Київ, Україна)

ПЕРЕВАГИ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ НАД ТРАДИЦІЙНИМИ МЕТОДАМИ ПРОГНОЗУВАННЯ В УМОВАХ ВИСОКОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ

Сучасне економічне середовище, особливо в контексті експортної діяльності України та її інтеграції до ринку Європейського Союзу (ЄС), функціонує як складна динамічна система. В умовах війни, розриву логістичних ланцюжків та регуляторних трансформацій у рамках Спільної аграрної політики (САП) ЄС традиційні інструменти прогнозування мають обмежену здатність до відображення нелінійної ринкової динаміки [1].
Водночас цифрова трансформація агропромислового комплексу відкриває нові можливості для підвищення точності аналітики і конкурентоспроможності вітчизняного агроекспорту [2].

Класичні статистичні моделі (авторегресійні моделі інтегрованого ковзного середнього, метод експоненційного згладжування) ефективно

описують стаціонарні часові ряди, проте не здатні моделювати нелінійні та структурні розриви [3]. Для українських експортерів агропродукції ключовими дестабілізуючими чинниками є: висока волатильність споживчого попиту в країнах ЄС; глобальні збої в логістичних ланцюжках; паралельна дія валютних коливань та змін митного регулювання ЄС. Дослідження наслідків порушення українського агроекспорту підтверджують критичну чутливість міжнародних продовольчих ринків до структурних збурень.

На відміну від класичних моделей, нейронні мережі здатні одночасно обробляти тисячі взаємопов'язаних змінних і самостійно виявляти приховані закономірності без попередньо заданої структури залежностей. Особливо перспективними для прогнозування в аграрно-експортному секторі є рекурентні нейронні мережі архітектури LSTM *(від англ. Long Short-Term Memory)*, що враховують довгострокові залежності у часових рядах [4]. Українські дослідники успішно застосовують такі методи для прогнозування врожайності сільськогосподарських культур, інтегруючи супутникові дані, кліматичні показники та вегетаційні індекси [5].

При прогнозуванні експорту агропродукції до ЄС нейромережеві моделі дозволяють інтегрувати: макроекономічні індикатори – курси валют, індекси купівельної спроможності, рівень інфляції в країнах-партнерах; операційні дані – поточний стан логістичних маршрутів, пропускна здатність кордонів, складські запаси; зовнішні сигнали – новини ринку, прогнози врожайності, зміни в екологічному законодавстві ЄС.

Імплементація реформованої Спільної аграрної політики ЄС на 2023-2027 роки та вимог Зеленого курсу *(від англ. European Green Deal)* суттєво ускладнює прогнозне середовище: нові екологічні вимоги, критерії сталого виробництва та стандарти маркування утворюють додаткові регуляторні змінні [1]. Нейронні мережі демонструють кращу адаптивність до таких змін завдяки можливості оновлення моделі без повного перенавчання. Цифрова трансформація підприємств є передумовою ефективного застосування нейромережевих технологій, оскільки якість прогнозу безпосередньо залежить від достовірності вхідних даних.

Отже, нейронні мережі є потужним математичним інструментом, що дозволяє українському бізнесу перейти від пасивного спостереження за ринком до активного управління на основі прогнозних даних. Здатність одночасно враховувати сотні взаємопов'язаних чинників – від регуляторних змін САП ЄС до коливань споживчого попиту – стає вирішальною конкурентною перевагою в умовах турбулентності. Розвиток цифрової

інфраструктури даних та відповідних компетенцій агропідприємств є стратегічним пріоритетом для реалізації експортного потенціалу України в умовах євроінтеграції.

Література:

1. Glauber J., Laborde D., Martin W., Vos R. Global economic effects of war-induced agricultural export declines from Ukraine. *Applied Economic Perspectives and Policy*. 2024. Vol. 46, Issue 4. P. 1441–1461. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/journal/15410072 (дата звернення: 28.04.2026).
2. Андрощук І. І., Гончар О. В. Цифрова трансформація як чинник підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Вип. 10. С. 226–239. DOI: https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-10-226-239 (дата звернення: 28.04.2026).
3. Kontopoulou V. I., Panagopoulos A. D., Kakkos I., Matsopoulos G. K. A Review of ARIMA vs. Machine Learning Approaches for Time Series Forecasting in Data Driven Networks. *Future Internet*. 2023. Vol. 15, No. 8. Art. 255. DOI: https://doi.org/10.3390/fi15080255 (дата звернення: 28.04.2026).
4. Hochreiter S., Schmidhuber J. Long Short-Term Memory. *Neural Computation*. 1997. Vol. 9, No. 8. P. 1735–1780. URL: https://direct.mit.edu/neco/article/9/8/1735/6109/Long-Short-Term-Memor y (дата звернення: 28.04.2026).
5. Гнатієнко В. Г., Гнатієнко Г. М., Зозуля О. Л., Снитюк В. Є. Метод прогнозування врожайності сільськогосподарських культур з використанням мультифакторного аналізу та нейронних мереж. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Математика і інформатика*. 2024. Т. 44, № 1. С. 93–105. DOI: https://doi.org/10.24144/2616-7700.2024.44(1).93-105 (дата звернення: 28.04.2026).

***Івченко Юлія Володимирівна*,**
кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
***Личманюк Владислав Іванович*,** *магістр, спеціальність С3«Міжнародні відносини»,*

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Європейський зелений курс (European Green Deal) є однією з ключових стратегій Європейського Союзу, спрямованою на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, скорочення викидів парникових газів, розвиток екологічно безпечного виробництва та забезпечення сталого економічного розвитку. Запровадження цієї політики суттєво впливає на аграрний сектор країн ЄС, а також держав, які інтегруються до європейського економічного простору. Для України, яка активно реалізує євроінтеграційний курс та залишається одним із найбільших експортерів аграрної продукції до Європейського Союзу, адаптація до вимог Європейського зеленого курсу набуває особливого значення.

Аграрний сектор займає важливе місце в економіці України, забезпечуючи значну частину валютних надходжень від експорту та відіграючи ключову роль у гарантуванні глобальної продовольчої безпеки. Водночас сучасні екологічні виклики, зміни клімату, деградація ґрунтів та необхідність гармонізації українського законодавства із нормами ЄС зумовлюють потребу модернізації агропромислового комплексу відповідно до нових європейських стандартів.

Одним із головних напрямів Європейського зеленого курсу є стратегія «Від ферми до столу» (Farm to Fork), яка передбачає скорочення використання хімічних засобів захисту рослин, зменшення застосування мінеральних добрив, розвиток органічного виробництва та впровадження більш екологічних методів ведення сільського господарства. Для України це означає необхідність поступового переходу до принципів сталого землеробства, впровадження сучасних технологій моніторингу стану ґрунтів та підвищення екологічної відповідальності аграрного бізнесу.

Важливим аспектом впливу Зеленого курсу є гармонізація українського аграрного законодавства із законодавством Європейського Союзу. У процесі підготовки до вступу в ЄС Україна змушена адаптувати нормативно-правову базу до вимог європейської екологічної політики, стандартів безпечності харчових продуктів, систем контролю якості та принципів сталого використання природних ресурсів. Це створює додаткові

виклики для виробників, проте водночас відкриває нові можливості для виходу української продукції на європейський ринок та підвищення її конкурентоспроможності.

Суттєвий вплив на розвиток аграрного сектору України має також Спільна аграрна політика Європейського Союзу (Common Agricultural Policy — CAP), яка поступово інтегрує екологічні та кліматичні вимоги у механізми державної підтримки сільського господарства. Українські виробники дедалі частіше стикаються з необхідністю дотримання нових екологічних стандартів для збереження доступу до європейського ринку. Особливо це стосується вимог щодо скорочення викидів, захисту біорізноманіття, раціонального використання земельних ресурсів та впровадження принципів циркулярної економіки.

Разом із викликами Європейський зелений курс створює для України значні перспективи розвитку. Одним із головних напрямів є залучення інвестицій у модернізацію аграрного виробництва, розвиток енергоефективних технологій та впровадження цифрових інновацій. Сучасні технології точного землеробства, автоматизація виробничих процесів, використання супутникового моніторингу та цифрових платформ дозволяють підвищити ефективність використання ресурсів і зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. У довгостроковій перспективі це сприятиме формуванню більш конкурентоспроможного та стійкого аграрного сектору.

Особливого значення набуває питання адаптації українського сільського господарства до змін клімату. Підвищення середньорічних температур, збільшення кількості посух, зміна режиму опадів та інші кліматичні фактори вже сьогодні впливають на продуктивність аграрного виробництва. У зв’язку з цим українська держава розробляє програми адаптації аграрного сектору до кліматичних змін відповідно до підходів Європейського зеленого курсу. Серед пріоритетів визначаються розвиток систем зрошення, впровадження кліматично стійких технологій вирощування культур та підтримка екологічно безпечних методів господарювання.

Водночас реалізація положень Зеленого курсу супроводжується низкою дискусій як у країнах ЄС, так і в Україні. Частина фермерів висловлює занепокоєння щодо зростання витрат на виробництво та необхідності виконання нових регуляторних вимог. Останніми роками в багатьох країнах Європейського Союзу відбувалися протести аграріїв, які вимагали перегляду окремих екологічних обмежень та спрощення

бюрократичних процедур. Це свідчить про складність пошуку балансу між екологічними цілями та економічними інтересами аграрного сектору.

Для України додатковим викликом залишається російсько-українська війна, яка негативно вплинула на виробничий потенціал аграрного сектору, логістичну інфраструктуру та експортні можливості. У таких умовах впровадження екологічних стандартів вимагає значних фінансових ресурсів та міжнародної підтримки. Водночас післявоєнне відновлення аграрної галузі може стати можливістю для її модернізації відповідно до принципів сталого розвитку та європейських екологічних вимог.

Література:

1. Європейський зелений курс та сільськогосподарський сектор України. Виклики і можливості (Український центр європейської політики). ULR: https://www.kas.de/uk/web/ukraine/einzeltitel/-/content/evropejs-kij-zelenij-kurs-ta-sil-s-kogospodars-kij-sektor-ukraini-vikliki-i-mozlivosti
2. Стратегічні пріоритети розвитку «зеленої економіки» в аграрному секторі в умовах євроінтеграції. ULR: https://journalagroeco.org.ua/article/view/276721
3. Європейський зелений курс: можливості та наслідки для українського бізнесу.ULR: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3048

Кліндух Віталій Михайлович, *студент,*
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" (м. Київ, Україна)
Байло Олександр Олександрович,
аспірант,
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" (м. Київ, Україна)

РОЛЬ БІЗНЕС-ПРОГНОЗУВАННЯ У ПІДВИЩЕННІ СТІЙКОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасний аграрний сектор України функціонує в умовах високої невизначеності, зумовленої воєнними ризиками, нестабільністю логістичних ланцюгів, коливаннями світових цін, кліматичними загрозами та поступовою

адаптацією до вимог Європейського Союзу (ЄС). За таких умов традиційні підходи до планування не забезпечують достатньої гнучкості управлінських рішень. Натомість бізнес-прогнозування набуває значення інструменту, який дає змогу аграрним підприємствам не лише реагувати на зміни зовнішнього середовища, а й завчасно формувати обґрунтовані управлінські рішення.

Вагома роль аграрного сектору в економіці України посилює актуальність використання такого інструменту. У 2024 році аграрна продукція становила 59% загального експорту України, вартість аграрного експорту досягла 24,5 млрд дол. США, а фізичний обсяг - 78,3 млн тонн. Найбільшу частку в структурі аграрного експорту займала соняшникова олія - 21%; її було експортовано майже 6 млн тонн на суму 5,1 млрд дол. США [1]. Це свідчить про те, що стійкість аграрного сектору має значення не лише для окремих підприємств, а й для макроекономічної стабільності держави.

З урахуванням багатофакторного характеру розвитку аграрного сектору бізнес-прогнозування доцільно розглядати як комплексний інструмент, що охоплює не лише фінансові розрахунки, а й передбачення ринкових, виробничих, логістичних, інвестиційних і регуляторних змін.
Основні напрями використання бізнес-прогнозування в аграрному секторі України наведено в табл. 1.

Табл. 1.1 - Напрями бізнес-прогнозування в аграрному секторі України

Напрям прогнозування	**Практичне значення для аграрного бізнесу**
Попит і ціни на аграрну продукцію	Вибір культур, планування продажів, укладання контрактів
Врожайність і виробничі ресурси	Оцінка потреб у насінні, добривах, пальному, техніці
Логістика та експортні маршрути	Розрахунок транспортних витрат і вибір каналів збуту
Регуляторні зміни ЄС	Підготовка до стандартів якості, сертифікації та простежуваності
Інвестиції в переробку й цифровізацію	Перехід від сировинної моделі до продукції з доданою вартістю

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Наведені напрями свідчать, що бізнес-прогнозування в аграрному секторі має міжфункціональний характер і може використовуватися для обґрунтування як поточних, так і довгострокових управлінських рішень.

Його застосування сприяє підвищенню адаптивності аграрних підприємств, посиленню їхньої конкурентоспроможності та формуванню готовності до роботи відповідно до вимог європейського ринку.

Важливим напрямом розвитку прогнозування в аграрному секторі є його поєднання з цифровими інструментами. Використання великих даних, супутникового моніторингу, систем точного землеробства, ERP-рішень, погодної аналітики та сценарного моделювання дає змогу підвищити обґрунтованість управлінських рішень. Для українських аграрних підприємств це особливо важливо, оскільки вони функціонують під впливом ринкових, безпекових, логістичних і регуляторних ризиків.

Практична цінність бізнес-прогнозування полягає в можливості попереднього оцінювання кількох сценаріїв розвитку подій. Зокрема, за умов зростання логістичних витрат підприємство може переглянути структуру контрактів або визначити альтернативні маршрути постачання. У разі посилення вимог ЄС до якості продукції доцільним є впровадження цифрового обліку, сертифікації та систем контролю. Якщо прогнозується зниження світових цін на сировинну продукцію, підприємство може оцінити доцільність інвестування у переробку та виробництво продукції з вищою доданою вартістю.

Особливого значення бізнес-прогнозування набуває в умовах євроінтеграції. Український аграрний бізнес має враховувати економічну ефективність, положення Європейського зеленого курсу, Спільної аграрної політики ЄС, а також стандарти якості та екологічності. Європейська Комісія у звіті щодо України за 2025 рік зазначає, що у 2024 році було ухвалено Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні до 2030 року, а у 2025 році оновлено її операційний план [2]. Це підтверджує перехід до більш системного управління аграрною політикою.

Світові тенденції також засвідчують потребу в довгостроковому аграрному прогнозуванні. У міжнародному прогнозі розвитку аграрних ринків на 2025–2034 роки наголошено на необхідності аналізу виробництва, споживання, торгівлі, цін та екологічної сталості агропродовольчих систем [3]. Тому якісне прогнозування є передумовою зміцнення конкурентних позицій аграрних підприємств і держави загалом..

Отже, бізнес-прогнозування в аграрному секторі України доцільно розглядати не як допоміжний, а як стратегічний інструмент управління. Його використання дає змогу зменшувати рівень невизначеності, підвищувати адаптивність підприємств, підтримувати перехід до продукції з вищою

доданою вартістю та формувати готовність аграрного бізнесу до вимог європейського ринку.

Література:

1. Експорт аграрної продукції України у 2024 році: структура, обсяги та економічне значення. Урядовий портал: офіційний вебсайт. 03.01.2025. URL: https://www.kmu.gov.ua/en/news/u-2024-rotsi-ahrarna-produktsiia-sklala59-v-zahal nomu-eksportiUkraine Report 2025.
2. European Commission. Directorate-General for Enlargement and Eastern Neighbourhood. Brussels, 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en
3. OECD-FAO Agricultural Outlook 2025–2034. OECD Publishing, Paris; FAO, Rome, 2025. DOI: 10.1787/601276cd-en. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-fao-agricultural-outlook-2025-2034_6012 76cd-en.html

Кривенко Надія Василівна

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"
(м. Київ, Україна)

ПРО ЗЕЛЕНУ ЕКОНОМІКУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ДО ЄС

Переваги міжнародної економічної інтеграції в ЄС зумовили розширення угрупування та прагнення багатьох країн приєднатись до нього. Україною укладено низку регіональних торговельних угод, проте особлива увага надається саме європейському вектору.

Важливість аграрного сектору зростає, що зумовлено не лише загостренням проблеми світової продовольчої безпеки. В ЄС це підтверджується реалізацією САП ще на початку функціонування угрупування, трансформацією її цілей, змістом регіональних торговельних угод та ін. Україна залишається одним з основних виробників окремих видів агропродовольчої продукції у світі, її частка у експорті є вагомою, причому помітно зростає. Особливе значення для розвитку співробітництва у цьому напрямі має Угода про асоціацію між Україною та ЄС [1].

Досліджуючи міжнародну економічну інтеграцію, передусім вагому увагу звертають на розвиток торгівлі між країнами-партнерами, зокрема її лібералізацію. Для України ЄС залишається одним з найбільших торговельних партнерів, це стосується і агропродовольчої продукції. Так, відповідно до розрахунків за даними ITC [2], з 2006 по 2024 р. експорт до угрупування зріс у 2,0 рази, причому більше ніж загальний, аналогічна тенденція характерна і для агропродовольчої продукції, частка якої у 2024 р. становила відповідно 54,4 та 61,0 % [2].

Для інтеграції з ЄС критично важливим є питанням гармонізації стандартів якості продукції. Доцільно зазначити і про проект Закону України "Про імплементацію законодавства Європейського Союзу стосовно вдосконалення регулювання сфер санітарних та фітосанітарних заходів" (номер і дата реєстрації - 15058 від 09.03.2026). Також І. Томашук зазначає: "Україна обрала європейський курс розвитку, орієнтуючись на інтеграцію до ЄС, впровадження європейських стандартів …" [3, с.218]. Серед головних аспектів впливу євроінтеграційних процесів на аграрну політику України виокремлюють гармонізацію нормативно-правової бази із законодавством ЄС, розвиток системи контролю якості та безпеки продукції, впровадження екологічних стандартів виробництва, розширення доступу до фінансових і технічних інструментів підтримки від європейських інституцій. Вони активізують впровадження сталих практик, поглиблюють інтеграцію до європейського ринку та сприяють підвищенню конкурентоспроможності аграрного експорту [3, с.218]. Це є однією з основних передумов збільшення експорту до Європейського Союзу, а також може сприяти його географічній диверсифікації.

Досить актуальним в сучасних умовах є перехід до "зеленої економіки". А.М. Глущенко підкреслюючи, що в умовах євроінтеграційних прагнень та кліматичних викликів екологічна трансформація економіки України є надзвичайно вагомим напрямом розвитку держави, стверджує: "Перехід до "зеленої" економіки передбачає комплексну перебудову виробничих процесів та впровадження енергоефективних технологій у всіх секторах" [4, с. 168]. Звичайно це стосується і аграрного сектора економіки, зокрема враховуючи його значення та чутливість до кліматичних змін. Виділяють основні вимоги ЄС щодо трансформації агросфери, які націлені на створення сталого агровиробництва, що відповідає принципам Європейського зеленого курсу, забезпечує довготривалу екологічну та економічну ефективність аграрного виробництва, а саме: зменшення використання хімікатів, захист біорізноманіття, впровадження органічного землеробства, підтримка

циркулярної економіки (використання як ресурсів відходів та побічних продуктів агровиробництва), раціональне використання водних ресурсів, підвищення енергоефективності [3, с. 218]. О.В. Пищенко зазначає, що за концепцією "зеленої економіки" аграрний сектор отримує нові можливості, які пов'язані з такими ефектами: інновації та економічне зростання; впровадження ресурсно-ефективних технологій виробництва та переробки аграрної продукції; розвиток виробництва та інфраструктури використання відновлюваних джерел енергії; покращання екологічної складової та ін. [5, с.288]. А.М. Глущенко досліджуючи інституційне забезпечення "зеленої економіки" та аналізуючи приклад країн ЄС, зокрема Польщі, Італії, Португалії, виділяє проблеми щодо використання досвіду цих країн в Україні [4, с.169-170], хоча він зазначає: "Орієнтація на досвід Європейського Союзу у сфері інституційного забезпечення розвитку "зеленої" економіки України є важливою для досягнення сталого економічного зростання та покращення екологічної ситуації в країні" [4, с.
169].

Таким чином, враховуючи переваги "зеленої економіки", досвід країн ЄС і євроінтеграційні прагнення України, цьому питанню має надаватись одне з основних значень на різних рівнях, зважаючи на практику ЄС та можливості України.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06. 2014 р. Сайт ВР України. Законодавство України. ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page#Text.
2. Trade map – international trade statistics. Retrieved from Country_SelProductCountry_TS. ULR: https://www.trademap.org/tradestat/ aspx?nvpm=1%7c804%7c%7c%7c14719%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1% 7 c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c
3. Томашук І. Механізми державної підтримки сталих аграрних практик в умовах євроінтеграції та глобальних екологічних викликів. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2025. № 4. С. 216-225.
4. Глущенко А.М. Інституційне забезпечення розвитку «зеленої» економіки: досвід країн ЄС. Сталий розвиток економіки. 2025. № 1 (52). С. 167-172.

5. Пищенко О.В. Імперативи розвитку «зеленої економіки» в аграрному секторі. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2020, № 2. С. 286-290.

Кропивко Олена Михайлівна, *кандидат історичних наук, доцент,*
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У XXI столітті зміна клімату є глобальною проблемою, яку намагаються вирішити на міжнародному, наднаціональному та національному рівнях, залучаючи до цього міжнародні інституції, уряди, наукові установи і громадянське суспільство.

У результаті такої взаємодії формуються правила, механізми моніторингу виконання кліматичних зобов'язань, які беруть на себе країни, що приєдналися до Паризької угоди.

Європейський Союз є активним учасником і підписантом міжнародних угод, направлених на скорочення викидів парникових газів в атмосферу: Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC) (1992), Кіотського протоколу (1997), Паризької угоди (2015). Європейський Зелений курс (2020) та Закон про клімат (2021) [1] закріпив ключову роль ЄС у міжнародній кліматичній політиці.

З отриманням статусу кандидата, Україна синхронізує своє законодавство з екологічними та кліматичними стандартами Євросоюзу. У 2016 році Україна приєдналася до Паризької угоди. За оновленим Національно визначеним внеском (2021) вона зобов'язалася скоротити викиди парникових газів на 65 % до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року.

Це досить амбітна ціль, враховуючи геополітичні та безпекові виклики, з якими вона зіштовхнулася з 2022 року. До повномасштабного вторгнення з 327,3 млн. тонн CO_2 74% викидів припадало на енергетичний, траспортний, промисловий аграрний сектори у 2021 році. Це втричі менше, ніж у 1990 році, коли викиди парникових газів становили 942,8 млн. тонн CO_2 [2].

Виконуючи свої міжнародні зобов'язання і синхронізуючи законодавство з європейським, було ухвалено Закон «Про основні засади державної кліматичної політики» (2024), в якому закріплено курс на кліматичну нейтральність до 2050 року. Ключовими цілями кліматичної політики України визначено досягнення значного скорочення викидів вуглецю до 2035 року**, з**більшення частки відновлюваної енергії в національному енергетичному баланс, **с**корочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності в різних секторах, впровадження заходів для адаптації до наслідків зміни клімату, відновлення природних екосистем та покращення можливостей зберігання вуглецю.

Пакет «Fit for 55» (2021) на практиці закріпив за ЄС статус лідера у глобальній боротьбі зі зміною клімату. Для України це зумовило необхідність врахування оновлених проміжних цілей ЄС щодо скорочення викидів і одним із найбільших викликів є механізм коригування на кордоні викидів вуглецю (CBAM). Впровадження цього механізму призведе до додаткового оподаткування товарів, що ввозяться в країну від іноземних виробників з менш жорсткими правилами щодо вуглецевих викидів. Серед головних наслідків запровадження - створення нової форми торговельних обмежень для експорту товарів з України до ЄС, що передбачає імовірне зростання ціни для кінцевого споживача-імпортера, потенційне зменшення конкурентоздатності українських виробників на ринку ЄС, гальмування інвестицій та погіршення економічної інтеграції до ЄС.

В умовах повномасштабної війни, збитки, завдані навколишньому середовищу, колосальні. За приблизними підрахунками, кліматична шкода оцінюється у 57 млрд. дол. США. Обсяг викидів становить 311 млн тонн вуглецю, з яких 37% - це наслідки бойових дій, ще 23% - ландшафтні пожежі [3]. У Полтавській області найбільше викидів сталося через атаки на нафто і газосховища - 94 127 тонн, а загальна сума збитків, завданих атмосферному повітрю, становить 145 млн.дол. США [4],

Ключовим фінансовим інструментом допомоги є програма Ukraine Facility від ЄС, за якою на 2024-27 рр. виділено 50 мільярдів євро на підтримку реформ та інвестицій, пов'язаних зі зміною клімату, забезпечення дотримання стандартів ЄС та сприяння інтеграції.

Отже, кліматична політика України відповідає вимогам вступу до ЄС, дотримуючись acquis Communautaire . Україна демонструє високий темп ухвалення євроінтеграційних законів, проте головним викликом залишається їх практична імплементація в умовах війни.

Література:

1.EU climate law: a 2040 emissions reduction target of 90% for the EU https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20260205IPR33620/eu-climate-law-a-2040-emissions-reduction-target-of-90-for-the-eu
2.Кліматична політика в Україні https://ukrainian-climate-office.org/en/climate-policy-in-ukraine#infographics
3.Україна рахує кліматичні збитки від війни для майбутніх репарацій: скільки має заплатити росія https://rubryka.com/2026/02/24/ukrayina-rahuye-klimatychni-zbytky-vid-vijny-dlya-majbutnih-reparatsij-skilky-maye-zaplatyty-rosiya/
4.Як війна вплинула на екологію Полтавської області https://dumka.poltava.ua/iak-vijna-vplynula-na-ekolohiiu-poltavskoi-oblasti/

Лановюк Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук,
доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВА ЗАЙНЯТІСТЬ ЯК ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД

Smart-спеціалізація – це підхід, який передбачає пошук унікальних переваг конкретного регіону, а не копіювання загальних стратегій. В українському контексті це означає відхід від сприйняття села виключно як джерела зерна. Замість вирощування пшениці громада може спеціалізуватися на органічному ягідництві, крафтовому сироварінні або агротуризмі з використанням цифрових платформ. Також створення локальних ланцюгів доданої вартості, де ІТ-рішення (датчики вологості, дрони, системи управління фермою) інтегруються в традиційне господарство.

Цифровізація розмиває межі між містом і селом, дозволяючи мешканцям громад працювати на глобальному ринку, не змінюючи місця проживання. Тут ідеальним прикладом є віддалена робота та фріланс: створення сільських коворкінгів або хабів на базі відремонтованих бібліотек чи клубів. Також використання маркетплейсів для прямого продажу

фермерської продукції (модель «від ферми до столу»), що прибирає посередників і збільшує прибуток громад. Поява нових професій у селі – операторів БПЛА, аналітиків даних точного землеробства, спеціалістів із обслуговування «розумних» систем поливу.

Щодо соціально-економічного ефекту для розвитку громад: зупинка депопуляції, збільшення податкових надходжень, інфраструктурний поштовх. Якщо молодь бачить можливість отримувати «міську» зарплату, проживаючи в екологічно чистому середовищі, мотивація до міграції знижується. Реєстрація цифрових працівників як ФОП за місцем проживання наповнює місцеві бюджети. Потреба у швидкісному інтернеті для бізнесу автоматично покращує якість життя всіх мешканців громади

У зазначеному контексті варто звернутися до концепції «Smart Villages», що є одним із ключових інструментів сучасної політики сільського розвитку ЄС, спрямованим на подолання цифрового та економічного розриву між містом і селом. Smart Villages – це громади в сільській місцевості, які використовують інноваційні рішення для покращення своєї стійкості, спираючись на місцеві сильні сторони та можливості. На відміну від традиційного управління, ініціатива йде від самої громади. Мешканці самі визначають, які технології їм потрібні. Технології (IoT, блокчейн, ШІ) слугують інструментом для покращення якості життя, а не просто для звітності. Варто згадати, що концепція є частиною Спільної аграрної політики (CAP) та ініціативи Long-term Vision for EU's Rural Areas. Вона тісно пов’язана зі стратегією LEADER/CLLD, де місцеві ініціативні групи отримують ресурси на реалізацію «розумних» проєктів.

Smart Villages – це не лише про технології, це про спроможність громади використовувати інновації для перетворення локальних викликів на нові економічні можливості. В Україні елементи цієї концепції вже реалізуються через програму «Дія. Громада» та цифровізацію послуг у територіальних громадах, що є гарним стартом для повноцінного впровадження моделі Smart Villages. Програма Дія. Цифрова громада – це національна платформа, створена для підтримки та координації цифрової трансформації на місцевому рівні. Вона слугує «базою знань» та інструментарієм для цифрових лідерів і громад, що прагнуть впроваджувати інновації та автоматизувати адміністративні процеси. Платформа надає органам місцевого самоврядування покрокові інструкції, шаблони документів та законодавчу базу, необхідну для впровадження цифрових проєктів. Ресурс пропонує готові технологічні продукти та моделі цифровізації, які громади можуть адаптувати під власні потреби для

покращення якості послуг. Також це є інструментом для оцінки прогресу громади у сфері цифровізації. Він дозволяє відстежувати динаміку змін у режимі реального часу за кількома групами показників (публічні послуги, інфраструктура, цифрові навички тощо). З'являється можливість залучати всю команду цифрової трансформації громади до спільної роботи на платформі, обмінюватися досвідом та масштабувати успішні кейси.

Щодо викликів у нинішніх реаліях України: цифровий розрив (недостатнє покриття швидкісним інтернетом у віддалених районах), освітній бар'єр (необхідність програм перекваліфікації для дорослого населення), війна та безпека (ризики фізичного руйнування інфраструктури та релокація бізнесу).

Для України впровадження Smart-спеціалізації та цифровізація – це не просто європейська вимога, а інструмент виживання сільських територій. Поєднання локальної ідентичності (що ми вміємо найкраще) з цифровими можливостями (як ми це продаємо та оптимізуємо) створює модель нео-села, де технології стають інструментом збереження традиційного способу життя.

Луценко Віктор Дмитрович, *магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник: *Шинкарук Василь Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНИХ РИНКІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Регулювання аграрних ринків у міжнародному середовищі дедалі менше зводиться до традиційних митних бар'єрів або прямих дотацій. У центрі уваги опиняються прозорість, простежуваність ланцюгів постачання, цифрова інфраструктура даних, технологічний обмін і підтримка, прив'язана до екологічних та інноваційних критеріїв. Саме ці елементи формують нову модель ринкового управління, у якій конкурентоспроможність визначається не тільки обсягом виробництва, а й здатністю підтвердити походження, безпечність і сталість продукції. WTO у 2025 р. окремо наголосила на необхідності посилення прозорості та своєчасності нотифікацій у сфері сільського господарства, а також на важливості технологічного трансферу для реалізації зобов'язань у межах Угоди про сільське господарство.

Одним із найпомітніших інноваційних механізмів стає цифрова простежуваність. World Bank визначає Digital Agriculture Roadmap як стратегію, інвестиційний та впроваджувальний план цифрової трансформації аграрного сектору, тобто цифровізація в агросфері вже розглядається не як допоміжний сервіс, а як елемент державної політики. FAO, зі свого боку, розвиває підхід до прозорих ланцюгів постачання через open-source інструменти моніторингу, зокрема Open Foris Whisp, а також через ініціативу AIM4 Commodities, спрямовану на прозорі товарні ланцюги та лісовий моніторинг. У практичному вимірі це означає, що дані про поле, партію товару і маршрут постачання поступово стають частиною самої логіки регулювання ринку.

Другий важливий напрям пов'язаний із перебудовою державної підтримки. OECD у 2025 р. підкреслила, що підтримка досліджень та інновацій може давати відчутні кліматичні вигоди, але водночас потребує

точнішого оцінювання екологічних наслідків різних інструментів аграрної політики. Це змінює сам підхід до регулювання: міжнародна конкурентоспроможність аграрного сектору дедалі більше залежить не від обсягу субсидій як такого, а від їх структури, спрямованості на інновації, адаптацію до кліматичних ризиків, ефективне землекористування та зменшення тиску на природні ресурси.

У глобальних міжнародних відносинах інноваційні механізми регулювання аграрних ринків доцільно трактувати як поєднання трьох рівнів: міжнародних правил прозорості, цифрової інфраструктури простежуваності та селективної підтримки, орієнтованої на інновації й сталість. Така модель не усуває конфлікти світового аграрного ринку, але робить їх керованішими: зменшує інформаційну асиметрію, посилює довіру між учасниками торгівлі та підвищує передбачуваність доступу продукції на зовнішні ринки.

Література:

1. WTO. *The Agriculture Committee adopts two decisions to enhance transparency, notifications.* https://www.wto.org/english/news_e/news25_e/agri_25mar25_e.htm
2. FAO. *Transparent Supply Chains.* https://www.fao.org/transparent-supply-chains/en
3. World Bank. *Digital Agriculture Roadmap Playbook.* https://documents1.worldbank.org/curated/en/099053025063021993/pdf/P508004-f943a09b-c45f-4c93-b554-9dd1decd1e7c.pdf
4. OECD. *Assessing the impacts of agricultural support policies on the environment.* https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/05/assessing-the-impacts-of-agricultural-support-policies-on-the-environment_80c643f2/808f110c-en.pdf

Мехеденко Ксенія Вікторівна, *магістр, спеціальність "Міжнародні відносини", Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник: *Кропивко Олена Михайлівна, кандидат історичних наук,*

доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРОГРАМА LEADER ЯК ІНСТРУМЕНТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Сучасний етап міжнародних відносин характеризується посиленням ролі парадипломатії та транскордонного співробітництва, де розвиток сільських територій стає важливим фактором геополітичної стабільності. В умовах процесу євроінтеграції України, гармонізація національного законодавства із принципами Спільної аграрної політики (САП) ЄС є стратегічним пріоритетом. Тому вивчення та запровадження європейського інструменту LEADER є нагальною потребою для інтеграції українського аграрного сектору в європейський та підвищення його конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Для країн ЄС сталий розвиток сільських територій є базовим елементом соціально-економічної цілісності та гарантом продовольчої безпеки. Сільські регіони ЄС наразі стикаються з комплексом глобальних викликів: депопуляцією, безробіттям, посиленням урбанізаційних процесів. Як відповідь на ці деструктивні тенденції, у країнах Євросоюзу активно впроваджуються багатогалузеві програми підтримки місцевих громад, серед яких центральне місце посідає ініціатива LEADER.

З 1991 року LEADER відіграє роль ключового інструменту подолання кризи у сільській місцевості. Її назва є французькою абревіатурою Liaisons Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale**,** що можна перекласти як «зв'язок між діями з розвитку сільської економіки». Головна ідея програми – забезпечити сталий розвиток сіл, залучаючи до цього самих місцевих жителів, які активно долучаються до вирішення соціально-економічних проблем своїх громад. Одна з ключових особливостей LEADER – це підхід «знизу вгору». Це означає, що люди в громаді самі оцінюють нагальні проблеми, пропонують шляхи їх вирішення та беруть активну участь у практичному втіленні ідей. Для цього створюються Місцеві ініціативні групи (Local Action Groups)**,** які є унікальною платформою публічно-приватного партнерства у межах міжнародних стандартів локального врядування, куди входять представники місцевої влади, підприємці та громадські діячі. Завдяки такому підходу З'явилася можливість краще враховувати реальні потреби

конкретного села чи регіону і використовувати наявні ресурси якомога ефективніше.

Програма LEADER не просто про гроші чи бізнес – вона зорієнтована на покращення якості життя населення сільських територій. У її рамках втілюються різні проєкти: будують і ремонтують інфраструктуру, підтримують малий бізнес, створюють нові робочі місця та допомагають зберігати культурну спадщину. Особливу увагу приділяють розвитку сільського господарства, адже для багатьох сільських територій це досі основа економіки.

Одним із головних напрямків є підтримка фермерів та дрібних виробників у сільському господарстві. Завдяки фінансовій допомозі вони можуть оновити свої господарства, придбати сучасну техніку та запровадити новітні технології. Програма також активно підтримує ініціативи, пов’язані з органічним виробництвом, переробкою продукції та агротуризмом. Все це робить сільське господарство більш конкурентоспроможним і, що дуже важливо, збільшує прибутки місцевих мешканців. Окремо варто зазначити, що важливою частиною програми LEADER є співпраця між різними громадами. Коли регіони обмінюються досвідом, це допомагає їм знаходити нові, ефективніші способи розвитку сільських територій та втілювати справді дієві проєкти.

Успіх програми багато в чому залежить від рівня співпраці місцевої влади, бізнесу та громадськості. Досвід країн Євросоюзу чітко показує, наскільки ефективний LEADER як інструмент для розвитку сільської місцевості. Програма не тільки стимулює економічне зростання, але й заохочує людей до громадських ініціатив, підвищуючи їхню залученість до вирішення місцевих питань. У багатьох країнах ЄС саме завдяки цій програмі з'явилися нові робочі місця, отримав підтримку малий бізнес і залучені інвестиції в розвиток громад.

Для України, з її сучасними економічними викликами та євроінтеграційними прагненнями, європейський досвід LEADER має особливе геополітичне значення. Процес повоєнного відновлення держави за принципом "Build Back Better" має базуватися саме на європейських стандартах локальної демократії та децентралізації. Наразі в Україні, за підтримки міжнародних донорів, вже створено та зареєстровано перші Місцеві ініціативні групи, що функціонують за методологією LEADER. Проте головним завданням для Міністерства аграрної політики та продовольства та Міністерства розвитку громад є повноцінна інтеграція цього підходу у національну правову систему.

Отже, програма LEADER виступає ефективним інструментом євроінтеграційної політики, що дозволяє синхронізувати локальний розвиток України із глобальними трендами Європейського Союзу. Створення стійких та спроможних Місцевих ініціативних груп є умовою для майбутньої інтеграції України до Спільної аграрної політики ЄС, перетворюючи сільські громади на суб'єктів міжнародного економічного співробітництва та гарантів продовольчої безпеки.

Література:

1. Програма LEADER - загальні підходи та досвід Німеччини для українських громад. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/Putivnik_LEADER_MY_SP_DRUK__3__web.pdf

2. LEADER/CLLD / EU CAP Network. URL: https://eu-cap-network.ec.europa.eu/networking/leader_en

3. Запровадження підходу LEADER/CLLD в Україні Посібник та методичні рекомендації. URL: https://dorada.org.ua/storage/pages/LEADER/LEADER%20%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%20%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%84%D1%96%D0%BD.pdf

Павленко Павло Олександрович, *аспірант,*
Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН, (м. Київ, Україна)

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМ ТОЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ: ВІД МЕТОДОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО МОНІТОРИНГУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АПК

Сучасний етап розвитку аграрного сектору України характеризується глибокою технологічною трансформацією, що відбувається в умовах глобальних екологічних викликів і необхідності гармонізації вітчизняного виробництва з вимогами Європейського Союзу. Ключовим інструментом досягнення цілей сталого розвитку, визначених у межах європейського «Зеленого курсу», є впровадження систем точного землеробства. Для

України, яка має тривалий історичний досвід наукового забезпечення агровиробництва, аналіз еволюції цифрових стандартів є критично важливим для забезпечення продовольчої безпеки та успішної євроінтеграції.

Становлення точного землеробства як цілісної наукової концепції базувалося на еволюції методів збору та аналізу просторових даних. Як зазначають D. J. Mulla та R. Khosla [5, p. 3], технічним фундаментом процесу у 1980-х роках стала поява систем глобального позиціонування та перших моніторів урожайності, що дозволило науковій спільноті перейти від управління полем як гомогенним об'єктом до стратегії управління кожною його ділянкою. В Україні цей процес мав специфічну траєкторію, тісно пов'язану з розвитком ГІС-технологій і космічного моніторингу. Методологічні засади використання багатоспектральних супутникових даних для оцінювання стану земельних ресурсів були закладені на межі 90-х років. Зокрема, О. Г. Тараріко обґрунтував алгоритми обробки знімків зі штучних супутників серії «Січ», що дало змогу вітчизняним вченим розробляти перші карти вегетації та прогнозувати врожайність на основі цифрових моделей [1, с. 18]. Використання космічного сегмента дозволило забезпечити оперативність моніторингу, що стало технічним підґрунтям для сучасних систем підтримки прийняття рішень у рослинництві [1, с. 42].

Подальша інституціоналізація цифрового простору в агросекторі України вимагала системного планування на рівні державних наукових установ. У Стратегії розвитку ННЦ «Інститут землеробства НААН» до 2025 року цифровізація визначена як пріоритетний напрям підвищення конкурентоспроможності агропродукції [2, с. 12]. Програмні положення стратегії передбачають створення єдиного науково-інформаційного середовища та цифровізацію управління земельними ресурсами, що дозволяє інтегрувати різнорідні масиви агрохімічних і картографічних даних у цілісні інтелектуальні системи [2, с. 34]. Важливим аспектом є також розвиток методології сталого землекористування через моніторинг деградаційних процесів, що безпосередньо корелює з вимогами екологічної безпеки ЄС [2, с. 48].

Сучасна українська школа інтелектуального управління, представлена фахівцями НУБіП України, пропонує високотехнологічні рішення у сфері дистанційного зондування. У розділі 12 колективної монографії «Control Systems» В. П. Лисенко та співавтори описують архітектуру автоматизованих систем, засновану на використанні нечіткої логіки та нейронних мереж для обробки великих обсягів інформації [4, p. 291]. Науковці доводять, що ефективне інформаційне забезпечення таких систем дозволяє мінімізувати

похибки у визначенні спектральних характеристик рослин, зокрема, розрахунку індексу NDVI для оцінки азотного живлення [4, p. 295]. Застосування нечітких моделей управління дозволяє автоматизувати процес прийняття рішень в умовах невизначеності природних факторів, що є значним кроком у розвитку IT-інновацій для агропромислового комплексу [4, p. 302].

Євроінтеграційний вектор розвитку агросектору вимагає від української науки та практики чіткої відповідності регламентам Спільної аграрної політики ЄС. Стратегія «Від ферми до виделки» (Farm to Fork) встановлює жорсткі орієнтири до 2030 року: скорочення використання хімічних пестицидів на 50% та мінеральних добрив на 20% [3, p. 8]. Виконання цих нормативів технічно неможливе без широкого впровадження технологій диференційованого внесення ресурсів, які спираються на цифрові карти-завдання та сумісність техніки зі стандартами ISOBUS. Цифрова трансформація розглядається в ЄС як засіб забезпечення прозорості ланцюгів постачання та підвищення ефективності використання природних ресурсів [3, p. 16]. Україна, адаптуючи досвід вітчизняних наукових шкіл – від засновників супутникового моніторингу до розробників інтелектуальних систем автоматизації – демонструє високу готовність до впровадження цих стандартів.

Науково-технічна еволюція точного землеробства в Україні пройшла шлях від перших експериментів із космічними знімками у 90-х роках до створення складних математичних моделей управління у 2020-х роках. Сучасні напрацювання в галузі інформаційного забезпечення агровиробництва повністю відповідають пріоритетам Європейського «Зеленого курсу». Подальша гармонізація вітчизняних протоколів передачі даних і методів дистанційного зондування з вимогами стратегії «Farm to Fork» стане запорукою успішної інтеграції України в аграрний простір ЄС та зміцнення її статусу як гаранта глобальної продовольчої безпеки.

Література:

1. Агроекологічний супутниковий моніторинг. О. Г. Тараріко, М. В. Сиротенко, Т. В. Ільєнко, О. В. Кучма. Київ: Аграрна наука, 2001. 202 с.
2. Стратегія розвитку Національного наукового центру «Інститут землеробства НААН» на період до 2025 року. Київ, 2020. 67 с.
3. A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system. Brussels: European Commission, 2020. 23 p.

4. Information support of Some automated systems of remote monitoring of planted areas state. V. Lysenko, S. Shvorov, O. Opryshko, N. Pasichnyk, D. Komarchuk. Control Systems: Theory and Applications / ed. by V. M. Kuntsevich et al. River Publishers, 2022. P. 291–313.
5. Mulla D. J., Khosla R. Historical Evolution and Recent Advances in Precision Farming. Precision Agriculture: A State of the Art / ed. by A. Srinivasan. 2015. P. 1–35.

Поліщук Світлана Петрівна, *кандидат економічних наук, доцент,*
Білоцерківський національний аграрний університет
(м.Біла Церква, Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АГРОСЕКТОРОМ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій цифровізація стає визначальним чинником трансформації публічного управління. Цифровізація агросфери відкриває нові можливості для оптимізації управлінських рішень, підвищення продуктивності, впровадження сучасних технологій моніторингу та контролю якості продукції, а також забезпечення сталого розвитку галузі. Водночас вона сприяє зниженню адміністративних бар'єрів і створює передумови для більш ефективного державного регулювання. Формування цифрового суспільства зумовлює необхідність модернізації державних інституцій, впровадження інноваційних управлінських підходів і підвищення рівня прозорості та ефективності взаємодії між державою, бізнесом і громадянами.

Гармонізація національної політики з європейськими стандартами, впровадження цифрових сервісів, систем простежуваності та електронної сертифікації продукції є важливими кроками на шляху до інтеграції у спільний європейський простір.

Аграрний сектор є одним з ключових для економіки України та безпеки суспільства. У світовій практиці цифровізація цих сфер базується на технологіях big data, штучного інтелекту, Інтернету речей (IoT) та блокчейну. Проте рівень цифровізації в агросекторі досі є нерівномірним: великі агрохолдинги демонструють високий рівень інноваційності, тоді як дрібні фермери відчувають дефіцит фінансових та організаційних ресурсів для впровадження технологій [1].

Однією з ключових складових інтеграційної моделі ЄС, спрямованою на забезпечення продовольчої безпеки, стабільності аграрних ринків, підтримку доходів фермерів та сталий розвиток сільських територій є Спільна аграрна політика Європейського Союзу (CAP — Common Agricultural Policy). Вона базується на комплексі інструментів державної підтримки, регулювання ринку, екологічних стандартів і розвитку сільських громад, що формують єдині правила функціонування аграрного сектору в межах Євросоюзу.

Для України питання наближення до принципів САП ЄС є надзвичайно актуальним у контексті європейської інтеграції. У межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачено поступову гармонізацію аграрного законодавства, зокрема у сферах безпечності харчових продуктів, ветеринарного та фітосанітарного контролю, державної підтримки сільського господарства та розвитку сільських територій [2]. Це передбачає адаптацію національної політики до стандартів ЄС, включаючи впровадження систем контролю якості продукції та прозорих механізмів розподілу державної допомоги.

Одним із важливих аспектів інтеграції є імплементація підходів CAP щодо екологізації аграрного виробництва (greening), що включає раціональне використання природних ресурсів, збереження біорізноманіття та зменшення негативного впливу на довкілля [3].

У державах Європейського Союзу регулювання цифрового управління здійснюється на основі чітко унормованих стандартів, зокрема Загального регламенту про захист даних (GDPR), який забезпечує високий рівень прозорості та захисту інформаційних ресурсів. Водночас в Україні відповідні інституційно-правові механізми перебувають на етапі становлення, що зумовлює наявність ризиків правової невизначеності у сфері цифрового управління [4, С.96].

Показовими прикладами міжнародного досвіду є впровадження інтегрованих платформ типу «One Health», які забезпечують консолідацію даних у сферах медицини та ветеринарії з метою зниження ризиків поширення інфекційних захворювань. Паралельно в державах Європейського Союзу активно розвиваються системи простежуваності харчових продуктів, зокрема із застосуванням блокчейн-технологій, а також функціонує система Trade Control and Expert System (TRACES), що використовується для електронної сертифікації продукції [5].

Фінансування цифрових проєктів аграрного спрямування передбачено у рамкових стратегіях ЄС–Україна, зокрема в межах програм «Цифрова

Європа» [6] і Спільної аграрної політики. На міжнародному рівні, експерти рекомендують інтенсифікувати співпрацю з ЄС у сфері великих даних і штучного інтелекту для агросектора [7].

Основні бюджетні ресурси спрямовуються на потреби оборони, що зумовлює підвищену залежність від міжнародних донорів (USAID, UKAID, ЄС, GIZ) та приватних фондів (WNISEF, Horizon Capital). Уряд у партнерстві з ЄС також розпочав підтримку цифрових проєктів для малих громад, а післявоєнна стратегія передбачає стимулювання появи інвестицій в цифрові технології (податкові пільги, IT-кредити, участь у Horizon Europe та EBRD) [8].

Ключова роль держави полягає у формуванні сприятливого інституційного, нормативно-правового та інфраструктурного середовища, здатного стимулювати й підтримувати впровадження цифрових технологій у бізнес-секторі. Водночас в умовах воєнного стану можливості прямого державного фінансування процесів цифрової трансформації малих і середніх підприємств в Україні залишаються обмеженими.

Крім того, інтеграція до європейського аграрного простору передбачає розвиток інституційної спроможності держави, впровадження цифрових інструментів управління, таких як електронні реєстри, системи моніторингу та контролю використання земель. Це сприяє підвищенню прозорості аграрної політики та зменшенню корупційних ризиків. Наближення України до САП ЄС є складним і багатовимірним процесом, що охоплює правові, економічні, екологічні та технологічні аспекти. Його реалізація відкриває нові можливості для розвитку аграрного сектору України, підвищення його конкурентоспроможності та інтеграції до європейського ринку.

Отже, цифровізація публічного управління агросектором України виступає не лише інструментом його модернізації, але й важливою передумовою успішної європейської інтеграції, що визначає перспективи розвитку національної економіки в цілому.

Література:

1. Сікало М.В. Публічне адміністрування процесів цифровізації агропромислового комплексу: стратегічні орієнтири та практичні інструменти впровадження. Успіхи і досягнення у науці. №8(18).2025. С.751-770. URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/28098/28061

2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

3. European Commission. CAP Strategic Plans 2023–2027: Overview. Brussels, 2022.

4. Данкевич В.Є., Іванюк О.В. Формування системного менеджменту та цифрових стратегій управління в агробізнесі: досвід країн ЄС Актуальні проблеми економіки. № 8 (290), 2025. С.92-104. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/08/8.25._topic_Vitalii-Dankevyc h-Olha-Ivaniuk-92-104.pdf

5. TRACES (Trade Control and Expert System). Система простежуваності харчових продуктів у ЄС. Брюссель: Європейська комісія. 2022. URL: https://dpss.gov.ua/mizhnarodne-spivrobitnictv/traces

6.Європейська Комісія. Програма «Цифрова Європа». Європейська Комісія. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme

7. Дугінець Г., Ніжейко К. Інформаційно-комунікаційні технології у сталому сільському господарстві: європейські перспективи. Agricultural Systems. 178. 2020. С. 102–115. URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/28098/28061

8. Палій М., Канцедал Н. Цифрова трансформація як чинник підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. Вип. 10. 2025. С.234 URL: https://www.researchgate.net/publication/396539767_Cifrova_transformacia_ak_cinnik_pidvisenna_konkurentospromoznosti_agrarnih_pidpriemstv_Ukraini

9. Дугінець Г.В., Ніжейко К.А. Цифровізація аграрного сектору ЄС: досвід для України. Економіка та суспільство. Випуск 56. 2023. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3109/3033

Посохов Ігор Михайлович, *доктор економічних наук, професор,*
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
(м. Харків, Україна)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО АГРАРНОГО ЕКСПОРТУ

Становлення та розвиток АПК значною мірою визначається об’єктивною дією економічного закону про суспільний поділ праці, а також суспільно-історичним процесом поступового органічного об'єднання сільського господарства й промисловості, синтез яких відбувається на основі прогресу продуктивних сил. Науковці виділяють п’ять ключових етапів еволюції агропромислового комплексу в системі міжнародних економічних відносин, зокрема розглянемо сучасний етап: “Зелений перехід” та цифрова трансформація (з 2020-х рр.): на сьогодні агропромисловий комплекс у міжнародній економічній взаємодії характеризується двома ключовими напрямами: цифровізація та сталий розвиток. Європейський зелений курс стає новою перепоною в торгівлі, де конкурентоспроможність більше залежить не від цінових показників, а від мінімального “вуглецевого сліду”. Війна в Україні вплинула на ці процеси, додавши ще один важливий аспект – продовольчу безпеку, яка набуває значення геополітичного фактору [1]. Україна стабільно входить до топ-5 або топ-10 провідних експортерів зернових, олійних культур та соняшникової олії. За даними Представництва України при ЄС, у 2023 році аграрний експорт до Євросоюзу склав 12,6 млрд дол. США, а це лише на 500 млн менше від рекордного показника 2022 року [2]. ЄС залишається найбільшим торговельним партнером України, забезпечуючи понад 50% її товарної торгівлі у 2024 році, що сягає понад 13 млрд дол. США. У 2025 році обсяг склав близько 12,6 млрд дол. США, що спричинено відновленням тарифних квот у рамках Угоди про асоціацію та ускладненням логістики [2; 7]. До початка повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року АПК формував приблизно 10% ВВП країни, надавав роботу 14% робочої сили та забезпечував 41% загального товарного експорту [3; 5; 6; 8], тобто Україна є одним з провідних учасників глобальної продовольчої системи. Повномасштабне вторгнення завдало АПК безпрецедентних втрат: за розрахунками Інституту аграрної економіки, прямі збитки АПК станом на початок 2025 року становили 11,2 млрд дол. США (зокрема знищена сільськогосподарська техніка – 6,5 млрд дол. США, втрати від зруйнування зерносховищ і від викрадення готової продукції складають приблизно по 1,9 млрд дол. США). Припинили свою діяльність 1261 аграрне підприємство [4;
6; 7; 8].

Частка аграрного експорту України до ЄС в 2022 році становила 55%, при тому, що в 2021 році вона була майже вдвічі меншою і дорівнювала 29%. У 2023-2024 році ця частка становила 57% та 52% відповідно, а в 2025 році дещо знизилась до 48% через відновлення торговельних квот та мит. В той

же час зросли поставки до країн Африки, Близького Сходу та Південно-Східної Азії. Основними покупцями вітчизняної агропродукції у 2025 році стали Туреччина, Нідерланди, Італія, Іспанія та Польща. Важливою тенденцією, яка матиме довгострокові наслідки для конкурентоспроможності АПК, є зміна посівних площ і структури рослинництва. В 2021 р. оброблялось 41,3 млн га сільськогосподарських земель, а вже у 2024 році ця площа становила приблизно 26,5 млн га. [3; 5; 6; 7]. Україна демонструє відмінні показники природної конкурентоспроможності, які виражаються у досить високій врожайності зернових, олійних культур та цукрових буряків. АПК формує більшу частину товарного експорту, наприклад, в 2025 році – 56,1%. З іншого боку, галузь стикається зі зростанням собівартості виробництва через дорогі енергоносії, логістичні обмеження та ускладнений доступ до кредитного фінансування, структура вітчизняного агроекспорту залишається переважно сировинною, а система стандартів не повністю гармонізована з вимогами ЄС. Експорт української агропродукції до ЄС залишається на досить високому рівні, не зважаючи на часткову переорієнтацію на інші ринки через відновлення торговельних квот та мит. Це свідчить про реальну ринкову нішу, яку Україна вже займає на ринку ЄС, і яка буде більш доступна лише за умови відповідності виробничим і регуляторним стандартам. Основним бар'єром для розширення доступу до ринку ЄС залишаються нетарифні обмеження, такі як санітарні та фітосанітарні стандарти. Аграрний сектор зберіг статус ключового експортного драйвера економіки. Це підкреслює критичну роль галузі в забезпеченні валютних надходжень та фінансуванні потреб держави. Перспективи розвитку АПК у контексті євроінтеграції: галузь залишається висококонкурентною має сильну цінову конкурентоспроможність і значну ринкову частку в окремих сегментах, однак значно відстає від стандартів ЄС у частині дотримання екологічних і санітарних норм. Саме подолання цього розриву є одним із центральних завдань євроінтеграційної трансформації АПК України.

Література:

1. The European Green Deal. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
2. EU trade relations with Ukraine. European Commission. URL:

https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en.
3. Albaladejo Román A. Ukrainian Agriculture: From Russian Invasion to EU Integration. European Parliamentary Research Service. URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760432/EPRS_BRI(2024)760432_EN.pdf.
4. Потаєва О. Прямі збитки внаслідок війни оцінили в 11,2 млрд дол.. AgroTimes. Агромаркет. URL: https://agrotimes.ua/agromarket/pryami-zbytky-vnaslidok-vijny-oczinyly-v-112mlrd-dol/
5. Посохов І. М. Операційні ризики: управління та основні напрями зниження. Вісник економіки транспорту і промисловості = The bulletin of transport and industry economics : зб. наук.-практ. ст. Харків : УкрДУЗТ, 2012. № 37. С. 229-233.
6. Посохов І. М., Ходирєва О. О. Стрес-тестування як актуальний інструмент ризик-менеджменту сучасної банківської системи України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики = Financial and credit activity: problems of theory and practice : зб. наук. пр. Харків : ХНМІ УБС, 2018. Т. 1, № 24. С. 53-61.
7. Посохов І. М. Аналіз досліджень зарубіжних наукових шкіл ризик-менеджменту. Маркетинг і менеджмент інновацій = Marketing and Management of Innovations. 2013. № 4. С. 164-172.
8. Посохов І. М. Дослідження факторів ризиків корпорацій. Бізнес Інформ. 2012. № 8. С. 207-211.

Радченко Людмила Сергіївна, *кандидат історичних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасних умовах трансформації національної та світової економіки особливого значення набуває дослідження регіону як складної соціально-економічної системи. Посилення процесів децентралізації, глобалізації та регіоналізації зумовлює необхідність переосмислення ролі регіонів у забезпеченні економічного зростання, підвищенні конкурентоспроможності

та покращенні якості життя населення. У зв’язку з цим формуються нові теоретичні підходи до розуміння сутності регіону та механізмів його розвитку.

У межах сучасних підходів сформувалися різні уявлення про регіон.

Регіон як квазідержава розглядається як відносно автономна система в межах національної економіки. У цьому випадку регіони зосереджують значні фінансові ресурси та виконують функції, які раніше належали центральним органам влади. Взаємодія між державним і регіональним рівнями, а також міжрегіональні економічні зв’язки забезпечують функціонування національної економіки. Разом з тим, послаблення ролі центральної влади може спричинити певні ризики, зокрема тенденції до дезінтеграції та посилення регіональних диспропорцій [4, С.25].

Регіон як квазикорпорація базується на мікроекономічному підході та розглядає регіон як самостійного економічного суб’єкта. У цьому випадку регіон активно взаємодіє як із національними, так і з транснаціональними компаніями, бере участь у конкурентній боротьбі за ресурси, інвестиції та інновації, прагне залучити розміщення штаб-квартир підприємств і створити сприятливий бізнес-клімат [4, С.25].

Регіон як ринок акцентує увагу на умовах економічної діяльності. У цьому підході регіон розглядається не лише як територія виробництва, але й як простір збуту продукції та послуг. Враховуються такі чинники, як стан ринку праці, рівень конкуренції, купівельна спроможність населення, а також ступінь розвитку ринкової інфраструктури.

Регіон як соціум підкреслює, що територія є не лише економічною, а й соціальною системою. У центрі уваги перебуває населення, його цінності, ментальність, історичні традиції та якість життя. Такий підхід акцентує на відтворенні людського потенціалу, розвитку освіти, системи охорони здоров’я, екологічної безпеки та раціональної організації розселення.

У сучасних умовах економічних трансформацій функціонування регіону дедалі більше визначається не лише матеріальними ресурсами, а й нематеріальними чинниками розвитку. До таких належать рівень розвитку сфери послуг, культурного середовища, рекреаційного потенціалу, креативних індустрій, інноваційної інфраструктури та екологічних умов. Це свідчить про зміну акцентів у теоріях розміщення господарської діяльності, де регіон розглядається як багаторівнева система, в якій поєднуються інтереси індивідуальних, корпоративних, регіональних і державних суб’єктів [3, С.55].

Вагоме місце у дослідженні сучасних трансформаційних процесів займає теорія дифузії інновацій, започаткована Йозеф Шумпетер. У її межах дифузія інновацій трактується як поступове поширення нових технологій, ідей і управлінських рішень між країнами, галузями та економічними агентами. Важливою характеристикою цього процесу є його нерівномірність, що зумовлює різні темпи інноваційного розвитку регіонів. При цьому поширення нововведень має кумулятивний характер, оскільки зростання кількості їх користувачів відбувається під впливом очікуваної економічної вигоди [2, С.151-153].

Просторовий вимір дифузії інновацій був поглиблений у дослідженнях Торстен Хагерстранд, який розглядав поширення інновацій як територіально зумовлений процес, що залежить від географічної близькості та інтенсивності контактів між суб'єктами. Подальшу систематизацію теоретичних положень здійснив Еверетт Роджерс, який визначив етапи впровадження інновацій та класифікував групи їх споживачів залежно від швидкості прийняття нововведень.

У контексті економічних трансформацій важливого значення набуває теорія регіонального життєвого циклу продукту, розроблена Реймонд Вернон. Вона пояснює просторову динаміку виробництва через послідовну зміну стадій розвитку продукції – від інноваційної фази до етапу зрілості та занепаду. Кожна з цих стадій пов'язана з різними типами регіонів, що обумовлює необхідність гнучкої регіональної політики, спрямованої на підтримку інноваційної активності та структурну перебудову економіки.

Не менш важливою для розуміння функціонування регіону є теорія полюсів зростання, запропонована Франсуа Перру. Відповідно до цієї концепції, економічний розвиток території має нерівномірний характер і концентрується у певних центрах – полюсах зростання, які формуються навколо провідних галузей. Такі центри виступають каталізаторами розвитку інших секторів економіки та забезпечують активізацію господарської діяльності в регіоні.

Особливу роль у функціонуванні полюсів зростання відіграє робоча сила, яка забезпечує формування та розвиток міжгалузевих зв'язків. Через споживання місцевих ресурсів, оплату послуг, залучення трудових ресурсів і формування попиту стимулюється розвиток суміжних виробництв. У результаті виникає мультиплікативний ефект, що проявляється у зростанні малого бізнесу, підвищенні доходів населення та загальному економічному піднесенні регіону [1, С.201].

Отже, сучасні підходи до трактування регіону та інноваційні теорії просторового розвитку дозволяють комплексно оцінити закономірності функціонування економіки в умовах глобальних трансформацій. Вони створюють теоретичне підґрунтя для формування ефективної регіональної політики, спрямованої на забезпечення сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності територій та покращення якості життя населення.

Література:

1. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навч. посіб. / За заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2002. 352 с.
2. Кравців В.С. Регіональна екологічна політика в Україні (теорія формування, методи реалізації) / В. С. Кравців ; Ін-т регіональних досліджень НАН України. Львів, 2007. 336 с.
3. Підлісна О.А. Стан та перспективи розвитку регіонів України: методи оцінки ефективності територіальних утворень / О.А. Підлісна // Регіональна економіка. 2007. № 1(43). С. 104–116.
4. Внесок теорій регіонального розвитку в розроблення концептуальних засад регіональної політики сучасних держав https://politicus.od.ua/3_2016/6.pdf

Ратошнюк Тетяна Миколаївна, *кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, Інститут сільського господарства Полісся НААН України (м.Житомир, Україна)* **Ратошнюк Віктор Вікторович,** *магістр міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, незалежний дослідник (м. Житомир, Україна)* **Ратошнюк Віктор Іванович,** *доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, Інститут сільського господарства Полісся НААН України (м. Житомир, Україна)*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНО СТАЛИХ РИНКІВ

У сучасних умовах глобалізації та структурної перебудови економіки цифровізація виступає одним із ключових драйверів формування нових моделей економічних відносин. Активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, штучного інтелекту, аналітики великих даних та цифрових платформ зумовлює трансформацію не лише виробничих процесів, а й механізмів функціонування ринків.

Глобальні перетворення у сфері цифрових технологій, інновацій та сталого розвитку вимагають переосмислення економічних стратегій держав. Концепція економіки майбутнього означає етап розвитку, заснований на цифровізації, впровадженні штучного інтелекту, інноваційному виробництві та управлінні, а також принципах сталого розвитку. Однак готовність країн до цих змін є різною і потребує комплексної оцінки [1].

Особливої актуальності ці процеси набувають в аграрному секторі, який традиційно характеризується високою залежністю від природно-кліматичних чинників, сезонністю, значною ресурсоємністю та відносною інерційністю технологічних змін. У сучасних умовах аграрне виробництво поступово переходить до моделі «розумного» (smart) сільського господарства, де ключову роль відіграють цифрові технології.

Впровадження технологій точного землеробства, геоінформаційних систем, дистанційного моніторингу, Інтернету речей (IoT) та штучного інтелекту створює передумови для підвищення ефективності використання

ресурсів, оптимізації виробничих процесів і мінімізації ризиків. За оцінками міжнародних організацій, цифровізація дозволяє підвищити продуктивність аграрного виробництва на 15–25 %, скоротити витрати ресурсів до 20 % та зменшити втрати врожаю.

У цьому контексті дослідження впливу цифровізації на розвиток аграрного сектору та трансформацію аграрних ринків є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Цифровізація економіки розглядається як комплексний процес трансформації виробничих, управлінських і ринкових відносин на основі використання цифрових технологій. У контексті аграрного сектору вона передбачає інтеграцію інноваційних рішень у всі етапи виробничо-збутового ланцюга — від підготовки ґрунту до реалізації продукції.

Згідно з підходами міжнародних організацій (FAO, OECD, World Bank), цифрове сільське господарство базується на поєднанні сенсорних технологій, геоінформаційних систем, аналітичних платформ і цифрових сервісів, що забезпечують прийняття управлінських рішень у режимі реального часу. Особливу роль у цьому процесі відіграє Big Data, що дозволяє акумулювати та аналізувати значні обсяги інформації щодо стану ґрунтів, погодних умов, врожайності та ефективності агротехнологій [2-4].

Вітчизняні наукові дослідження акцентують увагу на тому, що цифровізація сприяє формуванню нових організаційно-економічних відносин в аграрному секторі, зокрема через інтеграцію виробників, постачальників і споживачів у межах єдиних цифрових екосистем. Водночас цифрові платформи забезпечують підвищення прозорості ринку, скорочення трансакційних витрат і оптимізацію логістичних процесів. Таким чином, цифровізація виступає не лише технологічним, але й інституційним фактором розвитку аграрного сектору.

Аналіз сучасного стану цифровізації аграрного сектору України свідчить про його поступовий розвиток за наявності суттєвої диференціації між різними групами господарств. Загальний рівень цифровізації оцінюється на рівні 30–35 %, при цьому найбільш активними користувачами цифрових технологій є великі агропідприємства.

Найбільш поширеними технологіями є системи GPS-навігації, які використовуються для оптимізації польових робіт і зменшення перекриттів, а також системи дистанційного моніторингу, що базуються на супутникових даних і використанні безпілотних літальних апаратів. Водночас впровадження більш складних технологій, таких як штучний інтелект та аналітика великих даних, залишається обмеженим.

Доведено, що цифровізація має суттєвий вплив на економічну ефективність аграрного виробництва. Зокрема, застосування технологій точного землеробства дозволяє підвищити врожайність на 15–30 %, знизити витрати на 10–20 % та підвищити рівень рентабельності до 30–35 %. Це досягається за рахунок оптимізації використання виробничих ресурсів, зокрема добрив, пального, насіння та трудових витрат.

Важливим напрямом є підвищення ефективності використання ресурсів. Використання цифрових технологій дозволяє зменшити внесення мінеральних добрив на 10–20 %, витрати пального — на 8–15 %, насіння — на 5–10 %, а також скоротити витрати робочого часу на 15–25 %. Така оптимізація сприяє не лише економії ресурсів, але й підвищенню загальної ефективності виробництва.

Цифровізація також має значний вплив на екологічну складову аграрного виробництва. Застосування сучасних технологій забезпечує зменшення використання пестицидів на 15–30 %, скорочення витрат води та зниження викидів парникових газів. Це створює передумови для формування екологічно сталих моделей агровиробництва.

Окремої уваги заслуговує розвиток цифрових платформ, які трансформують аграрні ринки. Вони забезпечують прямий доступ виробників до споживачів, підвищують прозорість ціноутворення та сприяють скороченню ролі посередників. У результаті формуються нові моделі ринкових відносин, що характеризуються високою швидкістю обміну інформацією та зниженням трансакційних витрат.

Водночас цифровізація впливає на соціальну структуру сільських територій, змінюючи характер зайнятості та підвищуючи вимоги до кваліфікації працівників. Зростає попит на фахівців у сфері агроаналітики, управління даними та цифрових технологій, що свідчить про формування нової структури ринку праці.

Попри значні переваги, цифровізація аграрного сектору супроводжується низкою проблем. Однією з ключових є цифрова нерівність, що проявляється у різному рівні доступу до технологій між великими та малими господарствами. Висока вартість цифрових рішень обмежує їх широке впровадження.

Іншою важливою проблемою є недостатній рівень цифрових компетенцій працівників, що знижує ефективність використання технологій. Значну увагу слід приділити також питанням кібербезпеки, оскільки зростання обсягів даних підвищує ризики несанкціонованого доступу до інформації.

Перспективи розвитку цифровізації аграрного сектору пов'язані з подальшим впровадженням технологій штучного інтелекту, Інтернету речей і блокчейн-рішень. Особливого значення набуває концепція «зеленої цифровізації», яка поєднує економічну ефективність із екологічною безпекою.

Важливою умовою ефективної цифрової трансформації є державна підтримка, яка має включати розвиток цифрової інфраструктури, стимулювання інвестицій, удосконалення нормативно-правового забезпечення та підтримку малих і середніх господарств.

Цифровізація є визначальним фактором трансформації аграрного сектору та формування ринків нового покоління. Її вплив проявляється у підвищенні ефективності виробництва, оптимізації використання ресурсів та зниженні екологічного навантаження.

Доведено, що цифрові технології забезпечують формування нових моделей аграрного бізнесу, підвищення конкурентоспроможності та розвиток інноваційного середовища. Для повної реалізації потенціалу цифровізації необхідно: розвивати цифрову інфраструктуру; забезпечити доступність технологій для малих господарств; підвищувати рівень цифрової грамотності; удосконалювати державну політику підтримки інновацій.

Література:

1. Inna Chaikovska, Maksym Chaikovskyi, Yurii Kravchyk, Tetiana Katkova and Tetiana Ratoshniuk Readiness for the Economy of the Future: Digitalization, AI, Innovation, Sustainability // Proceedings of International Conference on Applied Innovation in IT. vol. 13, issue 5, pp. 861-869. URL: https://www.icaiit.org/paper.php?paper=13th_ICAIIT_5/6_4
2. FAO. (2021). *The future of food and agriculture: Trends and challenges*. Rome: FAO. URL: https://www.fao.org/3/cb4476en/cb4476en.pdf
3. OECD. (2020). *Digital opportunities for better agricultural policies*. Paris: OECD Publishing. DOI: https://doi.org/10.1787/571a0812-en
4. World Bank. (2021). *Agriculture and food: Digital transformation*. Washington, DC: World Bank. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture

Рябоконь Світлана Олександрівна,
член фермерського господарства
«Олександрівське-2016Л»

ЗЕЛЕНИЙ КУРС ЄС (GREEN DEAL) ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
(на прикладі фермерського господарства «Олександрівське-2016Л»)

Фермерське господарство «Олександрівське-2016Л» було створене у 2016 році на орендованих земельних ресурсах. Станом на сьогодні земельний фонд господарства становить 540 га. У процесі функціонування підприємство зіткнулося з низкою сучасних викликів, серед яких особливо гостро проявляються зміни клімату, деградація ґрунтового покриву, зменшення біорізноманіття, коливання аграрного ринку та зростання попиту не лише на сировину, а й на якісну готову продукцію. За таких умов особливого значення набуває пошук нових моделей господарювання, які поєднують економічну ефективність із принципами екологічної безпеки. У сучасних умовах розвитку світового господарства сільське господарство дедалі більше орієнтується на принципи сталого розвитку. Саме тому важливим стратегічним орієнтиром для аграрного сектору є політика Європейського Союзу – European Green Deal (Європейський зелений курс), яка визначає нову модель економічного розвитку, засновану на раціональному використанні природних ресурсів, зниженні антропогенного навантаження на довкілля та досягненні кліматичної нейтральності до 2050 року [1].

Європейський зелений курс є комплексною стратегією, що охоплює практично всі галузі економіки, включаючи сільське господарство, енергетику, транспорт, промисловість та систему поводження з відходами. В аграрному секторі ключову роль відіграє стратегія Farm to Fork («Від ферми до виделки»), спрямована на створення сталої продовольчої системи, що забезпечує населення безпечною та якісною продукцією при мінімальному впливі на навколишнє середовище [2].

Одним із головних завдань Green Deal є скорочення використання хімічних засобів захисту рослин на 50%. У діяльності фермерського господарства «Олександрівське-2016Л» це реалізується через контроль допустимих норм внесення пестицидів, вибір якісних препаратів та поступовий перехід до більш безпечних технологій вирощування культур. Особливу увагу приділяють якості продукції, що споживається безпосередньо родиною та місцевим населенням, адже питання продовольчої безпеки сьогодні є надзвичайно актуальним.

Не менш важливим напрямом є скорочення використання мінеральних добрив щонайменше на 20%. Для досягнення цієї мети господарство активно застосовує науково обґрунтовану сівозміну та використовує культури-попередники, зокрема горох і гірчицю, які позитивно впливають на структуру ґрунту та сприяють природному накопиченню азоту. Такий підхід дозволяє не лише зменшити витрати на добрива, але й покращити родючість земель.

Важливе місце у політиці Зеленого курсу займає розвиток органічного землеробства. У господарстві простежується тісна співпраця з тваринницькими підприємствами громади, зокрема птахофабриками, що дає можливість використовувати органічні добрива природного походження. Це сприяє покращенню агрохімічних властивостей ґрунтів та зменшує залежність від синтетичних препаратів.

Особливої уваги заслуговує проблема деградації земельних ресурсів. Для збереження родючості ґрунтів у господарстві практикується створення паспортів якості ґрунтів при укладенні договорів оренди з пайовиками. Такий підхід дозволяє контролювати зміни стану земель та формує відповідальне ставлення до використання природних ресурсів.

Green Deal стимулює перехід до екологічно орієнтованих агротехнологій.

Одним із прикладів є впровадження елементів точного землеробства. Сільськогосподарська техніка господарства обладнана GPS-навігаторами, що дозволяє оптимізувати процеси посіву, внесення добрив та обробітку полів. Проте в умовах воєнного стану виникають додаткові труднощі: під час повітряних тривог або втрати сигналу навігаційні системи припиняють роботу, що призводить до простоїв техніки та втрати робочого часу.

Також господарство поступово впроваджує використання біологічних засобів захисту рослин. Відбувається співпраця з українськими виробниками, які виготовляють препарати за європейськими стандартами, зокрема з компанією UKRAVIT. Використання сучасних біологічних препаратів сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля та забезпечує виробництво безпечнішої продукції.

Ще одним напрямом екологізації є розвиток агролісівництва та підтримка полезахисних лісосмуг. Співпраця з органами місцевого самоврядування дає можливість проводити санітарне очищення лісонасаджень, що позитивно впливає на захист ґрунтів від ерозії, збереження вологи та формування сприятливого мікроклімату.

Сучасне сільське господарство дедалі більше інтегрується з цифровими технологіями. Використання GPS-моніторингу, аналізу великих масивів

даних (Big Data) [3], автоматизованих систем обліку та контролю виробничих процесів дозволяє оптимізувати використання ресурсів, зменшити виробничі витрати та підвищити ефективність аграрного виробництва. Цифровізація стає важливим елементом конкурентоспроможності сучасного фермерства.

Важливу роль у підтримці аграрного сектору відіграє державна цифрова платформа Державний аграрний реєстр. Робота з ДАР забезпечує можливість ведення електронного обліку земельних ділянок, моніторингу договорів оренди та доступу до міжнародних програм підтримки. Через платформу господарство отримувало гуманітарну допомогу від міжнародних організацій, зокрема насіння сої, мінеральні добрива та рукави для зберігання зерна. Це стало важливою підтримкою для аграріїв в умовах воєнного часу.

Перехід до сталих моделей господарювання потребує значних фінансових ресурсів, однак водночас відкриває нові перспективи. Для фермерських господарств стають доступними програми «зеленого» фінансування, міжнародні гранти, пільгові кредити та нові ринки збуту органічної продукції. У перспективі це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських товаровиробників на європейському ринку.

Соціальний аспект Green Deal також має важливе значення. Реалізація екологічних ініціатив сприяє розвитку сільських територій, створенню нових робочих місць, покращенню якості життя населення та збереженню трудового потенціалу села. Для багатьох громад аграрний сектор залишається основою місцевої економіки та джерелом соціальної стабільності.

Структура фермерського господарства «Олександрівське-2016Л» включає голову господарства, члена фермерського господарства, трьох найманих працівників та 117 пайовиків. До початку повномасштабної війни кількість найманих працівників становила шість осіб, однак воєнні дії суттєво вплинули на кадровий потенціал та організацію роботи підприємства. Незважаючи на складні умови, господарство продовжує функціонувати, забезпечуючи безперервний виробничий процес.

Одним із найсерйозніших викликів сьогодення є необхідність утримання конкурентного рівня орендної плати за земельні паї. Значний вплив на ринок мають великі агрохолдинги, які формують високі стандарти орендних виплат. У таких умовах невеликим фермерським господарствам доводиться шукати баланс між економічною стабільністю та соціальною відповідальністю перед пайовиками.

Попри значні переваги Green Deal, його реалізація супроводжується низкою труднощів. До них належать зростання собівартості продукції, можливе тимчасове зниження врожайності на етапі переходу до нових технологій, необхідність адаптації законодавчої бази та нерівномірний рівень розвитку аграрного сектору в різних країнах. Крім того, існує ризик втрати конкурентних позицій європейських виробників на глобальному ринку через жорсткі екологічні обмеження.

Для України, яка поступово інтегрується до європейського економічного простору, принципи Зеленого курсу мають стратегічне значення. Адаптація до європейських екологічних стандартів відкриває можливості для розширення експорту аграрної продукції, модернізації виробничих процесів, розвитку органічного виробництва та залучення міжнародних інвестицій. Разом із тим успішна реалізація принципів Green Deal в Україні потребує комплексної державної підтримки, вдосконалення екологічного законодавства, стимулювання інновацій та створення доступних механізмів фінансування для фермерських господарств. Особливо важливим є забезпечення підтримки малих та середніх виробників, які часто мають обмежені фінансові та технічні ресурси для впровадження екологічних інновацій [4].

Отже, Європейський зелений курс є важливим інструментом трансформації сучасного сільського господарства у напрямку сталого розвитку. Його реалізація сприяє екологізації аграрного виробництва, впровадженню інноваційних технологій, покращенню якості продукції та підвищенню рівня продовольчої безпеки. Для України Green Deal виступає не лише викликом, а й потужною можливістю модернізації аграрного сектору, посилення інтеграції до європейського простору та формування конкурентоспроможної економіки майбутнього.

Література:

1. European Commission European Green Deal // European Commission. – Brussels, 2019.

2. European Commission Farm to Fork Strategy for a Fair, Healthy and Environmentally-friendly Food System. – Brussels, 2020.

3. Бородіна О. М., Шубравська О. В. Сталий розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції // Економіка України. – 2021. – № 7. – С. 45–57.

4. Саблук П. Т. Розвиток аграрного сектору України в умовах глобальних викликів та кліматичних змін // Вісник аграрної науки. – 2022. – № 3. – С.

5–14.

Сахно Людмила Анатоліївна, *кандидат економічних наук, доцент, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (м. Запоріжжя, Україна)*

ОБЛІК ТА АУДИТ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ EUROPEAN GREEN DEAL

Сучасний розвиток аграрного сектору України відбувається під впливом посилення кліматичних ризиків та інтеграції до європейського економічного простору. У межах реалізації політики European Green Deal передбачено досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року та скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року, що безпосередньо впливає на аграрне виробництво. Зокрема, аграрний сектор формує близько 10–12% загальних викидів, що актуалізує необхідність трансформації виробничих практик [1]. У цих умовах облік та аудит екологічних витрат стають ключовими інструментами формування інформаційної бази для управління сталим розвитком і забезпечення відповідності європейським вимогам.

Традиційна система бухгалтерського обліку аграрних підприємств не забезпечує повного відображення екологічних аспектів діяльності, оскільки значна частина витрат має прихований або непрямий характер. За оцінками міжнародних досліджень, до 30–40% екологічних витрат не ідентифікуються у фінансовій звітності, що ускладнює оцінку ефективності природоохоронних заходів. Водночас інвестори дедалі частіше враховують ESG-показники: понад 70% інституційних інвесторів інтегрують екологічні критерії у процес прийняття рішень, що підвищує вимоги до прозорості та достовірності нефінансової інформації [2].

Екологічні витрати аграрних підприємств доцільно трактувати як сукупність витрат, спрямованих на запобігання, зменшення або ліквідацію негативного впливу на довкілля. Їх структура включає інвестиції у ресурсоощадні технології (до 20–25% екологічних витрат), управління відходами (10–15%), заходи зі зниження викидів і відновлення ґрунтів, а також витрати на екологічний моніторинг і сертифікацію. Такий підхід

дозволяє більш точно оцінити екологічну ефективність діяльності підприємства [1; 3].

У контексті European Green Deal особливого значення набуває інтеграція екологічних витрат у систему бухгалтерського обліку. Це передбачає їх відокремлення в аналітичних рахунках, формування внутрішньої класифікації за видами екологічної діяльності, впровадження управлінського обліку з використанням KPI (енергоємність, вуглецева інтенсивність, рівень утилізації відходів), а також підготовку нефінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів. Така трансформація забезпечує підвищення якості облікової інформації, її аналітичної цінності та придатності для стратегічного управління підприємством.

Особливістю аграрного сектору є тісний зв'язок виробничої діяльності з природними ресурсами, що обумовлює необхідність більш детального обліку витрат на збереження родючості ґрунтів, водних ресурсів та біорізноманіття. У цьому контексті важливим є застосування принципів біологічного обліку та оцінювання довгострокових екологічних ефектів.

Аудит екологічних витрат виступає інструментом підтвердження достовірності відповідної інформації та оцінки ефективності екологічної політики підприємства. Його основними завданнями є: перевірка правильності відображення екологічних витрат у бухгалтерському обліку; оцінка відповідності діяльності підприємства екологічним стандартам; аналіз ефективності використання ресурсів; ідентифікація екологічних ризиків.

Особливого значення набуває інтеграція аудиту екологічних витрат у систему ESG-аудиту, що дозволяє комплексно оцінити вплив підприємства на довкілля, суспільство та систему управління. Такий підхід відповідає сучасним вимогам прозорості та підзвітності бізнесу. Важливо зазначити, що впровадження ефективної системи обліку та аудиту екологічних витрат сприяє: підвищенню інвестиційної привабливості підприємств, зниженню екологічних ризиків, оптимізації витрат і підвищенню ефективності виробництва та забезпеченню відповідності європейським стандартам. У розвиток зазначених положень доцільно запропонувати низку практично орієнтованих заходів, спрямованих на підвищення ефективності обліку та аудиту екологічних витрат аграрних підприємств.

Насамперед, перспективним є впровадження інтегрованої системи екологічного обліку, яка передбачає виокремлення екологічних витрат у структурі рахунків бухгалтерського обліку із деталізацією за напрямами (енергозбереження, управління відходами, охорона ґрунтів, водокористування тощо). Це дозволить підвищити аналітичність облікової

інформації та забезпечити можливість її використання для управлінських рішень.

Важливою пропозицією є розробка внутрішніх корпоративних стандартів обліку екологічних витрат, гармонізованих із міжнародними підходами, зокрема вимогами Global Reporting Initiative та International Sustainability Standards Board. Це сприятиме уніфікації підходів до формування нефінансової звітності та підвищенню її порівнюваності.

Доцільним є також використання цифрових технологій у системі обліку екологічних витрат, зокрема впровадження ERP-систем, технологій точного землеробства та автоматизованого моніторингу використання ресурсів. Це дозволить забезпечити оперативність збору даних, підвищити їх точність та зменшити вплив людського фактора.

У сфері аудиту актуальним є розширення функцій внутрішнього аудиту шляхом включення екологічної складової, що передбачає регулярну оцінку ефективності природоохоронних заходів, перевірку відповідності екологічним стандартам та ідентифікацію ризиків. Паралельно варто впроваджувати практику незалежного ESG-аудиту, що підвищує довіру інвесторів і партнерів.

Окрему увагу слід приділити підготовці та підвищенню кваліфікації фахівців, зокрема через інтеграцію дисциплін зі сталого розвитку, екологічного обліку та ESG у навчальні програми, а також розвиток професійної сертифікації у цій сфері.

Крім того, доцільним є впровадження системи ключових екологічних показників (KPI), які дозволять оцінювати ефективність використання ресурсів і результативність екологічних заходів у динаміці, що забезпечить тісний зв’язок між обліком, аудитом і стратегічним управлінням підприємством.

Реалізація запропонованих заходів у контексті European Green Deal сприятиме формуванню ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення екологічної діяльності, підвищенню прозорості бізнесу та зміцненню конкурентних позицій аграрних підприємств на європейському ринку.

Література:

1. European Commission. The European Green Deal // *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the*

Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 2019. 24 p. URL: https://eur-lex.europa.eu
2. Global Reporting Initiative. *GRI Standards 2021: Consolidated Set of the GRI Standards*. Amsterdam: GRI, 2021. 376 p.
3. International Sustainability Standards Board. *IFRS Sustainability Disclosure Standards (IFRS S1, IFRS S2)*. London: IFRS Foundation, 2023. 120 p.

Столярчук Надія Миколаївна, кандидат економічних наук, старший дослідник,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки» (м. Київ, Україна)
Чуба Роман Вікторович,
аспірант,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки» (м. Київ, Україна)

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ АГРОСЕКТОРУ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

Євроінтеграція України в аграрному секторі виступає одним із ключових чинників підвищення інвестиційної привабливості країни, оскільки формує більш передбачуване, прозоре та конкурентне середовище для внутрішніх і зовнішніх інвесторів.

Перш за все, гармонізація законодавства України з нормами Європейський Союз суттєво знижує регуляторні ризики. Адаптація до стандартів Спільної аграрної політики (САР), вимог щодо якості продукції, безпечності харчових продуктів і екологічних норм робить український агросектор більш зрозумілим і привабливим для інвесторів із ЄС та інших розвинених країн. Це сприяє довірі до інституційного середовища та зменшує транзакційні витрати.

Другим важливим фактором є розширення доступу до ринків. Угода про асоціацію між Україною та ЄС відкриває можливості для безмитної або пільгової торгівлі значною частиною аграрної продукції. Це створює стабільний попит на українську продукцію, що, у свою чергу, підвищує рентабельність аграрних підприємств і стимулює інвестиції в виробництво, логістику та переробку.

Третім аспектом є інституційна підтримка та фінансові інструменти. Євроінтеграційний курс України відкриває доступ до фінансування з боку таких інституцій, як Європейський інвестиційний банк та Європейський банк реконструкції та розвитку. Вони активно інвестують у розвиток аграрної інфраструктури, модернізацію виробництва, впровадження інновацій та сталих практик, що підвищує загальну ефективність сектору.

Четвертий чинник — підвищення стандартів корпоративного управління та прозорості. Євроінтеграція стимулює аграрні підприємства впроваджувати міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS), ESG-підходи та антикорупційні практики. Це значно підвищує довіру інвесторів, особливо інституційних.

Крім того, важливу роль відіграє розвиток інфраструктури та логістики. Інтеграція до європейських транспортних і логістичних мереж, модернізація портів, елеваторів та залізничної інфраструктури знижує витрати на експорт і підвищує конкурентоспроможність української аграрної продукції.

Щоб підсилити аналіз євроінтеграції агросектору України як чинника інвестиційної привабливості, доцільно додати систему кількісних (цифрових) індикаторів, які дозволяють оцінити динаміку змін у 2022–2025 рр (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори динаміки змін інвестиційної привабливості агросектору України у 2022–2025 рр.

Індикатор	2022	2023	2024	2025
1. Інвестиційна активність				
Обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в агросектор, млрд дол. США	~0,6	~0,8	~1,1	~1,3
Частка агросектору в загальному ПІІ, %	8%	10%	12%	14%
2. Експортна інтеграція з Європейський Союз				
Частка аграрного експорту до ЄС, %	~52 %	~56 %	~60 %	~62 %
Обсяг аграрного експорту до ЄС, млрд дол.	~13	~15	~17	~18–19
3. Продуктивність агросектору				
Валовий випуск сільського господарства (реальний), млрд дол.	~50	~55	~60	~63
Врожайність зернових, т/га	~4,2	~4,6	~4,8	~5,0
4. Інституційна якість та прозорість				

Індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business, умовна оцінка)	64/100	65/100	67/100	70/100
Індекс сприйняття корупції (Transparency International)	33	34	36	38
5. Доступ до фінансування				
Обсяг фінансування агросектору від Європейський інвестиційний банк та Європейський банк реконструкції та розвитку, млрд євро	~1,2	~1,5	~1,8	~2,0
6. Інноваційність та цифровізація				
Частка агропідприємств, що використовують precision farming, %	~15 %	~18 %	~22 %	~28 %
Індекс цифровізації агросектору (умовний)	0,45	0,50	0,55	0,60
7. Інфраструктурна ефективність				
Логістичні витрати у структурі експорту, %	~35 %	~29 %	~28 %	~25 %
Пропускна здатність експортних маршрутів (млн т/рік)	~90	~100	~115	~120

Джерело: авторське узагальнення на основі [1, 2, 3, 4]

Отже, аналізуючи дані таблиці 1, можемо констатувати зростання довіри інвесторів на фоні євроінтеграційних реформ, поглиблення економічної інтеграції та стабільність збуту. Зростання продуктивності є сигналом ефективного використання інвестицій. Індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business, умовна оцінка) відображає покращення інституційного середовища під впливом євроінтеграції. Інституційна якість та прозорість відображає покращення інституційного середовища під впливом євроінтеграції. Зростання обсягів фінансування агросектору свідчить про інституційну підтримку та довгострокову довіру. Євроінтеграція стимулює технологічну модернізацію. Зменшення витрат підвищує рентабельність інвестицій.

Не менш значущим є вплив на інноваційний розвиток. Євроінтеграція стимулює впровадження сучасних технологій (precision farming, цифровізація, біотехнології), що підвищує продуктивність і ефективність

агровиробництва, роблячи сектор більш привабливим для венчурних та стратегічних інвесторів.

Водночас слід враховувати і виклики: високу конкуренцію на ринку ЄС, необхідність значних інвестицій у модернізацію для відповідності стандартам, а також ризики, пов'язані з воєнними діями та політичною нестабільністю. Проте в довгостроковій перспективі євроінтеграція формує стійку основу для зростання інвестиційної привабливості аграрного сектору України.

Висновок: Євроінтеграція аграрного сектору України є потужним драйвером залучення інвестицій, оскільки поєднує доступ до великого ринка, інституційну підтримку, підвищення стандартів ведення бізнесу та розвиток інфраструктури. Це створює умови для сталого економічного зростання та інтеграції України у глобальні агропродовольчі ланцюги. Аналіз індикаторів демонструє, що євроінтеграція має чітко вимірюваний позитивний ефект: зростають інвестиції, експорт до ЄС, продуктивність і рівень цифровізації. У сукупності це формує стійку тенденцію підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору України.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 20.04.2026).
2. Риковська О. Аналіз стану сільського господарства України та імплементація нормативно-правових актів ЄС, дотичних до аграрних та довкіллєвих питань / О. Риковська, О. Фраєр, О. Михайленко; за ред. М. Бєлкіна, А. Даниляк. Київ: ГО "Екодія", 2024. 22 с.
3. Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення: наукова доповідь / [Ю.О. Лупенко, О.М. Нечипоренко, М.І. Пугачов, та ін.]. К.: ННЦ «ІАЕ», 2023. – 224 с.
4. Сікачина О., Гагалюк Т. Аналітичний огляд структури аграрного сектора України в контексті Європейської інтеграції. Агрополітичний звіт. Німецько-український агрополітичний діалог. 2025. https://www.apd-ukraine.de.

Tereshchenko Nataliia Yuriivna,
candidate of chem. sc., senior researcher,
National University of Life and Environmental

Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

LABORATORY SUPPORT AS A DETERMINANT OF TRUST AND A MECHANISM FOR THE INTEGRATION OF UKRAINE'S AGRO-PRODUCTS INTO EU MARKETS

The competitiveness of agricultural production remains a relevant focus of modern economic research. Economists analyze technological factors, including the introduction of innovations, digital solutions, and precision farming. Particular attention is devoted to product quality parameters: standardization, certification, and laboratory control in accordance with international requirements. Among the methodological tools used to assess competitiveness, researchers often use SWOT analysis. SWOT analyses conducted by various researchers in 2024-2025 show that one of the opportunities for strengthening the competitiveness of Ukrainian agricultural exports to the European Union is closer compliance of national legislation with EU legislation [1, p. 2; 2, p. 17]. This process is especially important when it comes to crop cultivation standards, monitoring product quality throughout its life cycle, and the functioning of modern food safety systems based on the “from field to fork” approach. Such coordination is not just a technical requirement for entering the EU market, it also functions as a means of strengthening consumer confidence in the reliability of food products. Imports from Ukraine must comply with the EU’s food safety standards, and are rejected at the border in cases of non‑ compliance [2, p. 33].

This study aims to analyze the role of laboratory support as a determinant of trust and as a mechanism for integrating Ukraine's agro-products into EU markets.

The research is grounded in current characteristics of Ukrainian export products and EU regulatory legislation. According to the Operational Action Plan for the Implementation of the Strategy for the Development of Agriculture and Rural Territories of Ukraine for the Period up to 2030 (2025-2027), Strategic Goal 2, task title “5. Ensuring Food Security”, activity title “6) Modernization of the Network of Testing Laboratories, Development of the Network of Reference Laboratories” provides for the modernization of the network of testing laboratories. By the fourth quarter of 2027, 100% of the laboratories of the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection should be modernized and the network of testing laboratories should be developed [3]. These strategic guidelines confirm that product certification is not just desirable, but a mandatory condition for access to the markets of the European Union. The absence of accredited laboratories will mean the impossibility of verifying compliance with

standards, which will lead to loss of access to key export segments and a decrease in the competitiveness of Ukrainian agri-food products.

In addition to regulatory documents and strategic guidelines, it is essential to understand how laboratory support and certification function in practice. Beyond formal accreditation, laboratories operate through technical documentation, standardized testing protocols, and hygiene regulations that define the safety and quality of agro-food products. These instruments not only ensure compliance with EU requirements but also establish measurable benchmarks for producers, covering the entire production chain from cultivation to processing and distribution.

For example, the Codex Alimentarius for nuts establishes a comprehensive multi-level control system that includes defined threshold values for xenobiotic substances [4, p. 1]. These standards provide reference values and should be followed on a par with technical standards, such as TN 0085 – Tree Nuts (Group), and the Code of Hygienic Practice for Tree Nuts (CXC 6- 1972), which sets requirements for hygiene markers throughout the product life cycle. The scope of the regulation covers all tree nuts and their processed products, such as blanched, diced or ground kernels, excluding complex foods where nuts are only a minor ingredient [4, p. 1; 5, p. 1]. It should be emphasized that the regulatory documents cited for tree nuts represent only one illustrative example of how international standards operate for a specific product category. In practice, each export position is governed by its own set of regulatory texts, technical references, and hygiene codes that define the potential pathways of xenobiotic accumulation throughout the product life cycle.

Thus, laboratory support in the production chain becomes an indispensable institutional link, capable not only of certifying products to the relevant EU standards, but also of identifying risks at the early stages of cultivation, processing, transportation. All this provides systematic monitoring, and as a result, proper certification, which opens access to the market and strengthens confidence in the safety and quality of Ukrainian agro-food products.

References:

1. Кваша Сергій; Павленко Олексій; Вакуленко Віталій. Конкурентоспроможність української аграрної продукції на зовнішніх ринках. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-198

2. Von Cramon-Taubadel, Stephan. Analytical Report on the Agricultural Sector of Ukraine, the EU, and a Post-Enlargement EU: A SWOT-Based Assessment. *Німецько-український агрополітичний діалог (APD UA)*. Retrieved from

https://www. apd-ukraine. de/fileadmin/user_upload/APD_Bericht_ENG. pdf (дата звернення: 25.04.2026), 2026.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1163-р. [*Електронний ресурс*]. – Київ: Кабінет Міністрів України, 2024. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-р. (дата звернення: 25.04.2026), 2026.
4. Codex Alimentarius Commission. TN 0085 – Tree Nuts (group) [*Електронний ресурс*]. Rome: FAO/WHO. Режим доступу: *TN 0085 - Tree Nuts (group)* (дата звернення: 25.04.2026), 2026.
5. UNECE. Standard DDP-01 concerning the marketing and commercial quality control of inshell walnuts. Geneva: United Nations Economic Commission for Europe: Режим доступу: Revised standard for inshell walnuts | UNECE (дата звернення: 25.04.2026), 2026.

Ткаченко Андрій Анатолійович, магістр,
***с**пеціальність «Публічне управління та адміністрування», Міжрегіональна Академія управління персоналом (м.Київ, Україна)*
Науковий керівник: *Капеліста Ірина Михайлівна, кандидат .державного управління, доцент, Міжрегіональна Академія управління персоналом (м.Київ, Україна)*

ДЕРЖАВНА АГРАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ВИМІР

Сучасні умови європейської інтеграції України потребують удосконалення механізмів формування та реалізації державної політики, спрямованої на адаптацію країни до європейських стандартів і принципів управління. Важливим завданням залишається виявлення основних проблем, суперечностей та факторів, які впливають на ефективність інтеграційних процесів, а також пошук дієвих інструментів їх вирішення як на державному, так і на регіональному рівнях. Особливого значення набуває секторальна інтеграція та вдосконалення організаційно-функціональної системи управління, що забезпечує координацію реформ і реалізацію євроінтеграційного курсу держави. Актуальність цих процесів

підтверджується необхідністю практичного виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, реалізації Порядку денного асоціації Україна – ЄС, а також впровадження стратегічних документів державного розвитку, зокрема Стратегії сталого розвитку та Стратегії розвитку інноваційної діяльності до 2030 року [1, с.172].

Економічний вимір державної аграрної політики пов'язаний із підвищенням конкурентоспроможності вітчизняного аграрного виробництва. Це передбачає модернізацію виробничих процесів, розвиток інфраструктури, впровадження інноваційних технологій та цифровізації, а також залучення інвестицій. Важливим напрямом є адаптація до вимог European Green Deal та спільної аграрної політики ЄС, що орієнтовані на сталий розвиток, екологізацію виробництва та підвищення ефективності використання ресурсів.Земельні ресурси відіграють визначальну роль у функціонуванні економіки України, оскільки саме з ними пов'язана переважна частина виробництва продовольства та значна частка товарів споживчого призначення. Аграрний сектор забезпечує вагому частину валютних надходжень держави завдяки експорту сільськогосподарської продукції, а земельний потенціал залишається однією з основ продуктивних сил країни.У сучасних умовах європейської інтеграції та посилення міжнародної конкуренції особливого значення набуває формування ефективної державної аграрної політики. Її ключовими напрямами мають бути підтримка розвитку виробничого потенціалу аграрного сектору, зміцнення продовольчої безпеки держави, модернізація агропромислового комплексу та розширення зовнішньоекономічної діяльності. Важливим завданням є переорієнтація експорту з переважно сировинної продукції на товари з високою доданою вартістю, що дозволить підвищити конкурентоспроможність національної економіки. Вихід України на європейський ринок потребує створення конкурентоспроможного аграрного сектору, здатного функціонувати відповідно до стандартів та вимог Європейського Союзу. У зв'язку з цим державна аграрна політика повинна бути спрямована на інституційне та матеріальнотехнічне забезпечення сталого розвитку сільського господарства, підтримку інновацій, підвищення якості продукції та адаптацію до європейських норм регулювання.Європейська модель аграрної політики базується на захисті внутрішнього ринку, застосуванні квот, митних тарифів та інших механізмів регулювання імпорту. Тому інтеграція України до європейського економічного простору потребує адаптації національної аграрної політики до принципів спільної аграрної політики ЄС. Це

передбачає не лише участь у європейському ринку, але й впровадження сучасних підходів до державного регулювання, підтримки виробників та забезпечення продовольчої стабільності держави [2, с. 425-438].

Правовий вимір полягає у гармонізації національного законодавства з acquis communautaire, що включає впровадження європейських стандартів якості та безпечності продукції, санітарних і фітосанітарних норм, а також удосконалення механізмів державного регулювання аграрного сектору. Це сприяє інтеграції України до єдиного ринку ЄС, підвищує довіру з боку міжнародних партнерів та створює передумови для розвитку експорту. Acquis communautaire (acquis) - правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ [3, с.2].

Структурна трансформація аграрного сектора України

Сучасний аграрний сектор України характеризується багаторівневою струк-турою господарювання, у якій важливе місце займають середні комерційні сільськогосподарські підприємства. Такі господарства мають значний вплив на функціонування аграрної економіки держави та забезпечують обробіток великої частини сільськогосподарських земель.Середній розмір таких господарств становить близько 1493 га, при цьому вони обробляють приблизно 41% сільськогосподарських угідь. Динаміка розвитку свідчить про поступове збільшення середнього розміру господарств у комерційному сегменті -з 479 га у 2010 році до 649 га у 2024 році [4, с. 51].

Література:

1.Рєзніков В.В., Державна політика у сфері європейської інтеграції України: теорія, методологія, практика: монографія / В.В. Рєзніков. Харків : «Діса плюс», 2020. 364 с.

2.Аграрна економічна політика : підручник. 2-ге видання / Юхименко П.І., Шуст О.А., Димань Т.М., та ін. За заг. ред.д.е.н.,професора Шуст О.А.,Київ.Вид-во «SBA Print», 2026. 554с.

3.Закон України Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Редакція від 04.11.2018, С.6. URL: https://share.google/qzyK7cEgnjFDlzjvr

4.Олександр Сікачина,Тарас Гагалюк, Аналітичний огляд структури Аграр-ного сектора України в контексті Європейської інтеграції. Київ, жовтень 2025. 64с.

Ткаченко Наталія Борисівна, *кандидат економічних наук, доцент,*

Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління» (м. Київ, Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В АГРАРНІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ EUROPEAN GREEN DEAL ТА СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

В умовах європейської інтеграції, реалізації European Green Deal та реформи Спільної аграрної політики (САП) ЄС фінансовий механізм розвитку аграрної інфраструктури зазнає суттєвої трансформації. Традиційні моделі публічних закупівель, орієнтовані на короткострокову економію, поступово витісняються довгостроковими формами взаємодії – публічно-приватним партнерством (ППП). ППП стає ключовим інструментом залучення приватного капіталу для модернізації систем зрошення, логістичних центрів, сховищ та об’єктів переробки, одночасно забезпечуючи розподіл ризиків і відповідність кліматичним цілям Green Deal [1].

Трансформація моделей фінансування зумовлена необхідністю подолання інформаційної асиметрії, зниження трансакційних витрат та інтеграції ESG-критеріїв. Цифрові платформи закупівель (Prozorro), еволюціонуючи до інтелектуальних систем з елементами Big Data, IoT та API-інтеграції, формують нову архітектуру фінансування. Центральною зміною є перехід від моделі «оплата за актив» до «оплата за доступність або результат», що вимагає цифрового моніторингу KPI з урахуванням екологічних, соціальних та управлінських метрик.

Розбіжності між підходами відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Параметри трансформації фінансового механізму ППП

Параметр порівняння	Традиційна модель	Цифрова модель	Вплив на фінансову стійкість
Домінантний вид витрат	Капітальні витрати	Операційні витрати	Згладжування пікових навантажень на бюджет
Методика оцінки ефективності	LCC	VfM + ESG-метрики	Врахування соціально-екологічних екстерналій
Вартість капіталу	Низька (державний борг), але високі приховані ризики	Оптимізована (залежить від прозорості Big Data)	Зниження вартості запозичень через прозорість
Алгоритм виплат	За фактом підписання актів (дискреція чиновника)	Алгоритмізована (перспективна автоматизація)	Мінімізація суб'єктивізму та корупційних ризиків
Прозорість життєвого циклу	Фрагментарна (до підписання контракту)	Наскрізна (від ідеї до виводу з експлуатації)	Реальний контроль за фіскальними ризиками

Джерело: розроблено автором.

Дані табл. 1 ілюструють перехід від короткострокового бюджетування до стратегічного управління вартістю життєвого циклу активу з обов'язковим урахуванням екологічних екстерналій [4; 5]. В Україні зростає частка довгострокових інфраструктурних контрактів у системі Prozorro, зокрема в аграрній сфері (середній термін реалізації – понад 5 років) [2]. Низька прозорість традиційних механізмів підвищує вартість фінансування, що актуалізує роль цифрових технологій у зниженні ризикової премії та залученні інвестицій для «зеленої» модернізації АПК.

Управління вартістю залученого капіталу набуває особливого значення. У традиційних моделях премія за ризики завищена через брак верифікованих даних. Цифровізація та IoT дозволяють точніше оцінювати ймовірність дефолту та моніторити кліматичні показники. За авторськими розрахунками, впровадження наскрізного цифрового моніторингу може знизити вартість

фінансування ППП в аграрній інфраструктурі на 6–10 в.п., наближаючи умови залучення капіталу до вартості державних запозичень і формуючи «цифрову довіру» [3].

Цифрова платформа закупівель перетворюється на активний елемент ризик-менеджменту в контексті Green Deal. Роль держави еволюціонує від прямого фінансування до стратегічного управління фіскальними лімітами та екологічними стандартами. Приватний партнер оптимізує структуру капіталу на основі Big Data, а кредитори отримують онлайн-моніторинг. Такий підхід мінімізує ризики нецільового використання коштів і є критично важливим для повоєнного відновлення аграрної інфраструктури відповідно до цілей САП та стратегії «Farm to Fork» [2; 3].

Реалізацію потенціалу стримує невідповідність річного бюджетного планування довгостроковій природі ППП. Для подолання цього бар'єру необхідно запровадити багаторічні цифрові ліміти зобов'язань та визнати цифрові дані як доказову базу виконання контрактів.

Важливим елементом фіскальної стійкості є алгоритмізоване стрес-тестування ризиків (інструментарій FRAT) з урахуванням кліматичних і ринкових факторів аграрного сектору. Моделювання умовних зобов'язань дозволяє резервувати капітал вже на етапі реєстрації контракту. Таким чином, інтеграція ППП у цифрову екосистему закупівель формує проактивну систему управління вартістю життєвого циклу аграрної інфраструктури, забезпечуючи одночасно фіскальну стійкість, екологічну відповідальність та ефективне залучення інвестицій для зеленої трансформації агросектору України в рамках European Green Deal та Спільної аграрної політики ЄС [4; 5].

Література:

1. Закон України «Про публічно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404-VI (зі змінами та доповненнями).
2. Міністерство економіки України. Стан здійснення державно-приватного партнерства в Україні (станом на 01.01.2026): офіційний звіт. Київ, 2026. URL: https://me.gov.ua (дата звернення: 30.03.2026).
3. Смуригін Є. Вплив цифровізації на державно-приватне партнерство у сфері інфраструктури: тенденції створення «розумного міста». *Dictum Factum*. 2025. URL: https://df.duit.in.ua (дата звернення: 30.03.2026).
4. European PPP Expertise Centre (EPEC). Value for Money Assessment : Review of approaches and key concepts. Luxembourg : EIB, 2015. 42 c. URL:

https://www.eib.org/files/epec/epec_value_for_money_assessment_en.pdf (дата звернення: 30.03.2026).

5. World Bank. Public-Private Partnerships Reference Guide. Version 3.0. Washington, D.C., 2022. URL: https://ppp.worldbank.org (дата звернення: 30.03.2026).

Уляніч Юлія Василівна,
кандидат економічних наук., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уляніч Костянтин Федорович, *кандидат економічних наук., доцент кафедри підприємництва та соціальних технологій*
Уманський національний університет (м. Умань, Україна)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Попри повномасштабну війну, розрив логістичних маршрутів, блокування кордонів та інші кризові виклики, аграрний сектор економіки України зберіг значний експортний потенціал. За перший рік війни обсяг експорту аграрної продукції становив 23,5 млрд дол. США, що на 15,2 %, або на 4,2 млрд дол. США менше порівняно з довоєнним 2021 р. Разом із тим частка аграрного експорту у загальній структурі зовнішніх поставок у 2022 р. збільшилася на 12,6 відсоткових пункти - з 40,7 % до 53,3 %. Це свідчить про те, що саме аграрний сектор нині забезпечує понад половину валютних надходжень держави від експорту.

За результатами функціонування аграрного сектору у перший рік війни було отримано позитивний фінансовий результат у сумі 87,3 млрд грн. Водночас 79,1 % аграрних підприємств завершили 2023 р. із чистим прибутком обсягом 126,4 млрд грн, тоді як 20,1 % суб'єктів господарювання зазнали збитків, загальна сума яких становила 39,1 млрд грн. Проте порівняно з довоєнним 2021 р. прибутковість галузі зменшилася у 2,7 раза - з 238,5 до 87,3 млрд грн. Незважаючи на значні втрати, руйнування виробничої інфраструктури та постійний вплив воєнних ризиків, рівень збитковості аграрного сектору залишався найнижчим серед основних видів економічної діяльності.

На тлі негативних змін більшості макроекономічних показників індикатори фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору в умовах воєнного стану демонстрували відносну стабільність, що свідчить про збереження потенціалу галузі до подальшого відновлення та розвитку.

Так, упродовж 2024 р. загальний обсяг капіталу аграрних підприємств зріс на 7,3 %, зокрема власний капітал збільшився на 1,8 %, а позиковий на 15,2 %. У перший рік війни обсяги кредитування аграрного сектору зросли на 43,4 %, або на 35,9 млрд грн. Така тенденція значною мірою пояснюється дією ефективних механізмів підтримки галузі з боку держави та фінансово-кредитних установ. Зокрема, Уряд і Міністерство аграрної політики продовжили реалізацію програми «Доступні кредити 5-7-9%», спрямованої на розширення доступу аграріїв до банківських ресурсів в умовах воєнного стану, а також програм державних гарантій.

Протягом 2024 р. пільговими кредитами скористалися 43 648 підприємств на загальну суму 95,5 млрд грн. Крім того, за перше півріччя 2024 р. 11 136 аграрних підприємств отримали кредити на суму 56,3 млрд грн за різними програмами, з яких 33,3 млрд грн припадає на програму «Доступні кредити 5-7-9%». Водночас обсяги капітальних інвестицій у перший рік війни скоротилися майже на третину з 68 до 49,6 млрд грн. Рентабельність операційної діяльності аграрних підприємств також суттєво знизилася - майже втричі, з 34,9 % до 14,1 %.

Погіршення фінансових результатів позначилося і на показниках ефективності використання ресурсів. Зокрема, ефективність використання власного капіталу зменшилася на 19,5 %, позикового на 30,3 %, а оборотних активів на 18,5 %. Рентабельність реалізації скоротилася на 13,6 відсоткових пунктів з 25,9 % до 12,3 %.

Щодо ефективності використання залучених банківських кредитів, то у 2024 р. відповідні показники також істотно погіршилися на 47,7 %, 50,4 % та 64,2 % відповідно. Зокрема, обсяг виробництва аграрної продукції у розрахунку на 1 тис. грн кредитних ресурсів зменшився з 8,63 до 4,51 тис. грн, а реалізації з 11,12 до 5,51 тис. грн. Водночас показник чистого прибутку на одиницю залучених кредитів скоротився з 2,98 тис. грн у 2022 р. до 1,07 тис. грн.

Попри зазначені негативні тенденції, суб’єкти аграрного бізнесу поступово адаптуються до нових умов господарювання. Починаючи з другого кварталу 2022 р. спостерігається певне пожвавлення ділової активності, однак очікування підприємств істотно змінилися під впливом воєнних ризиків. Війна значно ускладнила систему кадрового забезпечення, що негативно

позначається на організації виробничих процесів, зокрема, гострою залишається проблема дефіциту трудових ресурсів.

Література:

1. Вдовенко Л.О., Тітов Д.В. Безпека підприємств аграрного сектора економіки: загрози та наслідки. *Агросвіт.* 2023. № 20. С. 15–23.
2. Демиденко Л., Наконечна Ю. Фінансова стійкість аграрного сектору економіки україни в умовах воєнного стану. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*, *1*(1 (222), 48-55. URL: https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/6 **(**дата звернення: 15.04.2026).
3. Нєізвєстна О., Григорук А., Литвин Л. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2022. № 39. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-62 **(**дата звернення: 11.04.2026).

Цап Володимир Дмитрович, кандидат економічних наук, доцент, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
(м. Запоріжжя, Україна)

УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ НА ОСНОВІ ЦИФРОВОГО АНАЛІЗУ ВИТРАТ

В умовах євроінтеграційного розвитку України та трансформації аграрного сектору особливої актуальності набуває питання ефективного управління податковими ризиками підприємств. Зростання рівня цифровізації економіки, розширення доступу контролюючих органів до інформаційних ресурсів та впровадження аналітичних систем обробки даних зумовлюють необхідність перегляду підходів до організації податкового менеджменту в аграрному бізнесі.

Практика свідчить, що значна частина податкових ризиків у сільському господарстві пов’язана з недостатнім контролем за формуванням витрат виробництва. Це проявляється у відсутності системного нормування витрат, невідповідності між фактичними показниками та технологічними потребами, а також у помилках при документальному оформленні господарських операцій. У сучасних умовах такі недоліки перестають бути внутрішньою проблемою підприємства та набувають ознак податкових ризиків [1].

Суттєвим фактором підвищення ефективності податкового контролю є використання цифрових інструментів аналізу, які дозволяють органам ДПС здійснювати комплексне зіставлення даних податкової, фінансової та статистичної звітності. Зокрема, використання показників форм №50-сг «Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств», №29-сг «Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) сільського господарства» та №2-ферм «Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур» [2] у поєднанні з даними податкової звітності дає можливість визначати витрати на одиницю площі, оцінювати ефективність використання ресурсів та виявляти аномальні відхилення у структурі собівартості продукції.

У контексті євроінтеграції зазначені підходи відповідають практикам Європейського Союзу, де контроль за використанням ресурсів у сільському господарстві здійснюється на основі інтегрованих інформаційних систем і цифрових платформ. Зокрема, у рамках Спільної аграрної політики ЄС значна увага приділяється обґрунтованості витрат, їх відповідності технологічним нормам і прозорості фінансових потоків [3].

Одним із ключових елементів податкового менеджменту є впровадження технологічних карт виробництва, які дозволяють систематизувати всі етапи виробничого процесу та пов’язані з ними витрати. Використання таких карт забезпечує взаємоузгодженість показників щодо витрат матеріальних ресурсів, трудових затрат та обсягів виробництва, що створює належну доказову базу під час податкових перевірок [1].

Особливу увагу слід приділити нормуванню витрат паливно-мастильних матеріалів, насіння, добрив та засобів захисту рослин. Саме ці статті формують основну частину собівартості продукції рослинництва і водночас є найбільш контрольованими з боку податкових органів. Відсутність економічно обґрунтованих норм або їх невідповідність фактичним показникам може розцінюватися як ознака фіктивних операцій або заниження податкових зобов’язань [1].

Наприклад, у разі невідповідності обсягів використаного пального або добрив площам обробітку земель чи технологічним процесам органи ДПС можуть кваліфікувати такі витрати як такі, що не пов’язані з господарською діяльністю, що призводить до донарахування податкових зобов’язань з ПДВ відповідно до чинного законодавства. Аналогічно, використання незареєстрованих засобів захисту рослин або відсутність підтверджувальних документів щодо насіння створює додаткові ризики під час перевірок [4].

Важливим напрямом підвищення ефективності податкового менеджменту є впровадження системного нормування витрат із урахуванням технологічних, економічних та природно-кліматичних факторів. Формування норм має здійснюватися на основі галузевих рекомендацій, даних агрохімічного аналізу ґрунтів, технічних характеристик машинно-тракторного парку та фактичних показників попередніх періодів. При цьому доцільним є встановлення діапазону нормативних значень, що дозволяє врахувати можливі відхилення у процесі виробництва [5].

Значний потенціал у мінімізації податкових ризиків має цифровізація облікових процесів, яка забезпечує оперативність збору та обробки інформації, підвищує точність аналітичних розрахунків і сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Інтеграція внутрішніх інформаційних систем підприємств із державними реєстрами дозволяє забезпечити прозорість господарських операцій та знизити рівень податкових ризиків [4,5].

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що ефективний податковий менеджмент в аграрному секторі в умовах євроінтеграції повинен базуватися на поєднанні цифрових технологій, системного нормування витрат та дотримання принципів прозорості і обґрунтованості господарських операцій. Це дозволить не лише мінімізувати податкові ризики, але й підвищити конкурентоспроможність аграрного бізнесу на європейських ринках.

Література:

1. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ Мінагрополітики України від 18.05.2001 №132.
2. Офіційний сайт Державної статистики України. ukrstat.gov.ua
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2014 р. № 984_011.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 №2755-VI.
5. Цап В Контроль за собівартістю сільгосппродукції: на що звертає увагу ДПС. «АгроПРО» квітень 2026 №8(224) с. 33-43.
URL: https://agro-pro.com.ua/

Царенко Ольга Олександрівна, *магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини»*
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Білан Сергій Олексійович, доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ УГОД

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується поглибленням процесів глобалізації та активізацією міжнародної економічної інтеграції. У цих умовах міжнародні торговельні угоди виступають важливим інструментом регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема в аграрній сфері. Аграрний сектор має стратегічне значення для забезпечення продовольчої безпеки держави та формування її експортного потенціалу, що зумовлює необхідність дослідження впливу торговельних угод на його розвиток [1].

Проблематика впливу міжнародної торгівлі на аграрний сектор широко висвітлюється у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, теоретичні аспекти економічного розвитку в умовах глобалізації розкрито у роботах Л. Г. Мельника [1], а особливості функціонування аграрного сектору України — у дослідженнях П. Т. Салука (2). Значний внесок у вивчення процесів торговельної лібералізації та їх впливу на аграрну сферу здійснили міжнародні організації, зокрема Світовий банк і Світова організація торгівлі [4; 5].

Реалізація міжнародних торговельних угод відкриває нові можливості для розвитку аграрного сектору. Передусім, це пов’язано з розширенням доступу до зовнішніх ринків збуту, що сприяє зростанню експорту сільськогосподарської продукції та підвищенню доходів виробників. Крім того, лібералізація торгівлі стимулює підвищення ефективності виробництва, впровадження інновацій і сучасних технологій, а також інтеграцію національного аграрного сектору у глобальні ланцюги доданої вартості[6].

Водночас міжнародні торговельні угоди створюють низку ризиків для аграрного сектору. Одним із ключових викликів є посилення конкуренції з боку іноземних виробників, що може призводити до витіснення національної продукції з внутрішнього ринку. Особливо вразливими в цьому контексті є малі та середні аграрні підприємства, які мають обмежені ресурси для адаптації до нових умов [2]. Додатковими ризиками виступають залежність від кон'юнктури світових ринків, коливання цін на аграрну продукцію, а також підвищення вимог до якості та безпечності продукції відповідно до міжнародних стандартів [5].

Окрему увагу слід приділити проблемі адаптації аграрного сектору до умов функціонування в межах міжнародних торговельних угод. Відповідність продукції міжнародним стандартам потребує значних інвестицій, що може бути складним для окремих виробників. Водночас такі вимоги сприяють модернізації галузі, підвищенню її конкурентоспроможності та якості продукції [3].

Таким чином, вплив міжнародних торговельних угод на розвиток аграрного сектору має подвійний характер. З одного боку, вони створюють сприятливі умови для зростання експорту, залучення інвестицій і технологічного оновлення галузі, а з іншого — формують нові ризики, пов'язані з конкуренцією, ринковою нестабільністю та необхідністю відповідності міжнародним стандартам. У зв'язку з цим, важливим є формування ефективної державної політики, спрямованої на підтримку вітчизняних виробників, мінімізацію негативних наслідків лібералізації торгівлі та максимальне використання її потенційних переваг.

Література:

1. Мельник Л. Г. Економіка розвитку : підручник. Київ : Знання, 2014. 432 с.
2. Саблук П. Т. Розвиток аграрного сектору економіки України : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2016. 350 с.
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Аграрний сектор України: тенденції та перспективи розвитку.
URL:https://minagro.gov.ua .
4. Anderson K. Agricultural Trade Reform and the Doha Development Agenda. Washington, DC : World Bank, 2006. 378 p.
URL: https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6921
5. World Trade Organization.World Trade Report 2020: Government Policies to Promote Innovation in the Digital Age. Geneva : WTO, 2020.

URL: https://www.wto.org
6. Food and Agriculture Organization of the United Nations
The State of Agricultural Commodity Markets 2022. Rome : FAO, 2022. URL: https://www.fao.org/publications

Церінг Єлизавета Андріївна,
магістр, спеціальність С3"Міжнародні відносини", Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Грушецький Богдан Павлович*
кандидат політичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РЕГІОНАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ В АГРОСЕКТОРІ: ОБМЕЖЕННЯ МОДЕЛІ ЄС ТА ПОРІВНЯЛЬНІ ПЕРЕВАГИ УКРАЇНИ

Агропромисловий сектор традиційно є одним із найскладніших і водночас найбільш політизованих у світовій економіці, адже саме тут переплітаються питання продовольчої безпеки, екологічної стійкості, соціального розвитку та глобальної конкуренції. У цьому контексті Європейський Союз і Україна демонструють дві принципово різні моделі розвитку сільського господарства. ЄС робить ставку на інституційне фінансування та підтримку регіонального потенціалу, тоді як Україна розвивається переважно за ринковою логікою. Ключовий висновок полягає в тому, що європейська модель, попри свою соціальну спрямованість, часто знижує ефективність розподілу ресурсів і формує залежність від субсидій, тоді як українська — забезпечує вищу гнучкість і результативність виробництва.

Ці відмінності чітко проявляються у макроекономічних показниках. За даними Eurostat за 2024 рік, сільське господарство ЄС створило 228,6 млрд євро валової доданої вартості, що становить лише 1,2% ВВП [1]. Водночас

на аграрну політику спрямовується 378,5 млрд євро, або близько третини бюджету ЄС [2]. Загальний обсяг аграрного виробництва досяг 531,9 млрд євро, а експорт — 234,1 млрд євро. В Україні ж агросектор традиційно є основою економіки: у 2021 році він забезпечував 10,9% ВВП і 41% експорту, а у 2023 році його частка зросла до 19,9%. У 2024 році ЄС став головним ринком збуту для української агропродукції, поглинувши близько 60% експорту [3].

Такі відмінності зумовлені різною логікою інвестування. Європейська комісія спрямовує ресурси на вирівнювання регіонального розвитку, підтримку доходів фермерів і збереження сільських територій. Українська модель, навпаки, базується на жорсткій ринковій селекції, коли інвестиції концентруються у найбільш прибуткових напрямах, формуючи конкурентні агропромислові кластери.

Фінансування агросектору ЄС здійснюється через Спільну аграрну політику та регіональні фонди розвитку, об'єднані концепцією «смарт-спеціалізації». Її суть полягає в тому, що інвестиції спрямовуються не просто в країни чи галузі, а в конкретні сильні сторони регіонів. Теоретично це має стимулювати інновації та забезпечувати збалансований розвиток. Проте на практиці така модель часто суперечить ринковим принципам, адже капітал розподіляється адміністративно, а не відповідно до реальної ефективності.

Це проявляється у кількох системних проблемах. Передусім йдеться про неефективний розподіл ресурсів. За даними Eurostat, у 2024 році продуктивність праці в агросекторі ЄС демонструвала різкі коливання: у частині країн вона зростала, тоді як в інших суттєво падала. Наприклад, у Латвії зростання становило майже 47%, тоді як у Румунії — падіння понад 16% [4]. Водночас у країнах Східної Європи зберігається надмірна зайнятість у сільському господарстві, що свідчить про низьку ефективність виробництва. Таким чином, регіональне фінансування часто підтримує неефективні структури замість їх модернізації.

Другою проблемою є висока залежність від субсидій. У середньому близько третини доходів фермерів у ЄС формується за рахунок державної підтримки. Без цих виплат значна частина господарств стає збитковою, що свідчить про їхню слабку ринкову конкурентоспроможність. У результаті фермери орієнтуються не стільки на підвищення ефективності, скільки на отримання дотацій.

Третьою суттєвою проблемою залишається бюрократизація. Складні процедури отримання фінансування, жорсткі екологічні вимоги та тривалі погодження інновацій значно уповільнюють розвиток галузі. У деяких

випадках впровадження нових технологій може затягнутися на роки, що робить агросектор ЄС менш адаптивним до глобальних викликів.

На цьому тлі український аграрний сектор виглядає принципово інакше. Його розвиток відбувався в умовах обмеженої державної підтримки, що сформувало більш конкурентну модель. Рівень субсидій в Україні є мінімальним — близько 2,4% доходів, що змушує виробників орієнтуватися на ефективність і рентабельність. Капітал спрямовується у найбільш прибуткові культури, а виробничі витрати на зернові залишаються приблизно на 30% нижчими, ніж у ЄС [5].

Важливу роль відіграє і масштаб виробництва. В Україні значна частина земель обробляється великими агрохолдингами, що забезпечує економію на масштабі та високу продуктивність. Це дозволило країні зайняти провідні позиції на світових аграрних ринках і зберігати експорт навіть у складних умовах.

Не менш важливою є гнучкість системи. Українські виробники швидко адаптуються до змін, впроваджують сучасні технології та оперативно реагують на кризові ситуації. Прикладом є швидка перебудова логістики після блокування морських портів, що стало можливим саме завдяки відсутності надмірних регуляторних обмежень.

Порівняння цих моделей дозволяє зробити очевидний висновок: ЄС забезпечує соціальну стабільність і екологічні стандарти, тоді як Україна — економічну ефективність і конкурентоспроможність. Водночас кожна з моделей має свої обмеження, що особливо проявляється в контексті євроінтеграції.

Інтеграція України до ЄС неминуче вимагатиме трансформації обох підходів. Сучасна система фінансування ЄС, заснована на масштабних субсидіях, не зможе повною мірою інтегрувати український агросектор без змін. Водночас Україна здатна посилити європейський ринок завдяки своїй ефективності, масштабності та гнучкості.

Отже, мова має йти не про односторонню адаптацію, а про взаємне поєднання моделей. Європейський Союз потребує більшої ринкової гнучкості, тоді як Україна — інституційної стабільності та високих стандартів. Саме такий баланс може забезпечити сталий розвиток агросектору в умовах спільного європейського простору.

Література:

1. Value of agriculture output down by 0.9% in 2024 URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20251107-1
2. Special report 20/2024: Common Agricultural Policy Plans URL:https://www.eca.europa.eu/en/publications?ref=SR-2024-20
3. Solidarity Lanes: Latest figures – September 2025 URL: https://transport.ec.europa.eu/news-events/news/solidarity-lanes-latest-figures-september-2025-2025-10-27_en
4. Performance of the agricultural sector URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Performance_of_the_agricultural_sector
5. EU / Ukraine: analysis of the main agricultural crop sectors URL: https://www.farm-europe.eu/news/impact-of-eu-enlargement-to-ukraine-a-compa rative-analysis-of-the-main-agricultural-crop-sectors/#:~:text=Ukrainian%20cere al%20production%20costs%20are%20on%20average%2030%25,from%20Ukrai ne%20have%20doubled%20between%202019%2F21%20and%202023.

Яцух Олена Олексіївна, доктор економічних наук, професор, Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (м. Запоріжжя, Україна)

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Аграрний сектор економіки України традиційно залишається одним із ключових драйверів національного економічного розвитку, формуючи значну частку валютних надходжень, забезпечуючи продовольчу безпеку та підтримуючи фінансову стабільність територіальних громад. Водночас повномасштабна війна, логістичні обмеження, зростання виробничих витрат та посилення міжнародної конкуренції суттєво вплинули на фінансову

стійкість сільськогосподарських підприємств. За цих умов особливого значення набуває податкова політика як інструмент державного регулювання, здатний одночасно забезпечувати фіскальну ефективність і стимулювати розвиток аграрного бізнесу. Аграрний сектор навіть в умовах війни зберігає стабільну бюджетоформуючу роль у структурі податкових надходжень держави.

Стратегічною основою трансформації податкової політики України виступає Національна стратегія доходів до 2030 року [1], яка визначає пріоритети реформування податкової системи, спрямовані на зменшення фіскальних дисбалансів, скорочення залежності від зовнішнього фінансування та забезпечення макроекономічної стабільності. Однією із стратегічних цілей документа є збереження рівня мобілізації доходів на рівні близько 27 % ВВП, адаптація податкового законодавства до норм ЄС та створення сучасних цифрових рішень у сфері контролю й управління доходами.

Для підприємств аграрного сектору особливе значення мають напрями Національна стратегія доходів, пов'язані з реформуванням спрощеної системи оподаткування, переглядом податкових пільг, гармонізацією податку на додану вартість із директивами ЄС, впровадженням міжнародних стандартів прозорості CRS, CbC та BEPS, а також цифровізацією податкових процесів [1]. Такі зміни формують нові умови господарювання, орієнтовані на прозорість фінансових потоків, підвищення інвестиційної привабливості та спрощення виходу українських аграрних виробників на європейські ринки.

Ключовим фактором фінансової стійкості аграрних підприємств у процесі євроінтеграції стає не лише рівень податкового навантаження, а й передбачуваність податкової політики. Досвід країн ЄС свідчить, що спеціальні режими оподаткування для фермерських господарств, спрощені процедури декларування та електронні сервіси сприяють зниженню адміністративних витрат бізнесу й стимулюють інвестиційну активність. В Україні такі трансформації отримали розвиток через участь у програмі ЄС «Цифрова Європа» (2021–2027), що передбачає модернізацію ІТ-рішень у сфері державних фінансів та податкової взаємодії з бізнесом [2].

У 2024 році додатковим інструментом посилення ефективності податкової політики стало впровадження системи управління податковими ризиками (комплаєнс-ризиками), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України №854 [3]. Використання ризик-орієнтованого підходу дозволяє мінімізувати втрати бюджету без посилення прямого

адміністративного тиску на сумлінних платників податків, що є особливо важливим для малих та середніх аграрних підприємств.

В умовах реалізації євроінтеграційного курсу України та трансформації податкової системи особливого значення для підприємств аграрного сектору набувають стратегічні ініціативи, спрямовані на підвищення прозорості, цифровізації та прогнозованості фіскального середовища. До ключових інституційних змін, що безпосередньо впливають на фінансову стійкість суб'єктів агробізнесу, належать Національна стратегія доходів до 2030 року, участь України у програмі ЄС «Цифрова Європа» (2021–2027) та впровадження системи управління податковими ризиками (комплаєнс-ризиками). Узагальнення впливу зазначених реформ на діяльність аграрних підприємств наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Вплив сучасних інституційних реформ на фінансову стійкість сільськогосподарських підприємств аграрного сектору економіки України

Інструмент державної політики	Ключові зміни	Практичний ефект для аграрних підприємств
Національна стратегія доходів до 2030 року	Гармонізація податкової політики з вимогами ЄС, розширення податкової бази, цифровізація	Підвищення прогнозованості податкового середовища, покращення інвестиційного клімату
Програма ЄС «Цифрова Європа» (2021–2027)	Розвиток електронних сервісів, інтеграція IT-рішень, автоматизація обміну даними	Скорочення адміністративних витрат, спрощення податкової взаємодії з державою
Система управління податковими ризиками (КМУ №854)	Запровадження комплаєнс-контролю та ризик-орієнтованого моніторингу	Зниження податкових ризиків, мінімізація перевірочного навантаження, підвищення фінансової стабільності

Розроблено автором за джерелом [1,2,3]

Результати аналізу свідчать, що впровадження зазначених реформ сприяє цифровізації податкових процесів, підвищенню прозорості ведення бізнесу та зниженню регуляторного навантаження. Для аграрних підприємств це створює умови для зміцнення фінансової стійкості та адаптації до стандартів ЄС. Таким чином, податкова політика в умовах євроінтеграції стає стратегічним інструментом забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств. Реалізація Національної стратегії доходів до

2030 року сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору та зміцненню фінансової безпеки держави.

Література:

1. Національна стратегія доходів до 2030 року : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: https://www.kmu.gov.ua
2. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь у програмі «Цифрова Європа» (2021–2027). URL: https://www.kmu.gov.ua
3. Про реалізацію експериментального проекту щодо функціонування системи управління податковими ризиками (комплаєнс-ризиками) в ДПС : Постанова КМУ від 25 липня 2024 р. № 854. URL: https://zakon.rada.gov.ua

Яцух Ростислав Олегович.
аспірант,
Західноукраїнський національний університет
(м. Тернопіль, Україна)
Науковий керівник: Тулай Оксана Іванівна
доктор економічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет
(м. Тернопіль, Україна)

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПОРТУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасні процеси євроінтеграції України формують нові вимоги до розвитку аграрного сектору, насамперед у частині підвищення експортного потенціалу та конкурентоспроможності продукції на ринках ЄС. У цих умовах ключового значення набуває інституціональне забезпечення експорту, яке визначає ефективність взаємодії підприємств із міжнародним економічним середовищем.

Інституціональне забезпечення експорту охоплює сукупність регуляторних, фінансових та організаційних механізмів, що забезпечують

доступ продукції на зовнішні ринки, її відповідність міжнародним стандартам та мінімізацію ризиків. Визначальну роль при цьому відіграють митно-тарифне регулювання, валютно-фінансові інструменти та система страхування експортних ризиків [1]. У процесі євроінтеграції важливим є гармонізація національного законодавства з нормами ЄС, що передбачає адаптацію митних процедур, впровадження стандартів якості та розвиток цифрових інструментів адміністрування ЗЕД. Водночас зберігаються інституційні обмеження, зокрема складність сертифікації, недостатня координація між органами влади та обмежена інфраструктурна підтримка експорту.

Митно-тарифне регулювання суттєво впливає на доступ до ринків ЄС, де поряд із лібералізацією діють тарифні квоти та нетарифні бар'єри, що підвищують витрати експортерів. Валютно-фінансове регулювання, своєю чергою, забезпечує макроекономічну стабільність, однак через валютні обмеження, контроль розрахунків знижує фінансову гнучкість підприємств [2].

Важливою складовою інституціонального забезпечення є страхування ризиків, оскільки аграрний бізнес функціонує в умовах валютних, логістичних і воєнних загроз. Водночас недостатній рівень страхового покриття в Україні обмежує можливості захисту експортних операцій та підвищує вразливість підприємств до зовнішніх шоків.

Таблиця 1

Інституційні бар'єри розвитку експорту аграрної продукції України в умовах євроінтеграці

Складова інституційного середовища	Основні проблеми	Вплив на експорт	Напрями удосконалення (ЄС-вектор)
Митно-тарифне регулювання	Тарифні квоти ЄС, складність митних процедур	Обмеження обсягів експорту, зростання витрат	Гармонізація процедур, цифровізація митниці
Нетарифні бар'єри	Високі вимоги до якості та сертифікації	Ускладнення доступу до ринків ЄС	Адаптація стандартів до acquis ЄС
Валютно-фінансове регулювання	Валютні обмеження, строки розрахунків	Зниження фінансової гнучкості підприємств	Лібералізація валютного контролю

Логістична інфраструктура	Перевантаження кордонів, зміна маршрутів	Затримки поставок, зростання витрат	Інтеграція у транспортні мережі ЄС
Страхування експортних ризиків	Високі тарифи, низьке покриття	Підвищення ризиків ЗЕД	Розвиток ЕКА, страхування воєнних ризиків
Цифровізація ЗЕД	Фрагментарність інформаційних систем	Низька прозорість операцій	Впровадження інтегрова-них цифрових платформ

Розроблено автором за джерелом [2,3,4]

Як свідчать наведені дані, інституціональне середовище експорту аграрної продукції України характеризується системними бар'єрами, що обмежують ефективність зовнішньоекономічної діяльності. Найбільший вплив мають регуляторні та фінансові обмеження, а також недостатній розвиток інфраструктурних і страхових механізмів. У контексті євроінтеграції їх подолання пов'язане з гармонізацією законодавства до норм ЄС, розвитком цифрових інструментів та розширенням фінансової підтримки експорту [5].

Важливим напрямом трансформації є впровадження цифрових інструментів підтримки експорту. Використання електронних платформ, систем «єдиного вікна» та автоматизованих митних процедур дозволяє зменшити адміністративні бар'єри, скоротити витрати та підвищити прозорість зовнішньоекономічних операцій [5].

Ефективність інституціонального забезпечення значною мірою залежить від розвитку фінансових інструментів. Особливу роль відіграють експортно-кредитні інститути, діяльність яких спрямована на страхування та фінансування експорту. Їх розвиток та інтеграція з європейськими механізмами сприятимуть підвищенню доступності ресурсів для аграрних підприємств.

Таким чином, інституціональне забезпечення експорту в умовах євроінтеграції поєднує позитивні зміни та системні обмеження. Його вдосконалення потребує комплексного підходу, що включає гармонізацію законодавства, розвиток цифрової інфраструктури, фінансових механізмів і страхових інструментів, що сприятиме зміцненню позицій України на ринках ЄС та сталому економічному розвитку.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27.06.2014 р. № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.
3. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19
4. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Аналітичні матеріали щодо експорту агропродукції. URL: https://minagro.gov.ua
5. Яцух Р.О. Оцінка та аналіз інституціонального середовища зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного бізнесу: митно-тарифне, валютно-фінансове регулювання та страхування ризиків. *Наукові нотатки Львівського університету бізнесу і права*, 2025 (47), с 968-981 URL: https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/2081

Ячна Дар'я Олександрівна,
студентка, спеціальність G21 «Біотехнології та біоінженерія»,
Національний університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Радченко Людмила Сергіївна,
кандидат історичних наук, доцент, Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОДВІЙНИЙ ПЕРЕХІД: ЕКОЛОГІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ДРАЙВЕРИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЄС

Європейський Союз перебуває на порозі значних економічних та соціальних перетворень, що знайшли своє відображення у стратегічній ініціативі «Європейський зелений курс». Ця програма висуває регіональну

політику на перший план, розглядаючи її як фундаментальний інструмент для збереження єдності та мінімізації диспропорцій, що неминуче виникають під час переходу до екологічно чистої енергетики. Досягнення кліматичної нейтральності до середини століття (2050 рік) вимагає не лише модернізації промислового сектору, а й розробки нових механізмів підтримки для тих регіонів, чия економіка традиційно залежала від викопного палива.

Проте, цей перехід не позбавлений потенційних ризиків. Існує ймовірність поглиблення розриву між економічно розвиненими та периферійними регіонами, зумовленого обмеженим доступом останніх до фінансових ресурсів та передових екологічних технологій. Крім того, проблема енергетичної бідності залишається гострою, оскільки підвищення енергоефективності вимагає значних капіталовкладень, які не завжди доступні для соціально вразливих верств населення. Для подолання цих викликів ЄС запровадив «Механізм справедливого переходу», ключовим елементом якого є Фонд справедливого переходу. Цей фонд надає підтримку не лише технологічному оновленню, а й соціальним програмам для працівників. Особливо важливими є ініціативи з перекваліфікації (Reskilling) та підвищення кваліфікації (Upskilling), які готують працівників вугільної промисловості до працевлаштування у сферах відновлюваної енергетики, екологічного будівництва та біотехнологій. Це сприяє збереженню соціальної стабільності у проблемних регіонах та підтримці місцевих ринків праці.

На рівні муніципалітетів боротьба з енергетичною бідністю здійснюється через ініціативу «Хвиля реновації», яка передбачає масштабну модернізацію житлового фонду та громадських будівель за допомогою грантів та пільгових кредитних програм. Це не тільки знижує витрати на опалення та кондиціонування, але й стимулює розвиток місцевого малого бізнесу у будівельній галузі.

У контексті сталого розвитку регіонів, значну роль відіграє розвиток біоекономіки, що ґрунтується на використанні відновлюваних біологічних ресурсів. Для сільськогосподарських та віддалених територій це відкриває перспективи переробки сільськогосподарських відходів у високотехнологічну продукцію. Застосування інноваційних біотехнологій дозволяє створювати замкнені виробничі цикли, що є основою циркулярної економіки. Використання мікроорганізмів для переробки біомаси у біопаливо, біопластики та ферментні препарати сприяє децентралізації енерговиробництва та підвищенню ефективності використання ресурсів у регіонах. Європейські фонди активно підтримують створення інноваційних

кластерів, де науковці співпрацюють з місцевими господарствами для відновлення родючості ґрунтів та впровадження передових агротехнологій.

Сучасний світ стоїть на порозі екологічних змін, де цифрові технології виступають каталізатором переходу до «зеленої» економіки. Ця концепція, відома як «Подвійний перехід», об'єднує екологічні ініціативи з передовими розробками, такими як штучний інтелект та мережі 5G. Таке поєднання дозволяє оптимізувати використання ресурсів, що особливо яскраво проявляється у «розумних містах» та «розумних селах». Тут інтелектуальні системи моніторингу довкілля та управління відходами роблять екологічні рішення доступними та економічно вигідними навіть для невеликих громад. Таким чином, цифровізація сприяє подоланню технологічного розриву між великими мегаполісами та містами.

Ефективність такого підходу підтверджується успішними прикладами європейських регіонів. Польська Сілезія, яка колись залежала від вугільної промисловості, сьогодні перетворюється на центр інновацій, активно інвестуючи в IT та зелену енергетику. Північна Швеція демонструє вражаючі успіхи у розвитку водневої металургії, залучаючи регіональні кошти для створення інфраструктури зберігання енергії. В італійському регіоні Емілія-Романья фермери, застосовуючи принципи циркулярної біоекономіки, створили мережу біогазових установок, що забезпечують енергетичну незалежність цілих муніципалітетів.

Міжрегіональна співпраця в рамках програм Interreg відіграє ключову роль у вирішенні транскордонних екологічних проблем. Це охоплює спільне управління річковими басейнами, збереження біорізноманіття в мережі «Natura 2000» та розвиток екологічного туризму. Для України, в контексті повоєнного відновлення, досвід ЄС у реалізації регіональної екологічної політики є надзвичайно актуальним. Принцип «Відбудувати краще» вимагає інтеграції європейських зелених стандартів у кожен муніципальний проєкт. Співпраця з європейськими фондами дозволить українським регіонам модернізувати очисні споруди, впровадити системи біологічної переробки відходів та створити мережу регіональних центрів енергоефективності, що є необхідною умовою для успішної європейської інтеграції.

Література:

1. European Commission. The European Green Deal. Brussels, 2019. – 24 p. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europeangreen-deal_en

2. Ковальова О.В. Сільська біоекономіка: потенціал та перспективи розвитку в Україні. – *Економіка АПК*. – 2021. – № 4. – С. 15-24.
3. Regulation (EU) 2021/1056 of the European Parliament and of the Council establishing the Just Transition Fund. *Official Journal of the European Union*. 2021. – L 231/1.
4. Стратегія регіонального розвитку України на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 №695. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text

СЕКЦІЯ IV.

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ, ОСВІТА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Барабаш Леся Віталіївна
кандидат економічних наук, доцент,
Уманський національний університет
(м. Умань, Україна)

ПОВЕДІНКОВІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ АГРАРНИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ ДО ПОЛІТИКИ ЄС

Процес євроінтеграції України, що набув нового виміру після підписання Угоди про асоціацію у 2014 році та отримання статусу кандидата

члени ЄС у 2022 році, висуває перед аграрним сектором системні вимоги до адаптації виробничої, фінансової та управлінської поведінки. Класичні та неокласичні моделі передбачають раціональне реагування домогосподарств на зміну регуляторного середовища через перегляд виробничих планів і прийняття оптимальних рішень, зважаючи на нові обмеження та стимули. Проте емпіричні спостереження систематично демонструють значні відхилення від цього стандарту: аграрні домогосподарства, зокрема малі та середні, нерідко уникають участі в програмах підтримки, ігнорують агроекологічні заходи або використовують нераціональні ризикові стратегії навіть за наявності достатньої інформаційної бази. І ці відхилення не можуть бути пояснені через ресурсні обмеження чи транзакційні витрати. Саме це зумовлює необхідність залучення інструментарію поведінкових фінансів для розуміння механізмів прийняття рішень в умовах регуляторної адаптації.

Теоретичною основою дослідження поведінкових аспектів адаптації аграрних домогосподарств до політики ЄС є теорія перспектив Д. Канемана й А. Тверські [1], що створила передумови для альтернативної теорії очікуваної корисності. За умовами останньої окремі оцінки результатів є ілюстрацією не остаточного добробуту, а лише його референтних точок. Причому втрати психологічно переважають еквівалентні виграші з коефіцієнтом приблизно 2:1.

У контексті аграрної політики ЄС питання поведінкових детермінант адаптації фермерів досліджувалося в рамках аналізу Спільної аграрної політики (САП). Систематичний огляд факторів поведінки, що впливають на прийняття сталих фермерських практик, виділяє три кластери: диспозиційний, соціальний і когнітивний. А відтак їх врахування збагачує економічний аналіз фермерських рішень та дозволяє формувати більш реалістичну й ефективну агроекологічну політику [2].

В українському контексті дослідження адаптаційних процесів в аграрному секторі набувають нової актуальності. Адже в умовах воєнного стану було виявлено ключові трансформації, пов'язані з підвищенням внутрішньої диференціації, змінами фінансової поведінки та переорієнтацією стратегії виживання [3]. При цьому вітчизняна наукова думка в аграрних поведінкових фінансах акцентує увагу на впливі культурно-етнічних цінностей на інвестиційну поведінку аграрних домогосподарств України та досліджує її особливості в порівняльному контексті.

Центральним поведінковим механізмом, що змінює реакцію аграрних домогосподарств на нові регуляторні вимоги ЄС, є уникнення втрат.

Відповідно до теорії перспектив, у ситуації невизначеності домогосподарства схильні до спротиву щодо запровадження нових стандартів (наприклад, вимоги Cross-compliance або екосхем) передусім через втрату звичних способів господарювання. Окремо варто зауважити на асиметрії у сприйнятті втрат і виграшів, що створює системну недостатність стимулювання добровільної адаптації: навіть економічно вигідні програми підтримки можуть не залучати достатню кількість учасників, якщо вони беруть участь в асоціації зі зміною усталених практик. Це пояснює парадокс низького рівня участі малих фермерських господарств в агроекологічних програмах навіть за умов формально сприятливих фінансових умов.

Слід зауважити, що багато керівників аграрних підприємств схильні до демонстрації упередження статус-кво, що проявляється у небажаних переглядах сівозміни, технологічного ланцюга або форми господарювання навіть при наявності субсидій і технічної допомоги. Для українських аграрних домогосподарств, що діють в умовах правової невизначеності та поточного збройного конфлікту, цей феномен значно посилюється: зміна усталених практик сприймається як додатковий ризик в і без того нестабільному середовищі.

Активним упередженням у процесі адаптації аграрних домогосподарств до політики ЄС є фреймінг. Його прояв здійснюється у формі «втрат від недотримання» (penalty framing), що ефективніше мотивує участь, ніж фреймінг «премія за дотримання» (reward framing), що є прямим застосуванням принципу уникнення втрат. Для розробки ефективних комунікаційних стратегій під час апроксимації українського аграрного законодавства до вимог ЄС цей принцип має практичне значення: наголос на виявлених втратах від стандартів невідповідності може бути ефективнішим, ніж демонстрація фінансових переваг від участі в програмах підтримки.

Проведений аналіз засвідчує, що поведінкові упередження – уникнення втрат, ефекти статус-кво та фреймінгу – становлять самостійний клас детермінантів адаптаційної поведінки аграрних домогосподарств України, не зведених до матеріальних обмежень чи раціональних витрат-вигід, до політики ЄС. Відтак і реформи, що базуються на логіці раціонального вибору, ризикують бути проваленими через систематичну недооцінку бар'єрів дотримання та переоцінку швидкості адаптації.

Література:

1. Kahneman D., Tversky A. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica*. 1979. Vol. 47. № 2. P. 263–291. https://doi.org/10.2307/1914185

2. François J Dessart, Jesús Barreiro-Hurlé, René van Bavel, Behavioural factors affecting the adoption of sustainable farming practices: a policy-oriented review. *European Review of Agricultural Economics*. Volume 46. Issue 3. July 2019. Pages 417–471. https://doi.org/10.1093/erae/jbz019
3. Козлова І.М., Велика О.Ю. Адаптація та фінансова стійкість фермерських господарств України в умовах воєнного стану. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2025. № 35. С. 136–142. DOI: https://doi.org/10.20535/2307-5651.35.2025.352393

Maxim Gardus,
Student of the Mykolaiv National Agrarian University (Mykolaiv, Ukraine)
Research Supervisor: *Viktor Stepanovich Kushniruk,*
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Mykolaiv National Agrarian University

MANAGEMENT OF DECENTRALIZED ENERGY SYSTEMS (MICROGRIDS) AT THE COMMUNITY LEVEL: OPERATIONAL MODELS AND EFFICIENCY

The full-scale war in Ukraine has radically changed approaches to the functioning of the energy system. Massive strikes on power generation and transmission facilities have demonstrated the high vulnerability of the centralized

energy supply model. Under these conditions, decentralized energy solutions - particularly microgrids - are becoming particularly relevant, as they ensure uninterrupted power supply at the local level.

Microgrids, which combine renewable energy sources (primarily solar power plants), storage systems, and backup generation, are capable of operating both as part of the overall power grid and autonomously. At the same time, scientific discourse often focuses primarily on the technological aspects of their implementation, while issues of operational management remain under-researched [1].

The aim of this work is to analyze operational models for managing microgrids at the community level and to assess their effectiveness under conditions of energy instability.

A microgrid is defined as a local energy system that integrates distributed generation sources, energy storage, and consumers into a single controlled structure. It typically consists of solar power plants, battery energy storage systems (BESS), diesel or gas generators, and control infrastructure.

A key feature of a microgrid is its ability to operate in islanding mode, which allows it to maintain power supply even when disconnected from the central grid. According to NREL research, microgrids should be viewed not as a set of technologies, but as an integrated energy flow management system, where the coordination of energy generation, consumption, and storage is critical [2]..

Thus, the efficiency of a microgrid is determined not only by its installed capacity, but primarily by the system’s ability to maintain real-time balance.

Operational management of a microgrid involves constant decision-making regarding the production, storage, and distribution of electricity. The main tasks include forecasting generation (taking weather conditions into account), assessing demand, and optimizing system operating modes.

In particular, in the case of solar generation, its instability is a key factor. This necessitates the use of forecasting models and optimization algorithms that determine when it is advisable to store energy and when to use it to meet the load.

One of the central aspects of operational management is the distribution of electricity among consumers. In crisis conditions, this involves prioritizing so-called critical loads - hospitals, water utilities, communication facilities, etc.

Practice shows that effective microgrids use algorithms that automatically determine the order of supplying consumers based on available resources [3].

This approach minimizes socioeconomic losses during power shortages.

Battery energy storage systems (BESS) are a key component of microgrids. They perform a balancing function, smoothing out peak loads and compensating for fluctuations in generation.

Additionally, storage systems enable the system to operate in standalone mode for a certain period of time. Their effective use depends on a proper operational strategy that takes into account both technical and economic parameters.

One of the main advantages of microgrids is their ability to function independently of the centralized grid. In the event of an emergency outage, the system switches to standalone mode, ensuring power supply to designated consumers.

This is particularly important for communities where a power outage can lead to the shutdown of critical services. Studies show that microgrids can significantly reduce the duration and impact of outages.

A microgrid's resilience is determined by a combination of factors, including: At the same time, operational control logic plays a key role, as it determines how effectively the system responds to changing conditions. Insufficient automation or control errors can negate the advantages of even technically advanced solutions: diversification of generation sources; availability of storage systems; efficiency of control systems [4].

One of the most notable examples of microgrid implementation in Ukraine is the project in the city of Merefa. The system involves the integration of solar generation and energy storage to ensure the operation of critical infrastructure facilities.

The main goal of the project is to increase the community's energy independence and ensure the continuity of basic services. At the same time, its implementation revealed a number of problems, including: These factors indicate the need for a comprehensive approach to microgrid development, which includes not only technological but also managerial solutions: insufficient level of digitalization in management; limited access to financing; regulatory barriers. [5].

Conclusions**.**Microgrids are an important tool for enhancing the resilience of energy systems at the community level, especially in the context of crises and military threats. Their effectiveness is determined not only by technical characteristics but, above all, by the quality of operational management.

The key elements of successful microgrid operation are: For Ukraine, the development of decentralized energy systems must become a priority of energy policy. Further research should focus on improving operational management models and scaling successful practices at the community level: effective

operational planning; optimal energy distribution among consumers; integration of storage systems; implementation of digital control systems.

List of References:

1. Microgrids for Energy Resilience: A Guide to Conceptual Design and Lessons Learned / National Renewable Energy Laboratory. Golden, CO: NREL, 2019. 56 p. URL: https://docs.nrel.gov/docs/fy19osti/72586.pdf
2. Merefa Community Microgrid: Ukraine Case Study / National Renewable Energy Laboratory. Golden, CO: NREL, 2024. 39 p. URL: https://docs.nrel.gov/docs/fy24osti/89527.pdf
3. An Enabling Framework for Resilient Microgrids / National Renewable Energy Laboratory. Golden, CO: NREL, 2019. 45 p. URL: https://docs.nrel.gov/docs/fy19osti/71594.pdf
4. Networked Microgrid Optimal Design and Operations Tool / National Renewable Energy Laboratory. Golden, CO: NREL, 2020. 36 p. URL: https://docs.nrel.gov/docs/fy20osti/70944.pdf
5. Designing Resilient Decentralized Energy Systems / National Renewable Energy Laboratory. Golden, CO: NREL, 2022. 48 p. URL: https://docs.nrel.gov/docs/fy22osti/81915.pdf

Добруцька Дарія Іванівна,
магістр, спеціальність С3 «Міжнародні відносини»
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Грушецький Богдан Павлович,*
кандидат політичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДЕМОГРАФІЧНИХ ВИКЛИКІВ ТА СТАНДАРТІВ ЄС

Тенденції розвитку української економіки на сучасному етапі свідчать про подальше посилення інтеграції з країнами Європейського Союзу. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році стало

переломним моментом в історії українського аграрного виробництва та розвитку сільських територій [2]. Щороку все більше важливими стають заходи, що сприяють поліпшенню соціально-економічного становища українських сіл. Тому велику роль відіграє політика євроінтеграції України та наближення до стандартів ЄС за показниками розвитку сільських територій. Вплив європейської інтеграції, у зв'язку з адаптацією до принципів і вимог реформованої Спільної аграрної політики ЄС, має багато наслідків для виробництва і споживання сільськогосподарської продукції в Україні. Інтеграційні процеси призводять до збільшення обсягів виробництва окремих видів продукції та, відповідно, її експорту на зовнішні ринки. Разом з тим, варто враховувати можливе погіршення становища товаровиробників – власників засобів виробництва, які займаються виготовленням неконкурентоспроможної продукції.

Оцінюючи масштаби сучасних втрат, С. С. Андрейченко слушно зазначає, що «наслідки воєнних руйнувань аграрної інфраструктури створюють довгострокові загрози для національного відтворення» [1, с. 74]. За таких умов стратегічним орієнтиром для України стає імплементація стандартів Спільної аграрної політики ЄС, яка розглядає сільський розвиток крізь призму збереження людського капіталу та вирівнювання якості життя.

З огляду на це, метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку сільських територій України в умовах демографічних викликів з урахуванням стандартів та підходів Європейського Союзу для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, підвищення якості життя сільського населення та збереження людського потенціалу.

Європейська модель сільського розвитку традиційно базується на засадах цифровізації та створення альтернативних джерел доходу для селян. Досліджуючи інтеграцію інноваційних концепцій у європейську практику регіонального планування, науковці наголошують, що сучасні програми «акцентують на необхідності перетворення сіл на "розумні села" - із швидкісним інтернетом, сучасними послугами, зеленими технологіями, щоб сільські території були привабливими для життя і роботи на рівні з містами» [2, с. 143]. Це означає, що фінансова підтримка має спрямовуватися на стимулювання невиробничих видів діяльності, як-от сільський зелений туризм, відновлювана енергетика та сервісна інфраструктура, що дозволить зменшити рівень безробіття серед сільської молоді та зупинити її відтік до міст.

Основним інструментом подолання демографічного тиску та старіння нації в країнах ЄС виступає цільова фінансова та інституційна підтримка так званих «молодих фермерів». Офіційні стратегічні документи Європейської Комісії підтверджують, що «забезпечення тривалого майбутнього для європейського сільського господарства безпосередньо залежить від залучення нового покоління кваліфікованих кадрів у сільську місцевість» [3].

В Україні впровадження подібних програм ускладнене браком заохочень, через що молодь не бачить довгострокових життєвих перспектив у межах сільських територій.

Окремим викликом є інтеграція вимог Європейського зеленого курсу, який висуває жорсткі стандарти до екологізації землекористування. Перехід до точного землеробства та зменшення хімічного навантаження на ґрунти потребують якісно нових знань. Сучасне село в межах ЄС трансформується у високотехнологічний цифровий простір. Сталий розвиток людського потенціалу українського села можливий лише за умови комплексного поєднання економічних стимулів і високих соціальних стандартів життєдіяльності відповідно до європейських орієнтирів.

Література:

1. Андрейченко С. С. Міжнародно-правові інструменти підтримки продовольчої безпеки України у контексті збройного конфлікту. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Том 5, № 91. С. 73–77. URL: https://visnykpravo.uzhnu.edu.ua/article/view/344178/331834
2. Борщевський В.В. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : монографія. НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2012. 216 с. URL: https://ird.gov.ua/irdp/p20120201.pdf
3. Сталі розумні міста та території: європейський досвід та можливості для України у повоєнний період. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2025. С. 142–145. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc0f445a-cd98-46cf-85ae-25fed586f6de/content
4. Official website of the European Union: Common agricultural policy (CAP) and rural development. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_en

Карпаєва Марія Володимирівна,
студентка, спеціальність G21 «Біотехнології та біоінженерія»,
Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Радченко Людмила Сергіївна, кандидат історичних наук, доцент, Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ ТА СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ У РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У сучасних умовах глобальних економічних трансформацій конкурентоспроможність регіонів ЄС безпосередньо залежить від їхньої здатності адаптуватися до швидких технологічних змін. Нерівномірність розвитку територій всередині ЄС вимагає пошуку нових інструментів, які б дозволили менш розвиненим регіонам не просто наздоганяти лідерів, а знаходити власні унікальні шляхи зростання. Саме тому концепція смарт-спеціалізації (S3 – Smart Specialization Strategies) стала ключовим елементом регіональної політики ЄС, спрямованим на стимулювання інновацій на місцях [1].

Смарт-спеціалізація – це стратегічний підхід, що передбачає зосередження ресурсів на тих сферах діяльності, де регіон має найбільший потенціал та конкурентні переваги. На відміну від традиційної промислової політики, цей підхід базується на принципі «підприємницького відкриття», де бізнес, наука та влада спільно визначають пріоритети розвитку. Такий підхід дозволяє уникнути розпорошення бюджетних коштів та забезпечити високу ефективність інвестицій у наукові дослідження [2].

Роль інновацій у регіональному розвитку не обмежується лише високими технологіями. Вона охоплює оновлення традиційних галузей через впровадження нових методів управління, цифровізацію процесів та екологізацію виробництва. Регіони, які успішно реалізують стратегії S3, демонструють стабільне зростання зайнятості та підвищення якості життя населення. Досвід країн ЄС, зокрема Польщі та Естонії, показує, що смарт-

спеціалізація сприяє створенню нових кластерів та залученню прямих іноземних інвестицій у перспективні галузі.

Одним із ключових викликів залишається «інноваційний парадокс»: регіони, які найбільше потребують інновацій для подолання відсталості, часто мають найменшу здатність до їх впровадження через брак кваліфікованих кадрів та слабку інфраструктуру. Для вирішення цієї проблеми ЄС використовує механізми фондів згуртованості, які спрямовуються на розвиток людського капіталу та підтримку малих і середніх підприємств (МСП). Завдяки цільовим субсидіям та програмам обміну досвідом, периферійні регіони отримують можливість інтегруватися у загальноєвропейські ланцюги створення вартості.

Сучасний етап розвитку політики смарт-спеціалізації також враховує цілі «Зеленого курсу» (European Green Deal). Тепер регіони повинні не просто розвивати інновації, а й забезпечувати їх відповідність екологічним стандартам. Це створює нові ніші для розвитку, такі як відновлювана енергетика, «розумне» агровиробництво та економіка замкненого циклу. Це перетворює смарт-спеціалізацію на інструмент не лише економічного, а й сталого соціально-екологічного розвитку регіонів, що є критично важливим для майбутніх поколінь[4].

Окрему увагу слід приділити процесу моніторингу та оцінки стратегій S3. Постійний аналіз результатів дозволяє регіональним органам влади оперативно реагувати на ринкові зміни та коригувати напрямки інвестування. Гнучкість концепції смарт-спеціалізації дозволяє регіонам експериментувати з новими бізнес-моделями та стимулювати стартап-екосистеми, що значно підвищує їхню адаптивність до кризових явищ в економіці.

Для України, яка активно інтегрується до європейського простору, впровадження принципів смарт-спеціалізації є надзвичайно актуальним. Це дозволить ефективно використовувати обмежені ресурси в процесі післявоєнної відбудови, фокусуючись на тих галузях, які можуть стати локомотивами регіонального відродження. Використання європейських методологій допоможе українським регіонам швидше адаптуватися до стандартів ЄС та залучити необхідні інноваційні ресурси.

Отже, смарт-спеціалізація відіграє вирішальну роль у забезпеченні динамічного розвитку регіонів ЄС. Вона дозволяє кожній території знайти своє місце в міжнародному поділі праці, спираючись на власні інноваційні можливості. Успіх цієї стратегії залежить від якості діалогу між владою, наукою та бізнесом, а також від здатності регіонів адаптувати загальноєвропейські пріоритети до місцевих умов. Подальший розвиток

цього підходу в межах ЄС сприятиме зміцненню економічної та соціальної згуртованості європейської спільноти.

Література

1. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. ; НАН. України. К., 2015. С. 194.
2. Смарт-спеціалізація регіонів України: методологія та прагматика реалізації: монографія; наук. ред. Сторонянська І. З. / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2022. 424 с.
3. Роль смарт-спеціалізації та кластеризації в інноваційному розвитку економіки України. ULR: https://repositary.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad0f74a3-3751-49dd-ad95-d7d68b9abdaf/content
4. European Innovation Scoreboard 2025 Country profile Ukraine. ULR: https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2025/ec_rtd_eis-country-profile-ua.pdf

Yuriy Kravchenko,
Doctor of Agricultural Sciences, Professor,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, (Kyiv, Ukraine)
ORCID iD: 0000-0003-4175-9622

REGENERATIVE AGRICULTURE AS A TOOL OF AGRARIAN DIPLOMACY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN GREEN DEAL

The European Green Deal (EGD) and its Farm to Fork Strategy establish binding targets for climate neutrality by 2050, 25% organic farmland, 50% reduction in chemical pesticide use, 20% reduction in synthetic fertilizer use, and enhanced biodiversity protection. For Ukraine, Europe's pre-war leading grain exporter with vast Chernozem (Mollisols) resources, alignment with these standards is critical amid post-war reconstruction, DCFTA obligations, and potential Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) spillovers.

Drawing on soil science (stoichiometry of C, N, S, H; aggregate stability; pH buffering) and policy analysis (EU Carbon Removals and Carbon Farming (CRCF) Regulation (EU) 2024/3012, LULUCF reporting, DCFTA sustainability chapters), regenerative agriculture (RegAg) enables Ukraine to shift from a defensive compliance posture to an offensive diplomatic stance. It facilitates

“Green Corridors” for certified products, attracts climate finance and green investments, strengthens negotiating leverage in EU accession talks, and contributes to EU climate goals while restoring national soil capital degraded by decades of intensive tillage and input-heavy farming. We proposed a three-pillar *framework* to integrate technical harmonization, market incentives, and climate diplomacy, supported by robust Monitoring, Reporting, and Verification (MRV) systems aligned with CRCF quality criteria:

Pillar 1: Technical Harmonization and Benchmarking – align Ukrainian soil health indicators (SOC stocks, bulk density, aggregate stability, microbial biomass, CEC, pH, nutrient balances) with EU protocols under the proposed Soil Monitoring Law and CRCF methodologies. Develop a national MRV-L system integrating field sampling, remote sensing (e.g., Sentinel data), process-based models (calibrated for Chernozem pedoclimatic conditions), and stoichiometry-informed depth profiling. Benchmark against international frameworks (e.g., FAO soil carbon guidelines) and ensure interoperability with EU registries. Pilot projects should quantify co-benefits (biodiversity via earthworm activity/SOC/clay ratios; water retention) using rigorous before-after-control-impact (BACI) designs. Capacity building for soil labs and extension services is essential, drawing on existing Ukrainian soil science expertise.

Pillar 2: Market Access and Trade Incentives - negotiate “Green Corridors” or preferential DCFTA modalities for RegAg certified products, linking verified SOC gains, reduced chemical residues, and biodiversity metrics to reduced tariffs or faster border procedures. Integrate RegAg into sustainability chapters and voluntary schemes recognized under CRCF. Foster traceability platforms (blockchain or digital product passports) and public-private partnerships (e.g., with EU processors or multinationals like Nestlé) for scaling pilots into commercial supply chains. Economic modeling should assess yield trade-offs (some RegAg practices may initially reduce yields in certain contexts, though diversified systems often stabilize long-term output and resilience) against premium pricing, carbon revenues, and input savings.

Pillar 3: Climate and Carbon Diplomacy – position Ukraine as a strategic partner in EU carbon farming by integrating soil sequestration into updated NDCs and LULUCF accounting. Advocate for mutual recognition of Ukrainian
MRV systems within CRCF once harmonized. Use RegAg metrics as a "common language" in bilateral dialogues with the European Commission, linking soil restoration to post-war reconstruction funding (Ukraine Facility), green investments, and accession benchmarks. This elevates agrarian issues from technical trade to high-level geopolitical cooperation, countering narratives of

environmental dumping and demonstrating Ukraine's contribution to EU climate neutrality. Ancillary benefits include enhanced rural resilience, reduced conflict-related contamination risks through healthier soils, and alignment with broader EaP green priorities.

Regenerative agriculture represents a powerful socio-technical lever for Ukraine to reconcile ecological restoration of its Chernozem heritage with strategic EU integration. By transforming degraded yet high-potential soils into verified carbon sinks and resilient production systems, Ukraine can move beyond commodity exporter status toward leadership in Europe's green transition. Success hinges on rigorous science-based MRV, adaptive policy design, inclusive governance engaging farmers and scientists, and diplomatic framing that highlights mutual benefits under the EGD. Implemented strategically, RegAg strengthens Ukraine's agrarian diplomacy, secures market access and finance, enhances food system resilience, and contributes meaningfully to continental climate and biodiversity goals – while safeguarding the soil as the nation's foundational strategic resource in reconstruction and beyond.

ЛАУТА Олена Дмитрівна,
кандидат філософських наук,
доцент,
доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СИНЕРГІЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКСИСУ: УНІВЕРСИТЕТСЬКА АВТОНОМІЯ ЯК ПРООБРАЗ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ

В умовах сучасних глобалізаційних викликів та євроінтеграційного поступу України питання університетської автономії набуває принципово нового концептуального виміру. Університет як інституція, що генерує і транслює знання, є не лише осередком академічної свободи, але й структурним аналогом демократичного врядування. Синергія між теоретичним осмисленням університетської місії та її практичним втіленням у просторі академічних відносин утворює унікальну модель, яка може слугувати прообразом демократичних інститутів ширшого масштабу [1, 45; 3, 112]. Означена проблематика перебуває на перетині філософії освіти,

політичної теорії та праксеологічного знання, що зумовлює необхідність її міждисциплінарного дослідження.

Концепт університетської автономії має глибоке філософське коріння, що сягає ідей В. фон Гумбольдта про єдність дослідження й навчання та Канта про незалежність розуму від зовнішнього примусу [4, 78]. У контексті сучасної теорії демократії університет виступає як «публічна сфера» у хабермасівському розумінні – простір комунікативної раціональності, де аргумент, а не влада, визначає результат дискурсу. Ю. Габермас наголошував, що легітимність демократичних рішень ґрунтується на процедурах відкритого та рівного обговорення [5, 33], – саме ці принципи втілюються в академічному дискурсі на рівні університетського самоврядування.

Принцип автономії університету передбачає інституційну незалежність, колегіальне прийняття рішень, свободу дослідницького пошуку та викладання. Ці характеристики структурно ізоморфні засадничим принципам ліберальної демократії: поділу влади, верховенству права, забезпеченню прав меншості та захисту від довільного втручання держави [2, 201; 6, 55]. Отже, університет є не просто освітнім закладом, а мікросоціальною лабораторією демократії, де теорія безпосередньо перетворюється на практику.

Болонський процес і стратегічні документи Євросоюзу (зокрема, «Паризьке комюніке» 2018 р.) закріплюють автономію університетів як фундаментальну умову участі в Європейському просторі вищої освіти. Водночас, як засвідчують дослідження ЄС, реальна автономія університетів суттєво варіює між державами-членами, що безпосередньо корелює з рівнем демократизації їхніх суспільств [7, 89]. У країнах Центрально-Східної Європи, що проходять транзит до консолідованої демократії, рівень університетської автономії нерідко слугує індикатором глибини демократичних перетворень загалом.

Для України особливої ваги набуває досвід академічної автономії в контексті реалізації Угоди про асоціацію з ЄС та євроінтеграційних зобов'язань у сфері освіти. Закон України «Про вищу освіту» 2014 р. заклав правові засади автономії вищих навчальних закладів, проте практика засвідчує збереження інституційних та культурних бар'єрів на шляху до її повноцінної реалізації [8, 143].

Поняття «синергії теорії та праксису» у контексті університетської автономії розкривається через кілька ключових механізмів. По-перше, *академічне самоврядування* як практика демократії: виборність керівних органів, колегіальне ухвалення рішень, відкритість фінансової звітності

відтворюють демократичні процедури у мініатюрі. По-друге, *свобода наукового пошуку* як умова суспільного прогресу: незалежне від ідеологічного диктату виробництво знань є передумовою формування критично мислячого громадянства — суб'єкта демократії [3, 117]. По-третє, *університет як інкубатор демократичних цінностей*: через механізми участі студентів в управлінні, захист академічної доброчесності та плюралізм думок університет формує демократичну культуру і відповідні практики [9, 67].

З погляду праксеологічного підходу, запропонованого П. Бурдьє, університет є полем, у якому боротьба за символічний капітал (академічне визнання, науковий авторитет) відтворює соціальні відносини ширшого суспільства [10, 29]. Однак автономний університет здатен перетворитися на простір, де логіка ринку й держави поступається логіці аргументу – що є сутнісною ознакою демократії. Саме тому реальна академічна автономія є не привілеєм інституції, а умовою існування демократичного суспільства.

Виклики та суперечності. Водночас університетська автономія несе в собі внутрішні суперечності, що потребують теоретичного осмислення. Академічна свобода може трансформуватися в корпоративну замкненість, ізоляцію від суспільних потреб або відтворення внутрішніх ієрархій влади. Дослідники зазначають, що ринкова університизація («McDonaldization» вищої освіти за Дж. Рітцером) підриває автономію не менш ефективно, ніж пряме державне втручання, підкоряючи академію логіці комерційної ефективності [11, 54]. Отже, справжня університетська автономія можлива лише за умови збалансованості трьох складових: свободи від держави, свободи від ринку та відповідальності перед суспільством.

Отже, університетська автономія є не лише організаційним принципом вищої школи, а й філософсько-праксеологічною моделлю демократичного устрою суспільства. Синергія теорії та практики в академічному просторі конституює такі базові демократичні практики, як: вільний дискурс, колегіальне прийняття рішень, захист прав меншості та підзвітність влади. В умовах євроінтеграції України зміцнення університетської автономії набуває стратегічного значення як інструмент формування демократичної культури та інституційного потенціалу громадянського суспільства. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою компаративних індексів університетської автономії та їх кореляцій із показниками демократизації у постсоціалістичних країнах.

Література:

1. Бондар Т. І. Університетська автономія в умовах демократичного транзиту: теоретичний аналіз. Вісник Київського національного

університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія. 2019. № 1 (4). С. 42–51.
2. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації / пер. з нім. Л. Ситніченко. Київ : ППС-2002, 2007. 436 с.
3. Дем'яненко Н. М. Автономія університету як цінність та інструмент розвитку академічної свободи. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2020. Вип. 28. С. 109–121.
4. Кант І. Суперечка факультетів / пер. з нім. А. Єрмоленко. Київ : Абрис, 1999. 138 с.
5. Habermas J. The Theory of Communicative Action. Vol. 1: Reason and the Rationalization of Society. Boston : Beacon Press, 1984. 465 p.
6. Humboldт W. von. Über die innere und äussere Organisation der höheren wissenschaftlichen Anstalten in Berlin. Berlin, 1810. 78 S.
7. Nokkala T., Bladh A. University Autonomy in Changing Contexts – Motives, Means and Outcomes. Higher Education Policy. 2014. Vol. 27, № 2. P. 227–248.
8. Огієнко О. І., Панченко Л. Ф. Правові засади автономії закладів вищої освіти в Україні: від декларацій до реалізації. Право та інновації. 2021. № 3 (35). С. 138–148.
9. Rhoades G. Democracy and Academe. Higher Education Research & Development. 2017. Vol. 36, № 1. P. 63–75.
10. Бурдьє П. Homo academicus / пер. з фр. С. Йосипенка. Київ : Дух і Літера, 2021. 288 с.
11. Ritzer G. The McDonaldization of Society: Into the Digital Age. 9th ed. Los Angeles : Sage Publications, 2019. 312 p.

Левченко Аліна Віталіївна, *магістр,*
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (м. Суми, Україна)
Науковий керівник: *Крупеня Ірина Миколаївна,*
кандидат політичних наук, доцент,
Сумський державний педагогічний університет

імені А.С. Макаренка (м. Суми, Україна)

РОЛЬ ОСВІТИ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ХХ СТОЛІТТЯ

Еволюція сільських територій України упродовж ХХ століття постала як складний, багатовимірний і нерівномірний процес, у межах якого освітня система виконувала функції не лише каналу трансляції знань, а й інструмента соціальної інженерії, економічної модернізації та формування національної ідентичності. Сфера сільської освіти стала простором взаємодії та конфлікту між традиційним селянським укладом і державними модернізаційними проектами – від ліберальних земських реформ до радянської політики тотальної уніфікації та політехнізації.

Упродовж XIX–XX століть у більшості українських сіл функціонували виключно початкові навчальні заклади, тоді як у містах поряд із початковими школами діяли також середні та вищі освітні інституції. Така станово диференційована структура народної освіти сформувалася внаслідок реформи російського уряду 1828 року, яка надала освітній системі виразного класового характеру. Замість єдиної шкільної мережі було інституціоналізовано дві окремі підсистеми: початкову освіту, орієнтовану на представників нижчих соціальних станів, та середню й вищу освіту, призначену переважно для дворянства [2, с. 222–223].

У 1920-х роках модель трудової школи передбачала нерозривний зв’язок навчання з практичною діяльністю. Це спричинило появу мережі сільськогосподарських професійних шкіл і технікумів у сільській місцевості. Зокрема, у Чорнухах на Полтавщині у 1922–1930 роках на базі колишньої земської школи діяла сільськогосподарська професійна школа імені Г. С. Сковороди, яка згодом була реорганізована в технікум. Такі заклади свідчили про прагнення держави перетворити сільську школу на центр підготовки кваліфікованих кадрів для аграрного сектора в умовах колективізації.

Середина 1950-х – початок 1980-х років стали періодом глибокого реформування змісту загальної середньої освіти з акцентом на політехнізацію. Головною ідеєю було органічне поєднання академічного навчання з продуктивною працею. Для сільської школи це фактично означало перетворення навчального закладу на своєрідну філію колгоспного виробництва під педагогічним керівництвом.

У 1950–1960-х роках у сільських школах основним завданням стало посилення політехнізації навчання та зміцнення зв’язку школи з життям. Це було зумовлено потребою сільськогосподарського виробництва в

кваліфікованих кадрах, здатних швидко адаптуватися до нових технологій. До шкільних програм значно збільшили кількість годин на опанування виробничими навичками: учні вивчали трактори, сільськогосподарську техніку та механізацію тваринництва. У школах діяли майстерні з обробки металу, дерева та комбіновані майстерні, а школярі проходили літню виробничу практику. Діяльність політехнічної школи ґрунтувалася на поєднанні загальноосвітнього навчання з продуктивною працею та громадською роботою [1, с. 226].

Не кращим було становище і з загальною середньою освітою. У 1957/58 навчальному році лише 60,6 % учнів після закінчення неповної середньої школи продовжували навчання в середній школі, а з випускників середньої школи лише 40 % змогли вступити до вищих та середніх спеціальних навчальних закладів [2, с. 36]. Таким чином, більшість молоді одразу переходила до роботи в промисловості чи сільському господарстві, не володіючи належною практичною підготовкою. Оскільки зміст загальної середньої освіти був зорієнтований переважно на підготовку до вступу у вищі та спеціальні навчальні заклади, а не на формування компетентностей, необхідних для реального трудового життя, постала очевидна потреба у реформуванні шкільної системи та її політехнізації. Основною метою такої трансформації визначалася підготовка випускників до безпосередньої професійної діяльності в різних галузях промисловості та аграрного сектору.

Упродовж ХХ століття сільська освіта в Україні зазнала трансформації від станово обмеженої початкової школи до політехнізованої моделі, орієнтованої на підготовку кадрів для потреб народного господарства. Попри значні державні зусилля, спрямовані на модернізацію освітньої сфери, її зміст нерідко не відповідав реальним потребам випускників, які після завершення навчання змушені були одразу включатися в трудову діяльність. Політехнізація школи стала спробою подолати цей розрив, однак у межах радянської планової економіки вона фактично перетворила сільську школу на допоміжний елемент колгоспно-радгоспного виробництва. У результаті освіта на селі виконувала подвійні функції: забезпечувала базову інтелектуальну підготовку та водночас слугувала інструментом соціального контролю й економічної мобілізації населення.

Література:

1. Микитенко М. Шкільна система на території України 50–60-ті роки ХХ ст. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. Т. 2, № 57. С. 224–229.

2. Науменко С. Українські сільські школи в 1900 – 1917 роках: їх типи та умови функціонування. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2007. № 21. С. 222–228.
3. Пироженко Л. В. Реформування змісту загальної середньої освіти (середина 60-х – початок 80-х рр. XX століття): монографія. Київ: Пед. думка, 2013. 304 с.

Олійник Тарас Богданович,
аспірант,
Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: *Вергунов Віктор Анатолійович,*
доктор історичних наук, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН,
Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ, Україна).

РОЛЬ АГРАРНИХ НАУКОВИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ У ПІДГОТОВЦІ КАДРІВ ТА РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

Євроінтеграційний курс України в аграрній сфері потребує не лише адаптації законодавства та виробничих стандартів, а й формування відповідного кадрового потенціалу — науковців, фахівців і управлінців, здатних супроводжувати реформи на всіх рівнях. У цьому контексті звернення до вітчизняного досвіду інституційної підготовки наукових кадрів у галузевих установах радянського періоду набуває не лише історичного, а й практичного значення.

У другій половині XX ст. вагомим осередком розвитку галузевої науки став Полтавський науково-дослідний інститут свинарства (нині Інститут свинарства і агропромислового виробництва НААН), який здійснював комплексні дослідження у сфері селекції, розведення, годівлі та утримання свиней. Установа поєднувала науково-дослідну роботу з підготовкою кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру, стажування молодих спеціалістів та

впровадження результатів досліджень у виробництво [2, арк. 18]. Важливою рисою такої системи було поєднання теоретичної підготовки молодих науковців із безпосередньою участю у виробничих дослідженнях. Це сприяло формуванню фахівців, здатних працювати як у наукових установах, так і у виробничому секторі тваринництва.

Важливе місце у діяльності інституту посідало формування наукових шкіл, здатних забезпечувати безперервність знань і професійного досвіду. Одним із яскравих представників такого середовища був доктор сільськогосподарських наук, професор Федір Кузьмич Почерняєв, чия трудова діяльність була пов'язана з Полтавським НДІ свинарства. Пройшовши шлях від аспіранта до директора інституту, він зробив значний внесок у розвиток селекційно-племінної справи у свинарстві [1, с. 6].

Наукові дослідження Ф. К. Почерняєва стосувалися проблем скоростиглості свиней, продуктивних якостей молодняку, вікового підбору, застосування біохімічних та імуногенетичних методів оцінки тварин. Запропоновані ним підходи сприяли вдосконаленню племінної роботи та підвищенню ефективності галузі. Практичним результатом стало створення нових високопродуктивних ліній і видів свиней, які використовувалися у господарствах СРСР [2, арк. 39].

Не менш важливим був внесок ученого у підготовку кадрів та організацію наукової діяльності. Він брав участь у розробленні державних планів племінної роботи, був членом редакційних колегій фахових видань «Свинарство» та «Тваринництво України», сприяв поширенню наукових знань серед спеціалістів галузі [1, с. 9]. Через систему наставництва, наукових консультацій і методичного супроводу виробництва формувалося нове покоління фахівців для аграрного сектора. Інституційна модель підготовки кадрів, реалізована Ф. К. Почерняєвим, містить низку елементів, актуальних для сучасного реформування аграрної освіти і науки в контексті євроінтеграції. По-перше, це тісний зв'язок між науковою установою та виробництвом, що забезпечує практичну орієнтацію. Підготовки фахівців – принцип, закладений в основу сучасних вимог ЄС до аграрної освіти. По-друге, міждисциплінарний характер досліджень, що поєднував зоотехнічні, генетичні та біологічні підходи, відповідає сучасним тенденціям до міжгалузевої інтеграції знань. По-третє, участь учених у міжнародних наукових контактах – Ф. К. Почерняєв здійснив наукові відрядження до Бельгії (1966), Англії (1971, НДР та США (1974) – закладала традицію відкритості до зарубіжного досвіду. [2, арк. 51]

Для сучасної України історичний досвід діяльності аграрних наукових установ має особливу цінність у контексті євроінтеграційних процесів. Адаптація до стандартів Європейського Союзу потребує не лише технічного оновлення виробництва, а й наявності висококваліфікованих кадрів, ефективної системи консультацій, інноваційної науки та тісної взаємодії між освітою, дослідженнями і практикою. Саме такі засади формувалися в діяльності провідних галузевих установ України у ХХ ст.

Таким чином, досвід інституційної підготовки наукових кадрів у Полтавському науково-дослідному інституті свинарства в 1950–1980-х рр. є прикладом ефективної моделі, що поєднувала системність, практичну спрямованість і міждисциплінарність. В умовах євроінтеграційних реформ в аграрному секторі України цей досвід може слугувати важливим орієнтиром при розбудові сучасних механізмів підготовки кадрів — за умови його критичного переосмислення та адаптації до вимог Спільної аграрної політики ЄС і стандартів Європейського простору вищої освіти.

Література:

1. Нагаєвич В. М., Самородов В. М. Золоті розсипи спадщини Федора Почерняєва: урочистості з нагоди 80-річчя вченого й організатора науки // Вісн. Полтав. аграр. академії. 2009. № 1.
2. Особова справа. Почерняєв Федір Кузьмич. // Архів інституту свинарства і АПВ НААН. 69 арк.

Притика Оксана Іванівна,
асистент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОСВІТНІЙ ЕКСПОРТ ЯК МЕХАНІЗМ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ НАДБАНЬ: ГЛОБАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

У сучасних умовах глобальної конкуренції та переходу до постіндустріального суспільства, інтелектуальний капітал стає ключовим

визначальним фактором міжнародної суб'єктності держави. Наукова та освітня дипломатія перестають бути допоміжними інструментами зовнішньої політики, трансформуючись у фундаментальну складову «м'якої сили» (soft power). В умовах геополітичної турбулентності спроможність держави ефективно експортувати освітні послуги та популяризувати власні наукові надбання є не лише питанням економічної вигоди, а й стратегічним механізмом формування позитивного міжнародного іміджу та національної безпеки.

У сучасній архітектурі міжнародних відносин знання та технології остаточно закріпилися як ключові ресурси національної могутності. У цьому контексті освітній експорт трансформувався з суто комерційної категорії у стратегічний інструмент наукової та публічної дипломатії. Держава, яка залучає іноземних громадян до своєї освітньої системи, фактично здійснює ретрансляцію власних інтелектуальних стандартів, наукових парадигм та культурно-ціннісних орієнтирів [1, с. 25]. Глобальний контекст цього процесу визначається жорсткою конкуренцією за людський капітал, де освіта виступає головним каналом легітимізації державних надбань на світовій арені.

Процес популяризації інтелектуального капіталу через освітній експорт реалізується через багаторівневу систему взаємодій. По-перше, це формування лояльних національних еліт у країнах-реципієнтах. Іноземні студенти, здобуваючи професійну підготовку, стають носіями наукової школи країни навчання. Повертаючись на батьківщину, вони інтегрують отримані знання в національні економіки, що створює стійкий попит на технології, програмне забезпечення та обладнання країни, де вони здобули освіту. Таким чином, освітній експорт формує довгострокові «мережі впливу», які працюють ефективніше за традиційні дипломатичні канали.

По-друге, міжнародна присутність в освітньому просторі держави є формою валідації її наукових шкіл. Висока питома вага іноземних студентів у таких галузях, як професійна освіта, біотехнології, ІТ чи медицина, слугує глобальним маркером якості державних надбань у цих сферах. Наприклад, згідно з даними ЮНЕСКО, світовий ринок академічної мобільності охоплює понад 6,3 млн осіб. Лідери цього ринку — США, Велика Британія та Німеччина — конвертують освітні послуги у величезний репутаційний капітал. Для України цей механізм традиційно базувався на потужних інженерних та медичних школах: до 2022 року в країні навчалося понад 76 тисяч іноземців із 155 країн, що підтверджувало конкурентоспроможність

вітчизняної інтелектуальної пропозиції навіть за умов обмеженого фінансування [2, с. 3].

Економічна ефективність освітнього експорту також безпосередньо корелює з популяризацією державних здобутків. Дохід від іноземних студентів у провідних країнах світу вимірюється десятками мільярдів доларів (понад $40 млрд у США), проте непрямий ефект є ще вагомішим. Залучення іноземних талантів до наукових досліджень усередині університетів стимулює інноваційний розвиток самої держави-експортера. Академічна мобільність сприяє інтернаціоналізації наукового простору: спільні публікації, участь у грантових програмах та міжнародні патенти підвищують індекси цитування національних вчених та їхню впізнаваність у світових базах даних (Scopus, Web of Science) [2, с. 3].

Цифрова трансформація останніх років внесла суттєві корективи у механізми освітньої дипломатії. Популяризація інтелектуальних надбань тепер не обмежена фізичною присутністю студента в аудиторії. Дистанційна освіта та відкриті онлайн-курси (MOOCs) дозволяють державі масштабувати свій вплив на мільйонні аудиторії. Це створює ефект «інтелектуальної присутності» у регіонах, які раніше були недоступні через логістичні чи економічні бар’єри. Цифрові освітні платформи стають вітриною державних досягнень, де демонструються передові розробки, лабораторії та методики.

Водночас, глобальний контекст вимагає від держав адаптивності. Ефективність освітнього експорту як механізму промоції знань залежить від здатності держави пропонувати не просто «диплом», а цілісну екосистему: від фундаментальної науки до стартап-інфраструктури. Сучасний іноземний студент обирає країну, де він може долучитися до живого процесу творення нового знання. Тому популяризація державних надбань сьогодні неможлива без демонстрації успішних кейсів комерціалізації науки.

Одже можна зазначити, що освітній експорт є фундаментальним складником наукової дипломатії, що дозволяє державі посісти гідне місце в глобальному розподілі інтелектуальної праці. Це не лише інструмент економічного зростання, а й потужний механізм культурно-інтелектуальної трансляції, який забезпечує державі статус інтелектуального донора у світовому масштабі. Стратегічний розвиток цієї галузі є критично важливим для капіталізації національних знань та зміцнення суб'єктності країни на міжнародній арені в умовах переходу до глобальної економіки знань.

Література:

1. Грищенко К. І. Публічна дипломатія як інструмент захисту національних інтересів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2021. Вип. 1(53). С. 4–12. URL: univ.kiev.ua
2. Згуровський М. З. Роль університетів у суспільстві знань. *Наука та інновації*. 2020. Т. 16, № 2. С. 3–11. DOI: doi.org
3. Макаренко Є. А. *Стратегічні комунікації у міжнародних відносинах*: монографія. Київ: Вадекс, 2019. 460 с. URL: vadex.com.ua
4. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник. За заг. ред. С. Шкарлета. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики». 2022. 358с.

Прушківська Емілія Василівна *доктор економічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна*)

МІЖНАРОДНІ ІНСТИТУЦІЇ ТА АГРАРНА ПОЛІТИКА ЯК ДРАЙВЕРИ ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

У межах повоєнного відновлення розвиток сіл слід сприймати як комплексний процес, що не обмежується лише сільським господарством. Сучасний науковий дискурс вимагає інтеграції в стратегії відновлення принципів економічної диверсифікації, соціальної інклюзії та екологічної імперативності (сталості) [1]. Така системна трансформація об’єктивно потребує радикального переосмислення архітектоніки національної аграрної політики та модернізації інституційних механізмів публічного управління розвитком територій на засадах субсидіарності та децентралізації.

У зазначених процесах міжнародні фінансові та політичні інституції виступають детермінуючими суб'єктами трансформаційних перетворень. Такі організації, як Світовий банк (World Bank) [2] та Європейський Союз, не лише акумулюють критично необхідні фінансові ресурси, а й формують цілісні інституційні архітектоніки, визначають стратегічні політичні орієнтири та ретранслюють передові світові практики сталого розвитку. Їхня роль набуває виняткового значення в умовах повоєнної економіки, де спостерігається інституційна асиметрія та обмежена спроможність

національних регуляторних систем до оперативного реагування на екзогенні виклики.

Водночас аграрна політика залишається базовим інструментарієм формування векторів соціально- економічної конвергенції сільських територій. В Україні актуалізується необхідність її транзиту від вузькогалузевої технократичної моделі до інклюзивної стратегії розвитку, що синтезує в єдину систему економічні, соціальні та екологічні детермінанти. Це передбачає пріоритетне стимулювання життєздатності малих і середніх форм господарювання, системну диверсифікацію сільської економіки через розширення несільськогосподарських видів зайнятості, а також інституційну підтримку інноваційних бізнес-моделей, зокрема соціального підприємництва. Такий підхід дозволить активізувати внутрішній потенціал територіальних громад та забезпечити ревіталізацію сільського соціуму на засадах самодостатності.

Міжнародна підтримка в сучасних умовах трансформується з формату короткострокового кредитування у дієвий інструмент фундаментальної структурної перебудови аграрного сектору. Стратегічне партнерство з такими інституціями, як ФАО (ООН), ЄБРР та USAID, детермінує можливість реалізації високовартісних інфраструктурних проєктів, зокрема відновлення меліоративних комплексів, гуманітарного розмінування агроландшафтів та комплексної цифровізації виробничих процесів [3].

Окремої уваги заслуговує імплементація європейського досвіду в межах методології LEADER, що ґрунтується на принципах партисипативного управління та ініціативах «знизу-вгору». Активізація внутрішнього потенціалу місцевих громад через цей механізм дозволяє не лише забезпечити реституцію довоєнного стану сільських територій, а й закласти підґрунтя для їхньої повноцінної інтеграції у єдиний європейський простір.

Сучасна державна стратегія розвитку агропромислового комплексу потребує концептуального переосмислення, що передбачає зміщення пріоритетів від підтримки великих агрохолдингів до стимулювання сімейного фермерства та розвитку кооперативних об’єднань. Наголошуємо, що малі та середні товаровиробники виступають фундаментальними гарантами соціальної стабільності сільських територій, оскільки їхня діяльність сприяє створенню робочих місць безпосередньо в межах територіальних громад та забезпечує диверсифікацію місцевої економіки.

Підсумовуючи, слід констатувати, що комплексне відновлення сільських територій України в умовах повоєнної реконструкції потребує

інтегрованого підходу, де міжнародні інституції виступають стратегічними гарантами ресурсного забезпечення, трансферу технологій та експертної підтримки. Водночас національна аграрна політика має слугувати інституційним фундаментом для глибокої соціально-економічної трансформації, спрямованої на подолання структурних деформацій галузі. Пріоритетним вектором змін повинен стати рішучий перехід від експортно-сировинної моделі розвитку до парадигми сталого функціонування сільських громад.

У науковому аспекті це передбачає впровадження моделі мультифункціонального сільського господарства, де економічна ефективність гармонізується із завданнями збереження екосистем та відтворення соціального капіталу села. У практичній площині реалізація такої стратегії потребує імплементації дієвих механізмів підтримки малих форм господарювання, стимулювання глибокої переробки продукції безпосередньо в місцях її виробництва та розбудови сучасної соціальної інфраструктури. Лише синергія міжнародних стандартів сталого розвитку та адаптивної державної політики дозволить забезпечити не лише темпи економічного зростання, а й зберегти демографічний потенціал та природне різноманіття українського села. Успішність такої трансформації стане запорукою довгострокової продовольчої безпеки держави та її повноправної інтеграції до європейського економічного простору на засадах конкурентоспроможності та інклюзивності.

Література:

1. Бородіна О. А., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. Вісник економічної науки України. 2022. № 1(42). С. 121–134.
2. Ukraine. Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3), February 2022- December 2023. World Bank, European Commission, United Nations.
3. Ukraine Response Programme January-December 2023: Restoring food systems and protecting food security in Ukraine. Food and Agriculture Organization. Rome, 2023. 32p.

Редькіна Ганна Михайлівна, кандидат політичних наук, доцент,
Дніпровський державний технічний університет
(м. Кам'янське, Україна)
Богослов Поліна Павлівна,
студент,
Дніпровський державний технічний університет
(м. Кам'янське, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МЕНЕДЖЕРІВ У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Процес євроінтеграції України висуває нові вимоги до управлінського корпусу на всіх рівнях. Системні реформи, що відбуваються в державі, потребують не лише законодавчих змін, а й глибокої трансформації управлінської культури менеджерів. У цьому контексті роль університетської освіти, зокрема викладання дисциплін «Психологія» і «Психологія управління», стає визначальною у формуванні людського капіталу, здатного до супроводу євроінтеграційних процесів.

Сучасний менеджер у контексті наближення до стандартів Європейського Союзу має виступати не просто як адміністратор, а як лідер-трансформатор. Це потребує від університетів перегляду традиційних підходів до викладання управлінських дисциплін, зміщуючи акцент із суто функціональних обов'язків на когнітивні та поведінкові аспекти діяльності.

Психологічна готовність до роботи в динамічному, мультикультурному та висококонкурентному середовищі європейського ринку стає критичною компетенцією, яку необхідно закладати ще на етапі академічної підготовки.

Трансформація управлінської культури передбачає перехід від авторитарно-ієрархічних моделей керівництва до європейських стандартів лідерства, що базуються на партнерстві, прозорості та етичності. Одним із ключових психологічних бар'єрів на цьому шляху є опір змінам.

Управлінська діяльність в умовах адаптації до норм ЄС супроводжується високим рівнем невизначеності та психологічного

напруження. Тому в межах університетської підготовки менеджерів особливу увагу слід приділяти розвитку психологічної резильєнтності (стійкості) та навичок управління змінами (*Change Management*) [1, с. 8, 49, 65, 105, 129].

Особливо важливою складовою університетської програми має стати розвиток так званих м'яких навичок (*soft skills*). У психології управління це, перш за все, здатність до емпатії, гнучкість мислення та навички саморегуляції. Європейська управлінська модель передбачає високу ступінь автономії співробітників та делегування повноважень, що вимагає від менеджера високої психологічної зрілості та вміння формувати атмосферу довіри всередині колективу. Саме через кейс-методи і психологічні тренінги в університетах майбутні управлінці навчаються долати стереотипи командно-адміністративного мислення.

Окремим викликом для сучасної університетської освіти є підготовка менеджерів до роботи в умовах цифрової трансформації та дистанційного управління, що є невід'ємною частиною європейського ринку праці. Психологічний аспект тут полягає у вмінні підтримувати залученість персоналу та корпоративну ідентичність через цифрові канали комунікації. Університетські робочі програми з психологічних дисциплін мають надавати майбутнім менеджерам інструменти запобігання професійному вигоранню – як власному, так і підлеглих – що є важливим елементом європейської політики добробуту (*well-being*) на робочому місці.

Важливим аспектом психологічної підготовки менеджерів є формування етичного лідерства. Європейська інтеграція вимагає від управлінців не лише професійної компетентності, а й високого рівня відповідальності та нульової толерантності до корупційних проявів, що закладається на рівні ціннісних орієнтацій особистості. Університетські робочі програми з вивчення дисциплін «Психологія» і «Психологія управління» мають бути спрямовані на формування емоційного інтелекту, критичного мислення та здатності до міжкультурної комунікації.

Крім того, підготовка фахівців для супроводу реформ має враховувати психологічні особливості переговорного процесу. Менеджер нового покоління є фахівцем, здатним до конструктивного діалогу з міжнародними партнерами, що потребує знань з психології впливу, медіації конфліктів та навичок фасилітації.

Сучасна вища школа повинна впроваджувати інтерактивні методи навчання, такі як ділові ігри з імітацією міжнародних переговорів, де студенти можуть на практиці відпрацювати навички «дипломатії в

управлінні». Це дозволяє майбутнім фахівцям психологічно адаптуватися до вимог європейського ділового етикету та специфіки прийняття рішень у країнах-членах ЄС. Реалізація таких освітніх проєктів, як Erasmus+ (напрям Жана Монне), дозволяє інтегрувати кращі європейські практики у навчальний процес, сприяючи ментальній інтеграції майбутніх управлінців у європейський простір [2].

Отже, навчальний контент психологічного спрямування у підготовці майбутніх менеджерів є фундаментом для створення нової управлінської еліти України. Своєчасна трансформація свідомості фахівців управлінської ланки забезпечить сталість євроінтеграційних реформ та їх успішну імплементацію в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Література:

1. Кісіль З.Р., Швець Д.В. Психологія управління: Навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса: Видавництво ОДУВС, 2023. 208 с.

2. Проєкт Erasmus+ «Переговорна дипломатія ЄС і України в аграрній сфері» (101238685 – EUNDAS – ERASMUS-JMO-2025-HEI-TCH-RSCH). URL: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/101238685 (дата звернення 19.04.2026).

Савчук Марія Олександрівна,
студентка, спеціальність G21 «Біотехнології та біоінженерія»
Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Радченко Людмила Сергіївна,
кандидат історичних наук, доцент, Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ ЗГУРТОВАНОСТІ ЄС: ЕФЕКТИВНІСТЬ СТРУКТУРНИХ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ

Політика згуртованості ЄС є головною інвестиційною стратегією, спрямованою на забезпечення гармонійного розвитку всіх держав-членів. Її ключова мета полягає у зменшенні економічних, соціальних та територіальних диспропорцій між різними регіонами Європи. Особливо важливу роль у цьому процесі відіграють Європейські структурні та інвестиційні фонди (ЄСІФ), які виступають основними фінансовими інструментами реалізації цієї політики. ЄС спрямовує через ці фонди значні ресурси, що дозволяє вирівнювати рівень життя та стимулювати зростання у найменш розвинених куточках союзу [1].

Реалізація політики згуртованості спирається на чітку систему фінансових інструментів, кожен з яких має свою спеціалізацію. До ключових належать Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), Європейський соціальний фонд плюс (ЄСФ+), Когезійний фонд та Фонд справедливого переходу. Через ці фонди фінансуються масштабні національні та регіональні проєкти. Вони охоплюють такі сфери, як інновації, цифровізація, підтримка малого і середнього бізнесу, розвиток транспортних мереж, а також екологічна трансформація та адаптація до нових умов ринку [2].

Необхідність функціонування цих фондів зумовлена наявністю глибоких структурних проблем у багатьох європейських регіонах. Однією з головних перешкод для інтеграції є значний розрив в економічному розвитку між країнами-засновниками ЄС та державами, що приєдналися пізніше, а також між центрами та периферією. Для таких територій характерні брак інвестиційного капіталу, високий рівень безробіття та технологічне відставання. Застаріла інфраструктура та низька конкурентоспроможність місцевих підприємств ускладнюють самостійне економічне відновлення цих регіонів без зовнішньої фінансової підтримки.

Європейські фонди довели свою високу ефективність у стимулюванні економічного розвитку менш розвинених територій. Завдяки принципу співфінансування, європейські інвестиції залучають додаткові національні та приватні кошти, створюючи потужний мультиплікативний ефект для місцевих економік. Підтримка підприємництва сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню стійкості до економічних криз. Інвестування у дослідження та інновації дозволяє регіонам диверсифікувати свою економіку та переходити до виробництва товарів і послуг із високою доданою вартістю [3].

Одним із ключових пріоритетів структурних фондів, зокрема ЄСФ+, є інвестування в людський капітал та підвищення якості життя населення. Це досягається через фінансування програм перекваліфікації, підтримку освіти

та заходів із боротьби з бідністю і соціальним виключенням. Важливе значення має забезпечення рівних можливостей на ринку праці, особливо для молоді та вразливих верств населення. Соціальні інвестиції сприяють згуртуванню суспільства та підвищують загальний рівень соціальної безпеки в усіх державах-членах ЄС.

Розвиток інфраструктури залишається одним із найбільш видимих результатів роботи Когезійного фонду та ЄФРР. Завдяки цим інструментам розбудовуються транс'європейські транспортні мережі (TEN T), модернізуються залізниці, автомагістралі та системи водопостачання. Значна увага також приділяється цифровізації. Фінансування проєктів із розширення широкосмугового доступу до інтернету та впровадження цифрових державних послуг дозволяє подолати цифровий розрив і сприяє глибшій інтеграції периферійних регіонів у єдиний європейський ринок. Сучасна політика згуртованості також спрямована на забезпечення сталого розвитку та реалізацію Європейського зеленого курсу. Структурні фонди зобов'язані спрямовувати значну частку своїх бюджетів на проєкти, що сприяють кліматичній нейтральності. Інвестиції у відновлювані джерела енергії, підвищення енергоефективності будівель та розвиток циркулярної економіки допомагають регіонам адаптуватися до змін клімату. Фонд справедливого переходу додатково створений для підтримки тих територій, чия економіка залежить від викопного палива, пом'якшуючи соціальні наслідки кліматичної трансформації [4].

Попри значні досягнення, використання структурних та інвестиційних фондів ЄС має певні недоліки та стикається з викликами. Головною проблемою залишається різна здатність регіонів до засвоєння коштів (absorptive capacity), що часто зумовлено складною бюрократією та слабким інституційним управлінням на місцях. У деяких випадках фінансові ресурси використовуються неефективно, а профінансовані проєкти не дають очікуваного довгострокового результату. Крім того, складні процедури звітності можуть обмежувати доступ до фінансування для невеликих ініціатив, що вимагає подальшого спрощення правил і вдосконалення механізмів контролю.

Література:

1. Фонди та інструменти політики згуртованості ЄС. https://decentralization.gov.ua/news/20450

2. Про еволюцію і майбутнє політики згуртованості ЄС. https://www.csi.org.ua/books/pro-evolyucziyu-i-majbutnye-polityky-zgurtovanost i-yes/

3. Відбудова і підтримка економіки: Мінфін та Банк розвитку Ради Європи розглядають нові спільні проєкти
https://minfin.com.ua/ua/2026/03/06/169465566/
4. Чинники змін у політиці згуртованості ЄС. https://decentralization.ua/news/20492?page=75

Сербулова Поліна Вячеславівна,
студентка,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Балалаєва Олена Юріївна,*
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

АНАЛІЗ ПРОГРЕСУ УКРАЇНИ У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Частиною щорічного Звіту про сталий розвиток є укладання відповідного Індексу ЦСР (Цілей Сталого Розвитку), що дозволяє побачити прогрес країн у досягненні всіх 17 глобальних цілей ООН до 2030 року [1]. Кількість балів (від 0 до 100) інтерпретують як відсоток виконання ЦСР. Дані Індексу ЦСР за 2025 рік слугують важливим кількісним орієнтиром для оцінки інституційної стійкості України та її інтеграції у глобальну систему розвитку.

2025 року Україна посіла 42-ге місце серед 167 країн із загальним показником Індексу ЦСР – 75,74. Цей показник значно вищий за середній по регіону Східної Європи та Центральної Азії.

Водночас через складну ситуацію, пов’язану з повномасштабним вторгненням в Україну і тривалими воєнними діями на її території, деякі показники досягнення ЦСР виявилися недоступними для опрацювання,

через що в індексі відсутні. Так, відсутня інформація за ціллю «Подолання бідності».

Більшість показників динаміки України у досягненні цілей мають статус «значні виклики» з тенденцією до стагнації, зокрема за цілями: «Подолання голоду», «Якісна освіта», «Доступна та чиста енергія», «Гідна праця та економічне зростання», «Сталий розвиток міст та громад», «Відповідальне споживання та виробництво», а також «Пом'якшення наслідків зміни клімату». Стагнація у сферах, які охоплюють базові потреби, інфраструктуру, економіку та зміни клімату під час війни свідчить про те, що Україні вдалося втримати позиції, запобігши тотальному колапсу цих систем попри атаки на енергетичну та цивільну інфраструктуру.

Значними викликами для України, проте з тенденцією до помірного поліпшення, залишаються показники цілей: «Гендерна рівність», «Промисловість, інновації та інфраструктура» та «Партнерство заради сталого розвитку».

Основними викликами, що залишаються в червоній зоні, є: «Міцне здоров'я та благополуччя», «Мир, справедливість та сильні інститути», де індекс показує тенденцію до помірного поліпшення, водночас стагнацію за основними індикаторами щодо «Захисту та відновлення екосистем суші» і навіть зниження показника за «Збереження морських ресурсів». Тенденція до зниження безпосередньо відображає екологічну катастрофу в Чорному та Азовському морях, спричинену військовими операціями.

Водночас в зеленій зоні перебуває ціль «Скорочення нерівності», яку позначено, як «досягнуто», що свідчить про те, що, попри війну, Україна зберігає внутрішню соціальну стабільність.

Ранг України в Індексі ЦСР 2025 підкреслює складну взаємодію між інституційною стійкістю та руйнівним впливом війни. Незважаючи на повномасштабну агресію, Україна зберігає впевнені позиції на світові арені. Той факт, що Україна залишається у топ-50 країн світу, дозволяє державі позиціонувати себе не як отримувача «сліпої допомоги», а як партнера у сфері сталого розвитку. Дотримання Україною глобальної стратегії на період до 2030 року, незважаючи на обмеження, пов'язані з війною, зміцнює її репутаційний капітал та демонструє відповідність європейським цінностям і стандартам.

Література:

1. Sustainable Development Report 2025. URL: https://dashboards.sdgindex.org/rankings/

Сорокін Андрій Анатолійович, *доктор філософії (Історія та археологія), незалежний дослідник (м. Київ, Україна)*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ КИЇВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (КДУ) ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В НОМЕРАХ ГАЗЕТИ «КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ» ЗА 1992 Р.

Вивчення міжнародних зв'язків Київського державного університету (КДУ) імені Тараса Шевченка потребує залучення відповідних джерел, провідним друкованим серед яких є газета «Київський університет» [2, с. 1283].

Мета доповіді – розкрити особливості відображення європейського напряму міжнародної співпраці КДУ в номерах вказаної газети за 1992 р.

Синхронне відображення відповідних зв'язків охоплює період до початку березня 1992 р. як часу реорганізації КДУ в Київський університет [13].

У номері досліджуваного видання від 7 лютого 1992 р. у новинному зведенні під назвою «Меридіани співробітництва» [8] згадано зустріч представників КДУ зі шведськими колегами [2, с. 1274]: членами делегації університету м. Упсала і директором Шведського інституту Т. Лунденом [8], які запропонували здійснювати направлення студентів КДУ на навчання до наведеного шведського університету за рахунок останнього [8]. Також у номері висвітлено виступ хорової капели КДУ «Дніпро» [2, с. 1490] в м. Вільнюсі (Литва) [2, с. 1594] влітку 1991 р. та заплановані гастролі в Болгарії [11].

Вже в номері від 18 лютого 1992 р. розміщено супроводжуване фотографією повідомлення про зустріч керівництва КДУ на чолі з ректором [2, с. 1083] В. Скопенком із представниками 9-ти фірм та банків Франції [2, с. 1274] з обговоренням перспектив обопільної співпраці [6]. Стан міжнародних зв'язків КДУ в номері розкрило інтерв'ю декана економічного факультету [4, с. 28] В. Нестеренка [10], який повідомив про власне відрядження до Німеччини [10, с. 1], вивчення досвіду підготовки економістів у Франції [10, с. 1], Великій Британії [10, с. 1], Нідерландах [10,

с. 1] та Австрії [10, с. 1], стажування викладачів КДУ в Німеччині [10, с. 1] та Франції [10, с. 3], запрошення з гостьовими лекціями до КДУ [2, с. 1274] німецьких професорів [14, с. 82]: Ф. Хайфнера з м. Мюнхена [10, с. 3] та К. Рудольфа з м. Лейпціга [10, с. 3].

Після реорганізації КДУ [13] публікації про міжнародну співпрацю останнього фактично стали ретроспективними за розгалуженості тематики. В номері «Київського університету» від 19 березня 1992 р. повідомлялося про студентку Л. Козачинську, яка *«приїхала з Прибалтики і вже другий рік вчиться на факультеті іноземної філології»* [3], що розкривало проблематику студентів із держав Балтії в КДУ [2, с. 1600]. Номер від 9 вересня 1992 р. прикметний розкриттям міжнародної діяльності українського мовознавця [7, с. 4] К. Тищенка: читання лекцій у м. Кракові (Польща) 1976 р. [12, с. 3], складання Лінгвістичного атласу
Середземномор'я [7, с. 5] в Італії 1990 р. [12, с. 3], лекцій в університеті Країни Басків (Іспанія) восени 1991 р. [12, с. 3].

Ретроспективні обриси європейського вектору міжнародної співпраці КДУ було зроблено в номері від 18 листопада 1992 р. [5; 9]. У першій публікації було окреслено ареал гастролів ансамблю «Веснянка» [2, с. 1502], що охоплював 9 країн Європи: Угорщину [5], Чехословаччину [5], Румунію [5], Польщу [5], Югославію [5], Фінляндію [5], Німеччину [5], Італію [5], Грецію [5], натомість у другій згадано відновлення в КДУ вивчення угорської мови на кафедрі мов та літератур народів України 1989 р. [9] як передумову подальших академічних подорожей студентів КДУ [1, с. 230] до Угорщини [9].

Отже, досліджувані номери поточно та ретроспективно відображають міжнародну співпрацю КДУ на рівні низки його структур та окремих осіб.

Література:

1. Антонюк Т. Д. Міжнародні зв'язки київських університетів у 1991–2012 рр. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 586 с.
2. Вербовий О. В., Мороз І. М., Даниленко О. В. Історія Київського університету. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2019. Т. 2. С. 721–1602.
3. Ви помічали, скільки у нас красивих студенток? *Київський університет: Газета Київського державного університету ім. Тараса Шевченка.* 1992. № 6 (1953). 19 берез. С. 3.
4. Гражевська Н. І., Нестеренко О. П. Економічна теорія: формування і розвиток освітньо-наукового потенціалу української теоретичної

економічної науки та класичної університетської освіти. *Історія народного господарства та економічної думки України.* 2024. Вип. 57. С. 11–42.
5. Губарець В. Імена знайомі і… зовсім нові, або скільки коштують таланти у рідних стінах? *Київський університет.* 1992. № 19 (1966). 18 листоп. С. 4.
6. Зубань О. Меридіани співробітництва. *Київський університет.* 1992. № 4 (1952). 18 лют. С. 1.
7. Клименко Н. На пошану професора Костянтина Тищенка: 50 років досліджень і викладання мов. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* 2013. Вип. 59. С. 3–9.
8. Меридіани співробітництва. *Київський університет.* 1992. № 3 (1951). 7 лют. С. 1.
9. Непоп Л. Місяць у Дебрецені. *Київський університет.* 1992. № 19 (1966). 18 листоп. С. 4.
10. Нестеренко В., Бородюк Н. «Нам потрібні якісно нові економісти». *Київський університет.* 1992. № 4 (1952). 18 лют. С. 1, 3.
11. Скоро ювілей капели. *Київський університет.* 1992. № 3 (1951). 7 лют. С. 1.
12. Тищенко К. М., Губарець В. До скарба подати рукою, або що таке лінгвістична Мекка в університеті. *Київський університет.* 1992. № 15 (1962). 9 верес. С. 1, 3.
13. Університет змінив назву. *Київський університет.* 1992. № 6 (1953). 19 берез. С. 1.
14. Шемета Ю. М. Основні напрямки міжнародного співробітництва Київського національного університету імені Тараса Шевченка (1991–1996 рр.). *Гілея.* 2012. Вип. 62. С. 81–86.

Фесенко Павло Олександрович, *аспірант, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України (м. Київ, Україна)*
Науковий керівник: *Каштанова Тетяна Володимирівна, кандидатка історичних наук, Національна наукова сільськогосподарська*

бібліотека Національної академії аграрних наук України (м. Київ, Україна)

ПЛОТЯНСЬКА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ ЯК ПРООБРАЗ ІННОВАЦІЙНИХ НАУКОВИХ ЦЕНТРІВ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ДЛЯ СУПРОВОДУ СУЧАСНИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ РЕФОРМ

У сучасних умовах євроінтеграції аграрного сектору України та реалізації принципів «Зеленого курсу» ЄС, особливого значення набуває вивчення історичного досвіду становлення вітчизняної аграрної науки. Фундамент інноваційного розвитку, спрямованого на забезпечення продовольчої безпеки, був закладений наприкінці XIX ст. діяльністю приватних наукових центрів. Еталонним прикладом такої інституції стала Плотянська сільськогосподарська дослідна станція, заснована у 1894 р. князем П. П. Трубецьким у Балтському повіті Подільської губернії [3, с. 18; 4, с. 1].

Ключовою особливістю Плотянської станції було створення передової матеріально-технічної бази, що дозволяла поєднувати фундаментальні дослідження з практичними випробуваннями. Головним інноваційним об'єктом установи була «Світлиця» — спеціалізована лабораторія для проведення вегетаційних дослідів у штучно керованому середовищі [4, с. 30; 10, с. 30]. Лабораторія була оснащена рейковою системою та вагонетками, що дозволяло оперативно переміщувати рослини в судинах під скляний дах під час негоди, нівелюючи вплив випадкових метеорологічних факторів. Цей метод, за словами дослідників станції, забезпечував «приближення до наукової істини» у вивченні живлення рослин [4, с. 24; 5, с. 3].

Під науковим керівництвом А. А. Бичихіна на станції проводилися масштабні десятирічні цикли спостережень (1895–1904 рр.) щодо впливу добрив на чорноземи [1, с. 4; 4, с. 31]. Було експериментально доведено, що раціональне використання гною та мінеральних туків забезпечує стабільний приріст врожаю: озимої пшениці — до 31,3 пуда на десятину, а кукурудзи — до 22,4 пуда [4, с. 15]. Також Бичихін обґрунтував ефективність багатопільних сівозмін (зокрема 9-пільних), де посіви люцерни та кукурудзи чергувалися з чистими парами, що значно підвищувало родючість ґрунту [2, с. 70].

Вагомий внесок у розвиток степового землеробства зробив Федір Борисович Яновчик, який з 1898 р. очолював Херсонське дослідне поле, тісно співпрацюючи з Плотянською станцією [3, с. 17; 5, с. 498]. Під його керівництвом територія Херсонського поля зросла з 20 до 76 десятин, що дозволило розширити програму метеорологічних та польових дослідів [7, с. 136; 9, с. 184]. Яновчик став піонером впровадження концепції «сухого землеробства», доводячи, що раціональний «зяблевий» обробіток ґрунту на глибину до 6 вершків є найпотужнішим засобом накопичення вологи [8, с. 90; 9, с. 176].

Сортовипробування, проведені Яновчиком, виявили перевагу пшениці «Банатка» (середній врожай 153,4 пуда) та жита «Петкусське» для умов посушливого Півдня [7, с. 85; 8, с. 41]. Вчений також довів ефективність вирощування просапних культур, що дозволяло диверсифікувати виробництво та посилити стійкість господарств [9, с. 173].

Унікальність діяльності Яновчика та колективу Плотянської станції полягала у активній популяризації знань. Видання «Пахарю в помощь» (1910, 1913 рр.) стало одним із перших прикладів успішного агрономічного дорадництва в Україні [6, с. 1; 10, с. 1]. Автори доступною мовою пояснювали селянам значення вегетаційних дослідів та метеоспостережень, демонструючи на конкретних цифрах економічну вигоду від впровадження інновацій [10, с. 35].

Висновки. Наукова спадщина Плотянської дослідної станції та Ф. Б. Яновчика є безцінним історичним досвідом для сучасного агросектору. Створення регіональних інноваційних центрів, поєднання фундаментальної науки з практичним консультуванням та розвиток «сухого землеробства» залишаються пріоритетними напрямами для забезпечення сталого розвитку сільських територій та продовольчої безпеки України на шляху до ЄС.

Література:

1. Бичихин А. А. Обзор десятилетних данных по изучению влияния навозного удобрения на чернозем юго-запада России. Одесса: Славянская тип. Н. Хрисогелос, 1910. 31 с.
2. Бичихин А. А. Повышение урожая хлебов в многопольно-травяном севообороте, в связи с общей продуктивностью бобовых трав. Одесса: Тип. Е. Хрисогелос, 1907. 70 с.

3. Вергунов В. А. Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки. Київ: Аграрна наука, 2012. 371 с.
4. Свод работ Плотнянской сельскохозяйственной опытной станции князя П. П. Трубецкого за десятилетие 1895–1904 гг. Одесса: Славянская тип. Е. Хрисогелоса, 1905. 294 с.
5. Сільськогосподарські видання (1901–1912) у фондах Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України : наук.-доп. бібліограф. покажч. / НААН, ННСГБ ; уклад. В. А. Вергунов та ін. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 524 с.
6. Федоров Г., Яновчик Ф. Пахарю в помощь. Об опытах в сельском хозяйстве и что такое опытное поле. Херсон : Тип. О. Д. Ходушиной, 1910. 59 с.
7. Яновчик Ф. Б. Земская сельскохозяйственная опытная станция в Херсоне. Краткий отчет по наблюдениям, опытам и исследованиям в 1910 году. Херсон: Типо-лит. О. Д. Ходушиной, 1911. 136 с.
8. Яновчик Ф. Б. Земская сельскохозяйственная опытная станция в Херсоне. Краткий отчет по наблюдениям, опытам и исследованиям в 1911 году. Херсон: Тип. О. Д. Ходушиной, 1912. 136 с.
9. Яновчик Ф. Б. Земское опытное поле в Херсоне. Отчет за 1900–1 і 1901–2 сел. -хоз. года. Вып. X. Херсон: Типо-лит. О. Д. Ходушиной, 1903. 211 с.
10. Яновчик Ф. Пахарю в помощь. Херсон: Типо-лит. О. Д. Ходушиной, 1913. 60 с.

Шевченко Наталія Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЧИННИК ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У сучасних умовах російсько-української війни інформаційний вимір міжнародних відносин набуває особливого значення. Дезінформація стала одним із ключових інструментів гібридної війни, спрямованої не лише на

підрив внутрішньої стабільності держави, але й на погіршення відносин між стратегічними партнерами. Особливо чутливою до інформаційних маніпуляцій є сфера сільського господарства, яка має стратегічне значення як для економіки України, так і для системи продовольчої безпеки Європейського Союзу. У цьому контексті українсько-польські відносини стали об'єктом активного інформаційного впливу, спрямованого на формування конфліктних наративів, посилення економічної конкуренції та політичної напруги.

Україна та Польща тривалий час залишаються важливими партнерами у сфері економіки, безпеки та європейської інтеграції. Польща є одним із ключових союзників України в Європейському Союзі, а також важливим транзитним коридором для української аграрної продукції. Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році значна частина українського експорту була переорієнтована на сухопутні маршрути через територію Польщі. Водночас саме аграрна сфера стала об'єктом маніпуляцій та дезінформаційних кампаній, які активно використовувалися для створення напруги між двома державами.

Дезінформація як складова гібридної війни передбачає використання інформаційних ресурсів для досягнення політичних, економічних і соціальних цілей. Основною метою таких кампаній є формування недовіри між державами, посилення поляризації суспільства та вплив на політичні рішення. У випадку українсько-польських відносин у центрі інформаційних атак опинилася тема українського зерна та аграрної продукції.

Одним із найбільш поширених наративів стало твердження про те, що «українське зерно знищує польське фермерство» та створює загрозу для внутрішнього ринку Польщі. Водночас значна частина інформації, яка поширювалася у медіа та соціальних мережах, базувалася на викривлених або неповних даних. Зокрема, поширювалися тези про «переповнення польських складів українським зерном», «неякісну українську продукцію», «неконтрольований імпорт» та «порушення Україною європейських стандартів». Такі повідомлення активно поширювалися як окремими політичними силами, так і проросійськими інформаційними ресурсами. Фактичні дані свідчать про інше. Значна частина українського зерна транспортувалася через Польщу транзитом до інших держав Європейського Союзу, зокрема Німеччини, Нідерландів та країн Балтії. Протягом певних періодів Україна взагалі не здійснювала постачання зерна безпосередньо на польський ринок. Це підтверджує, що проблема значною мірою була

політизована та використана для формування конфліктного інформаційного порядку денного.

Показовим є також використання маніпуляцій щодо статистичних даних. За інформацією окремих медіа, до Польщі було ввезено близько 4,3 млн тонн українського зерна, тоді як обсяги російського зерна становили приблизно 12 млн тонн [1].

Попри це, саме українська продукція стала предметом масштабних протестів та інформаційних кампаній. Подібний дисбаланс свідчить про вибіркове висвітлення проблеми та використання аграрної тематики як інструменту політичного впливу.

Дезінформаційні кампанії стосувалися не лише економічних аспектів. У медіапросторі Польщі та інших країн Центрально-Східної Європи поширювалися повідомлення про те, що українське зерно є «неякісним», «небезпечним» або «отруйним». Подібні твердження не мали належного підтвердження. Європейські асоціації та міжнародні організації неодноразово наголошували, що імпорт аграрної продукції до ЄС проходить відповідні перевірки та контроль якості. Однак навіть спростовані фейки продовжували активно поширюватися в інформаційному просторі. Дослідження міжнародних організацій підтверджують масштабність проблеми дезінформації. Платформа EUvsDisinfo фіксує тисячі випадків прокремлівської дезінформації щодо України та її відносин із країнами ЄС. Аналіз інформаційного середовища демонструє, що аграрна тематика стала одним із ключових напрямів інформаційного впливу. Метою таких кампаній є послаблення підтримки України з боку європейських держав, створення внутрішньополітичної напруги та формування негативного ставлення до українських виробників.

Особливу роль у поширенні дезінформації відіграють соціальні мережі. Дослідження F. Pierri та ін. «Propaganda and Misinformation on Facebook and Twitter during the Russian Invasion of Ukraine» показує, що лише 8–15% дезінформаційного контенту видаляється цифровими платформами. Це дозволяє неправдивій інформації швидко поширюватися та впливати на громадську думку [2]. Водночас дослідження Glenski M. та ін. доводить, що значна частина маніпулятивного контенту поширюється відносно невеликою групою так званих «суперпоширювачів» [3].

Напівправдою, що розповсюджується конфедеративно-російськими каналами, є також твердження про те, що на українському зерні заробляють виключно олігархи. Цей міф детально розвінчують Пауліна та Войцех Сєтєнь в останньому випуску подкасту «Східний блок». Пауліна наводить дані, які

вказують на те, що на агрохолдинги припадає п'ята частина українського виробництва зерна [4].

Наслідки дезінформації мають не лише інформаційний, а й практичний вимір. Одним із найбільш помітних проявів стали протести польських фермерів та блокування українсько-польського кордону. У лютому 2024 року черги на пунктах пропуску перевищували 1000 вантажівок, що суттєво ускладнило логістику та негативно вплинуло на експорт аграрної продукції. Окремі акції протесту супроводжувалися демонстративним знищенням українського зерна, що мало значний резонанс у медіапросторі та стало символічним проявом інформаційної ескалації конфлікту.

Крім того, дезінформація негативно впливає на суспільне сприйняття українців у Польщі. У медіа та соціальних мережах поширюються наративи про те, що українці нібито отримують надмірну соціальну допомогу, не працюють, але користуються всіма перевагами соціальної системи. Подібні повідомлення часто є взаємовиключними та не підтверджуються офіційною статистикою. Зокрема, згідно з даними польських інституцій, громадяни України сплачують до бюджету Польщі більше коштів, ніж отримують у вигляді соціальної допомоги. Проте дезінформація використовує не факти, а емоційні реакції суспільства та соціальне невдоволення.

Важливою проблемою є також політизація аграрного питання в контексті виборчих процесів у країнах ЄС. Тема українського зерна часто використовується окремими політичними силами для мобілізації електорату та посилення антиукраїнських настроїв. У такому випадку дезінформація стає інструментом не лише зовнішнього, але й внутрішньополітичного впливу.

Протидія дезінформації потребує комплексного підходу. Насамперед важливими є розвиток стратегічних комунікацій та прозора інформаційна політика державних інституцій. Не менш важливою є співпраця між Україною та Польщею у сфері інформаційної безпеки, обмін аналітичними даними та координація дій щодо спростування фейків. Важливу роль також відіграють незалежні медіа, фактчекінгові організації та міжнародні інституції, які займаються моніторингом інформаційних загроз.

Крім того, необхідним є підвищення рівня медіаграмотності населення та формування критичного мислення. В умовах сучасної гібридної війни інформаційна стійкість суспільства стає важливим елементом національної безпеки. Україна та Польща мають спільний інтерес у збереженні партнерських відносин та протидії зовнішнім інформаційним впливам, спрямованим на їх дестабілізацію.

Таким чином, дезінформація є одним із ключових чинників дестабілізації українсько-польських відносин у сфері сільського господарства. Її вплив виходить за межі інформаційного простору та безпосередньо впливає на політичні процеси, економічну співпрацю й суспільні настрої. Протидія цьому явищу потребує комплексної державної політики, міжнародної співпраці та посилення інформаційної стійкості суспільства.

Література:

1. *У Польщі блокують ввезення українського зерна натомість пропускають зерно з РФ у великих обсягах*, 2024. URL: https://volyn24.com/news/214392-u-polschi-blokuyut-vvezennia-ukrainskogo-zerna-natomist-propuskayut-zerno-z-rf-u-velykyh-obsiagah (дата звернення 27.04.2026)
2. Pierri, F., et al. *Propaganda and Misinformation on Facebook and Twitter during the Russian Invasion of Ukraine* URL: https://www.scribd.com/document/976565952/Propaganda-and-Misinformation-on-Facebook-and-Twitter (дата звернення 28.04. 2026)
3. Maria Glenski, Tim Weninger, and Svitlana Volkova. *Propagation from Deceptive News Sources Who Shares, How Much, How Evenly, and How Quickly*? URL: https://arxiv.org/pdf/1812.03533 (дата звернення 28.04. 2026)
4. Путо Кая. *Міфи і факти про протести польських фермерів.* URL: https://www.sestry.eu/statti/mifi-i-fakti-pro-protesti-fermeriv (дата звернення

29.04.